

เรื่อง ประกาศ ที่มีในนี้

ประกาศ ออกาชัฐโสฬศ ชัก เขี้ยว

๑ “ เขี้ยว ที่ ใช้ มา แต่ ก่อน ถูก ๆ แพง ๆ จึง โปรค เกล้า
ให้ ใต้ ทอง แดง ที่ ออก ใหม่ คือ โสฬศ อัฐ ส่วน
เขี้ยว ก็ ให้ ใช้ ไป ตาม เคย ” หน้า ๔๕๑ ถึง ๔๖๐

๒ ประกาศ ทน ล้อ กั้น

ว่า เขี้ยว อัฐ โสฬศ ใช้ ไม่ได้

๒ “ คำ ที่ ล้อ ว่า เขี้ยว ทอง แดง ใช้ ไม่ได้ นั้น ไม่ จริง
ใคร ไม่ เชื่อ ให้ นำ เงิน ไป ชน ที่ คลัง ใคร ขอ ซอ ถูก
กว่า ราคา ให้ ยับ ตัว ไว้ จะ พระ ราชทาน รางวัล ”
หน้า ๔๖๑ ถึง ๔๖๓

๓ ประกาศ ทน ล้อ กั้น ว่า เขี้ยว อัฐ

โสฬศ ใช้ ไม่ได้ ที่ ๒ เติม ข้อ ความ

๓ “ ทรง แสวง เหตุ ที่ เขี้ยว ทอง แดง คง ใช้ ได้ ตาม ประ
กาศ ก่อน มา ผู้ ที่ ขอ ถูก กว่า ราคา ใคร จับ ได้
จะ พระ ราชทาน รางวัล ” หน้า ๔๖๔ ถึง ๔๖๕

๔ ประกาศ รมย์ พ้อง ความ เจ้า

แต่ ก้าม เจ้า มี ให้ ไป โกลด พระ นคร

๔ “ ถ้า มี ผู้ มา พ้อง ความ เจ้า ให้ ลูก ขน รมย์ ย่น แก่
กรรม วัจ ให้ กรรม วัจ ระบาย ทูล ภายใน ๑๕ วัน ใน
08/10/2566

หัวเมือง ถ้ามีผู้ฟ้องก็ให้รับฟ้องไว้ แล้วส่ง
เจ้าเข้ามา โดยเร็ว ผู้ไม่ส่งเข้ามาก็ต้อง
โทษตาม คักกัณา ๑๐๐ ละค่าส่ง ห้ามมิให้เจ้า
ออกจากเขตที่ทรงกำหนดไว้ นอกจากได้กราบ
บังคมทูล พระกรุณา ก่อน ” หน้า ๔๖๕ ถึง ๔๗๔

๕ ประการคพระวราชกำหนดกฎหมายทหาร

“ เปนข้อบังคับ ๑๓ ข้อ มีว่า จะจะไปไหนให้บอก
ลา เปนต้น ถึง กำหนด เดือน ๑ ให้เรียกทหาร
มาอ่านข้อบังคับทุกคน ” หน้า ๔๗๕ ถึง ๔๘๔

๖ ประการคทรงสร้าง

พระเจดีย์ วัดชุมพลนิกายาราม

“ พระเจดีย์ ๒ องค์ ที่ใต้ทรงปฏิสังขรณ์อย่าให้
ผู้ชกทรพีย์ตามพระเจดีย์ทำลายเสีย เพราะ
มีทองอยู่ไม่ ถึง โไพ ” หน้า ๔๘๕ ถึง ๔๘๘

๗ ประการคทรงอนุญาต

ข้าราชการฝ่ายในทูลลาออกจากราชการ

“ คนึงที่ถวายตัวอยู่ในพระบรมมหาราชวัง
ที่ยังไม่ได้มีพระองค์เจ้า แล เขยหัวที่ต่ำ
กว่า ๒๐๐ บาท นอกจากที่ทรงยกเว้นแล้ว

จะขอแหอกราชการก็ไปรทเกล้า ใให้ ออก ”
หน้า ๔๘๔ ถึง ๔๘๕

ประกาศออกทองทศ พิศ พิศัง

“ ทรง แสคอง เเทศ ที่มี พระราชประสงค์ จะให้
ใช้ทอง แปะ ๓ อย่างนั้น แล ทรง พรวณา ถึง ประเภท
เงินแลทอง ซึ่ง มีมา แต่ ไยราณ แล กำหนด
ราคาทองแปะ ๓ อย่างนั้น ” หน้า ๔๘๖ ถึง ๕๑๖

ประกาศทำการนอกตำแหน่ง

“ ห้ามมิให้ ผู้นอกตำแหน่ง ช่าง ช่อ ผู้ ที่มี อำนาจ
ในตำแหน่ง เทียว ช่ม แหง ราชฎร แล มิให้ เจ้า
ภานี นาย ชจกร ทำการ เกินพระราช กำหนด ไป . ถ้า
ผู้ใด ทำการ ดัง กล่าว มา นี้ ให้ ผู้ท้อง พิพากษา
ความมา กราย บังคม ทูล ” หน้า ๕๑๖ ถึง ๕๑๗

ประกาศ การ ถลอง พระสถูป เจดีย์

แล การ พิระศพ สุม เต็จ เจ้า ฟา จันทร มณฑล

“ การ ท้อง สนาม ครอง นี้ ทรง พระราช ปรารภ
ถลอง พระอาราม แล พระสถูป เจดีย์ ที่ ได้ ทรง ปรฎิ
สังขรณ์ ถลอง พระเชษ พระคุณ พระเจ้า อยู่ หัว รัช
กาล ที่ ๑ แล ที่ ๒ แล ทรง บำเพ็ญ พระราช กุศล

08/10/2566

ในการพระศพสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ไปรคเกล้า
 ให้มีการสมโภชพระบรมธาตุ แต่เชิญพระ
 บรมอัญฐิ พระอัญฐิมา ประดิษฐาน บำเพ็ญพระ
 ราชกุศลด้วย แลทรงเสด็จพระบรมราชูประสงค์
 พระบรมราชา นุญาต ในการนี้ต่าง ๆ ”
 หน้า ๕๑๘ ถึง ๕๓๑

๑๑ ประการ พิทักษ์ภานี เรือ ตึก แพ้ โรง ร้าน
 “ ไปรคเกล้า ๑ ให้เลิกอากร เปิดตลาด เลีย
 เปดขณ เวียงภานี ซอ ซาย ครั้นต่อมา มีผู้กราบ
 บังคม ทูลว่า เจ้าภานี เวียงภานี เหลือเกินนัก
 จึง ไปรคเกล้า ๑ แจกพิทักษ์ภานีแก่ราษฎรทั่วไป
 ถ้าเจ้าภานี เวียงภานี เหลือเกินอีก ก็ให้นำพิทักษ์
 ออกโต้เถียง ” หน้า ๕๓๒ ถึง ๕๓๘

๑๒ ประการ มหา สงครามต์ ขวต ผศก
 “ สงครามต์ ขวต ๓ วันตาม เคยญ์โดยมาก ๑ ๓
 มีพระบรมราชา ๑ ในที่สุดด้วย ” หน้า ๕๔๐ ถึง ๕๕๐

๑๓ ประการ วัน ขรรณ มี สัระระนะ
 “ ใน ประการ สงครามต์ ขวต นั้น วัน ขรรณ มี สัระ
 ระนะ บัง ตลาด เคลื่อนอยู่ หลาย แห่ง ขอ ให้ ถือ

๕
ความขบขันที่ไปรตเกล้า ฯ ให้แก่มาครังนี้ ”

หน้า ๕๕๑ ถึง ๕๕๒

๑๔ ประการาคฤศณ ๕ ขวดยจะน้อย ราคาเข้า จะชน
“ ๕ ขนฝั้นอยู่ข้างจะน้อย ให้ราษฎรชวนช่วย
รวบรวมเข้าไว้ ให้พอที่จะใช้ต่อไป ”

หน้า ๕๕๓ ถึง ๕๕๔

๑๕ ข้าราชการให้ใช้เงินเหรียญนอก
“ เงินเหรียญ ๓ ชนิด คือ เหรียญนอก ๑
เงินรูเปีย ๑ เงินวิลันดา ๑ ให้รับไว้ใช้ได้
ถ้าผู้ใดจะต้องการเงินบาทให้นำไปขึ้นที่คลัง ”

หน้า ๕๕๖ ถึง ๕๖๐

๑๖ ไปรตให้เลิกอากรมะพร้าว
กลบเรียกภาษี น้ำมันตามเค็ม
“ ด้วยเจ้าภาษีเก็บค่าอากรมะพร้าวเหลือเกิน จน
ไม่มีใครปลูกสร้างขึ้นอีก จึงไปรตเกล้า ฯ
ให้เลิกอากรมะพร้าวเสีย กลบเรียกภาษีน้ำมัน
ตามเค็ม ” หน้า ๕๖๑ ถึง ๕๖๓

๑๗ ประการาค จะไปรต
พระราชาขานเขยหวัดด้วยทองแป
“ แต่ครั้งแผ่นดินก่อน ๆ มา ถ้าเงินไม่พอ

ก็ พระราชทานทองคำแทนเขี้ยวหวัด ในครั้งนั้น
จะพระราชทานทองคำ พัดพัดกิ่งสีแทน ไคร
ได้ไว้ จะขอขึ้นที่คลังก็ได้” หน้า ๕๖๔ ถึง ๕๖๕

๑๘

ประกาศการพระราช

พิธีเฉลิมพระชนมพรรษาที่ ๑

“การเฉลิมพระชนมพรรษา ในเวลาที่พระ
ชนมพรรษา บัญจบครบ ๖๐ วันก็เป็นการใหญ่
แต่มีได้โปรดเกล้าฯ ระเบิดที่ผู้หนึ่งผู้ใด ”
หน้า ๕๖๔ ถึง ๕๗๓

๑๙

ประกาศที่ตนลอกกัน ลอกคัต

หนังสือพระพทททำนจบ เรืองอ้ายโนรี

“ทรงพระราชดำริเห็นว่า หนังสือที่ลอกคัตกัน
คือ ๆ มาว่า เป็นหนังสือของผู้มีบุญนั้น เป็น
ของอ้ายพวกขบถ อย่าให้ใคร เชื้อหนังสือ
คือไปอีก ถ้าใครไม่ฟังจะต้องมีโทษ ”
หน้า ๕๗๔ ถึง ๕๗๕

๒๐

ประกาศด้วยมีผู้กราบทุก เรืองอ้าย บ่ลอม

“ถ้าใครได้ อ้าย บ่ลอม มาถวาย จะพระราชทาน
รางวัล ” หน้า ๕๘๐ ถึง ๕๘๒

ประกาศเงิน แ่ปลอม

โปรดให้มา เปลี่ยนเงิน ที่ไป

“มีผู้เล่าลือกัน ว่า มีคน ทำเงิน ปลอม มา ขึ้น
แต่มีผู้ นำ ไป ทูล เกล้าฯ ฎวาย ก็ ไม่ ใ้ ความ
จริง จึง โปรด เกล้าฯ ฎว ว่า แต่ นี้ ไป ตลอก
๕ เดือน ถ้า ใคร ใ้ เงิน ปลอม ไป ทูล เกล้าฯ ฎว
ฎวาย จะ พระ ราช ทาน เงิน ที่ เปลี่ยน ให้ ”
หน้า ๕๘๓ ถึง ๕๘๔

ประกาศเพิ่มเติม

ทำ อัฐ โสฬศ อ่อน แล บาง ไป

“ที่ ลือ กัน ว่า อัฐ ปลอม นั้น มี ผู้ กล่าว ว่า เช่น
ด้วย อัฐ แต่ ก่อน ทนา ต่อ มา ทำ บาง ลง จึง เห็น
ว่า เป็น อัฐ ปลอม โปรด เกล้าฯ ฎว ว่า ถ้า มี
ตรา แผ่น ดิน แล ัว ใ้ ใ้ ” หน้า ๕๘๐ ถึง ๕๘๒

ประกาศราคาเข้า

“มี ผู้ ฝน มั่ง ราค า เข้า แพง ขึ้น
มี ผู้ อ่าง
รับสั่ง ว่า 08/10/2559 ใ้ ชาย แพง ออย่า เชื้อ ใ้ จับ ัว
มา จะ โปรด เกล้าฯ ฎว ใ้ ลง โทษ ” หน้า ๕๘๓

๒๑

๒๒

๒๓

๒๔

ประกาศ พระ ราชทาน พระ บรม

ราโชวาท เกื่อนสติ แก่ ผู้ชอ เข้า ผู้ชายเข้า

“ มี ผู้คน ชอ เข้ากัน มาก ผู้ชาย ก็ โกง ราคา
มาก ชน โปรต เกล้า ะ ว่า อย่าให้ ผู้ชอ
คน ชอ นึก ฝ่าย ผู้ชาย ก็ อย่า ขาย ให้ เกิน ไป ”
หน้า ๕๕๔ ถึง ๕๕๘

๒๕

ประกาศ โปรต ให้ เขา

อัฐ ปลอม มา แลก อัฐ ก็ ไป ใช้

“ ใคร มี อัฐ ปลอม ให้ ไป เปลี่ยน อัฐ ก็ มา ใช้ แต่
ภายใน ๔ เดือน ” หน้า ๕๕๘

๒๖

ประกาศ เรือง หม่อม ราชวงษ

หม่อม หลวง . เรียก กัน ว่า เจ้า

“ ที่ เรียก หม่อม ราช วงษ ว่า เจ้า นั้น อย่า ให้
เรียก ต่อ ไป ถ้า เกิด เหตุ อะไร ชน ก็ ให้ ทำ ตาม
การ อัน ควร แก่ ทาง ราชการ ” หน้า ๖๐๐ ถึง ๖๐๑

๒๗

ประกาศ บิด เข้า ไม่ ให้ จำหน่าย นอก ประเทศ

“ ชน นี้ ทำ มมาก ทำ นา ไม่ ได้ ผล จึง โปรต
เกล้า ให้ ขอ บิด เข้า เมื่อ เปิด จึง จะ ประกาศ
ให้ ทราบ ถ้า ใคร ลัก ลอบ ข้าย เข้า ไป ต่าง

๓๒

ประกาศ เรื่อง เงิน ทำ อัฐ ปลอม

“มีเงินพวก ๑ ทำอัฐปลอมมากขึ้น ถ้าใคร
จับตัวได้ จะพระราชทานรางวัล ที่มีผู้เล่า
ลือกันว่าฝรั่ง จะทำอัฐเข้ามาขายนั้น อย่า
เชื่อถือเลย ” หน้า ๖๓๗ ถึง ๖๔๐

๓๓

ประกาศ มิให้ เล่น แอ้ว ดาว

“ชาวสยามชอบ เล่น ดาว แคน มากขึ้น แล ทั้ง
การเล่นภาษาของ คน เสียบ แต่ นี้ ต่อ ไปอย่าให้
เล่น ดาว แคน อีก ” หน้า ๖๔๑ ถึง ๖๔๓

๓๔

ประกาศ เรื่อง ชาว กำน กัก เรือ แล พระ

ราช มัญญู ตี ให้ ตั้ง ภาษี อยู่ กับ กำน ทุก ตำบล

“เจ้า ภาษี กับ ชาว กำน มัก วิวาท กับ ราษฎร เมือง ๆ
แต่ นี้ ต่อ ไปให้ ตั้ง ภาษี อยู่ กับ กำน ทุก ตำบล เพื่อ
ไต่ เสนอ พยาน ใน การ วิวาท ” หน้า ๖๔๔ ถึง ๖๔๖

๓๕

ประกาศ พิภักดิ์ ของ แดง ชัก เซียว

“เยี่ย ทอง แดง ออก ใหม่ ๒ ชนิด ๆ ใหญ่ เรียก
ว่า ชัก ชนิด เล็ก เรียก ว่า เซียว ให้ ใช้ ได้ ทั่ว ไป ”

หน้า ๖๔๗

ประกาศพระ ราช บัญญัติ ลัก ภา

“หญิง ที่มี ผู้ ลอบ ลัก เป็น ชู้ อยู่ เมื่อ มี ผู้ มา
 ขอ ได้ แต่ หญิง ไม่ เต็ม ใจ ถ้า ตระ กูล หญิง ทำ
 แล อายุ ๒๐ ปี แล้ว ให้ ทัศน ตาม ใจ หญิง สมัค
 แก่ ชาย ชู้ ต้อง เสีย ค่า ลเมิก แล เสีย เงิน แก่ ชาย
 ที่ ขอ ได้ ตาม ควร ถ้า บิคา มารดา หญิง มี บัณฑ
 ศักดิ์ ต้อง ทัศน ตาม สมัค แห่ง บิคา มารดา หญิง
 ถ้า บิคา มารดา หญิง จะ ชาย ให้ มี ค่า ทัว ต้อง ตาม
 แก่ หญิง จะ ขอม รัย ถ้า หญิง ตาม เขา ไป เขา
 ทรัย บิคา มารดา ไป ด้วย ต้อง คืน แต่ ให้ บิคา
 มารดา ยอม สติ ให้ ย่าง ส่วน การ ฝั่ง อย่า หญิง
 จะ อย่า ชาย ก็ ได้ เมื่อ อย่า แล้ว บุตร ต้อง ทัศน ตาม
 ใจ ฝ่าย ผู้ มี บัณฑ ศักดิ์ เมื่อ บิคา มารดา ทำ นา
 กว่า ๔๐๐ ไร่ ให้ ทัศน ตาม กฎหมาย เก่า ”
 หน้า ๖๔๘ ถึง ๖๖๐

ประกาศพิภัก ภาษี น้ามี ณะ พร้าว

“มี ผู้ กล่าว โทษ เจ้า ภาษี ว่า เกือบ ภาษี ผลิต พิภัก ได้
 ไป รอด เกลี้ยว ให้ ชำระ ปรียบ ไทม แล้ว ท่อ ไป ให้

เก็บภาษีตามพิถัก ซึ่ง ไปรกเกล้า ใ ให้ประกาศ
ในครั้งนี้ ” หน้า ๖๖๑ ถึง ๖๖๕

๓๘ ประกาศพระราชพิธีลงส่ง โสภณัต

“ ทรง แสดง ประเพณีที่จะเป็น เจ้าฟ้า พระองค์เจ้า
หม่อมเจ้า แต่จำนวนเจ้าฟ้า เมื่อถึง กรุงธนบุรี
แต่ เมื่อ แรกถึง พระวรวงษ์นี้ แต่ บรมกษัตริย์ของ พระราช
พิธี โสภณัต แสดง สรง รัช พระสพพรณ บัทร ซึ่ง
นับว่า สืบเนื่อง มาแต่ แขนย แผ่น ที่ เจ้าฟ้าพินทวดี
ไต้ ทรง ทราบมา แต่ พระราช ประสงค์ที่จะ
ไปรกเกล้า ใ ให้ทำพระราชพิธี โสภณัตใน
ครั้งนี้ ” หน้า ๖๖๖ ถึง ๖๗๑

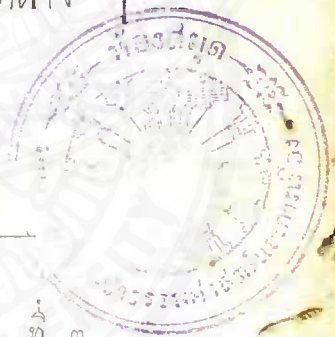
๓๕๕.๕๕๓

พระราชบัญญัติ แลประกาศต่าง ๆ

เล่ม ๓

ในรัชกาลที่ ๕

ประกาศออกอัฐิโสฬศชักเสียว ที่ ๓

มีพระบรมราชโองการนารพระบัตหุรสุรสิงหนาท ๑๖ ๒๕๐๑/๓๓๑

ประกาศแก่ท่าน ทั้ง หลดาชชายหญิง ใหญ่ น้อย ในพระนครนอกพระ
นคร ทั้ง บ่วง ทั้ง พระราชอาณาเขต ให้ทราบทั่วกัน
โดยความที่ประกาศชี้แจงมาขี้ขี้ แต่ก่อน ใน บ้านเมืองไทย
ลาว ๑ ศส่านี้รรมมาแล้วแต่โบราณราชการ ใช้หอย อย่าง
หนึ่งที่เรียกว่า เขียว มาแตกปลึกออกไปจากเงิน ปลึก ซื่อ

๒๕๐๕

ชายชาย แลกแก่กันอยู่ตั้งเช่นนี้ เห็นด้วย กัน นี้ ก็โดย
 ประมาทตามพระราชกำหนดกฎหมายโบราณว่าให้ คัดเลือก
 ร้อยต่อ ร้อย แลคำโบราณก็เล่าว่าครั้งกรุงเก่าราษฎร
 ชาย แลกเปลี่ยน เขยแปด ร้อยต่อ ร้อย ครั้นเมื่อยกบ้าน
 ย้ายเมือง มาตั้ง กรุงเทพมหานคร อยู่ในฝ่าย ลวณเภา หอย เขย
 สาย สญมึน้อยไป เงิน เพองหนึ่ง ตกเป็นเขยได้แต่เพียงสอง
 ร้อย คนที่ เทยวไปมา เห็น เขย ตกที่ ไตรเขยหนึ่ง สอง เขยก็เก็บ
 เมื่อผู้มีศรัทธา ไพรยเขยให้ เปนทาน ก็กลั้ม รุมแย่ง จึง กัน
 ลูก ค้าต่าง ประเทศ เห็นว่ามีผู้ต้อง การ เขย มาก ก็เก็บ หอย
 อย่างนั้น ในทะเล ไล่กระ สอยเข้ามา ซอชายทุก บั เขยมี มาก ซอ
 ราษฎร ซอ ชาย แลก เป็น ปลีก จาก เงิน เพอง มาก ขึ้นไป เปน
 สอง ร้อย ยี่สิบห้าต่อ ร้อย แล้วสอง ร้อย ห้าสิบ ต่อ ร้อย
 แล้ว ขึ้นไป ห้า ร้อย ต่อ ร้อย แล้ว ขึ้นไป แปด ร้อย ต่อ ร้อย
 เมื่อ เขย ยัง แพร่ อยู่ ไม่ถึง แปด ร้อย ต่อ ร้อย นั้น คน สง อาย
 เปนอัน มาก บ่น ว่า บ้าน เมือง เรา เคียว นี้ ขัด สั้น เงิน เพอง หนึ่ง
 แลก เขย ไม่ ได้ ถึง แปด ร้อย เหมือน เมื่อครั้ง กรุงเก่า ครั้น
 เมื่อ เขย ขึ้น ถึง แปด ร้อย ต่อ ร้อย แล้ว ท่าน ทัง บวง ที่ รุ พระราช
 กำหนด กฎหมาย แล การ โบราณ ก็ ชื่น ชม ยิน ดี ว่า บั กัน
 บ้าน เมือง สมนุรณ ขึ้น จน เขย ขึ้น ไป ถึง แปด ร้อย ต่อ ร้อย ต้อง ตาม

08/10/2566

กฎหมายเหมือนกับการก่อน ครั้นเลิกค่านำหอยที่เรียกว่า
 เข็มาขายมากขึ้นไป ราคาเข็ก็ถูกมากขึ้นไป ราคา
 เข็ก็ถูกมากไป ถึงขั้นหนึ่งต่อเพอง พันสองร้อยพัน สามร้อย
 ต่อเพอง ก็เมื่อเข็ถูกลงมากไปดังแปรร้อยต่อเพอง ก็คือ เข็แพง
 ไม่ดังแปรร้อยต่อเพอง ก็คือ การคิดเข็ปรับใหม่ในการพิพาก
 ษา ความตามพระราชกำหนดกฎหมาย ก็คงคิดเข็แปรร้อย
 ต่อเพอง ขึ้นเสมออยู่ไม่ยกย้ายทั้งในกรุงเทพมหานคร
 แลหัวเมืองก็เมื่อเวลาเข็พันหนึ่ง พันสองร้อย พันสามร้อย
 ต่อเพองนั้น มีผู้เห็นว่าแต่ก่อนมีเข็ห้าเข็สิบเข็ ก็ชื่อของกิน
 ใต้มันหนึ่ง ใต้มันไม่ถึงร้อยเข็ชื่อกินก็ไม่มีใครจะไปเติมอิม
 ของแพงไปกว่า จะชื่อกินใต้มันแสนทั้งนับเข็อยู่นาน ๆ
 ในช่อนตัวน้อย เมื่อเวลาเข็แพงนับเข็แพงถ้วกิน ครั้นเวลา
 เข็ถูกเกิดจครามที่ จะนับ เขาสามดวง แหวถ้วกินข้าง บอกรเข็
 ๓ ร้อยเข็ละห้าสิบบ้าง ถ้วกินเป็นคณนข้าง ๆ ก็ในแผ่นดิน
 ประจุบันนี้ ลูกค่านำของสิ่งอื่น มาค้าขายเสียมากไม่เก็บ
 เข็มา เข็เก่าแตกตกหักหายสาบสูญไปราคาเข็ลดลงมา
 จนบัดนี้คงแปรร้อยต่อเพองเหมือนอย่างที่ว่าในกฎหมาย ก็เมื่อ
 ราคาเข็ได้ดังกฎหมายที่คิดเข็ปรับอยู่ดังนี้ นักปราชญ์ถือ
 กฎหมายก็เห็นว่าเป็นที่อยู่แล้ว แต่คนบางพวกก็ยังช่นว่า

08/10/2566

เอาเงินไปแตกเขี่ยชั้ว ไท น้อยไปก็คำบ่นของคนที่ไม่รู้จักคิดหลัง
 นั้นไม่เข่นประมาณ เมื่อเขี่ยมากก็บ่นว่ามากลำบากที่ต้อง
 นี่ยช้อขายกัน ข้าไปมีเขี่ยน้อยก็ช้อของอื่นทองไม่ไ้ ครั้น
 เมื่อเขี่ยแพงขึ้นก็กลับบ่นแล้ว ว่าเงินปลิกไปแตกเขี่ยไ้ น้อยไป
 ราษฎร บ่นทั้งเมื่อเขี่ยมากเขี่ยน้อยเขี่ยถูกเขี่ยแพงตั้งนี้ จะเอา
 เข่นประมาณก็ไม่ได้ จะว่าให้ให้หลักหลายแล้ว เห็นว่าถ้า
 เขี่ยเข่นแปดร้อยต่อเฟื้องต้อง ตามกฎหมายนั้นเข่นที่ ลับไป
 ภายหน้าแต่ที่ ถ้าว่าไม่มีลูกค้านอกประเทศนำเขี่ยมาขายมาก
 ขึ้น ก็เห็นว่าเขี่ยจะแพงขึ้น เฟื้องหนึ่งไม่ไ้ถึง ๘๐๐ แล
 คำคนที่ย่นว่าเขี่ยมากต้องนี่ยช้ออยู่ลำบากไปเสียเวลานั้น ก็
 ควร จะเห็นช้อยด้วยอย่าง อยู่ ฯ บัดนี้ในกรุงเทพมหานคร คิค
 ประกอบการกลไฟทำกะแปะติบก ๑ ผสมด้วยทองแดงแล
 ติบกคำ ทำให้แข็งกว่าติบกปรกติ มีพินเกลี้ยงเกลาคือ
 แลลวกลายเว็บบร้อย หน้าหนึ่งมีตราจักรรูปช้าง อยู่กลาง
 มีอักษรไทยบอก ประมาณ อยู่ข้างบนเลขแล อักษร อังกฤษบอก
 ประมาณ กระหนาบ อยู่สองข้าง มีอักษรจีนบอก ประมาณ
 อยู่ข้างล่าง เพื่อจะให้รู้ง่ายทั้ง สามภาษา ซึ่งเข่นจำพวก
 ข่ายค้า ไท ไทใหญ่ ไทริ้ เสมอกัน หน้าหนึ่งมีตราประจำแผ่นดิน
 ประจวบนี้ เพื่อจะให้รู้ว่าเข่นของเกิดขึ้นในแผ่นดิน ประจวบนี้

08/10/2566

ทุกแผ่น ๆ กระเปาะ อย่างนี้ ก็หมด จดก็เกลี้ยง เกลดกว่ากระเปาะ
ของเหลือองเงิน แดกระเปาะสังกระสี ของฉนวน แดขีทองเหลืออง
หล่อที่เซ่นใช้ ในช่อนเขยทงปวง เห็นเป็นแน่ว่าผู้อื่นไม่ทำ

ปลดอมไก่อ๊ว จะใช้ทั่วทั้งพระราชอาณาจักร กระเปาะอย่าง
ใหม่นี้มีเป็นสองขนาดเพื่อจะให้ใช้แทนเขยร้อยแลเขยห้าสิบ ใน
เขย ๘๐๐ คือเพื่องามพระราชกำหนดกฎหมาย ราษฎร

จะได้ซื้อขายแก่กันง่าย ๆ ไม่ช้าต้องเสียเวลานานนับเขยอยู่
อย่างก่อน กระเปาะอย่างใหญ่ซึ่งข้างมีรั้วใช้แทนเขยร้อย

๘ กระเปาะเป็นเพื่องให้เรียกว่าอัฐิ นับกันว่าอัฐิหนึ่งสองอัฐิ
ขึ้นไปจนแปดอัฐิเป็นเพื่อง ๆ กระเปาะอย่างน้อยซึ่งเกลี้ยงใช้

แทนเขยห้าสิบ ๑๖ กระเปาะเป็นเพื่อง ให้เรียกว่าโสฬศ
นับกันว่าโสฬศหนึ่งสองโสฬศขึ้นไปจน ๑๖ โสฬศเป็นเพื่อง

กระเปาะอัฐิแลโสฬศทั้งปวงนี้ จะทำเพิ่มเติมขึ้นให้มากแล้ว
จะแจกจ่ายจำหน่ายไปก็ผู้ใดได้ไปครบ ๘ อัฐิแล ๑๖ โสฬศ

ตามกำหนดว่าที่นับเป็นเพื่องขึ้นไป จนมากเท่าใด ๆ ควรจะ
คิดเป็นเงินหนึ่งซึ่งสอง ซึ่งสิบ ซึ่งร้อยซึ่งก็คิดให้รวมกระเปาะนี้

มาขึ้น รับเงินไปแต่ชาวพระคลังมหาสมบัติ เหมือนเช่นมา
ขึ้นเงิน ทั่วปี กระดาษหมายใช้แทนเงินนั้นเกิด จะไม่มีชัคขวาง

อย่างหนึ่ง อย่างใด จะได้ โดยสะดวก ถ้ามีข้อชัคขวางอย่างไร

08/10/2566

ก็ให้มาร้องถวายฎีกา โดยเร็วเถิด จะชำระให้ ฯ หอยเขี้ยว
 ที่เคยใช้ก่อนนั้นก็คงใช้กันอยู่ตามเคยเถิดไม่ห้ามเพื่อจะ
 ใ้ใช้ใหม่ปลายในเสศต่ำกว่าห้าสิบเขยลงมา เมื่อราคาเขยเป็น
 ๘๐๐ ต่อเพอง อยู่อย่างเช่นขันธ์ ก็เป็นก็อยู่แล้วเพราะต้องตาม
 กฎหมาย ถ้าสืบต่อไปเขยน้อยลงราคาไม่ถึง ๘๐๐ ต่อเพอง
 ราคากระแจะอิฐ แลโสฬศก็ระคงให้เงินเงินแต่พระคลัง ๘ อิฐ
 เป็นเพอง ๑๖ โสฬศ เป็นเพองยั้งยืนอยู่ ไม่ก็กลดไปตาม
 เขยเลย ถ้าหากว่าลูกค้าต่างประเทศจะเก็บเขยมาขาย
 มากมายขึ้นดังก่อน จนราคาเขยตกมากกว่า ๘๐๐ ต่อเพอง
 ขึ้นไป ก็เห็นว่าผู้เก็บหอยเขยมาขายแลผู้ซื้อหอยเขยไว้
 จับจ่ายใช้สอยได้แพร่หลาย จนราคาเขยตกเกินกว่าพระราชกำหนด
 กฎหมายไปนั้น เป็นอันขัดขวางแก่ที่จึ่งที่จะทำกระแจะใช้ เมื่อ
 เป็นดังนี้จะต้องตั้งภาษีใหม่ คิดชักภาษีแต่ผู้ที่จะขายเขยมากไปกว่า
 ๘๐๐ ต่อเพอง เป็นประโยชน์แก่แผ่นดินบ้าง ฯ อนึ่งที่ขอย่อยในย่าน
 ในเมือง คือเครื่องอุปพรรณต่าง ๆ ที่ช่างศิลป์ทำในเมืองนี้
 ฤมาแต่เมืองจีนคือถ้าชาแลอื่น ๆ ผู้ซื้อไปใช้สอย
 ชำรุดแล้วทอดทิ้งเสียก็มีอยู่มากไม่เป็นประโยชน์ ถ้าผู้ใดจะใคร่
 ๐๘๕๐/๒๕๖๖
 ทุ่กระแจะแทนเขยร้อยเขยห้าสิบไปใช้ ฤจะใคร่ไ้เงินก็ให้รวบรวม
 ขยที่ย่อยนั้น มาขายที่โรงจักรทำกระแจะในพระบรมมหาราชวัง

คีตกนำหนักเจ็ดตำลึงต่อ^{สี่}เฟื้อง จะต้อง การเงินก็จะได้เงิน
 จะต้อง การ กระแปะ แทน เข็ม ร้อย เข็มห้าสิบ ก็จะได้ กระแปะ
 ๘ อัฐ ๓๖ โสฬส แล ๔ อัฐ กับ ๘ โสฬส แล อัฐ
 กับโสฬสเจ็ด^{สี่}จางกัน อย่างอื่นนอก^{สี่}เฟื้องหนึ่ง เท่าราคาคียก
 หนักเจ็ดตำลึง ให้ไปไปตามชอบใจ ถ้าแม่หนักที่^{สี่}มาแลกล
 ไม่ถึงเจ็ดตำลึง ฤามีเสกเกินเจ็ดตำลึงไป ไม่ถึงสี่ตำลึง
 แลชั่งกับตำลึงหนึ่ง^{สี่}แลอื่นต่อขึ้นไป ราคาคียกเสกนั้น
 ก็จะต้อง คิกเขม กระแปะ อัฐ แลโสฬส กระจิกกระจายให้ตั้งนี้ คือ
 ถ้าเสกเพียงบาทเดียวไม่คิกให้ ถ้าเสกเขมถึงตำลึงก็^{สี่}สามบาท
 ก็ให้ จะให้ราคาโสฬสหนึ่ง สี่บาทห้าบาทจะให้สี่^{สี่}โสฬส
 หกบาทจะให้สามโสฬส เจ็ดบาทแปดบาทจะให้สี่โสฬส
 เก้าบาทสิบบาทจะให้ห้าโสฬส สิบเอ็ดบาท^{สี่}สามตำลึง
 จะให้หกโสฬส สิบสามบาทจะให้เจ็ดโสฬส สิบสี่บาท
 สิบห้าบาทจะให้แปดโสฬส สิบหกบาทสิบเจ็ดบาทจะให้
 เก้าโสฬส สิบแปดบาท สิบเก้าบาท จะให้ สิบโสฬส ยี่สิบบาท
 จะให้ สิบเอ็ดโสฬส ยี่สิบเอ็ดบาท ฤห้าตำลึงก็^{สี่}จะให้ สิบสอง
 โสฬส ยี่สิบสามบาทยี่สิบสี่บาท จะให้ สิบสาม โสฬส ยี่สิบห้า
 บาท ยี่สิบหกบาทจะให้ สิบสี่โสฬส ยี่สิบเจ็ดบาทจะให้ สิบห้าโสฬส
 ยี่สิบแปดบาท ครบเจ็ดตำลึง แล้วจะให้^{สี่}เฟื้องหนึ่ง โดย

08/10/2566

อย่างนี้คิดต่อขึ้นไปทกระยะละเจ็ดคำถึง ๆ เทอญ ฯ กระแปะ
 อัฐิแลโสฬศจำพวกนี้ เมื่อราษฎรได้รับไปใช้สอยลาก
 ไล่ไปมา ถึงจะสึกหรือหกรอน้ำหนักไปบ้างก็ตี ลายลบ
 เลือนยี้ไปบ้างก็ตี ถ้ายังเห็นปรากฏอยู่ขอเชื่อไว้ ว่าเงิน
 ของที่นำไปจากในหลวงแท้ มีใช้ของผู้อื่นทำปลอมแล้ว เมื่อ
 จะนำมาเปลี่ยนขอรับเงินแต่พระคลังมหาสมบัติไป ก็คง จะ
 ให้เต็มตามกำหนด ๘ อัฐิ ^๕เพื่อง ๑๖ โสฬศ ^๕เพื่อง ไม่ลดหย่อน
 แต่ถ้าผู้ใดกระแปะไปเจาะทำให้ทะลุเสีย ฤๅตัดฟันให้ขาด
 ให้เป็นเงินก่อนเสียรูปสัญลักษณ์ไปแล้ว จะมาขอเงินตามจำ
 นวน นับกระแปะที่ขาดที่ตัดเป็นก่อนเป็น ^๕เงินแลทะลุเสียแล้วนั้น
 ตามกำหนด ๘ อัฐิ ^๕๑๖ โสฬศ ^๕เป็น ^๕เพื่องไม่ได้ ถึงลวก
 ลายตราเต็มยังเหลืออยู่บ้างก็ จะรับไม่ได้ เพราะถ้ายอมรับ
 ก็ จะแปรทางที่จะให้มีผู้คิดแก้ตัดกระแปะหนึ่งให้เป็น สองก่อน
 สามก่อนมา ^๕เงินให้ได้ เงินมากมีกำไรไป จะรับได้แต่กระแปะ
 ที่ครบเต็มไม่ต้องตัดต้องเจาะ ถึงจะ สึกหรือยี้เสียลวก
 ลายบ้างก็ไม่ว่า ถ้าลายตรายังปรากฏอยู่ขอเชื่อไว้ ก็ จะรับ
 ก็กระแปะที่เจาะทะลุ แลถูกตัดฟันขาด ^๕เงินเสียสัญลักษณ์แล้วนั้น
 ถ้าจะใคร ^{๐8/10/2566}ขอแลกกระแปะก็ไปให้ได้ ก็ จะยอมให้ ซึ่ง กระแปะ
 ที่ยี้เงินนั้นเป็นน้ำหนักเท่าไร ก็ จะ ซึ่ง กระแปะที่คิดให้ไป

แต่กิ่ง หนึ่ง คือถ้ากระเปาะเสียบหนัก ๒ คำดัง จะซึ่ง
 กระเปาะที่หนักเพียงคำดังหนึ่ง ถ้ามีเสี้ยนเล็กน้อย ภาครบจำ
 นวนนัยแผ่นให้ไป เพราะกระเปาะเสียบจะต้องหลอมทำใหม่จาก
 เนื้อสนุเพลิงไปมาก จะแตกหักต่อหน้าไม่ได้ ๆ หนึ่ง เมื่อ
 เจ้าพนักงานจ่ายกระเปาะไปในการจำหน่ายต่าง ๆ ตามราชการ
 ให้ผู้ซึ่งจะรับกระเปาะไปนั้นเลิกสันตรวาเสียบต่อหน้าเจ้าพนักงาน
 ถ้าเห็นว่า ร้อยหรือใกล้เคียง ยับเย็น ถ้ามีลายลบเลือนไปไม่
 ชอบใจ ก็ให้ขอเปลี่ยนเสียบใหม่ เจ้าพนักงานจะยอมให้เลือก
 ให้เปลี่ยนตามชอบใจ ในเวลาเมื่อแรกรับต่อหน้าเจ้าพนักงาน
 นั้น เมื่อรับไปพ้นที่ต่อหน้าเจ้าพนักงานแล้ว จะกลับมากลาง
 เปลี่ยนได้อีก แต่กระเปาะที่สึกหรือยับเยิน ลวดลายข้าง
 ถ้าจะไปเปลี่ยนกระเปาะที่ทะเลาะขาดหักสันแล้ว มาสารภาพว่า
 กระเปาะนั้นใครรับไป จากเจ้าพนักงาน จะขอเปลี่ยนใหม่ จะยอม
 ให้เปลี่ยนไม่ได้ เพราะเป็นที่สงสัยว่า จะรับกระเปาะที่ไปเปลี่ยน
 กระเปาะเสียบมาแล้ว จะต้องให้ซึ่งกระเปาะเสียบ แลกกระเปาะ
 ที่ไปแต่ตามน้ำหนักเพียงกิ่ง หนึ่งดังที่กล่าวแล้ว ๆ ซึ่งว่ามา
 ทั้งนี้ เพื่อจะกันความคิดคนพาล ที่จะหัก จะเจาะกระเปาะหนึ่ง
 ให้เป็นสองมาพาไล แลกเงิน เพราะการที่กระเปาะใช้มาใช้ไป
 คงจะร้อยหรือห้าไม่ได้ เมื่อมีผู้มาขอแลก จะต้องยอมให้แลก

08/10/2566

นี่เป็นเหตุ ถ้ากระเปาะที่สึก หรือ เสียดวกลายบ้าง ไม่มี
 รอยเจาะ รอยตำ รอยต่อแล้ว ก็คงจะให้ขึ้นเงินเหมือนกระเปาะ
 ดี ๆ หนึ่งเมื่อกระเปาะ อัฐิ กระแปง โลหิตนี้ แพร่หลายไปมาก
 ราษฎรซื้อขายแก่กัน เมื่อมีผู้รอนรอนต้องการ จึงจะขายกัน
 แพงขึ้นไป จนถึง อัฐิ ละ สองร้อยเบี้ย ๕ อัฐิ เป็นเพียง
 โลหิต ละ ๑๐๐ เบี้ย ๘ โลหิตเป็นเพียงก็ดี ถ้าผู้ใด
 มีกระเปาะมาก อยากรจะขายได้ง่าย ๆ อยากรได้เงินเร็ว ๆ
 จะขายตกจนถึง อัฐิ ละ ๕๐ เบี้ย ๑๖ อัฐิ เป็นเพียง โลหิต
 ละ ๒๕ เบี้ย ๓๒ โลหิตเป็นเพียงก็ดี เมื่อการผันแปร
 ไปในราษฎร อย่างไร ผู้ที่จะมาแลกเงินไปจากที่ของพระคลัง
 คงจะได้ ๘ อัฐิ เพียง ๑๖ โลหิตเพียงยังยืนอยู่อย่าง
 เดียวตามราคาหลวง จะไม่ได้ยกย้ายไปตามราษฎรเลย ให้
 เชื้อฟังคำประกาศนี้เป็นประมาณ ประกาศมา ณวันจันทร์
 เดือนสิบ ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีจอ จัตวาศก คักราช ๑๒๒๔ เป็น
 ปีที่ ๑๒ ถ้าเป็นวันที่ ๔๑๓๑ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ๗๕

ประกาศตั้งลือ ถิ่นว่า เข็ย อัฐ โสฬส ไซ้ไม้ไต่ ที่ ๑

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ราษฎรทั้งปวง

ให้รู้ทั่วกัน ว่าบัดนี้ ไต่ขึ้นข่าวว่ามีผู้ ไปเที่ยวประกาศว่า

เข็ย อัฐ เข็ย โสฬส ที่แจกจ่ายมาก่อนนั้น ไซ้ไม้ไต่แล้ว

ว่าในหลวงจะเรียกคืนบ้างว่าอะไร ๆ ไปบ้างต่าง ๆ ผิด ๆ กัน

การทั้งปวงนั้นไม่จริงหมดคง ไซ้ไม้ไต่อยู่ตั้งประกาศก่อน เมื่อ

ราษฎรไม่เชื่อไม่ใช้กันใคร มีเข็ย อัฐ เข็ย โสฬส เมื่อมีผู้

มาขอซื้อถูก ๆ กว่า ๘ แผ่นเพอง ๑๖ แผ่นเพอง ให้จับตัว

คนนั้นเป็นคนโกง เข็ย อัฐ คง ๘ แผ่นเพอง เข็ย โสฬส คง ๑๖

แผ่นเพองเป็นนิตย เมื่อใครไม่เชื่อให้เอามาขึ้นที่พระคลัง

ก็คงจะได้เงินไป ๘ อัฐเพอง ๑๖ โสฬสเพองตาบตาชาติ

ไม่ยักไม่ย้ายไม่กลายไม่กลับเลย ที่พระคลังคงจะยอมให้

ราษฎร มาขึ้นเงิน แลมาเปลี่ยนอยู่เสมอเป็นนิตย คนที่

ไปพูดผิด ๆ ต่าง ๆ นอกจากคำประกาศด้วยเรื่อง เข็ย อัฐ

เข็ย โสฬส ให้พร้อมกันจำตัวจำหน้าไว้ ฎาให้จับตัวผู้นั้น

แล้วเอามาสั่งต่อ พระยาอภัย รัตนฤทธิที่โรงชำระ จะให้รางวัล

ผู้ไปพูดผิด ๆ นั้น ถ้ามีพยานรู้เห็นขึ้นขึ้นมากจะปรับใหม่

ให้ใช้รางวัล ๐8/10/26๒๕ แต่ผู้ที่มาขึ้นเข็ย อัฐ เข็ย โสฬสนั้นไม่มีโทษ

ฝ่ายราษฎร เมื่อมีผู้ไปพูดว่า จะ อย่าง นั้น จะ อย่าง นี้ อย่าให้

เชื้อ ฟัง เลข เปน อัน ซาก ที่ เดียว เขย อัฐ เขย โสฬศ ใคร มี อยู่
 เห็น ว่า จะ ใช้ ไม่ ได้ ซ้อ ชาย ชาว ตลาท ไม่ รัย ก็ กลับ มา ชน เงิน
 แต่ พระ คลัง ไป จะ ให้ ตาม พิ กติ ๘ อัฐ เพียง ๑๖ โสฬศ เพียง
 จะ รัย เสมอ ตาม คำ ประ กาศ ก่อน ไม่ ยึด ไม่ ห้าม ไม่ ลกราคา ให้ ถก
 หนึ่ง การ ทำ กะ แปะ โสฬศ นี้ มี ไซ้ ของ เจ้า อื่น นาย ไท
 เจ้า อื่น นาย ไท ไม่ ได้ มา ห้าม มา บราม ถึง จะมี ผู้ มา ห้าม
 ก็ ไม่ ยอม ทำ ตาม ด้วย ทน ที่ ทำ ชน กติ เงิน ที่ จะ รัย รายน
 มา ชน กติ ไม่ ได้ เกียว ซึ่ง เป็น ของ ใคร ๆ ตรา รูป มง กฏ นั้น
 ถึง เงิน บาท ก็ เปน อย่าง นั้น ไม่ ไซ้ ฤา เหมือน กัน ไม่ มี ใคร ถู ว่า
 สูง ว่า ต่ำ เมื่อ อื่น ๆ เหมือน เหยียน ทอง เหยียน เงิน เหยียน ทอง แดง
 เขาก็ มี รูป หน้า เจ้า แผ่นดิน ของ เขา ข้าง หนึ่ง ข้าง หนึ่ง ก็
 เปน ตรา ของ เจ้า แผ่นดิน นั้น ง่าย เปน รูป มง กฏ อย่าง เมื่อ เขา ข้าง
 แล มี ซ้อ เจ้า แผ่นดิน ของ เขา เปน อัยร ที่ เดียว เปน อย่าง เปน ธรรมเนียม
 ทุก เมือง มี ไซ้ ฤา สืบ ตู เด็ด ขย ว่า จุก จิก อุด ตระ วิ ตระ รคย ไป
 ใคร ไม่ ฉลาด ถว่า พระ ราช คำ ริ ห์ ไป ตอก ๆ หนึ่ง คำ ที่ มี ผู้ พก
 ว่า ตรา ที่ ประทับ ใน กะ แปะ นั้น นาน ไป จะ ใช้ ไม่ ได้ คำ นี้ ก็ ไม่ จริง
 ไม่ ควร เชื้อ ด้วย เปน อย่าง ธรรมเนียม เหมือน กับ เงิน ตรา
 ของ แผ่นดิน ก่อน ๆ สาม แผ่นดิน สี่ แผ่นดิน มา แม้น เปน แผ่นดิน
 ล่วง ไป แล้ว ก็ ยัง ไซ้ ได้ อยู่ ฉิน ไท เขย กะ แปะ ใน เมือง จีน

08/10/2566

เมืองฉนวนแต่เมืองอื่น ๆ ถึงเช่นของแผ่นดินเก่า ๆ
 ล่วงมาแล้ว ก็ต้องคงใช้ไ้้อยู่เหมือนกัน ฉะนั้น จะใช้ไม่ได้
 แต่ของที่คนทำปลอม ถ้าเช่นของทำไปแต่แผ่นดินใหญ่
 คงต้องให้ใช้ไ้สลับ ๆ แผ่นดินไปจนของสูญไปเอง ที่จะคิด
 กลั้วว่านานไป จะใช้ไม่ได้ นั้นไม่ชอบกับ อย่างธรรมเนียมเมือง
 ที่ใช้กะแปะทิ้งปวง ถ้าแผ่นดินองค์ใดห้ามไม่ให้ใช้
 ฎามาขึ้นเงินไม่ใช้ให้ สุกคำวานิชเขาก็คงมาร้องทุกข์
 กล่าวโทษต่าง ๆ จนทนไม่ไ้ต้องใช้ให้เอง การคงเป็น
 อย่างนี้เช่นนี้ ๓ แต่หอยเขี้ยวก็ทิ้งกะแปะตราเมืองอื่นก็
 จะมาขึ้นเงินแต่ต้องพระคลังไม่ไ้ เพราะมีใช้ของทำไป
 แต่พระเจ้าแผ่นดินเมืองนี้ ประกาศมาวันศุกร์ เดือนสิบ
 แรมสิบเอ็ดค่ำ ปีจอจัตวาศก ศักราช ๑๒๕๔ เป็นปีที่ ๑๒
 ฎาเป็นวันที่ ๔๑๖ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ๓

ประกาศคนลือกันว่าเขี้ยวโลศพคใช้ไม่ได้ที่ ๓ เติมข้อความ
 มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ราษฎรทั้งปวง
 ให้รู้ทั่วกันว่า บัดนี้ได้ขึ้นข่าวว่ามีผู้ไปเที่ยวประกาศว่า
 เขี้ยวโลศพคที่แจกจ่ายมาก่อนนั้นใช้ไม่ได้แล้ว ว่าในหลวง
 จะเรียกคืนข้างว่าอะไร ๆ ไปอย่างต่าง ๆ ผิด ๆ กัน การ
 ทั้งปวงนั้นไม่จริงหมกคองใช้ได้ อยู่ดังประกาศก่อน เมื่อ
 ราษฎรไม่เชื่อไม่ใช้กันใครมีเขี้ยวโลศพค เมื่อมีผู้
 มาขอชดชดก ๆ กว่า ๘ แผ่นเพื่อง ๑๖ แผ่นเพื่อง ให้จับตัว
 คนนั้นเป็นคนโกงเขี้ยวโลศพค ๘ แผ่นเพื่อง เขี้ยวโลศพค
 กง ๑๖ แผ่นเพื่องเป็นนิตย เมื่อใครไม่เชื่อให้เอามาขึ้น
 ที่พระคลัง ก็คงจะได้เงินไป ๘ อัฐเพื่อง ๑๖ โลศพคเพื่อง
 ตายี่คาชาติ ไม่ยกไม่ย้ายไม่กลายไม่กลีบเลย ที่พระคลัง
 จะยอมให้ราษฎรมาขึ้นเงิน แลมาเปลี่ยน อยู่เสมอเป็นนิตย
 คนที่ไปพดผิด ๆ ต่าง ๆ นอกจากคำประกาศด้วยเรื่อง
 เขี้ยวโลศพค ให้พร้อมกันจำตัวจำหน้าไว้ ๆ ให้จับตัว
 ผู้นั้นไว้ แล้วเอามาส่งต่อพระยาอภัยรณฤทธิที่วังชำระระ
 ราชวัด ผู้ไปพดผิด ๆ นั้น ถ้ามีพยานรู้เห็นขึ้นขึ้นมาก
 จะปรับไหมให้เชิราชวัด แต่ผู้ที่มาขึ้นเขี้ยวโลศพคนั้น
 ไม่มีโทษ ฝ่ายราษฎรเมื่อมีผู้ไปพูดว่าจะอย่างนั้น จะอย่างนั้น

๒

08/11/2566

อย่าให้เชือก หึง เล็บ เป็น อัน ซาก ที่ เคี้ยว เขี้ยว อัฐ เขี้ยว โสฬศ
 ใคร มี อยู่ เห็น ว่า ใช้ ไม่ ได้ ข้อ ขาย ชาว ตลาท ไม่ รั้ง ก็ ให้
 กลับ มา ขน เงิน แต่ พระ คลัง ไป จะ ให้ ตาม พิ กัต ๘ อัฐ เพ็ช
 ๑๖ โสฬศ เพ็ช จะ รั้ง เหมอ ตาม คำ ษระ ภาค ก่อน ไม่ ยึด ไม่ ห้าม
 ไม่ ลต รา คา ให้ ถก ๗

หนึ่ง การ ทำ กะ แปะ อัฐ กะ แปะ โสฬศ นี้ มี ใ้ ของ
 เจ้า อื่น นาย ไท เจ้า อื่น นาย ไท ไม่ ไ้ มา ห้าม มา ปราม ถึง จะ
 มี ผู้ มา ห้าม ก็ ไม่ ยอม ทำ ตาม ทั่วยุทธ ที่ ทำ ชัน กัต เงิน ที่
 จะ รั้ง ราช ฎร มา ชัน กัต ไม่ ไ้ เกี่ยว ข้อง เป็น ของ ใคร ๗
 ตราร ษ มง กฏ ษะ ถึง เงิน บาท ก็ เป็น ของ ษนั้น ไม่ ไ้ ๗ เหมือน กัน
 ไม่ มี ใคร ถือ ว่า สูง ว่า ต่ำ เมือง อื่น ๗ เหยียน ทอง เหยียน เงิน
 เหยียน ทอง แดง เขาก็ มี รัษ หน้า เจ้า แผ่นดิน ของ เขา
 ช้าง หนึ่ง ช้าง หนึ่ง ก็ เป็น ตรา ของ เจ้า แผ่นดิน นั้น บ้าง เช่น รัษ
 มง กฏ อย่าง เมือง เขา บ้าง แล มี ชื่อ เจ้า แผ่นดิน ของ เขา
 เป็น อักษร ที่ เคี้ยว เช่น อย่าง เช่น ธรรม เนียม ทุก เมือง มี ใ้ ๗
 สืบ ก เด็ด อย่า ว่า จุก จิก อุด ตะริ ตะรอย ไป ใคร ไม่ ตลาท
 กว่า พระ ราช คำ จิต ไป ทอก ๗ หนึ่ง คำ ที่ มี ผู้ พด ว่า ตรา ที่
 ประทับ ใน กะ แปะ น นาน ไป จะ ใช้ ไม่ ได้ คำ นี้ ก็ ไม่ รั้ง ไม่ ควร เชื้อ
 ทั่วยุทธ เช่น ๗ ธรรม เนียม เหมือน กับ เงิน ตรา ของ แผ่นดิน ก่อ ๗

๘/10/2566

ตามแผ่นดิน สี่แผ่นดินมา แม้นแผ่นดินดวงไป แล้วยังใช้ได้
 อยู่ฉนั้นใด เข้ายกระแยะในเมืองจีนเมืองญวนแลเมืองอื่น ๆ
 ถึงแผ่นดินของแผ่นดินเก่า ๆ ล่วงมาแล้ว ก็ต้องคงใช้ได้ อยู่
 เหมือนกันฉนั้นนี้ จะใช้ไม่ได้แต่ของที่คนทำปลอม
 ถ้าแผ่นดินของทำไปแต่แผ่นดินใหญ่ คงต้องได้ใช้ได้ สิบ ๆ
 แผ่นดินไป จนของสูญไปเอง ที่จะคิดกลัวว่านานไปจะใช้
 ไม่ได้ฉนั้นไม่ชอบกับอย่าง ขรรคมณีเมือง ที่ใช้กระแยะทั้งปวง
 ถ้าแผ่นดินแผ่นดินองค์ใดห้ามไม่ให้ใช้ ฤมาซึ่งเงินไม่ใช้ให้
 ลูกค้าวานิชเขาก็คงร้องทูลกล่าวโทษต่าง ๆ จนทนไม่ได้
 ต้องใช้ให้เอง การคงเป็นอย่างนี้เป็นแน่ ๆ หนึ่งเครื่องกลที่
 ทำกระแยะโรง ทำกระแยะนี้ ก็เป็นทุนแก่เงินของแผ่นดิน
 ขยับจ่ายสร้างขึ้น เพื่อจะทำบำรุงแผ่นดินให้รุ่งเรือง มีกระแยะ
 ใช้เหมือนเมืองอื่น ไม่ใช่ห้อยเขี่ยเหมือนลาจเหมือนข้าชาวป่า
 ชาวดง เครื่องกลเครื่องจักรทั้งโรงทั้งที่ทำนั้น ก็คงจะ
 เป็นของแผ่นดินสืบไปสิ้นกาลนานมิใช่ชั่วอายุคนเดียว ก็ตรา
 ที่เปลี่ยนไปทุกแผ่นดิน ๆ นั้น เป็นแต่จะให้รู้ว่ากระแยะนั้น
 ทำในแผ่นดินนั้น ๆ ความจริงนั้นกระแยะทั้งปวงก็ คงเป็นของแผ่นดิน
 โส่มออยู่ ๘/10/2566 ถ้าพระเจ้าแผ่นดินองค์ใดในอนาคต มีพระ
 ราชดำริห์ผลิต ขรรคมณีไป จะว่ากระแยะที่มีตราของแผ่นดิน

ที่ล่วงแล้ว เมื่อขายฎมาขอขึ้นเงิน จะไม่ยอมให้ใช้
 จะไม่ใช้เงินให้ จะตั้งเขาเป็นเล็กทั้งคำฎเสียแล้ว เครื่อง
 ในโรงทำกะแปะที่นี้ อยู่จะทำต่อไปฎไม่ ถ้าจะเล็กเสีย
 ไม่ทำแล้ว ของที่ลงทนมมาเป็นรักเป็นหนา ก็มีเขื่อนทั้งเสีย
 เปล่าฎา จะขายใครเขาจะขอ การทำกะแปะที่ให้ขายฎ
 ใช้แทนเข็ เป็น การ ของบ้านใหญ่เมืองโตทุกทิศทุกประเทศ
 เมืองเขมรเขาเป็นเมืองขึ้นของกรุงเทพฯ เขาก็ยิวทำกะแปะ
 ใช้ก่อนกรุงเทพฯ นี้ ขึ้นไปถึงสิบห้าสิบหกปีมาแล้ว
 ที่เมืองสงขลาพระยาสงขลาเขาก็หล่อแผ่นทินกมิตรา ให้
 ขายฎใช้แทนเข็นานมาแล้ว ก็ในกรุงเทพฯ นี้มีผู้รื้ออาช
 การกะแปะแทนเข็ขึ้นทำไว้ใช้กันแล้ว ใครจะมาเป็นใหญ่
 เป็นโตจะให้เล็กจะให้ละเสีย ก็จะเป็นอันทำบ้านเมืองกรุงเทพฯ
 ให้คืนกลับเป็นเหมือนเมืองลาวเมืองข่าเมืองข่าเมืองตง ใช้
 แต่หอยเข็กันไม่อายเขาฎา ถ้าจะทำต่อไปห้ามไม่ให้ใช้
 ตราเก่าแล้ว เขาก็จะสงสัยว่าของทำขึ้นใหม่ในแผ่นดินนั้น
 ราษฎรเขาก็จะใช้ไม่ได้เหมือนกัน เขาก็คงจะไม่เชื่อไม่ถือ
 ถ้าในแผ่นดินนั้นจะให้ใช้ตราในแผ่นดินนั้นอย่างเดียว ตราใน
 08/10/2566
 แผ่นดินก่อน ๆ ก็ต้องยอมให้ใช้เหมือนกัน ถ้าจะไม่ยอม
 ให้ใช้ ก็จะต้องซื้อมาให้หมดเต็มตามราคา จึงจะยอม

ยุกติ ขวรม ทั่วพระเจ้าแผ่นดินก็เป็นมณฑล แลเป็นเช่น
 ไม้กษาเยศเหมือนกันทุกพระองค์ ไม่มีพระองค์ใดเป็นไม้แก่น
 แลเป็นทองเหลืองทองแดงของของแผ่นดิน เมื่อแผ่นดิน
 ยังกั้งอยู่ ก็เป็นเช่นของอยู่ในแผ่นดินเกี่ยว จะให้เปลี่ยนไป
 อย่างเปลี่ยนพระวงศ์ก็ พระองค์ก็ ของพระเจ้าแผ่นดิน
 แลเปลี่ยนตำแหน่งขุนนางนั้นไม่ได้ ขุนนางในแผ่นดินเมื่อเปลี่ยน
 แผ่นดินไปแล้ว ก็ยังคงบังคับศักดิ์แลตำแหน่งอยู่ฉนั้นใคร
 ลังของที่ยังเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติทั้งปวง ก็จะต้อง
 คงเป็นพระราชบัญญัติอยู่ จะทำลายล้างเลิกถอนไม่ได้
 แต่หอยเขี้ยวก็ กระทบระเมืองอื่นก็ จะมาขึ้นเงินแต่ต้อง
 พระคลังไม่ได้ เพราะมิใช่ของทำไปแต่พระเจ้าแผ่นดิน
 เมืองนี้ ประกาศมาฉวันศก เกือนสิบ แรมสิบเอ็ดคำ
 ยี่ จอ จักรวาศก ศักราช ๑๒๓๔ เป็นปีที่ ๑๒ ฤาเป็นวันที่ ๕๑๕๖
 ในรัชกาลประจจุบันนี้

ประกาศไว้รับฟ้องความเจ้า ห้ามเจ้ามิให้ไปไกลพระนคร
 มีพระบรมราชโองการนารพระขันธ์ทูลสุรสิงหนาท ให้
 ประกาศขุนโรง ขนศาล ในกรุงทุกโรงทุกศาล และผู้รักษาเมือง
 ทรมการ หัวเมืองเอกโทตรีจัตวา ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งยวง
 จงทั่ว คึงแต่ขึ้นสืบไปเมื่อน่า ถ้ามีผู้ใคร่ฟ้องกล่าวโทษ
 เจ้าต่าง กรมพระ องค์เจ้ายังไม่ได้อภิเษกกรม แลหม่อมเจ้า
 หม่อมราชวงศ์ ที่คนโทษมากเรียกว่าเจ้า แลเจ้าจอมข้างใน
 ในพระบรมมหาราชวัง แลพระยวงราชวังก็ดี ถ้าความมีผู้
 มาฟ้องแล้ว ลูกขุนแลขุนศรี ขรรษราชจำศาล แลผู้รักษา
 เมือง กรมการ พนักงานรับฟ้อง จะใช้คำตอช้อย่างเก่า
 ว่าเปนความเจ้านาย แลข้างในพระราชวัง จนใครรับไม่ไ้คึงนี้
 อย่าให้มีเลย เปนอันขาดก็คึงว่า อย่างนี้เหมือนท่านทั้งยวง
 เปนข้าเจ้าแผ่นดินก็เปนคนเถื่อนคนชั่วเปนโจรผู้ร้าย ปล้นบ้าน
 ปล้นเมืองมาเก่าแลค้ร้าย ให้ทำยถือหางให้พี่น้องบุตรภรรยา
 เทียวคมเหง ราชฎีไฟร์ฟ้า ข้าแผ่นดิน แล้วจุกโรงปีศาจเสียบ
 เมือพิคคึงนี้ เปนอันกลัวเจ้ากลัวนายเล็กน้อยไป . ไม่เห็น
 แก่แผ่นดินใหญ่ ถ้ามีความอย่างนี้ ให้รับให้โทษให้การ
 ต่างฟ้องถวนถ้แล้วกุมตัวโทษไว้ อย่าให้ใครเอาตัวไป
 แลอย่าให้หนีไปแล้ว ถ้าในกรุงเปนความเจ้านายแลหม่อม

ราชวงษ์ ก็ให้ ย่นถวายพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทพีศรีวชิรเทวี
 กิติ เจ้าพระยาธรรมมาชิกรดเสนาบดีกิติ ให้กราบทูลพระกรุณา
 ถ้าเป็นความข้างใน ในพระบรมมหาราชวัง ก็ให้ยื่นเจ้าพระยา
 ธรรมมาชิกรด เจ้าพระยาบำเรอภักดิ์ พระยาอนุรักษราชมนตรี
 กราบทูลพระกรุณาโดยเร็ว ถ้าความเข้าไปถึง ๑๕ วัน
 ฎีกาเดือหนึ่ง ให้พวกโจทย์ร้องถวายฎีกาเอาเถิด ถ้าเป็นความ
 ข้างใน ในพระบรมราชวัง ให้เอาฟ้องกับตัวโจทย์ ยื่นไปส่ง
 พระยามนเฑียรบาล นำกราบทูลใน พระบรมราชวังเถิด
 ถ้าเป็นความหัวเมือง ให้ ผู้รักษามือง กรมการ รับฟ้องแล้ว
 รับบอกส่งฟ้องกับตัวโจทย์มากรมทพมหานครโดยเร็ว ตัว
 หม่อมเจ้าหม่อมราชวงษ์ ที่หนีออกไปก่อถ้อยทำความที่หัวเมืองนั้น
 ก็ให้ผู้รักษามือง กรมการ จับตัว จำตรวนส่งเข้ามาด้วยที่เคียว
 ถ้าไม่ทำดังนี้ พกว่าเป็นความเจ้านายว่าไม่ไ้ใจก่อน
 จะปรับใช้ใช้ความทงเรื่อง แล้วจะให้ มี เบี้ยเล่มคิ้ว
 ตาม ถาณาคักติ ผู้รับฟ้อง ที่ขัดเสีย ไม่รับหน ก็นาย แต่ละนาย
 มีคักติ นาท่าไร จะให้ปรับ เบี้ยเล่มคิ้ว ละค่าถึง ~~จนถึง~~
 ผู้รักษามือง นาทมนต์ของเสีย เบี้ยเล่มคิ้ว ทำซึ่งเป็น ค่าทราย
 ๐๘/๑๐/๒๕๖๖
 ถม้ท้องสนาม ถึงผู้รับฟ้อง ในกรงแลลกชน พด้อย่างนั้นอีก
 ก็ จะ ให้ ใช้ความแลปรับ เบี้ยเล่มคิ้ว เหมือนกัน ถ้าหม่อมเจ้า

หม่อมราชวงศ์ชายหญิงโตโต, หนีไปหัวเมืองโตโต แอบแฝงซุ่มซ่อน
 อยู่แห่งโตโต ถ้าคุม สมัคพักพวก อยู่แห่งโตโต ใครรู้ให้มา
 บอกแก่ผู้สำเร็จราชการเมือง กรมการ ให้ผู้สำเร็จราชการ
 เมือง กรมการ ไปล้อมไปตามจับตัว จำส่งลงมาโดยเร็ว
 ใครนำจับใคร พ้อง จะพระราชทานรางวัลซึ่งค่าค่าสิ่ง ตาม
 หนีตัว หม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์ที่จับตัวได้มา ถ้าผู้รักษาเมือง
 กรมการ เกรง วาสนาเจ้านายบิดเบือน เชื้อน แสเสี้ยนไม่จับ
 ให้ผู้นำส่ง มาร้อง ถวายฎีกาโดยเร็ว ฯ ประกาศไว้แก่เจ้านาย
 ต่างกรมพระองค์เจ้ายังไม่ทันตั้ง กรม แลหม่อมเจ้าหม่อม
 ราชวงศ์ฝ่ายหน้าฝ่ายในทั้งปวง ถ้าผู้ใดจะไปเที่ยวในที่ต่าง ๆ
 ไปเองได้แต่เพียง กำหนดนี้ ช่างตัว ออกเพียง ปากคลอง
 บางกะนากเข้ามา ถ้าทาง ล่างเพียง ปากตะครองเข้ามา
 ทาง ช่าง ได้เพียง ถ่านเมือง สมุทรปราการ แลปากบางเค็ด
 เข้ามา ช่าง ตัวตกเพียง ถ่านเมือง สมุทรสาคร เข้ามา
 ทาง คลอง มหา สวัสดิ์ที่ เพียง ปากคลอง ท่า หวดเข้ามา ทาง คลอง
 บาง เค็ดเพียง ปากคลอง ตาน ตากฟ้าเข้ามา ทาง เหนือเพียง ถ่าน
 บ้านจิวเข้ามา เทียบอยู่ในจำกัณฑ์นี้ไม่ห้าม ถ้าเป็นหม่อมเจ้า
 หม่อมราชวงศ์จะไปคง อยู่ก็ได้ ถ้าจะไปเกินกว่ากำหนัดนี้
 คือ ประสงค์การ ขณ จะไป ทอดกระ รุ่งน ถ้า คลอง อาราม

เจกีย์ในหัวเมืองต่าง ๆ ก็ที่ จะไปนมัสการพระพุทธรูปบาท
 พระพุทธฉาย พระปฐมเจกีย์ พระแท่นทองรังก็ จะไปเยี่ยมเยียน
 ไปเยี่ยมมารดาแลย่าคายนานญาติพี่น้อง ฤๅครู ฤๅจารย์
 ซึ่งไปตั้งบ้านเรือนฤๅไปช่วยใช้อยู่หัวเมืองก็ จะไปตั้งการ
 เลี้ยงชีวิตรักษาทรัพย์สิน คือ นำของไปขายแลซื้อไม้
 ซื้อเสื่อแลสินค้าอื่น ๆ มา แลทวงหนี้สินแลปลดเปลื้อง
 ใช้สอยหนี้สิน แลตามตัวทนาย ลูกหนี้ที่หนีหายไปแลอื่นอื่น
 ยินคาที่เกิดเหตุให้มีประสงค์ ซึ่งจะต้องไปในหัวเมือง
 ต่าง ๆ ซึ่งเช่นเมืองหน้าพระพิพัฒน์สถานนั้น ไม่สู้ไกลนัก
 เช่นอื่นนอกต่อเขตแดนกันนานาประเทศแล้ว ก็ให้กรวยทูล
 ถวายบังคมลา ถ้าหนดเวลาจะไปเข้าอยู่ตั้งแต่เจ็ดวันขึ้นไป
 ๓ เดือนลงมาให้ทนายจะทวงพระมหากรุณาไปรคไม่ห้ามไว้ ถ้า
 ไม่มีกำลัง จะเข้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทได้ ก็จงทูลหมาย
 ให้เจ้านายพี่น้อง ฤๅข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายในตามที่รู้จัก
 กรวยทูลถวาย จดหมาย ถวายบังคมลาเถิด ถวายที่ใดใด
 เมื่อใดก็ได้ ไม่ห้าม เจ้านายแลข้าราชการฝ่ายหน้ารับ จดหมาย
 เข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย ไม่มีช่องถวายข้างหน้า ก็ให้ส่งแก่
 เจ้าจอมเกล้า ^{๐๘/๑/๒๕๖๖} แก่ทูลเกล้าฯ ถวายข้างในเถิด จะไปรค
 ลังเจ้าพนักงานตามบังคับหัวเมืองให้ทำคราน้ำ แลช่วย

ชะตามประสงค์แลระวังไม่ให้มีเหตุการณ์ต่าง ๆ แลหนังสือ
 เดินทางเบิกค่าให้ไปโดยสะดวก แลกำหนดคุ้มจับกุมในเวลา
 ที่ควรแก่ชระ การที่ว่ากรายทูลยากไม่มีชองนั้น อย่าพุดเลย
 ให้ถวายจดหมายกรายถวายบังคมลาเถิด จะไปรทสังทรานำ
 แลหนังสือเดินทางให้ไม่ใ้ต้องเสียค่าตราเลย แต่ถ้าจะ
 กรายถวายบังคมลาไปไกลนัก จนถึงหัวเมืองหน้าพระพิพิธ
 สัตยาชั้นนอก ใกล้เมืองลาวเมืองพม่าเมืองมอญเมืองแขก
 คือเมืองตาก เมืองสวรรคโลกย์ เมืองอุตรดิฐ เมืองสวรรคบุรี
 เมืองพระตะบอง เมืองประจวบคีรีขันธ์ เมืองประจันต์ศิริเขตร
 เมืองไทรโยค แลอื่น ๆ จะไปรทให้ไปทุกองค์ทุกนายไม่ได้
 จะต้องทรงพระราชดำริห์เลือกก่อน ควรจะไปรทให้ไป
 จึงจะไปรทเกล้าได้ ถ้าเจ้าต่างกรมแลพระองค์เจ้ายังไม่ได้
 ตั้งกรม แลท่านเสนาบดีซึ่งจะไปราชการ ทิศใดทิศตำบลใด
 จะต้องการหม่อมเจ้ากลางองค์หม่อมราชวงศ์นางนายไปใช้สอย
 โดยความประสงค์ศิลปศาสตร วิชาการ แลความอาาหาญใดใด
 ที่จะได้ราชการ แลการของท่านนั้น คือจะให้เปนเสมียน
 เขียนหนังสือต่างหนังสือ ๆ เป็นผู้ประกอบการกลไฟ
 ๆ เป็นช่างเหล็กช่างไม้ซ่อมแซมการในเรือ ๆ การอื่น ๆ
 ประสงค์จะให้หม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์นั้นไปด้วย ก็ให้กราย

08/10/2566

ประกาศพระราชกำหนดกฎหมาย ทหาร

พระบาทสมเด็จพระปิตุลาธิราชพลฒา มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์
 ขอประกาศเป็นข้อบังคับไว้ ให้พวกทหารที่มียศ
 ต่าง ๆ ลำดับลงไปเช่นนี้ ๆ ตั้งแต่ครุฑนายแฉกแฉกทหาร
 เลวที่ไ้รับพระราชทานเงินเดือน มาประจำฝึกหัดอยู่ทั้ง ๔
 กรมประนีให้รู้ทั่วกัน ทั่วแก่กันนั้น ครุฑนายแฉกพวกแฉก
 แฉกทหารเลวจะมีธุระสุขทุกข์สิ่งใด ๆ ก็ไปโดยลำภังใจไม่
 ไ้ตามนายคนใดคนหนึ่งก็ไปไ้ ครั้นตรวจเรียก ร้อง จะเอา
 ตัวมาฝึกหัด ก็ไม่ไ้ตัวมาฝึกหัด ครั้นไ้ตามมุนนาย
 ก็พากัน ออชไป ไม่ไ้ใคร จะบอกผู้ตรวจให้รู้ ครั้นไ้
 ตัวผู้ฝึกหัดมาชำระไ้ตาม ก็บอกความไม่ถูกต้องกันว่าลา
 นายคนโน้นบ้าง เรื่อยคนนี้บ้าง ครุฑ รัง บ้างไม่แน่ลงที่ไหน
 ไ้ ทำให้เสียข้อที่บังคับไว้ไม่มาฝึกหัดตามเวลาให้พร้อมกัน
 ในหลวงพระราชทานเงินเดือนให้ ปรานายจะให้มิไ้ยินดีฝึก
 หัดอยู่เป็นนิจ จึงพระราชทานเงินเดือน ๆ ละ ๖ บาทก็ถือว่า
 ปรานายคนอื่น ผู้มียศเช่นนี้ ๆ เหล่านี้ไม่สนใจในราชการ
 คิดเอาเปรียบเงินหลวงพากัน โสเลไป ไ้ ในหลวงเสียเปรียบ
 นั้นหาชอขไม่ ตั้งแต่ไปข้างหน้า ถ้าครุฑนายแฉกพวกแฉก
 แฉกทหารเลวที่รับเงินเดือน ประจำฝึกหัดทั้ง ๔ กรมประนี

08/10/2566

ให้ครูจัดแบ่งคนในจำนวนร้อยหนึ่ง จัดแบ่งเป็น ๘ ภาว ๗
 ละ ๑๒ คนมอบให้แก่ นายแฉว ๗ คนหนึ่งมอบให้ ๑๒ คน
 ให้ นายแฉว ว่ากล่าว บังคับให้ สิทธาชาค ถ้าทหารคนใดมี ธุระ
 ฤๅ ฤๅ มารดาช่วยไต่ ค่ายที่ควร จะลาไป ก็ให้ลา กับ นายแฉวที่
 คิว อยู่ใน บังคับ จะลาไป ให้มี กำหนดกลับมา ถ้า นายแฉว
 เห็นว่า ผู้ที่จะลาไป นั้น เป็นคน ไร่ ไร่ ไร่ จะ กลับ มา ตาม สัตถ์ ญา นาย
 แฉว จะ ให้ ไป ก็ ไ้ ถ้า ทหาร คน ใด เป็น คน บิด เบื่อ เชื้อ น แช
 นาย แฉว ไร่ ไร่ ไร่ จะ ไม่ ให้ ไป ก็ ไ้ ถ้า นาย แฉว ยอม ให้ ไป
 ถึง เวลา ผัก หัก จะ เรียก เอา ตัว ไม่ ไ้ จะ ลง โทษ กับ นาย แฉว
 เช่น น ๑๐ ที่ แล้ว ให้ นาย แฉว ตาม ตัว ผู้ ที่ ภาระ จำ ผัก สัตถ์ ญา มา
 ให้ จง ไ้ ถ้า ไ้ ตัว มา แล้ว ให้ นาย แฉว ทำ โทษ ผู้ ผัก สัตถ์ ญา
 เช่น น ๓๐ ที่ แล้ว ให้ ลง โทษ อีก ๕๕ คน ให้ ยน ผัก หัก อยู่
 กลาง แดก วัน ละ ชั่วโมง ถ้า ผัก สัตถ์ ญา วัน หนึ่ง ให้ ยน ๗ วัน
 จึง พ้น โทษ ถ้า ผัก สัตถ์ ญา สอง วัน ให้ ยน ๑๔ วัน จึง พ้น โทษ
 ถ้า ผัก สัตถ์ ญา หลาย วัน ก็ ให้ คิก ทวี ตาม วัน ต่อ ๆ ขึ้น ไป ถ้า
 ครู แล นาย แฉว จะ มี ธุระ ไป ก็ ไ้ ฤๅ ฤๅ มารดา ช่วย ไ้ ค่าย
 จะ ไป เยี่ยม ไป เผลา ให้ มา ลา พระ ยาม ราช รัตน ราช พัลลภ ผู้ รัย ตั้ง
 ก่อ น ถ้า ไม่ ผัก สัตถ์ ญา ขึ้น ไป แต่ ลำ ภาว ใจ ให้ ชาติ ราช การ จะ ทำ
 โทษ ค ๗ ทหาร เลว ที่ ว่า ไร่ ไร่ ใน ข้อ หนึ่ง นี้ เหมือน กัน ๗

ข้อ ๒ จอมจะถึงเวลากำหนดฝึกหัด ให้นำนายแถวเข้า
 แทรกเรียกทหารที่อยู่ในบังคับของตัวมาตรวจตราเตรียมไว้ให้
 พร้อมเสมอจงทุกเวลา ถ้าผู้ใดลาไปหลบหนีช่วยไต่กัก
 ทัพผู้ใดคงอยู่กัก ให้นำนายแถวทนายผู้ชื้อคน ที่อยู่ในบับ
 ทัพของตัวมาขึ้นต่อหลวง อยู่โทษ ทนายทหาร เมื่อเวลาตรวจหัด
 ทก ๆ นาย ถ้าไม่ทำตามข้อบังคับนี้ จะทำโทษ
 เหยยนายแถว ๑๒ ที่

ข้อ ๓ ให้ครุณายดาษยพาทยระวังรักษาคนแลเครื่องแต่ง
 จงทุก ๆ คน หมวกเสื้อถึงเกงแลอื่นคณ ซึบสายคณ ซึบ
 สายซอกหอกลูกศมเสื้อกระบี่สายกระบี่ ให้ตรวจตราขัดสีเชคล้าง
 อย่าให้เขอนเประไค้ ถ้าผู้ใดไม่เชคล้างไม่ตรวจตราขัดสีตาก
 เครื่องแต่งตัวทงทำให้เขอนเประไค้คำมอมแมม ฉึกษาตรงรังให้เป็น
 ทกตเคยน เมื่อเวลาตรวจฝึกหัด จะทำโทษเหยยนผู้หนึ่ง ๑๒ ที่ แล้ว
 จะลงโทษให้ยืนขคสีของทเขอนเประไค้ละชั่วโมง ๗ วันจึง
 พ้นโทษ ถ้าลงโทษยังไม่ครบ ๗ วัน ทำความผิด
 ซ้ำเข้าอก จะทำโทษทวีขึ้นอีกกว่าจะครบ ๗ วันกว่าจะสิ้นกำ
 หนดจึงจะพ้นโทษ

ข้อ ๔ ในเวลาประจำนำที่รักษาโมงยาม แลตามเสด็จ
 พระราชดำเนินทาง สกลมารค ชลมารคแห่งใดแห่งหนึ่งก็

ให้ทหารที่ต๋องขังค้ำตามเสก^๕ ญาขังค้ำให้ไปช่วยราชการ
 อย่างใดอย่างหนึ่งก็^๖ ให้มาคอยระวังให้ทันเวลากำหนด
 อย่าให้ต๋องร้องเรียกต๋องตามตัว แล้วให้มี^๗ แก้วกระสุนขังค้ำ
 ในคันซี้บ คนหนึ่ง สองโหลเสมอ^๘ จงทุกคน ให้นายตามคอยระ
 วังตรวจในคันซี้บ ทหารที่อยู่ในขังค้ำของตัว^๙ จงทุก ๆ คน
 ถ้าตรวจดูไม่ครบตามข้อขังค้ำไว้^{๑๐} ให้นายตามทำโทษทหาร
 ที่ขาดแก้วกระสุนขังค้ำไม่ครบ แล้วผู้^{๑๑} ที่มาไม่ทัน ไม่พร้อม
 ตามขังค้ำไว้ให้เขียน ๑๒ ที่ แล้วให้ห่อกระดาษสำหรับ
 ใส่ขังค้ำวันละชั่วโมง ๗ วัน จึงพ้นโทษ ถ้านายแฉวไม่
 ตรวจให้ถึง^{๑๓} นายใหญ่มาตรวจเห็นของขาดไปไม่ครบจะ
 เอาโทษนายแฉวเสมอทหารเลย ๗

ข้อ ๕ เวลาเย็นเลิกฝึกหัดแล้ว ให้ครุ^๑ นายแฉวแย่ง
 คนรักษายามตามหน้าที่ ๆ ใดจัดไว้ตามชั้น^๒ ในชั้นนอกในพระ
 ยรมมหาราชวัง^๓ จงทุก ๆ ค่าย ให้นายแฉวไปรักษายาม
 อยู่ด้วยยามละคน แล้วให้นายแฉวทำบัญชี^๔ จำนวนข้อคน
 ที่รักษายาม^๕ จงทุก ๆ ค่ายไว้คอยยื่น^๖ ให้กับผู้ตรวจยาม^๗ จง
 ทุก ๆ ยาม ถึงเวลาตรวจทหารที่รักษายาม^๘ ชาติ^๙ ะลง
 โทษ นายก่อน^{๑๐} บาวเขียน ๑๑ ที่ แล้วให้ขัง^{๑๒} กงไว้^{๑๓} คิน^{๑๔} ละ ๒
 ชั่วโมง ๑๕ คิน^{๑๖} จึงพ้นโทษ แล้วให้นาย^{๑๗} ตามลงโทษกับทหาร

08/19/2566

ที่ชากยาม ๑๒ ที่ แล้วให้ขังกรง คั้นละชั่วทุ้ม ๗
คืนจึงพ้นโทษ ถ้าชากอีกในระหว่างลงโทษ จะทิวคุณลงโทษ
ต่อไปทั้ง นายทั้งไพร่กว่าจะครบกำหนด

ข้อ ๖ ห้ามไม่ให้ทหารเอาคนหมู่อื่นมาแต่งตัวปลอมแปลง
เข้าแถวด้วยทหาร มาฝึกหัดแทนตัว ถ้าจ้างวานมาแทนตัว
ก็ตี แผลงปลอมเข้าประจำรักษาเมืองยามหน้าที่ แลนำตามเสด็จ
พระราชดำเนิน ไปใน พระนครก็คืนนอกพระนครก็ตี ให้ทหาร ตั้งปวง
ระวังตรวจตราสืบสวนทุก ทิวทุก หมู่ ถ้าผู้ใดรู้เห็นว่ามี
คนหมู่อื่นเข้ามาแปลง ปลอมปน ทหาร เข้ามาอยู่ใน ทิว
ในหมู่ให้จับตัวมาส่งต่อนาย ให้ นายชำระให้รู้ว่าผู้ใดเอามา
แปลง ปลอมแทนตัว ถ้าขมมาไว้เป็นเพื่อน ก็ตี ถ้าพิจารณา
ได้จริงให้นายเร่งเอาเงิน กับผู้ที่สมคบ แลผู้ที่รู้เห็นเป็นใจ
เฉลี่ยเงินให้ไว้สามค่าสิ่งให้เป็นรางวัลแก่ผู้จับผู้ฟ้อง แล
ให้เอาตัวคนที่แปลงปลอมจำไว้ให้มันคง เอามาส่งกับผู้รับ
สั่ง ถ้าเกิดความขึ้น จะลงโทษ แก่คนที่รู้เห็น ตลอดไปทั้ง สัน
แต่ใน วันเดียว ถ้าผู้ใดไม่ระวัง ตรวจตราตามข้อบังคับนี้

เช่น ๓๐ ที่ฝากคุกไว้สามเดือนจึงพ้นโทษ

ข้อ ๗ ถึงเวลาแต่งตัวฝึกหัดแลแต่งตัวนำตามเสด็จให้
ตรวจตราดู ทหารในแถว อย่าให้มีคนเมาสุราคนเสียจริตมา

เข้าแถวฝึกหัด นำตามเสด็จ ถ้านายแถวไม่ทววจคราตาม
 ข้อบังคับนี้ เกิดความขุ่น จะเอาโทษแก่นายแถวเพิ่มขึ้น ๒๐
 ที่ทหารที่เมานนเขียน ๓๐ ที่ แล้วเอาเล่าส่วนหนึ่งนำ ๔
 ส่วนปนให้เต็มสาม ให้ผู้ที่ต้องโทษ กินให้หมดแล้วให้ยืน
 ทากแดดวันละชั่วโมง ให้กินเล่าปนน้ำวันละสาม ๗ วัน
 จึงพ้นโทษ แต่คนที่เจ็บป่วยให้จับไปส่งกรมเมืองตามหมาย
 ประการ

ข้อ ๘ ถึงเวลาฝึกหัดทหาร เกียจคร้านเชื่อนเซไปไม่มา
 ฝึกตามเวลาซึ่งกำหนดไว้ ผู้ใดไม่มาจะลงโทษผู้นั้นให้มา
 ยืนฝึกหัดอยู่กลางแดดวันละชั่วโมงเจ็ดวัน จึงพ้นโทษ

ข้อ ๙ ถ้าจะมีผู้มาแอบอ้างรับสั่งบังคับให้เรียกทหาร
 ไปที่โน่นไปที่นี่ มาเรียกแก้ทหารเลวอย่าให้ทหารเลวเชื่อฟังก่อน
 แล้วให้ทหารเลวถามผู้ที่อ้างรับสั่งนั้น เรื่องรับไปหา นายของตัว
 โดยเร็ว ให้ผู้รับสั่งพูดกับนายของตัวก่อน นายของตัว
 บังคับประการใด จึงให้กระทำตามบังคับ ถ้านายไม่ไ้
 บังคับไม่ได้สั่งตามไปเองให้เกิดความขุ่น เหมื่อนเมื่อครั้ง
 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่น ดาวอน วรยศ ผู้ใดไม่รับสั่ง
 บังคับนี้ จะลงโทษผู้นั้นเขียน ๓๐ ที่ ซึ่งทมิไว้ ๓๐ วัน จึง
 พ้นโทษ

08/10/2566

ข้อ ๑๑ ทหารคนใดมึนเมา จะบังคับใช้สอยในการทรมาน
 เข็มทหาร นายเวียงไม่มาสั่งไม่ไปไต่ ยินแล้วหนึ่งเสียบ จะ
 บังคับด้วยราชการ สิ่งใดแก้ง ทำเชื่อนแซ แล้วนิเทศา
 นายว่ากล่าวเป็นคำขยายต่อหน้าด้วยหลังก็ นายไต่ ยินเอง
 ฤา มีผู้มาฟ้องพิจารณาได้จริง ให้คร แล นาย แล ทหาร
 เลวทั้ง ๔ กุมประณี ประชมนให้พร้อมกัน ที่หน้าพระที่นั่งสุทไธ
 สวรรย์ แล้วให้ผู้ที่ทำนาย ร้องประกาศโทษทัณฑ์ให้ทหารทั้ง
 ปวงไต่ ยิน พร้อมกัน ว่า ข้าพเจ้าชื่อ นาย คน นั้น บังคับ
 การทหาร เป็นชื่อราชการ ข้าพเจ้ายังอา คำนาย ข้าพเจ้า
 มีความผิดล่วงข้อบังคับนี้ อย่าให้ทหารทั้งปวงดูอย่าง
 ข้าพเจ้าเลย แล้วให้ผู้เขียนฉินหน้าไปต่อหน้าพระที่นั่งสุทไธ
 สวรรย์ ถวายบังคมแล้วเขียน ๑๐ ที่ให้จงไว้ แล้วให้ร้อง
 ประกาศโทษทัณฑ์ว่าไว้ก่อนนั้น เขียนไปประกาศไปกว่าจะครบ
 กำหนดเขียน ๓๐ ที่ แล้วอย่าให้ทหารทั้งปวงดูเยี่ยงอย่าง
 กัน จงรักษาข้อบังคับนี้ไว้ให้มั่นคง

ข้อ ๑๒ ห้ามไม่ให้คร นาย แล ชก เตะ ต่อย ทหาร ในเมื่อ
 เวลาฝึกหัด ให้เอาไม้แฉ่อย่างเขื่อนก็ ให้สมกับอาญา
 ของคร อย่าให้กระทำเอาแต่ตามผลการใจเองโดยโทโสของ
 ด้วยศอก เตะ ด้วยเท้า ชก ด้วย หมัด ถ้าคร แล นาย แล

คนโต นบั้งดูากระท่าทศารตุ กล่าวเหลือเกิน ให้ชอกช้ำ
 ด้วยอาญาของคร แล นายแฉว จนมารับราชการไม่ได้ก็ให้
 มาร้องต่อผู้รับสั่ง ๆ จะลงโทษแก่ผู้กระทำเหลือเกินเช่น
 ไทลหนึ่ง แล้วจะให้ทำขวัททการผู้บาศ์เจ็บตามบาทแผล
 มากแลน้อย ๗๖

ข้อ ๑๓ จะขอประกาศให้ทศารทั้งปวงรู้ ขรรวมเนียมลักษณะ
 ในการ ทการ ที่ จะ ทำ ความ ค้ำ เนีย ต่อ นาย ที่ ตัว อยู่ ใน บัง คับ กัย ทำ นผู้
 ใหญ่ แล ผู้รับสั่ง ให้ ทการ ทั้ง ปวง รุ ขรรวมเนียมไว้ ให้ ทักกัน
 ใน เมื่อ เวลา ผัก หัก แล ทำ ความ ค้ำ เนีย ต่อ นาย อยู่ แล้ว ห้าม ไม่
 ให้ เอา ความ อื่น สพา พก ให้ อื่น อิง ไป ถ้า ทำ นผู้ ใหญ่ แล ผู้รับ
 สั่ง แล นาย เติ นมา ใน ที่ ทการ ประ ชม เข้า แฉว อยู่ ยัง ไม่
 ไท ผัก หัก แล ทการ เตรี ยม พิ ร้อม ใน ที่ แห่ ไร แห่ หนึ่ง ก็ ให้
 ทการ ทั้ง ปวง ที่ หนึ่ง อยู่ ยืน ยืน ให้ พิ ร้อม กัน หัน หน้า มา ทำ ทำ น
 ผู้ ใหญ่ กระ ทำ ความ ค้ำ เนีย เอา มือ จับ กระ บัง หมวก กม ไว้
 เปน ที่ ค้ำ เนีย กว่า ทำ นผู้ ใหญ่ จะ เติ นไป พัน ตัว แล้ว จึง วาง มือ
 ลง จาก กระ บัง หมวก ให้ กระ ทำ ตาม ช้อ ย บัง คับ หึง จง ทู ๗ คน
 ถ้า มน นาย จะ ร้อง เรีย กมา สั่ง ด้วย ช้อ ราช การ สิ่ง ไท สิ่ง หนึ่ง
 เมื่อ จะ เข้า มา ทำ นาย ให้ เติ น เข้า มา ยืน อยู่ ที่ นาย แล้ว ค้ำ เนีย
 เอา มือ จับ กระ บัง หมวก เข้า ก่อน จึง พก กับ นาย ถ้า ไม่ ใ้ เวลา

ราชการก็ให้กระทำตามธรรมเนียมไทย ถ้าผู้ใดไม่กระทำ
ตามข้อบังคับนี้ จะมีความผิด แล้วจะให้ทำโทษทัณฑ์กรรมผู้
ให้เข้าใจ ธรรมเนียมความค้ำนี้

พระยาบวรรัตนราชพัลลภ ใ้ทำข้อบังคับ ๑๓ ข้อ
ไว้สำหรับทหาร ตั้งแต่เดือนอังคารเดือน ๗ ขึ้นค่ำหนึ่ง
จุลศักราช ๑๒๒๕ บัณฑิตเบญจกิติ ให้ครุเสนา นายแถมกับทหาร
ทั้งปวงจงรักษาข้อบังคับประกาศไว้ให้มั่นคง จะไปเป็นแบบ
ฉบับต่อไปภายหน้า ช่วยกันทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ
ไปโดยสุจริต ให้เอาจิตรอกันอยู่ในพระเจ้าอยู่หัวเป็นที่ตั้งความ
เจริญจงมีแก่ท่านทั้งปวงเทอญ แล้วให้เจ้ากรมปลัดกรมสมุห
หาญชี้ แลครซึ่งใ้บังคับทหารทุกหมู่เอาข้อบังคับทหาร
ทั้ง ๑๓ ข้อนี้ไปเก็บรักษาไว้อย่าให้หาย ถึงกำหนดเดือน
วันขึ้นค่ำหนึ่ง ให้เจ้ากรมปลัดกรมสมุหหาญชี้ แลครเรียก
ทหารซึ่งอยู่ในบังคับของตัวมาให้พร้อมกันแล้ว ให้ทหาร
ทั้งปวงอ่านข้อบังคับให้สิ้นทั้ง ๑๓ ข้อ เสมอทุก ๆ เดือน
ไป อย่าให้ขาดใ้เป็นอันขาดทีเดียว

ประกาศการ ทรงสร้าง พระเจดีย์วัด ชุมพลนิ กายาราม

มี พระบรมราชโองการ มาร พระยัฒน ชูร สุร สิงหนาท ใน
 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร ซึ่ง
 เป็น สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน สยามเป็นที่ ๔ ในพระบรมราชวงศ์
 ซึ่งดำรง กรุง เทพมหานคร - อมรรัตโกสินทร มหิน ทวายทชยา
 ราชธานี ซึ่งตั้งอยู่ประเทศข้างนอกนั้น ดำรัสสั่งให้ประกาศ
 แก่ผู้มาบังพระอารามนี้ให้ทราบทั่วกันว่า พระเจดีย์ ส่อง
 พระองค์ ในวัดชุมพลนิ กายารามเกาะ ข้างข้างอินทรีนี้ สมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง ซึ่งเสด็จเถลิงถวัลยราชปราบคา
 ภิเศก ณ กรุง ทวารวดีศรี อโยธยา เมื่อวันเมษโทศก
 ศักราช ๙๙๑ นั้น ได้ทรงสถาปนาไว้พร้อมทั้ง วัดถ้ำทอง
 ในพระอารามนี้ ในรัชกาล จักรวรรดิ ศักราช ๙๙๔ คิดนับตั้งแต่
 ๙๕๕ จนยัง กุญแจกุญแจ ศักราช ๑๕๒๕ ล่วงไป ๕๗๑ ปีมาแล้ว
 แลได้เขียนมาว่าภายหลังมา เมื่อแผ่นดินสมเด็จพระบรม
 ราชชิราช พระบรมโกฏ ซึ่งได้เสด็จเถลิงถวัลยราชปราบคา
 ภิเศก ในรัชกาล จักรวรรดิ ศักราช ๑๘๙๔ นั้น สมเด็จพระเจ้า
 ราชวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุน สเรนทร พิทักษ์ ในแผ่นดินนั้น ทรง
 ผนวชเสด็จ อยู่วัดโคกแสง ในพระนคร มาทรงปฏิสังขรณ์
 ซ่อมแซมขึ้น อีกครั้งหนึ่ง

08/10/2566

บัดนี้ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร
 เสด็จฯ เสด็จประพาส สยาม ซึ่งทรงพระราชดำริห์แล้ว ดำรัสสั่ง
 ให้ประภาศน์ ไท้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเศก
 ณ กรุงรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยาทยาบกคอก เมื่อวันพฤหัสบดี
 เดือนหก ขึ้นสิบห้าค่ำ ปุศุภศักราช ๑๒๖๓ ทรงพระราช
 ฐรัทธาให้ปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ทั้งสี่อัน กับทั้งวัดถ้ำทั้งปวง
 ในวัดชุมพลนิกายารามนี้ขึ้นใหม่เสร็จแล้ว ไท้ทรงบัญชา
 พระบรมชานชาตกลางสองชนาคน้อยสอง สี่พระองค์
 ไว้ในมณฑลจันทน์แดง จันทน์ขาว มณฑลศัสตราสุนทรภู่เป็นลำดับแล้ว
 เก็บไว้ในมณฑลศัสตราสุนทรภู่ พระมหาโพธิ ๐ ที่สืบมาแต่ต้น
 พระมหาโพธิเดิมด้วย แลไม่ให้มีเครื่องเพชรเครื่องพลอย
 เครื่องทองเครื่องเงิน ของมีราคาแต่สักสิ่งหนึ่งขึ้นด้วยเลย
 มีแต่ทองใบหนักไม่ถึงสองตำลึง ของเพชรต่อพระบรมชาน
 ชูขึ้นในเท่านั้น เพราะไท้ทรงทราบแล้วว่าผู้ที่ปราศุนาหาเงิน
 หาทองเที่ยวชุกทำลายพระเจดีย์ถานในที่ต่าง ๆ มีมาากแล้ว
 กล่าวไว้ดีเป็นความจริงที่เคียวไม่ว่าเท็จ จะทำบุญแล้วจะพดเท็จ
 ให้เป็นขายทำไม ขอท่านทั้งปวงอย่าได้คิดชุกทำลาย
 พระเจดีย์นี้ ^{08/10/2566} ด้วยสำคัญว่าจะไต่เงินทองของมีราคาเลย
 จึงช่วยกันระวังรักษาไว้ให้ถาวรอยู่สืบกาลนาน เป็นที่ไหว้

กราบสักการบูชาด้วยกันทั่วไป เพื่อจะได้จำเวญกุศลราชเทอญ ฯ
 พระราชกุศลในการ ปฏิสังขรณ์พระเจดีย์นี้ แล พระพุทธปฏิ
 มาณทั้งโรง พระอุโบสถ แล พระวิหาร การปฏิเวญกุฏีสงฆ์
 ศาลาทรงปวง ในวัดชุมพลนิกายารามเกาะบางป่าอินทรีนี้ คิด
 เปนพระราชทรัพย์ทรงบริจาค ประมาณห้าวร้อยชั่งเสศครั้งนี้ ทรง
 พระราชอุทิศ พระราชกุศลถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง
 ซึ่งได้ทรงสถาปนาพระอารามนี้มาแต่เดิม แล ทรงพระราช
 อุทิศถิลปนาศล เพื่อให้ถึงแก่เจ้าฟ้ากรมขุนสุเรนทรพิทักษ์
 ผู้ซึ่งได้มาทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ แล พระอารามนี้
 ครั้งหนึ่งนั้นด้วย แล พระราชทานส่วนพระราชกุศลแก่ท่านทั้งหลาย
 ชายหญิง ผู้ใดอ่านหนังสือนี้ ทั้ง ๑๑๑๑ บรรพชีวิตเทพคา
 มนุษย์ทั้งปวง จงได้อุโมทนา จงเจริญด้วยอายุ พรรณ สุข พล
 ปฏิภาณ สรรพศิริสวัสดิพิพัฒมงคลทุกประการ จงสำเร็จ
 แก่ความปราถนาในทางพระนฤพาน คับทุกขทั้งปวงเทอญ ฯ
 ทรงบำเพญพระราชกุศลนี้ดีกว่าอื่น ๆ อีกเป็นอันมากก็จะได้
 ทรงปฏิญาณว่า ขอให้ได้สำเร็จพระพุทธานุโมโพนิญาณ
 อวดอ้างพระบารมีว่าเป็นพระโพธิสัตว์ดังเช่นใช้มาแต่ก่อนอื่น ๆ
 อยู่หนึ่งก็หาไม่ ^{๐8/10/2566} ทรงบำเพญพระราชกุศลนี้ แลอื่น ๆ
 ก็ไว้หวัง ตั้งพระราชหฤทัย ขอให้ได้สรรพสมบัติคือความ

บริบูรณ์คุณธรรม แล อิศริยยศบริวารทรัพย์สิ่งสิ้นเป็นอาทิ
 มีหน้าที่ จะไปเป็นอุปการณโง่ไสยออกหนุให้ไต่ช่องโอกาส เพื่อ
 จะเสด็จถึงที่สุดสังสารทุกข์ทั้งปวงโดยเร็วโดยง่าย ความทุกข์
 ทั้งปวง จะดับด้วยประการใดขอจงได้ดังนี้ สรรพวิบัติทั้งปวง
 ซึ่งเช่นเหตุ จะให้เนิ่นช้าอยู่ในสังสารทุกข์จงอย่าได้มี ถึงจะ
 มีบ้างก็ให้พลันอันตรธานหายเทอญ ฯ ประกาศไว้เมื่อฉนวนจันทร์
 เดือนแปดบรพาสาข แรมสิบสามค่ำ ขึ้นขณจกคก คักราช ๑๒๓๕
 เป็นปีที่ ๑๓ ฤาเป็นวันที่ ๕๕๕๓ ในรัชกาลประจุบันนี้ ฯ

ประกาศ ทรง อนุญาต

ข้าราชการ ฝ่ายใน ให้ ทั้ลลา ออก จาก ราชการ

สมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าแผ่นดิน

สยาม ซึ่ง เปน พระเจ้าแผ่นดิน ที่ สี่ ใน พระบรมราชวงศ์

ขอทำ คำประกาศ แก่ ข้าราชการ ฝ่ายหน้า ฝ่ายใน แล ผู้รักษา

เมือง กรมการ หัวเมือง บางเมือง ผู้ใด ๆ บันคาที่มีบุตรหญิง

แล หลาน แล ญาติ เปน หญิง เต็ก แล รุ่น แล สาว มาถวายตัว

ทำราชการ อยู่ใน พระบรมมหาราชวัง ทั้งปวง ให้ ความ

ทราบ เปน จริง บัดนี้ ผู้หญิง ที่ มาถวายตัว ทำราชการ

ใน พระบรมมหาราชวัง ตั้งแต่ บัญตรี คัด มา จนถึง บัญ

ชญาศักดิ์ นี้ มากมาย หลายน คน ชัน เหลือ ใช้ เหลือ สอย

จน ข้าพเจ้า จำหน้า ก็ ไม่ได้ จำชื่อ ก็ ไม่ได้ โดยมาก จนถึง

เดี๋ยวนี้ ก็ ยังมี ผู้ถวายตัว มาก ชัน ทก บั จน อายุ เต็ก ๕ ขวบ

๖ ขวบ ชัน ไป ก็ ถวายตัว ที่ เปน ที่ อยู่ใน วัง บั เข็ยค แ่น นัน กันี้

เป่า เรือ น ไ้ ใคร่ ริ กอ เมื่อ ผู้ใด มาถวายตัว อยู่ใหม่ ถ้า เปน เต็ก

ก็มี เข็ย หวัก ๓ คำลึง ๔ คำลึง ๕ คำลึง ๖ คำลึง ๗ คำลึง

ใน ชั แรก ตามยศ ของ บัคา บั ค้อ ๆ มา เข็ย หวัก ก็ ทวี มาก ชัน ไป

ถึง ๘ คำลึง ๑๐ คำลึง ๑๒ คำลึง ๑๔ คำลึง ตาม กัณ โมเตน ว่า

แล เหตุ อื่น ๆ ใน ที่ โทณ จุก แล้ว เปน สาว แล้ว เข็ย หวัก ๑๐ คำลึง

๑๒ คำสั่ง ๑๕ คำสั่ง เป็นอย่างน้อยอย่างเสว ซึ่งหนึ่ง ซึ่ง ๕ คำสั่ง
 ซึ่ง ๑๐ คำสั่ง เป็นพันทั่วไปโดยมาก ถ้าจะคิดเบี้ยหวัด
 ของพวกถวายตัวใหม่ มิใช่ค้างมาแต่แผ่นดินเก่า ที่แจกอยู่
 ในข้อจัตวาศกษกันเบญจศกนี้ เงินกว่า ๕๐๐ ซึ่งเสกแล้ว
 ก็ผู้ที่ข้าพเจ้าได้ใช้สอยอยู่นั้นก็น้อยตัว เพราะการงานมีก็มาก
 ยากที่จะจำหน้าจำชื่อได้ ใครได้ก็เคียงค้ำเคยกก็ใช้ผู้นั้นไป
 ก็เมื่อต้องแจกเบี้ยหวัดแก่บุตร หลาน ท่านทั้งหลาย ทั้งปวงอยู่ทุก
 คั้งนี้ ข้าพเจ้าก็ไม่เสียใจเสียตายเงินศอก นี้กว่าเพิ่มเบี้ยหวัด
 ให้ท่านทั้งหลาย ทั้งปวง ทมิความจงรักภักดี เป็นอันช่วยเลี้ยงบุตร
 เลี้ยงหลานท่าน เมื่อท่านไม่ให้บุตร หลานท่านเข้ามาอยู่ในวัง
 ท่านก็ต้องเสียเงินเช่นเครื่องเลี้ยงบุตรเลี้ยงหลาน เมื่อให้
 เข้ามาอยู่ในวัง ข้าพเจ้าก็ช่วยเข้าข้างไม่ว่าไรศอก แต่เดี๋ยวนี้
 ข้าพเจ้าวิตกว่าผู้หนึ่ง เป็นอันมาก มาต้องกักต้อนซึ่งอยู่ยัดเยียด
 เยียดเสียดกัน ก็ไม่ต้อง การเปลืองอายุผู้หนึ่งเหล่านั้นไป
 แลเป็นที่ให้คนที่ไม่รู้จักผิดชอบตนฤกหมายบังเห็นไปว่า ใจ
 ข้าพเจ้าลโมยโลกในสิทธิ์มาก หวงกันกักขังไว้ ความจริง
 ไม่เป็นดังนี้ ข้าพเจ้าเป็นผู้รู้ประมาณรู้เวลาว่าราชการ แล
 บำเพ็ญการกุศลสวดมนต์ภาวนา จะเพลิกเพลिनไปด้วยสิทธิ์
 ไม่มีเวลาที่ห้ามมิได้ ก็เมื่อท่านผู้ใดจริงเกียจการในพระราชวัง

ว่าจะให้บุตรหลานท่านเข้ามาทำราชการ อยู่ข้างในวัง กลัว
 จะมีเหตุนั้น ๆ ซึ่งไม่เป็นที่ชอบใจท่านต่าง ๆ ทั้งท่านจะคิด
 เห็นไปนั้น ข้าพเจ้าก็เห็นด้วยทุก อย่าง ว่าควรที่จะรังเกียจ
 อยู่แล้ว ถ้าท่านผู้ใดมีบุตรหลานเป็นหญิง จะไม่ให้เข้ามา
 ทำราชการ ในวัง เพราะรังเกียจนั้น ๆ ข้าพเจ้าก็ไม่มี ความ
 น้อยใจเลย ก็ท่านผู้ให้บุตรหลานเข้าทำราชการในวัง
 ข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านทั้ง หลาย ยอมบุตรมาให้ ข้าพเจ้าเลือกให้
 เป็น ลครตัวพระเอกนางเอกแล้การอื่น ๆ การ ที่ยอมให้ข้าพเจ้า
 เลือกเพียงเท่านั้น ก็เป็นบุญคุณ ของท่าน ทั้งหลายทั้งปวง
 มีอยู่แก่ข้าพเจ้า มาก อยู่แล้ว ก็บัดนี้ ข้าพเจ้าคิด จะเปลื้อง
 ความลำบาก ที่ผู้หญิงเป็นอัน มากมาต้องยกเขมือเขี้ยวกันอยู่
 เปลื้องอายุไป แลมาต้องเป็น สง ๆ คำ ๆ คำ ๆ ขาว ๆ
 ประปนอยู่กับ บุตรหลาน ของผู้ที่ ท่านจะ พึงคิดว่าคำศักดิ์ กว่่าตัวท่าน
 เป็น การ รำคาญใจท่าน อยู่ หนึ่ง จะใคร่เปลื้อง การ สำคัญ
 ของคนบาง จำพวก ซึ่ง จะ พึงคิดว่าข้าพเจ้ามีความ ละโมภ
 โลกใน สัตว์ หวง แหนไว้ มากไม่ให้ใคร ๆ ข้าพเจ้า ยาก จะใคร่
 ปลดปละ สละเสียให้ ขางเขาไป จะ หวงไว้แต่ที่มี บุตรชาย
 บุตรหญิง ด้วย ข้าพเจ้า แลที่ไม่มี บุตร ก็แต่ที่ ข้าพเจ้า ได้เลี้ยง
 ให้มี เครืองยศ แลมี เขียวหวัดตั้งแต่ ๒๐๐ บาท ขึ้นไป

08/10/2566

นอกนั้น ข้าพเจ้าอยาก จะใคร่ให้ไปไปตามปราฐาน แต่
 ตามชอบใจ ของ บิดามารดาหญิงพวกนั้น หนึ่ง ในเจ้านาย
 พี่น้อง ของข้าพเจ้า ชื่อกต่าง ทั้งปวงต่าง ๆ ตลอดจนไปจนหม่อมเจ้า
 ยาง องค์ ได้ มีคุณประการ แก่ข้าพเจ้า อยู่ก็มี เย็น อิ่ม มาก
 ถึง ใน จำพวกมิใช่เจ้านาย คือเป็นชนนาง ตั้งแต่เสวยบถถึงไป จน
 ถึง บุตร หลาน ของ ท่านผู้หลัก ผู้ใหญ่ ซึ่งเปนมหากเล็ก อยู่
 ยาง ท่าน ยางนายก็เปณญาติ กับข้าพเจ้าก็มี ถึงไม่เปณญาติ ข้าพเจ้า
 รักถึงญาติ ก็มี คิดไป ถ้ายิ่ง ข้าพเจ้า อยาก ว่าผู้หญิง
 ที่เหลือใช้ ของข้าพเจ้าแล้วทั้งเด็ก ทั้งใหญ่ ข้าพเจ้าอยาก จะ
 ใคร่จัดให้สมควร คือ จะยกให้ไปทำราชการ ในพระบวร
 ราชวังข้าง ให้ไปอยู่วังเจ้าท่ากรมแลเจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม
 ที่ได้ราชการข้าง ยกไปให้อยู่กับขุนนางผู้ ใหญ่ที่มีความชอบ
 สมควรใช้สอยข้าง แลจ.จักแจ่งแต่งให้ไปอยู่ด้วยกับหม่อมเจ้า
 แลข้าราชการ ตลอดจนไปจนมหาคเล็กที่ได้ราชการข้าง ท่าน
 ทั้งหลายทั้งปวง จะได้ช่วยกันเลี้ยง ท่านผู้ใกล้ชิดซื่อ
 ซื่อจริงใจจริง ๆ ข้าพเจ้าในคำที่ว่ามานี้ ไม่กระดากหน้า
 ตามตำราเก่า รั้งไปตามข้าพเจ้าให้ ก็จะได้มีความยินดี การ
 ก็จะได้ปรากฏเป็นยศแก่ ข้าพเจ้า ว่ามีบุญคุณเผื่อแผ่ แก่ท่าน
 ทั้งหลายทั้งปวงไม่หวัง สัตว์ไว้ ข้าพเจ้าจะทำดังนี้ ด้วย

อำนาจเป็นเจ้าแผ่นดินก็จะทำได้ แต่ถ้าทำดังนี้ก็จะ
 เป็นที่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ผู้เป็นบิดามารดาแลญาติของหญิง
 เหล่านี้ จะคิดจะว่าไปว่า ข้าพเจ้าสำคัญบุตรหลาน
 แลญาติของท่าน ซึ่งท่านทั้งหลายสวามีภักติภามาถวายตัว
 นี้เป็นครั้งชเลยศักขมาได้ ก็ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจะทำ
 ค้ำว่าก่อนไม่ได้ ข้าพเจ้าเกรงใจท่านผู้ภามาหนัก ต้อง
 ทาฤๅแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวงก่อน ท่านทั้งปวง
 จงรู้ถึงคำประกาศนี้เถิด จะ ท่านทั้งปวงก็ย่อมรู้ อยู่
 แล้ว การในวังเช่นอย่างไร บัดนี้ข้าพเจ้าทำคำประกาศ
 ขอมมา บุตรหลานแลญาติของท่านผู้ใดที่เป็นหญิงสาว
 หญิงรุ่น ไม่ได้มีเขยหรือถึง ๓๐๐ บาทแลมิใช่ผู้ที่มีสาร
 กรม ขายตัวเป็นทาสๆก็เงินแปดหมื่นห้าพันแล้ว ข้าพเจ้า
 ขอมคืนให้ตามใบบิดามารดาแลญาติที่ภามาถวายเงินนักษัตร
 คืนไปให้มีแล้ว ฤๅจะถวายในเจ้านายใด ๆ ฤๅจะยกให้
 ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยก็ตามแต่ใจของท่าน ข้าพเจ้าไม่คิดเทียบ
 น้อยใจอันใด ข้าพเจ้าขอมให้ ใบบิดามารดา ใบบิดามารดา
 ๐๘/10/2566
 จงถึงบิดาแม่ผู้ศกนี้ ผู้หญิงชื่อ ใบบิดามารดา ขอม
 ไปมีแล้ว อยู่ข้าง นอกที่หลายคน ใบบิดามารดา ใบบิดามารดา

ข้าพเจ้าก็ตกใจ อยู่หมกไม่ไ้ช้ก่อกอง กระตาด กระเคื่อง กับใคร
 คนที่เป็นเมียข้าพเจ้าอยู่ก่อน ลางคนมีผัวใหม่แล้วกลับมาหา
 ข้าพเจ้าก็พูดจาก้วยก็ อยู่การเปน อย่างอยู่แล้ว เมื่อประกาศแล้ว
 ดังนี้ ถ้าบิคา มารคา แลญาติไม่ สัมกับไป จะให้หญิงเหล่า
 นั้น ทำราชการ อยู่ในวังนี้ต่อไป ก็จะต้องให้เป็นพนักงานทำ
 การนั้น ๆ ถ้าเปน ทหาร มโหรี แลอื่น ๆ ก็เข้ชหวัดตาม
 ตำแหน่ง พนักงานนั้น ซึ่งหนึ่งบ้าง ซึ่งห้าคำดังข้าง ซึ่ง
 สิบคำดังข้าง ก็จะได้เสมอไปตามการหมักเมา เมื่อขอก
 ออกเมื่อไรก็ จะให้ ออก แต่ที่เด็ก ๆ นั้นที่เป็นตัว ลคร สำ
 คัญ ๆ คือพระเอกนางเอก ขอไว้ก่อน ภาโต้เล่นรวิขแซก
 บ้านแซกเมืองไป ถ้าจะกลับไ้ไ้บ้านก็ไ้ เมื่อมีงาน
 ลคร ถ้าแห่แหน อันใดขอกขอแรงมาช่วยก็ไ้ เพราะยัง เปน
 เด็กอยู่ไม่ควรร จะมีเจ้าของ ๓ แต่บุตร พระยาบำเรอ
 ภักดี พวกหนึ่ง บุตร พระยา บุตรศรดิน พวกหนึ่ง เปนบุตร
 ย่าวเดิมของข้าพเจ้าไ้ เปน เจ้าแผ่นดินก็ไ้ ไม่ เป็น เจ้าแผ่นดิน
 แต่ไม่บวช อยู่ก็ไ้ คนพวกนี้ ข้าพเจ้าเชื่อ ว่า บิคา ของพวกนั้น
 คงให้ อยู่กับข้าพเจ้าผู้ เดียวไม่ไ้ใคร เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้า
 ไม่ยอมให้ใคร ใครอย่า จุ่มลงูเงิน คิก อ่าณ อย่างไรเข้า
 มา ๓ สตรีที่ มีบุตร กับข้าพเจ้าที่ เข้ชหวัดไม่ถึง ๓๐๐ บาท

08/10/2566

มีอยู่บ้าง แต่ถ้าบุตรยังอยู่ ข้าพเจ้าไม่ยอมให้ใคร ^{ที่}มีเขย
 หวัด ๒๐๐ บาทขึ้นไป บุตรมีก็ดี ไม่มีก็ดี ข้าพเจ้าเห็นว่า
 ไม่ควรที่ท่านผู้เป็นบิดามารดาแลญาติจะว่า ข้าพเจ้าเลี้ยงไม่ดี
 ข้าพเจ้าจึงว่าทักได้ว่าไม่ให้ใคร ก็ถ้าแม้คนเหล่านั้นที่ไม่
 มีบุตร ข้าพเจ้าตักเขยหวัดเสียไม่ถึง ๒๐๐ เมื่อใด ท่านจง
 เข้าใจว่าเป็นอันคนให้ท่านเมื่อนั้นเถิด ก็ในที่นอกจากคนที่
 ข้าพเจ้าว่ากันไว้ดังนี้แล้ว ใครชอบใจ จะใคร่ได้ก็จงไปว่า
 กล่าวสู่ขอต่อบิดามารดาเขาเถิด ข้าพเจ้าไม่ว่า ผู้อ่านคำ
 ประกาศนี้พิจารณาความให้เข้าใจ อย่าพาลใส่คำประกาศ
 จูโจมมาเถียวพาน เขยหวัด ๔๐๐ บาทเข้า ๓ ประ
 กาศมา ๓ วันเสาร์ เดือนสิบขึ้นสิบค่ำ ชุกนเขยจะศก
 ศักราช ๑๒๒๕ เป็นวันที่ ๔๕๑๗ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

สำนักหอสมุด

ประกาศ ออกของ ทศพิศ พัทธกิจ

มี พระบรม ราชโอง การ ามาร พระ บัณฑิต ฐร สุนทร าท ให้
 ประ กาศ แก่ พระ ราช วงษาน ุวงษ์ แล ข้า ราช การ ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย
 ฝ่าย นำ ฝ่าย ใน แล ราช ฎร ใน กรง แล หัว เมือง ให้ ทราย ทัก ษ
 ว่า ใน พระ ราช อาณา จักร นี้ แต่ ก่อน ของ คำ มี น้อย เปน แต่
 ใช้ ทำ ปร พรณ ต่าง ๆ เป็น เครื่อง ยศ แล เครื่อง ประ คับ
 กับ ษนี้ ของ คำ ไบ ของ ษ บ้าง ของ แท่ง ษ บ้าง ของ คำ เมือง
 กาล ฟู เนีย บ้าง ของ เทรียน เมือง ยุโรป เมือง อเมริกา บ้าง
 มี เข้า มา มาก ใน พระ ราช อาณา จักร จน เกิน การ ที่ จะ ใช้ ส้อย
 ทำ ปร พรณ แล เครื่อง ประ คับ ผู้ มี ทร พย เกีย ของ ไร่ มาก
 ร้อง ขอ ขาย แล ขอ ส่ง แทน ภา ษ อากร ก็ มี ทัวย เทริน
 ึ่ง ทรง พระ ราช คำ รั ิว ว่า ตาม อย่าง เมือง อน ท เปน เมือง แผ่น ดิน
 ใหญ่ นั ษ ๆ หลาย เมือง เมื่อ ของ คำ มี มา ฉ ษ ผู้ ครอง แผ่น ดิน
 เมือง นั ษ ๆ ก็ คิค ทำ เปรน ของ เทรียน มี ทร ภา หลวง เปน สำ คัญ
 ให้ ราช ฎร ใช้ ใน กำ หน ทร ภา คานั ษ ๆ ไม่ ต้อง เถียง หน้า หนัก
 แล เนื้อ ของ ษ ทร ภา กั ษ ผู้ ใต้ ทอง ทร ภา ของ เทรียน ไป
 เมื่อ ต้อง การ เงิน มา ขอ ษ เงิน ต่อ คลัง หลวง ฎา เสร ฐู เจ้า ทร พย
 ก็ ให้ ตาม กำ หน ษ พิก ษ ไร่ จน เมือง นั ษ ๆ ใช้ ทอง ทร ภา
 ของ เทรียน แก่ กั ษ อยู่ เปน ปร กติ เหมือน ใช้ เงิน ทร ภา แล เขีย เป

08/10/2566

ทั้งปวง ก็ในกรุงเทพฯ นี้ทองคำใช้กับเงินตราเช่นนี้
 ยังมีไม่ จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้เจ้าพนักงาน
 โรงจักร ซึ่งเป็นที่ทำเงินเหรียญแลเหรียญโสฬศนั้น
 คิดทำทองเหรียญทำทองแปดร้อยทองเนื้อแปดเสกสอง คือ
 ทองใบยี่ซ้ออันเสกเป็นสามขนาด ขนาดใหญ่คือราคา
 แปดแปดบาท ขนาดกลางคือราคาแปดสี่บาท ขนาดน้อย
 คือราคาแปดสิบสี่สิ่ง ขนาดใหญ่ขนาดกลางนั้นเทียบตามอย่าง
 ทองเหรียญอังกฤษ คือเหรียญใหญ่ของอังกฤษที่เรียกว่า
 ทองปอนด์ อีกชื่อหนึ่งว่าสเตอร์ลิง อีกชื่อหนึ่ง
 เรียกว่าสอเวอเรนท์ แลเหรียญขนาดย่อมเรียกว่าทองชาฟปอนด์
 อีกชื่อหนึ่งว่าเสมิสเตอร์ลิง อีกชื่อหนึ่งว่าชาฟสอ
 เวอเรนท์ ฯ จะว่าตามการซึ่งคิดมาตราเงินในเมืองอังกฤษนั้น
 อังกฤษคตินัยว่าปอนด์หนึ่งเป็น ๒๐ ชิลลิง ๆ หนึ่งเป็น ๑๒ แพล
 แลในการสั่งสั่งของชอขายอยู่ เมื่อไต่บัลลังค์คือหนึ่งสี่ก่าหนด
 ราคาของมาแต่เมืองอังกฤษ ก็ย่อมคตินัยเป็นจำนวนปอนด์มา
 ๘ ปอนด์ ๑๐ ปอนด์ ๑๐๐ ปอนด์ แลอื่น ๆ ครั้นมาที่กรุงเทพฯ นี้
 ถ้าผู้ซื้อของมีทองปอนด์ เขาทองปอนด์ใช้ให้ก็ได้ ถ้าไม่มี
 ทองปอนด์ นายห้างผู้รับสั่งของคิดเอาเงินแต่ผู้สั่ง ปอนด์
 แปดบาทเสมอไป ถ้าจำนวนเป็นชาฟปอนด์คือครึ่งปอนด์ก็คิด

เอาสี่บาทเสมอไป คิดจากราคากัน ๑๐ ประเด็นเงินซึ่งหนึ่ง
 แด ๒๐ ซาฬ ปอน เป็นเงิน ซึ่งหนึ่ง แต่ตัวทอง ปอน ทอง ซาฬ
 ปอน นั้น ไม่เป็นทอง บริสุทธิ์ เป็นทอง ขวาง ลิ่มผสม ทอง แดง
 ส่วนหนึ่งใน สิบ สองส่วน ปอน หนึ่งหนัก สองสลึง เมื่อคิดราคา
 ปอน ละ แดก บาท ก็เป็น สิบหกหนัก ซาฬ ปอน นั้นหนัก สลึงหนึ่ง
 คิดราคา ซาฬ ปอน ละ สี่บาท ก็เป็น สิบหกหนักเหมือนกัน ทอง ปอน
 ทอง ซาฬ ปอน นั้น ได้เอา มา หัก คิดเอา ทอง แดง ออกเสีย ก็คง
 เนื้อ ทอง คำ เนื้อ แดก ปอน หนึ่ง แดก สลึง หนึ่ง กับ เนื้อ ทอง
 กับ สองไฟ คิดราคา ปอน ละ แดก บาท ก็เป็น สิบ แดกหนัก
 เกิน สัก น้อย ทอง ใน ซาฬ ปอน ที่ หุง แล้ว ก็คง แดก เนื้อ ทอง
 กับ สามไฟ คิด ซาฬ ปอน ละ ๔ บาท ก็เป็น สิบ แดกหนัก
 เกิน น้อย หนึ่ง เหมือนกัน ทรง พระ ราชดำริ ที่ว่า ซึ่ง ทอง ตรา
 ทอง เหรียญ เมือง อัน เจ็ด ทอง แดง ให้ ขวาง ลิ่ม นั้น เพื่อ จะ
 ให้ มี เนื้อ กระ ค้าง ใช้ ทน ไถ นาน ตรา ไม่ ไคร่ เลื่อน ไป ไม่ ต้อง ขย
 ทำ ใหม่ บ่อย ๆ ให้ เสีย สูญ เพลิง หนึ่ง จะ ให้ ห่อ ใจ คน ที่ ไม่ รั
 ด ทอง ว่า คง ลิ่ม ขวาง ลิ่ม ยิน ที่ ว่า คิดราคา แดก สิบ หกหนัก
 ใน กรุง เทพ นี้ จะ ทำ เช่น นั้น ให้ เหมือน กัน ก็ ได้ แต่ ครั้น จะ ทำ
 อย่าง นั้น ทอง ใน บ้าน ใน เมือง ก็ จะ เป็น ทอง ขวาง ลิ่ม ไป เสีย มาก
 ราษฎร ที่ ไม่ รั ถัก ก็ จะ รัง เกียจ ไป จึง ไ้ รก ได้ คง ทำ ค่วย เนื้อ ทอง

บ้านเมืองนั้นเอง แต่งคนให้ออกเที่ยวสืบเสาะหาข้อแฉ
 ที่จะลงเป็นเงินไต่ ก็ไต่เหนือแร่ปลาต ๆ มาบ้าง สำคัญว่า
 เช่นเงินแล้วจนพวกคั่ง ประทับตราใช้สอยกันก็มีบ้าง แต่
 ครั้นนานเข้าเก่าแล้วก็ทำไป เงินตราของเก่าที่ทำด้วยแร่
 ทองนั้น ทกวันนั้นก็ยังมีขี้ทาไต่อยู่บ้าง พวกแปรธาตุเรียกว่า
 เงินดำคือเงินที่มีเนื้อละเอียดกว่าเงินปรกติ แต่สีทำ
 คล้ายทองสำฤทธิ เงินดำอีกอย่างหนึ่งเรียกว่าเงินขาวขี้ดิน
 หน้าเนื้อเงินดีกว่าเนื้อเงินที่ใช้อยู่โดยปรกติเนื้อละเอียดก็แลขาว
 เงินพวกนี้ประมาณการตเห็น จะคิดแยกจากทองคำเนื้อดำ
 ฤาอย่างหนึ่ง จะค่าแต่เงินเนื้อมุ่นมาแต่เมืองจีนทางบก ก็เพราะ
 ในเมืองเชียงแสนใช้เงินเนื้อสงกว่าเงินเหรียญเงินตราในทกวัน
 นี้ก็ดี แลเพราะมีเงินใช้ในบ้านเมืองน้อย เหมือนบ้านเมือง
 ที่มีเขื่อน้อย ถ้าใช้เขื่อน้อยสองร้อยต่อเฟื้อง บางแห่ง บาง
 คราวฉีกในเมืองเชียงแสนแต่ก่อนมีเงินใช้น้อยมีทองคำมาก
 ทองคำจึงราคาถูกลง ทองคำที่เนื้อดำ ซอขายกันหนักบาทหนึ่ง
 เป็นเงินสี่บาทจึงเรียกว่าเนื้อสี่ ที่เนื้อสงซอไปกว่านั้น
 ทองคำหนักบาทหนึ่งเบ็นราคาเงินห้าบาทเรียกว่าเนื้อห้า ทอง
 คำหนักบาทหนึ่ง ^{๕/10/2566}เบ็นราคาเงินหกบาทเรียกว่าเนื้อหก
 ทองคำหนักบาทหนึ่ง เป็นราคาเงินเจ็ดบาท เรียกว่าเนื้อเจ็ด

ทอง คำหนึ่งบาทหนึ่ง เป็น ราคาเงิน แยก บาท เรียกว่า เนื้อ แยก
ทอง คำหนึ่งบาทหนึ่ง เป็น ราคาเงิน แยก บาท สอง สิ่ง เรียกว่า
เนื้อ แยก สอง ซา ถ้า อีก คำหนึ่ง เรียกว่า เนื้อ แยก เสก สอง
ตาม การ ที่ ราช ฎูร ใช้ ซื่อ ขาย กัน ใน เวลา นั้น ทอง คำ เนื้อ สุก
สูง อย่าง เหนือ เช่น ทอง บ้าง ตพาน ขาย กัน หนัก บาทหนึ่ง
เป็น ราคาเงิน เก้า บาท เรียกว่า นพคุณ เก้า น้ำ ก็ ที่ ว่า สอง ซา
สาม ซาก็ ดี ถ้า ที่ ว่า เสก สอง เสก สาม ก็ ดี โดย ด. เรียบ ค. นั้น
คือ ว่า เสก สอง แต่ นำ ช. น. น. น. ไป ๆ ทอง ผสม ศรี เหลือง ๆ
ให้ ดี น. ไม่ ช. น. ทก. วัน นั้น เรียก กัน ว่า ทอง เนื้อ ริน แต่ ก่อน ลาว เรียกว่า
ทอง เนื้อ สอง เพราะ ขาย กัน สอง หนัก ทอง เนื้อ ริน อย่าง เดว
ถ้า ทอง ศรี ตอก บวบ ซึ่ง ใน เวลา นั้น ขาย กัน ราคา หนัก ต่อ หนัก
ลาว เรียกว่า ทอง เนื้อหนึ่ง แต่ ไบรอน ได้ ยิน ว่า ช้าง อยู่
ก็ ประ มาณ ซื่อ เนื้อ ทอง เหล่า น. ทง ปวง ก็ มี เป็น ขรรณ เนียม
ของ ลาว ชาว เชียง แสหน แล ใช้ เป็น ไว ทาร ใน การ
เทียบ ไร่ ทอ ครุ น. สืบ มา ถึง บ้าน เมือง ไกล ทั้ แล เงิน มี
เข้า มา มาก วิชา ทอง ก็ แพง ช. น. ไป ถึง สอง เท่า พิ ก. น. นี้ คือ
บ่าง ที่ ทอง คำ เนื้อ นพคุณ บ้าง ตพาน ราคา ถึง ๒๐ หนัก ถึง ๑๘ หนัก
ทอง คำ เนื้อ แยก สาม ญ. ที่ เรียกว่า เนื้อ แยก ตลาต ราคา ถึง
สิบ แยก หนัก สิบ เจ็ด หนัก ก็ คน ไบรอน ว่า กัน อีก คำหนึ่ง ว่า

08/10/2566

เข้ากับทองใ้ราคาขึ้น เมื่อไรเข้าถกของแพง เมื่อไรเข้าแพง
 ของถก ซึ่งว่าตึงนี้ก็จริงอยู่ข้างในเวลาเมื่อไม่กรุง
 มีกรรมเนียนขึ้นเข้า ไม่ได้มีผู้เอาออกไปค้าขายนานาประเทศ
 เป็นนิตย เมื่อเห็นชาวนาเมื่อทำนาไ้เข้ามาก จะขายราคา
 แพงไป ก็ขายไม่ใคร่ไ้จะเก็บไว้กลัวจะผุเสีย ต้องขายไป
 ราคาต่ำ ๆ เพียงแถวหนละ ๕ บาท ๔ บาท ๓ บาท
 ถึงกระนั้นไม่ใคร่มีผู้ซื้อ ต้องเอาเข้าออกแลกของต่าง ๆ
 ยันตาที่ จะใช้จะกิน เมื่อขายตึงนี้ก็ไม่ได้ทรัพย์สินมาก
 เป็นกำไร สมนกับแรงเหนื่อย ที่ชาวนาคุ้โค กลัวต้องเสียค่านา
 เย้ตาเว้นนาเสีย นาน้ำฝนฟาง ลอยก็ทิ้งเสียไม่ทำ ชาว
 นาที่ ทำอยู่ก็คอย จ้องมองหา เวลาที่จะถกราคาเข้าให้สูงขึ้น
 เมื่อเวลาคนทนกันซื้อ ก็เมื่อใดฝนแล้ง สักเดือนหนึ่งครึ่ง
 เดือน ฤาจะมีข้าวสีเสื่อเห็นอไ้ไรมากคนที่มครอยครวญตร
 ภรรยาทาส ชายหญิงมาก ก็เกิดความ สิ้นใจกลัวเข้า
 จะแพงขึ้น ก็เที่ยวซื้อเข้ามาไว้ ต้น อย่างนั้นหลายสิบแห่งเข้า
 ด้วย กับ ราคาเข้าก็แพงขึ้นไป ในสองวันสามวัน ก็เพราะนานี้
 น้อย ตัวเข้าก็น้อย เมื่อทนกันซื้อมากเอาไปก็เสียดเข้าก็ไม่พอ
 ประสงค์ของคนทนกันนี้ ต้องขอซื้อขอขอย่นกัน ผู้ที่มเข้ามากอยาก
 ไ้กำไรก็ยิ่งถกราคาเข้าให้สูงขึ้นไป จนเงินของคนบางจำพวก

จะใช้ราคาเข้า ไม่มี ต้องเอาทอง ออกค่าให้แทน ราคาเข้า ฝ่าย
ผู้จะรับเอาทองไว้ ก็เกลี้ยเกลียง ให้ลด ราคาทองต่ำลงไป ด้วย
เหตุนี้เมื่อไร เข้าแพง ราคาทอง จึงต่ำลงมา ก็เพราะเหตุ ความ
ทขย หลง ฝน น้อย น้ำน้อย ก็ที่ ฝน มาก น้ำ มาก เกิน ไปก็ ที่ ความ
ระค ทำนา ยี่ ไหม่ ชาว นา เห็น ว่า เข้าแพง อยาก จะขาย เข้า ให้ มี ก่า
ไร คน ก็น ทำนา มาก ทก แห่่ง ทก ค่ำย ล คน ที่ ทง นา ไป
ทำ มา หา กิน อย่าง อื่น แล้ว ก็ กลับ มา ทำนา ฝ่าย ผู้ ท ขอ เข้า
ไว้ เกิน ประมาณ เห็น ว่า ยี่ ไหม่ เข้า ใหม่ จะ มี มาก เข้า ที่ ทระ
คน ซื่อ ไร่ แพง ๆ จะ เกีย ไร่ กตวิ จะ ฝ เสีย ฤา จะ ขาย ต่อ
เมื่อ เข้า ใหม่ มี มา มาก ก็ กตวิ ว่า ราคา เข้า จะ ทด ลง นั ก จะ ซาก
ทก มาก ไป ก็ รีย ร้อ น ร่ง ขาย เข้า ของ ทวิ ที่ เกีย ไร่ เสีย โดย
เร็ว สู้ ขาย ซาก ทน แ่น น้อย ด้วย เห็น ว่า ก็ กว่า จะ ขาย เมื่อ เวลา
เข้า ใหม่ มี มา ราคา จะ ตก มาก นั้น ก็ เมื่อ ขาย เข้า ซาก ทน ไป ตัง
นี้ แล้ว ก็ กลับ ไป คิด หา ก่า ไร ใน ทง ซึ่ง ทวิ ใ้ เอา เข้า แลก ไร่
ฤา เอา เงิน ซื่อ ไร่ ด้วย ราคา ค่ำ ๆ ตัง ว่า แล้ว นั้น ก็ พากัน
กต ราคา ทง ใ้ สูง ขึ้น ไป ก็ ทอ ร ัน เป ของ เกีย ไร่ ไหม่ ระ เมื่อ
ราคา ยี่ ค่ำ อย่ ไหม่ ขาย เมื่อ ราคา ทง กลับ สูง ขึ้น ไป จึง ขาย
ก็ ด้วย เหตุ นี้ เมื่อ ไร ราคา เข้า ออก ทง จึง แพง ค่ำ ที่ ว่า มา
ก่อน นั้น ก็ ซอม ด้วย เหตุ ย่าง โขย รัง แต่ ยี่ กวิ เพราะ เข็ ก เข้า

08/11/2566

ให้นานาประเทศ ขนเข้าไปจำหน่ายเมืองอื่นไม่ห้าม ก็มีผู้ทำ
 นามากเต็มที แลนาเกิดขึ้นใหม่ ๆ ทุกยี่ เมื่อก่อนมีในเข้าน
 ในเมืองอื่นเหลือเฟือพอขาย คนต่างประเทศเขาเรือเข้ามาขึ้น
 • ตกเข้าไปขายเมืองอื่นมากมายหลายลำ ยี่หนึ่ง ขนเข้าไป
 หลายหมื่นเกวียน ราษฎรก็ถวิลราคาเข้าให้แพง อยู่เป็นนิตย
 ด้วยคิดจะขายเอาเงินให้มาก ฝ่ายลูกค้านานาประเทศเมื่อ
 เห็นเข้าในกรุงเทพ ฯ ราคาแพงเพียงพอจะซื้อเขาไปขาย
 มีกำไรได้ ก็เอาเงินมาจ้างเอาทองมาจ้าง แต่เมืองอื่น
 มาซื้อเข้าไปก็เงินทอง เมื่อเข้ามาในบ้านในเมือง ก็ไม่หมดไม่
 สูญไปเหมือนคนเข้าที่คนกินเสีย เงินทองในพื้นบ้านพื้น
 เมืองก็มากขึ้นทุกยี่ ตั้งแต่เข้เข้ามาแปดยี่นี้ เงินเมือง
 อื่นเข้ามาในกรุงเทพ ฯ นี้หลายหมื่นชั่ง ทองคำเข้ามา
 ในกรุงเทพ ฯ นี้หลายสิบล้าน เพราะคนนั้นถึงเข้ามา มีมาก
 ราคาถึงแพงอยู่ คือเกวียนละสี่ตำลึงห้าตำลึงเสมอไป
 เหมือนกับของสิ่งอื่น ๆ ราษฎรขายอยู่ถูก ๆ ราคาถึงแพง
 ขนหมดทุกยี่อย่าง เพราะเงินทองมีเข้ามา มาก เมื่อเป็นดังนี้
 การก็เฟื่อง อศักรรย์อยู่อย่างหนึ่ง การล่วงมาถึงเก้ายี่สิบยี่
 แล้ว โดยยี่ ไต่ปรากฎาฝนน้อยน้ำข้าก็มาช่วยหาไม่ได้
 เสีย เหมือนอย่างยี่ มีแม่เอกศกยี่ ระกาตรีศกยี่ จอจตุวาศก

08/10/2536

นี้ แลใน ^๕ยุคขบถของคองนี้ ^๕ตั้งแต่เดือนหัวเดือนหกมาจน
 ถึงเดือนสิบตุลาคมชกมากนัก ^๕เป็นที่น่ากลัวว่าจะเป็นที่
 ใหญ่มาท่วมเข้าเสีย ^๕แต่เมื่อ ^๕ลี้ไปในเมืองฝ่ายเหนือ ก็ไ้
 ความว่า ^๕น้ำใน ^๕ยี่นอยกว่า ^๕น้ำใน ^๕ยี่หลังอีก ^๕ทั้งเข้าทุก
 แห่ง ^๕ทุกตำบลเป็น ^๕ซุ่ม ^๕ซุ่ม ^๕อยู่ ^๕ด้วย ^๕น้ำ ^๕ฝน ^๕เข้า ^๕ก็ ^๕คง ^๕จะ ^๕ได้ ^๕ไม่
 เสีย ^๕ทุก ^๕แห่ง ^๕ก็ ^๕เมื่อ ^๕การ ^๕เป็น ^๕ดังนี้ ^๕อยู่ ^๕จะ ^๕ว่า ^๕อย่าง ^๕เก่า ^๕ว่า ^๕เมื่อ
 ไร ^๕เข้า ^๕ถูก ^๕ทอง ^๕แพง ^๕เมื่อ ^๕ไร ^๕เข้า ^๕แพง ^๕ทอง ^๕ถูก ^๕เห็น ^๕จะ ^๕หา ^๕ชอบ ^๕ไม่
 แล้ว ^๕ก็ ^๕เลย ^๕เข้า ^๕เข็ ^๕เสีย ^๕แก่ ^๕นาน ^๕า ^๕ประเทศ ^๕แล้ว ^๕ราษฎร ^๕ทำ ^๕เอา ^๕เต็ม
 มือ ^๕อยู่ ^๕เสมอ ^๕ผู้ ^๕ที่ ^๕ไม่ ^๕ไ้ ^๕ทำ ^๕นาก็ ^๕ไม่ ^๕ไ้ ^๕ตน ^๕ซึ่ง ^๕กัน ^๕ซอ ^๕เข้า ^๕อย่าง
 แต่ ^๕ก่อน ^๕มานาน ^๕แล้ว ^๕มิ ^๕ใช่ ^๕ๆ ^๕เพราะ ^๕ฉนั้น ^๕จะ ^๕ต้อง ^๕ว่า ^๕ใหม่ ^๕ว่า ^๕เมื่อ
 ไร ^๕ชาว ^๕ต่าง ^๕ประเทศ ^๕เอา ^๕ทอง ^๕เข้า ^๕มา ^๕ใช้ ^๕เป็น ^๕ราคา ^๕สินค้า ^๕ใน ^๕กรุง ^๕เทพ ^๕ ๑
 มาก ^๕เมื่อ ^๕นั้น ^๕ราคา ^๕ทอง ^๕ก็ ^๕จะ ^๕ตก ^๕เมื่อ ^๕โกล ^๕การค้า ^๕ชาว ^๕ต่าง ^๕ประเทศ
 เอา ^๕เงิน ^๕เข้า ^๕มา ^๕ใช้ ^๕เป็น ^๕ราคา ^๕สินค้า ^๕ใน ^๕กรุง ^๕เทพ ^๕ ๑ มาก ^๕เมื่อ
 นั้น ^๕ราคา ^๕ทอง ^๕ก็ ^๕จะ ^๕กลับ ^๕ขึ้น ^๕ไป ^๕ก็ ^๕แต่ ^๕ทอง ^๕นั้น ^๕มี ^๕แต่ ^๕เป็น ^๕ทอง ^๕ลิ้น
 ทอง ^๕ใบ ^๕จะ ^๕ซอ ^๕ชาย ^๕กัน ^๕ก็ ^๕ยาก ^๕ผู้ ^๕จะ ^๕ซอ ^๕มัก ^๕ก ^๕ตรา ^๕ราคา ^๕ให้ ^๕ต่ำ ^๕ไม่
 ไ้ ^๕ใคร ^๕จะ ^๕ซอ ^๕ทอง ^๕มา ^๕เหลือ ^๕เพื่อ ^๕อยู่ ^๕มาก ^๕จึง ^๕ได้ ^๕คิด ^๕ทำ ^๕เป็น ^๕ทอง
 แป๊ะ ^๕มี ^๕ตรา ^๕ให้ ^๕ใช้ ^๕ประจำ ^๕ราคา ^๕สินค้า ^๕ที่ ^๕ซอ ^๕ชาย ^๕กัน ^๕ไ้ ^๕เหมือน ^๕กับ ^๕เงิน
 เมื่อ ^๕ผู้ ^๕จะ ^๕เอา ^๕ไป ^๕ทาง ^๕ไกล ^๕ใส่ ^๕พก ^๕ไป ^๕เล็ก ^๕น้อย ^๕ก็ ^๕ไ้ ^๕ราคา ^๕หลาย
 คำ ^๕สิ่ง ^๕หลาย ^๕ซึ่ง ^๕ไม่ ^๕หนัก ^๕เข้า ^๕หนัก ^๕พก ^๕หนัก ^๕ขาย ^๕หนัก ^๕หรือ ^๕เหมือน ^๕อย่าง

08/10/2566

ภาเอาเงินไป ๆ ๆ จะเก็บไว้ในหีบในตู้หีบ ๆ ไว้ข้างที่หีบ
 ที่นอนก็จะเก็บไว้ได้มาก ๆ ง่าย ๆ ยังกินซึ่งคงราคาสิบ
 แยกหนักนั้นไป เพราะเขาทองมีความเมื่อผู้ใดได้ไปซื้อ
 ไปเมื่อไม่พอใจเอาไว้แทนไปว่าเสียเปรียบจะใคร่ได้เงิน ก็จง
 เอามาคืนขึ้น รับเงินไปจากพระคลังหลวงตามราคาสิบแยกหนัก
 นั้นเถิด ถ้าทองไม่ถูกเจาะ ถูกตัดก็ขายเสียถึงลาย จะเลือนลน
 สัก หรือไปข้าง ถ้ายี่สิบเกิดไขว่าเป็นตราเดิมแท้ มีใช้ของ
 ปลอมแล้ว ชาวพระคลังก็จะรับใช้ราคาแปดบาท สิบบาท
 สิบสลึง ตามเดิมให้ ก็เพราะในหลวงรับจะใช้ราคา
 เท่านี้ยังยืนไม่ลาหย่อนถึงนี้แล้ว ผู้ที่ไปไม่ควรรังเกียจ
 ควรรับใช้ตามพิภตประกาศมา เหมือนกับเงินตราพดด้วง
 บาท กึ่งบาท แลสลึง แลเพองกิต เงินเหรียญกึ่งตำลึง
 เงินเหรียญบาท ตำลึง บาท แลสลึง แลเพองกิต เบยอัฐ
 เบยโสฬศกิต เงินเหรียญของมาแต่เมืองนอก ซึ่งคิดกัน
 ตามประกาศไว้ ใช้สามเหรียญห้าบาท แลเงินรเบยที่แขก
 มลายู ๆ ๆ ชาวปากใต้ที่เรียกว่าย่าไป ราคาแปดสามสลึงนั้น
 กิต เมื่อมีตราเป็นที่สังเกตแล้วราษฎรก็ใช้กันง่าย ไม่
 เลอกนำเงินไม่เลอกนำหนัก แลไม่คิดราคาตียก แลทอง
 แดงนั้นเลย ใช้ยืนตามพิภตประกาศแต่ก่อนนั้นใด ทอง

แยมี่ตราสามขนาดนี้ ก็ให้ใช้ตามพิกัดแป๊ะใหญ่แป๊ะละแป๊ะบาท
 แป๊ะกลางแป๊ะละ ๔ บาท แป๊ะน้อยแป๊ะละ สิบ สิบสิ่งเหมือนกันก็
 นั้นเดี๋ยง แต่ถ้าผู้^๕มี^๕ของ^๕ค่า^๕เปล่า^๕จะ^๕มา^๕ให้^๕ทำ^๕แป๊ะ^๕สาม^๕อย่าง^๕
 นั้นให้^๕ จะ^๕ต้อง^๕หัก^๕ค่า^๕ถ่าน^๕ค่า^๕สูญ^๕เพลิง^๕ ตาม^๕แต่^๕เจ้า^๕พนักงาน^๕
 จะ^๕คิด^๕ให้^๕สมควร^๕แก่^๕งาน^๕ ถ้า^๕จะ^๕เอา^๕ของ^๕ค่า^๕เปล่า^๕ ๆ^๕ของ^๕
 รูป^๕พระ^๕รณ^๕มา^๕แลก^๕เอา^๕ของ^๕แป๊ะ^๕จะ^๕คิด^๕หนัก^๕ต่อ^๕หนัก^๕ไม่^๕ได้^๕ ต้อง^๕ให้^๕
 ข่าย^๕ว่า^๕ราคา^๕ของ^๕ค่า^๕แล^๕ราคา^๕รูป^๕พระ^๕รณ^๕ที่^๕เอ^๕มา^๕นั้น^๕ ตก^๕ลง^๕
 ว่า^๕เป็น^๕ราคา^๕เท่า^๕ใด^๕ตาม^๕ราช^๕ฎ^๕ร^๕ช^๕อ^๕ข^๕าย^๕กัน^๕นั้น^๕แล้ว^๕ จึง^๕จะ^๕คิด^๕
 ราคา^๕ของ^๕แป๊ะ^๕ตาม^๕พิก^๕ัด^๕นี้^๕ ใช้^๕ราคา^๕ของ^๕ค่า^๕เปล่า^๕แล^๕รูป^๕พระ^๕รณ^๕
 นั้น^๕ให้^๕ เพราะ^๕จะ^๕ต้อง^๕เสีย^๕แรง^๕เสีย^๕ถ่าน^๕แล^๕ไฟ^๕แล^๕สูญ^๕เพลิง^๕ไป^๕
 ของ^๕แป๊ะ^๕มี^๕ตรา^๕ที่^๕ไป^๕เจาะ^๕ไป^๕ตัด^๕ทำ^๕ย^๕เป็น^๕เสีย^๕แล้ว^๕ ราคา^๕ก็^๕ตก^๕
 เหมือน^๕ราคา^๕ของ^๕ค่า^๕เปล่า^๕ ที่^๕ราช^๕ฎ^๕ร^๕ช^๕อ^๕ข^๕าย^๕กัน^๕นั้น^๕ ๆ^๕ ลง^๕ ๆ^๕
 ตาม^๕เวลา^๕นั้น^๕ ๆ^๕ แต่^๕ราคา^๕ของ^๕แป๊ะ^๕นั้น^๕เมื่อ^๕มี^๕ผู้^๕เอา^๕ของ^๕แป๊ะ^๕มี^๕ตรา^๕
 เช่น^๕สำคัญ^๕อยู่^๕นั้น^๕มา^๕ขึ้น^๕เอา^๕เงิน^๕ ๆ^๕มา^๕ส่ง^๕แทน^๕ภาษี^๕อากร^๕เงิน^๕
 พิ^๕ไ^๕น^๕ย^๕ใด^๕ ๆ^๕ ก็^๕ดี^๕ คง^๕จะ^๕คิด^๕ราคา^๕พิก^๕ัด^๕สอง^๕ทำ^๕สิ่ง^๕ แล^๕
 ค่า^๕ลง^๕หนึ่ง^๕ แล^๕สิบ^๕สิ่ง^๕นั้น^๕ยัง^๕ย^๕น^๕เส^๕ม^๕อยู่^๕ ถึง^๕ของ^๕ค่า^๕ที่^๕ราช^๕ฎ^๕ร^๕
 ช^๕อ^๕ข^๕าย^๕กัน^๕ ราคา^๕จะ^๕ต่ำ^๕ลง^๕ก็^๕ดี^๕ จะ^๕สูง^๕ขึ้น^๕กว่า^๕สิบ^๕แป๊ะ^๕หนัก^๕
 ก็^๕ดี^๕ ก็^๕จะ^๕ไม่^๕ยก^๕ย้าย^๕ราคา^๕เด^๕ย^๕คง^๕จะ^๕ใช้^๕ให้^๕หัก^๕ให้^๕ตาม^๕ราคา^๕นี้^๕
 เมื่อ^๕ราช^๕ฎ^๕ร^๕รับ^๕ของ^๕แป๊ะ^๕ทั้ง^๕สาม^๕ขนาด^๕นี้^๕ ใช้^๕ได้^๕ทั่ว^๕กัน^๕มาก^๕ ๆ^๕

แล้ว ในหลวงจะสั่งตามหัวเมืองนั้น ๆ ว่า ถ้ามีผู้เอา
 ทองแปะสามจำพวกนี้ไปขอขึ้น ก็ให้กรมการคอยรับตาม
 หัวเมืองนั้นทุก ๆ เมืองไป ๆ ทองแปะสามขนาดนี้
 ถ้าจะเรียกชื่อว่าแปะทองใหญ่ แปะทองกลางแปะทองเล็ก
 ก็จัดหนักไป - แลเวลาเมื่อจะใส่เข้าก็คำนับว่าสามแปะทอง
 ใหญ่ สี่แปะทองกลาง ห้าแปะทองเล็ก ก็พึงยกไป หนึ่ง
 แปะทองใหญ่แปะทองกลางแปะทองเล็ก เช่นเถาเช่นขนาดต่าง ๆ
 ของเมืองอื่นก็มีมาปะปนอยู่ - เมื่อเรียกทั้งนี้ ก็จะต้อง
 เตะไปไม่รู้ว่าเป็นแปะทองใหญ่ แปะทองกลาง แปะทองเล็กของ
 เมืองใด ถ้าจะเอาชื่ออังกฤษมาเรียก ขนาดใหญ่ว่าทอง
 ปอนขนาดกลางว่าทองฮาปอน ลักษณะก็ไม่เหมือนกันแท้เป็น
 แต่ราคาเท่ากัน ด้วยทองปอนแลฮาปอนของอังกฤษนั้นเป็น
 ทองขวางลิ่มเข้าทองแดง คิดสับหนักตามทองขวางลิ่ม
 นั้น ก็เมื่อคัตทองแดง ออกเสียบคงแต่ทองก็เป็นราคาสับแยก
 หนักกว่าไปน้อยคึ่ง เพราะฉะนั้นถ้าจะเรียกว่าทองปอนทอง
 ฮาปอนตามอังกฤษ ก็จะไปกับทองที่ไม่เหมือนกัน ถ้า
 จะเรียกอย่างนั้นให้ได้ ก็จะต้องเอาคำว่าไทยใส่เข้าว่าทอง
 ปอนไทยทองฮาปอนไทย จึงจะเข้าใจถนัด ทองขนาดเล็กนั้น
 เล่าเพราะทำตามราคาตำลึงจีนจะเรียกว่าทองเตล็ด ๆ ทองเหนียว

ก็ได้ แต่ข้างหนึ่งเป็นชื่ออังกฤษ ข้างหนึ่งเป็นชื่อจีน จะ
 เรียกของที่ทำขึ้นในเมืองไทยก็ไม่ชอบกล ก็เหมือนอย่าง
 แป้งคึกคักใหญ่ น้อย ซึ่งใช้แทนเขี้ยวร้อยเขี้ยวห้าสิบนั้น ครั้น
 จะเรียกเขี้ยวร้อยเขี้ยวห้าสิบ เมื่อมาใส่เข้ากับนัย ก็ขัดหู
 ฟังยากไปเหมือนจะว่า ร้อย ร้อย สอง ร้อย ร้อย - ห้าสิบห้าสิบ
 ร้อยห้าสิบสอง ร้อยห้าสิบ - ก็ฟังยากไม่รู้ว่าเป็นคำไหน
 คำไหนเป็นชื่อเขี้ยว เพราะฉะนั้นจึงทำให้ชื่อเป็นคำศัพท์สองว่า อัฐ
 ว่าโสฬศ คำนี้เกิดขึ้นก็ใช้คล้องแล้วทั้งบ้านทั้งเมืองฉันใด
 ถ้าจะเรียกชื่อของสามขนาดนี้ จะเรียกให้เข้าศัพท์สองอย่าง
 อัฐอย่างโสฬศก็ได้ ให้เรียกของขนาดใหญ่ว่า (ทศ)
 แปลว่าสิบแปดเป็นเงิน ซึ่งหนึ่ง ขนาดกลางเรียกว่า (พิศ)
 แปลว่าสี่สิบแปดเป็นเงิน ซึ่งหนึ่ง ขนาดน้อยเรียกว่า (พิศกึ่งช)
 แปลว่าสามสิบแปดเป็นเงิน ซึ่งหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งแปดของขนาด
 ใหญ่ ให้เรียกว่า (ทศกึ่งส) แปลว่าสองคำตั้ง ขนาด
 กลางให้เรียกว่า (เอกกึ่งส) แปลว่าคำตั้งเดียว ขนาด
 น้อยให้เรียกว่า (จึ่งกึ่งส) แปลว่าคำตั้งจึ่ง - ตามแต่จะ
 ชอบใจเถิด แต่เห็นว่าอย่างก่อนนั้นเป็นที่ ด้วยคล้ายกับ
 ชื่อ อัฐชื่อโสฬศ ซึ่งบอกแปดแลสิบหกก็แบ่งแต่เพียง
 ในของนี้ให้เรียกว่า (ทองทศ) (ทองพิศ) (ทองพิศกึ่งส)

08/10/2566

ซึ่งเปนแย่ง สิบแลยี่สิบ แลสามสิบสองแต่ราคาซึ่งหนึ่ง
นั้นเทอญ

ประกาศมาวันพฤหัสบดี เดือนสิบเอ็ด แรมสอง

• คำ ขกนเขญจสก ศักราช ๑๒๒๕ ฎาเปววันที่ ๕๕๕๐

ในราชกาลประจุบันนี้

สำนักหอสมุด

ประกาศ ทำการ นอก ตำแหน่ง

มีพระบรมราชโองการ หมายพระยันทูลสุรสิงหนาท ให้
 ประกาศแก่คนทั้งปวง ให้ทราบทั่วกันว่า ความประหลาด ๆ
 ต่าง ๆ เจ้านายแลขุนนางนอกตำแหน่งว่าการโรงศาล
 แลมิใช่ผู้รับสั่งให้ว่าความรับสั่งกระทำคุณแห่งราษฎร กว้าง
 เกားครอง ของ จำเริญ คีตัง เขาเงินทอง ผดุงลูกสาว แลอื่น ๆ ใน
 กรุงเทพร หนักก็ ผู้รักษากรงเก่าผู้สำเร็จราชการเมือง
 นำพระพิพัฒน์ สัตยา เจ้าเมืองประเทศราช แลกรมการ
 หัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง รับแลเชื่อทำตามหนังสือ
 แลข้าหลวงนอกตำแหน่งที่ไต่บังค้ำหัวเมือง ไม่มีตราเจ้าพนักงาน
 งานในตำแหน่งไต่บังค้ำหัวเมืองนำไปแล้ว คุณแห่งราษฎรด้วยการ
 ต่าง ๆ เกားกุ่มกะเกณฑ์ฤาแย่งชิงสิ่งใด ๆ ของราษฎร
 เช่น การ นอก จากราชการในแผ่นดินใหญ่ ๆ ฤาขัดขวาง
 ไม้ให้เจ้าภานาย อากร เกษภานาย อากร ฤาถึง เกษณฑ์ตาม
 บังค้ำในท้องตราเจ้าพนักงานก็เรียกให้เหลือเกิน ไป ฤาเจ้า
 ภานาย อากร ช่อราษฎร เรียกเหลือเกิน พิภักดิ์ไปก็ การ
 เช่นนี้ให้รับมาร้องโดยเร็ว ๆ ที่เดียว ถ้าได้ความจริง
 จะ พระราชทานรางวัล ตั้งแต่ห้าคำถึง ขึ้นไปห้าซึ่งลงมาตาม
 ความใหญ่ แล น้อย แล้ว จะปรับผู้ทำผิดแลผู้ว่าราชการ

หัวเมือง ซึ่งทำตามหนังสือไม่มีของตราเจ้าพนักงานนำนั้น
 ให้ใช้จึงเต็ม แล้วพิไนยหลวงเท่าส่วนที่ ๕ ของเบี้ยใช้
 ราววัดเป็นชำทรายถมสนามทหารด้วย ๗ ประกาศอัน
 นั้นผู้อ่านยังไม่เข้าใจซึ่งให้ประกาศนั้น ประกาศด้วย
 ความสองอย่าง อย่างหนึ่งคือมีผู้อ้างรับสั่งแลบัญชาเจ้า
 แขนงนายแรงแรงในกรุงเทพ ฎีกาถึงท้องตราแลหนังสือเจ้าพนักงาน
 งานซึ่งเคยบังคับบัญชาหัวเมืองนั้น ๆ ไม่มีตราหน้า ออก
 ไปทำเอง ฎีกาบังคับผู้รักษาเมือง กรมการ ให้ทำตามรับสั่งเจ้า
 บัญชา นาย ซึ่งมีนามมีชื่อเป็นทนต์ที่หอที่กลวัดที่เกรงนั้น
 อย่างหนึ่ง คือเจ้าภานาย อากรแลผู้รับช่วงใช้เจ้าภานาย
 อากรไปเรียกภานาย อากรเกินพิภักดิ์ อัครา แลทำคุมเหง
 ราษฎรต่าง ๆ อย่างหนึ่ง ความสองอย่างนี้ ทรงพระราช
 คำรัสเห็นว่า ถ้าเกิดขึ้นในหัวเมืองใด ๆ มีผู้มาร้องต่อ
 ผู้รักษาเมือง กรมการ ถ้าเป็นความอย่างที่แรก ผู้รักษา
 เมือง กรมการ ก็มัก สทกเจ้า สท้าน นายง่อน ๆ แ่งน ๆ ไป
 ถึงมาร้อง อทริในกรงเจ้ากระทรวง ถบวง การ ก็มัก สทกเจ้าเกรง
 นายง่อน ๆ แ่งนไปเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึง ประกาศ
 ให้ผู้ต้อง พินาทำมาร้องในหลวงที่ถือว

08/10/2566

ก็ความเรื่องเจ้าภานาย อากรนั้น เจ้าภานาย อากร

มักอ้าง อวดตัวว่าเป็นผู้ชนทรายเข้าวัด มีตราตั้ง ตราแต่งตั้ง
ออกไป ฝ่ายผู้รักษาเมือง กรมการ ก็ถือว่าเจ้าภานาย
อากรไม่ได้ อยู่ในอำนาจตัว ครั้น จะว่าจะกล่าวก็เกรงผิด
ชอย ว่า จะเปลือยอันตรายแก่การทำภาษีอากร เจริญพระราช
ทรัพย์ในท้อง พระคลังไป ฤๅเจ้าภานาย อากรเป็น จินมีเงิน
ทองมักเข้าจากยาแลเอาเข้าหม ขว้าง ผู้รักษาเมือง กรมการ
ก็งอนแ่งไป ถึงมีผู้มาร้องทุกข์ร้อง อุทร ในกรุงเทพฯ
เจ้ากระทรวง ทยวงกรม ผู้รับร้องทุกข์ร้อง อุทร ก็มักเกลียด
เลียดว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าจำนนนั้น ๆ ไปเกรงใจเจ้าจำนน
ไม่มีใครจะว่า ฝ่ายเจ้าจำนนผู้ตั้งเงินเป็นเจ้าภานายอากร
ไปนั้น ก็มักประพฤติกัเป็นเจ้าของเจ้าภานาย อากรนั้น ๆ
ช่วยปลุกช่วยเปลื้อง ช่วยแก้ช่วยไขไว้ ไม่มีใครจะเมตตา
กรณาแก่ราษฎร ทรงพระราช วิตถตั้งนี้ จึงได้ประกาศ
ไว้ตั้งก่อนนั้น ในความ แลการ สอง อย่างเท่านี้ ให้มาร้องในหลวง
ที่เดียว ก็ในความ เรืองอื่นนอก จากการ รับสั่งเจ้าแขง นาย
แรง ฤๅที่องค์ตรา แลหนังสือ นอกตำแหน่ง อย่างหนึ่ง เจ้า
ภานาย อากร เก็บภาษี อากรเกินพิกัด อย่างหนึ่ง เป็นสองอย่าง
ด้วยกันนี้แล้ว กฎหมายเดิมก็บังคับว่าให้ อุทรนำโรงก่อน
ถ้าไม่สำเร็จ ก็ให้มาฟ้อง อุทร ใน กรุงเทพฯ ตามกระทรวง

08/10/2566

ถวอง การ แลมีคำประ กาศเต็มว่า ถ้าผู้ต้องพิพาทนั้นเป็นผู้
 อยู่ในราชการฯ ข้าเจ้าข้าว ขนนาง ที่มีเจ้าขุน มุนนายจะออกหนุน
 ช่วยไม่ให้ช่วย การ ใช้สอย จะเข้าไปหาเองฤฯ จะมีผู้ภาเข้า
 ไปหา ๑ พณ ๑ สมหมายก สมหพระ กระลาโหมกรมท่า
 ตามหัวเมืองที่ชนนั้น ๆ ถ้า ๑ พณ ๑ ทั้งสามรัชแลมี
 บัญชาให้ผู้ใดชำระก็ชำระได้ เมื่อชำระได้ความอย่างไร แล้ว
 มีบัญชาสั่งให้ส่งลูกขุนแลผู้ปรยให้ปฤกษาแลปรยปรุงก็ปฤกษา
 แลปรยปรุงตลอดไปได้ กฎหมายเต็มแลคำประกาศนี้เมื่อ
 จะได้เลิกถอนเสียก็หามิได้ นอกจาก การ สอง เรื่อง ที่ว่ามาข้าง
 คั้น แลการอื่นใหญ่ ๆ ที่จะว่าไปในประกาศนี้แล้ว
 ก็ให้คง อยู่ตามเดิมแต่การสองเรื่องแลการใหญ่ซึ่ง จะว่าไปใน
 ๑ประกาศนี้ เมื่อจะมาร้องต่อในหลวงที่เดิวกก็ได้ การ
 นอกนั้น เมื่อควมอุธรนำโรงแล้วไม่สำเร็จเข้ามาร้อง อุธรใน
 กรุงเทพ ๑ ไม่มีผู้ไปเบิกความเข้ามาก็ดี ฤฯเบิกความ
 เข้ามาแล้วพิจารณาเป็น ขรรมก็ดี เมื่อความกราบเรียน ๑ พณ ๑
 ทั้งสามแล้วผู้รับบัญชาชำระไม่เป็นขรรม เมื่อคู่ความ
 ร้องทุกแก่ ๑ พณ ๑ ๆ ไม่ชำระให้ตลอดไปแลไม่ตัดสิน
 ได้แล้วก็ดี ๐8/1๕ 2566 จึงควร ทำเรื่อง รวามาร้องในหลวงกล่าวโทษ
 เจ้ากระทรวงในกรุงเทพ ๑ แลกระลาการที่ ๑ พณ ๑ .ยังคย

ให้ความนั้น เมื่อเป็นดังนี้ในหลวงจึงจะชำระโทษตามให้ ๆ
 แลคำซึ่งว่าไว้ข้างต้นว่าการใหญ่ ๆ นั้น คือการที่แต่ก่อน
 ขางที่เคยเป็นแต่ว่าห่าง ๆ คือเจ้าเมือง กรมการ ขางเมือง
 ที่ไกล ๆ คิดเอาใจออกหากไป สวามิภักดิ์ แก่ไทยต่างตัว
 ทำวต่างแค้น ๆ ที่นั่นนับถือผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งอ้าง อวดเป็น ผู้มีบุญ
 มีฤทธิ์เดช ฤาวิชาความรู้ ทำให้ราษฎร คั่นเล้า ๆ กัน แล้ว
 มีผู้สมประมุข เข้านับถือ จนจะเปน ขบถขึ้น ก็ดี ๆ เมืองใด
 เอาข่าวร้าย ในกรุง เทพ ๑ ไปกล่าวแล้ว ก็เช็ดชื่อชื่อเสียง
 เจ้าอื่น นายใด นอกจาก พระเจ้าแผ่นดินใหญ่ ที่ครอง แผ่นดิน อยู่
 แล้ว ก็ตระเตรียม หันเหาะเอาใจ ออกหาก จาก พระเจ้าแผ่นดินใหญ่
 ที่ครอง แผ่นดิน อยู่ นี้ก็ดี การที่เป็นดังนี้ ควร เห็นว่า
 หัวเมือง นั้นเป็น ขบถ เมื่อผู้ใด ชื่อสัตย์ ต่อพระเจ้าแผ่นดินใหญ่
 โดย สจวิต ไม่เข้าค้ำย ทำเรื่อง รวมา ยื่นต่อ เสด็จ ๑ ที่บังคับ
 หัวเมือง นั้นก็ได้ จะมาร้อง ถวาย ฎีกา ที่เกี่ยวข้อง ได้ จงว่า
 แต่ที่จริง ๆ ขอย่าให้เกิน ไปอย่างหนึ่ง ผู้สำเร็จราชการ แล
 กรมการ เมือง ไต สิบฝืนกัน สรามากนัก ทำกรร โชคคุม เหนง
 ราษฎร ให้ได้ ความเดือดร้อน หลาย เวระ หลาย ราย จน ถึง
 ราษฎร บกอพยพ หลย หลีกหนี หายไป อยู่ เสี่ย บ้านอื่น เมืองอื่น เห็น
 ประ จักษุ นัย เรือน นัย ครวได้ เมื่อ การ ร้อน ไตใหญ่ อย่างนี้

ชึ่งเกิดขึ้นในหัวเมือง เมื่อผู้ใดเห็นแก่แผ่นดินจะทำเรื่องราว
 มาขึ้นต่อ ๑ พณ ๑ ที่ขังคัมหัวเมืองนั้น ๆ ก็ตั้งร้องในหลวงก็ค
 ก็ได้ เพื่อจะรักษาราษฎรไม่ให้อพยพหลบหนีไป แต่
 ถ้าเป็นความ ร้อนน้อย ๆ ไม่ถึงราษฎร อพยพหลบหนี หาย
 ทิ้งบ้านเรือน รมล้าเนาแล้ว คดีของผู้ใดก็ให้เจ้าคค
 พ้อง ร้อง อุดร นำโรง อุดร ในกรุง เทพ ๑ ตามกฎหมาย
 ขรรคมเหียม เติมฎาก รวย รียบ ๑ พณ ๑ ที่ว่าหัวเมือง
 นี้ ๆ ตามคำประกาศ ๑ จงว่าแต่ในคดี ของตัว ๆ
 ห้ามมิให้ผู้ใดผู้หนึ่ง เป็นเจ้าถ้อย หมอความ เทียบของ
 แลรับ ข้าราชการ ฎ แลเก็บ เอาคดี ของผู้อื่น มาฟ้อง
 ว่ากล่าว ยุ้ง ยิง ไป ประกาศ มาวัน อังคาร เดือน สิบสอง แรมหกค่ำ
 ชึ่ง กน เญย จศก ศักราช ๑๒๒๕ ฎ เป็นวันที่ ๓๔๕๘ ในราชการ
 ประจวบนี้

เจ้าพนักงานหอสมุด

ประกาศ การ ถวายพระ ถวายเกียรติ

แด่ถวาย พระศพ สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์

มีพระบรมราชโองการ มหาราช พระ บัญชาตลงสั่งเสนาท ใน
พระบาท สมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คำรับสั่ง ให้ประกาศ
แก่ พระราช วงษานวงษ์ แล ข้าทูลฉลอง องค์พระบาท ฝ่าฝืน
ฝ่าฝืน ใน พระบรมมหาจักรวรรดิ แล พระบรม ราชวงษ์ ตลอดจน
ลงไปจน ราษฎร ให้ทราบทั่วกันว่า การที่ท้อง สนาบ ครอง
ทรง พระปรารภ เริ่มขึ้นด้วย พระราช ประสงค์ จะ ทรงบำเพ็ญ
พระราชกุศล ถวาย ถวายพระ เกศ พระคุณ พระบาท สมเด็จพระ
พุทธเลิศ หล้านภาไลย์ แล กรมสมเด็จพระ ศรีสุริเยนท รามาธิบดี
ซึ่งเป็น พระบรมชนกนารถ แล พระบรมราช ชนดิ จึงได้ ทรง
สถาปนา ปฏิสังขรณ์ วัดไชย พุกฤษ มาลา ซึ่งเป็น พระอาราม
เดิมของ พระบาท สมเด็จพระ พุทธเลิศ หล้านภาไลย์ ไป ทรง
เริ่ม การ สถาปนาไว้แต่ก่อน แล วัดเขมาภิรตา รามซึ่ง กรม
สมเด็จพระ ศรี สุริเยนท รามาธิบดี ได้ ทรงปฏิสังขรณ์สร้างไว้
แต่เดิมมา ล้าเรื้อรัง แล้ว

อนึ่ง ได้ ทรงปฏิสังขรณ์ พระวิหาร แล พระพุทธรูป ใน วัดวิษณุ
วิษณุ ซึ่ง กรมสมเด็จพระ อมรินทรา มาธิบดี พระบรมราช เปตา
มหายศิกา ทรง สถาปนาไว้แต่ก่อน ตำบลหนึ่ง พระสถูป

เจกีย์ทั้งคู่มิพระอัครมัยเจกีย์ ๔ ทิศเป็นบริวารที่นำพระอุโบสถ
 วัดราชสีทารามพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรม
 เชษฐาธิราชทรงสถาปนาไว้ ในหมู่ข้างเหนือแลทรงสถาปนา
 ไว้ด้วยพระองค์ ในหมู่ข้างใต้แต่ก่อน [ครั้งนี้ ทรงพระราช
 ศรัทธาทรงพระอุสาหะ ปรุขุดสังขรณ์ให้วัดมณฑลการถาวรที่ขึ้นกว่า
 เก้าแล้ว พระราชทานขานพระนามพระสถูปเจกีย์ของพระ
 บาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าพระสิริสาสนะเจกีย์ แล
 พระราชทานขานพระนามพระสถูปเจกีย์เป็นของทรงสถาปนา
 การสร้างไว้ด้วยพระองค์นั้นว่าพระสิริระมัญญะเจกีย์ การใน
 สฐานทั้ง ๔ ที่ว่ามานี้ สัมฤทธิลงแล้วจึงจะมีมหกรรมการ
 ฉลองทรงพระราชอุทิศพระราชกุศลถวายท่านผู้ทรงสถาปนาการ
 ไว้แต่เดิมนี้ ครั้นจะไ้ทำที่พระอารามทั้งสองฤๅสถานทั้ง ๔
 การก็จะแยกย้ายส่นสองครั้ง ๔ คราวไป มีพระราชประ
 สงค์จะให้เป็นอันสัมฤทธิในครั้งหนึ่งคราวเดียวกัน

หนึ่งได้ทำรัสประกาศเป็นพระราชบัญญัติไว้แต่เมื่อ
 ปีกุนตรีศกถ่วง ๑๓ ปีมาแล้วแต่หลัง ว่าครั้งนี้ทรงพระยาวอยู่
 มีพระชนมายุได้ ๑๓ ปี พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 ภาโดยโปรดเกล้าฯ ให้มีการพระราชพิธีโสกันต์เป็นการใหญ่
 เต็มตามยศ ได้ทรงสร้างเขาไกรลาศ พระราชทานให้ปรากฏ

มีในจดหมายเทศสืบมา ท่านทั้งปวงที่เกิดแล้ว ครั้น
 ก็ไต่ขึ้นแก่หูลูกแก่ตาเดียงไม่ได้ หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ เมื่อมีพระชนมายุได้ ๔๖ ปี ได้เสด็จ
 เสด็จถวัลย์ราชปราบดาภิเษก ในศิริราชสมบัติในกรุงเทพฯ
 เชนปฐม ครั้นอยู่ในราชสมบัติได้ ๑๓ ปี พระชนมายุย่างเข้า
 ๕๐ แล้ว ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลบูชาพระบรมอัฐิ
 สมเด็จพระบรมมहाไปยกาธิบดี ซึ่งเป็นสมเด็จพระบรม
 ชนกนารถองค์สยามหลวงเป็นการใหญ่ ถวายไทยธรรม
 แก่พระภิกษุสงฆ์ ทรงพระราชอุทิศไปฉลองพระเศษพระคุณ
 ปรางกูรเปนอย่างมาครั้งหนึ่งแล้ว ก็ครั้งนั้นเมื่อได้เสด็จเสด็จ
 ถวัลย์ราชราชาภิเษกในราชสมบัติในชั้นตรีศก พระชนมายุ
 ได้ ๔๖ ปีมีเสกคล้ายกัน ก็ถ้าเสด็จดำรงอยู่ในราชสมบัติ
 จนถึงชั้นเบญจศก พระชนมายุย่างเข้า ๕๐ ปี คล้ายกันกับ
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ เมื่อเวลาถึงงาน
 ฉลองพระบรมอัฐิ สมเด็จพระบรมมहाไปยกาธิบดีได้แล้ว จะ
 ทรงสร้างเขื่อนไกรลาศที่ท้องสนามหลวง ถวายเปนบูชาพระ
 บรมอัฐิ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แลกรม
 สมเด็จพระศรีสุริเยนทรา มาตย เปนอันทดแทนฉลองพระเศษพระ
 คุณ ที่ทรงสร้างเขื่อนไกรลาศพระราชทานนั้น ให้เป็นการใหญ่

08/10/2566

คล้ายกับการครั้งนั้น ครั้นภายหลังเมื่อมาถึงขั้วออกโทศก
 ใกล้ขั้วกัญชฌายศก ก็ทรงพระราชดำริที่อยู่ ว่าจะทรงประ
 พุทธิให้สำเร็จดังพระราชปฏิญญา แต่ทรงพระราชดำริที่เกรง
 ท่านทั้งหลายทั้งปวง ระติฉินนินทา ว่าไม่มีเหตุ ก็มาก่อให้
 เป็นผล ไม่มีคั้น ก็มาก่อให้เป็นปลาย ทำให้ท่านทั้งหลาย
 ได้รับความลำบากกายลำบากใจ ในอันใช้ที่ การนี้ก็มีใ้การ
 บ้าน การ เมืองเป็นคุณแก่แผ่นดิน ทั้งสร้างเรือรบเรือกลไฟ
 ข้อมกำแพง ตึกหิน นางเข้า แลไม่เป็น การ ดาวรบยังยืน
 ทั้งสร้างรั้ววังปราสาทราชธานี แลไม่เป็น การ เป็นประโยชน์
 เป็นคุณ แก่ชนเป็นอันมากถึง สร้างถนนหนทางด้วยคลอง
 เพราะทรงพระราชวิตกคั้งนี้อยู่ จึงใ้กริ่ง ๆ รบ ๆ มา
 ตั้งแต่ขั้วออกโทศก มาจนขั้วกัญชฌายศกนี้ พระราชวงษานุวงศ์
 พระองค์ใหญ่ ๆ แลพระเจ้าลูกเธอ แลเจ้าจอมข้างใน
 ที่ใ้ราชการ ก็เป็นอันตรายลงมาก ต้องทำการพระศพ การ
 สัพเพื่อง ๆ มาไม่ว่างวาย ท่านทั้งหลายมีน้ำใจใ้ถวายเป็น
 ชาวมาช่วยในการ พระศพแต่หลังสองครั้งมาแล้ว ก็พระศพ
 สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑล ครั้งนี้ พระชน
 มายุ ก็ยังเยาว์ควร จะนับว่าเป็นเจ้าเด็กนายน้อยดอก แต่ซึ่งทำ
 เป็นการใหญ่ ก็ด้วยหาใครจะเป็นที่อ้างว่าการ พระศพไม่ใ้มี

08/10/2566

ผู้ว่านัก ว่าให้คนลำบากในอันใช้ที่ แล จะไม่ให้มีแบบ
 แผน เช่น เหยิง อย่างไม่ เป็นเหตุ ให้คน ทั้ง ปวง ใ้ ความลำบาก
 นอกจาก การ พระ สพ ความ อย่าง ขวรม เนียม นั้น ๗
 หนึ่ง เสด แล ทวี ไม ใหญ่ ๗ สิ่ง ของ ที่ ทำ ใน ครั้ง นี้
 ก็ ไม่ ไ้ ตก ทอด กะ เกน มาก นัก เป็น แต่ ของ เก่า มี สะ สม ทัช มา แต่
 ครั้ง การ พระ สพ พระ เจ้า พี่ยา เขอ กรม หลวง มหิศ วร อินท
 ราม เศวร์ พระ นาง เขอ พระ องค์ เจ้า รา เพอ ย ภม ภาภิ รรม ย์
 พระ เจ้า ลูก ยา เขอ กรม หมี น วิค ฌ นาร ถ นิ ภา ชร โท ย มาก
 กะ เกน ให้ ตัก เติม เติม มา ย่าง ก็ แต่ น้อย คอก ก็ ครั้ง นี้ พระ
 องค์ เจ้า หม่อม เจ้า แล ข้า ราช การ ที่ ตั ษัง เกน ขอ แวง ให้ ทำ
 การ นั้น ๗ เช่น น้า ที่ ต่าง ๗ แล เช่น นาย งาน นาย การ ก็ ไ้ รั บ
 การ ตาม น้า ที่ จะ ให้ ทน ที่ ไม่ ไ้ เสีย ราช การ ตาม พระ ราช ประ สงค
 นั้น ก็ มีความ ชอบ นึก หนา แล ้ว ทรง พระ ราช คำ วิ ธี รุก ษณ ุ
 คุ ณ ทาน ทั้ง ปวง มาก จริ ง ๗ จะ พระ ราช ฐาน ราง วั ด ก็ แล ที่
 การ ตาม การ ที่ เคย มา คือ จะ ตั ษัง ถวาย ผ้า ชาว ช่วย ใน การ
 พระ สพ ครั้ง นี้ นี้ ก็ ก็ ผู้ ไ้ ๗ ไม่ ยอยาก มา จะ ตั ษัง จำ ใจ
 มาก ก็ ถึง จะ ยก เสีย ง ก เสีย ก็ ไ้ ปร ก ย อ ม สิ่ง ทั้ง ปวง ที่ เป็น เกร ื่อ ง
 บ้า เพอ ย พระ ราช ฤ ค ล ก็ ทรง จิต แง ๗ ตรี ย ม ไ้ ปร ้อม
 สรรพ เสร จ์ อยู่ แล ้ว นอกจาก เจ้า น้า ที่ ประ จำ งาน ตาม ทำ แขน ึ่ง แล ้ว

เมื่อกำลังมีงานใคร จะมาก็ได้ ไม่มาก็ได้ ตามแต่ใจ

จะ เห็นว่าอย่างไรจะสบาย ก็ตามเถิด อย่าต้องคิดพูดหาว่า

กล่าว แก่ตัวแก่ความ อะไรให้ลำบากใจตัวลำบากผู้ฟังเลย

ของถวายในการช่วย โรง ครวก็ดี การ สดับประ ภาระ ก็ดี

เมื่อมีหน้าใจ จะถวาย ก็ถวายได้ เมื่อไม่ถวาย ชัก สนอยู่อย่างไร

ก็อย่าถวายเลย ใน สิ่ง ที่เป็น ของมีราคา ท่าน ทั้ง ยวง อย่า

ต้องเสียทรัพย์ ของ ตัวเลยไม่ต้อง พระ ราช ประสงค์ แล การ ครอง

นี้เป็นการ ฉลอง พระ อาราม กว๊าน แต่ก่อนตามธรรมเนียมเมื่อ

ใน หลวง ฉลอง พระ อาราม ฤๅเฉลิมพระ ราช มณเฑียร เมื่อไร

พระ ราชวง ษาน รุขย์ แล ข้า ราช การ ฝ่ายหน้า ฝ่าย ใน เคยได้ถวาย

ดอกไม้ ขย เทียน สำ แดง ความ ยิน ก็ เป็น ประเพณื มา ก็ ดอกไม้

ขย เทียน ไม่ เป็น ที่ สิ้น ไร ไม่ ดอก อะไร ก็ ถ้า จะ มา ถวาย ก็ ได้ ถวาย

ก็ ต้อง สนาม หลวง ที่ กำลัง งาน ทั้ง แต่ วัน จันทร์ เทือน สาม ชัน คำ หนึ่ง

ไป จน วัน อาทิตย์ เทือน สาม ชัน เจ็ด คำ นั้น เด็ด จะ ได้ รวย รววม

ดอกไม้ ประคั บ เรียบ เรียง ใน พานทอง ที่ ตั้ง พระ เบนูชา บ้าง ประคั บ

กัน ไม่ ใน ฎ เขา บ้าง ขย เทียน ได้ ถวาย พระ สงฆ์ บ้าง จะ ได้

ส่ง ไป รุข ขา พระ พทธร ูป พระ เจดีย์ ใน พระ อาราม ที่ ฉลอง

๐8/10/25๐๖

บ้าง พระ ราช ทาน ส่วน พระ ราช กุศล แก่ ท่าน ทั้ง หลาย ผู้ ถวาย

ทุก พระ องค์ แล องค์ แล นาย แล นาง ผู้ ถวาย นั้น ไม่ ยาก จะ มา

จะฝากผู้^๕อื่นมาถวาย ก็ไต่ เลขไพร่หลวงชาย หญิงแลเลขสิ่ง
 กัก^๖พันที่^๖ต้อง เกณฑ์ประจำหน้าที่ แลทำการงานต่าง ๆ ใน^๕ครั้ง
 นั้น แต่ล้วนเป็นเลข มีจำนวน สักสำหรับ เกณฑ์การราชการ
 แผ่นดิน แลการเข้าชนมตนายตามอย่างธรรมเนียมเมืองไทย
 มาแต่ก่อน เมื่อมีการ^๕ครั้ง^๕นั้นก็ ไม่มี การ^๕ครั้ง^๕นั้นก็ คง
 ถกจ่าย^๖ถูกใช้ตามเดือนเสมอ^๕ซึ่งทำการ^๕ครั้ง^๕แต่คนจ่ายตามเดือน
 แลเข้าในกรมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจันทร์ มณฑลพิษณุพระ
 ชนม์ แลเข้าในกรมสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์
 เจ้าฟ้าจาดรณศิริ^๖ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์^๖ ซึ่งเป็นเจ้าภาพ
 กิ่ง^๖ของที่^๖เกณฑ์ไป แลพระราชวงษานวงษ์ให้ทำ ก็ขอ
 ตามตัวนายให้ช่วยทำมาเหมือนอย่าง^๖ที่เรียกว่าเกณฑ์ตามเขี้ยว
 เมื่อ นาย^๖รับ^๖การ^๖เกณฑ์^๖นาย^๖เขาก็^๖ใช้^๖ข้าว^๖เขา^๖เอง ในหลวง
 จะ^๖ไต่^๖สิ่ง^๖ให้^๖ระ^๖ค^๖ม^๖ใช้^๖แรง^๖คน^๖เกิน^๖ปร^๖ก^๖ติ^๖ก็^๖หา^๖ไม่^๖ก็^๖ช^๖น^๖ช^๖าง^๖หม^๖น^๖ช^๖าง
 ฤ^๖า^๖พวก^๖โค^๖ที่^๖มี^๖น^๖้อย^๖ตัว^๖ต้อง^๖ระ^๖ค^๖ม^๖ใช้^๖ก็^๖จะ^๖พระ^๖ราช^๖ทาน^๖รางวัล^๖ฯ
 การ^๕พระ^๕ราช^๕กุศล^๕ครั้ง^๕นี้^๕ทรง^๕พระ^๕ราช^๕อุทิศ^๕เฉพาะ^๕พระ
 บาท^๕สมเด็จพระ^๕พุทธ^๕เลิศ^๕ล้าน^๕ภา^๕โล^๕ย กรม^๕สมเด็จพระ^๕ศรี
 สุ^๕เษ^๕น^๕ท^๕ราม^๕า^๕ต^๕ย ซึ่ง^๕เป็น^๕สม^๕เ^๕ก^๕พระ^๕บรม^๕ชน^๕น^๕า^๕ร^๕ถ
 แล^๕พระ^๕บรม^๕ราช^๕ชน^๕นี้^๕เป็น^๕เค^๕ิม^๕ก็^๕จริง แต่^๕ทรง^๕พระ^๕ราช^๕ดำ^๕ริ^๕ศ
 เห็น^๕ว่า^๕จะ^๕เว้น^๕พระ^๕บรม^๕อ^๕ฐิ^๕ สม^๕เ^๕ก^๕พระ^๕บรม^๕มหา^๕ไ^๕ป^๕ย^๕กา^๕ธิ^๕ย^๕ค^๕ี

08/10/2566

ซึ่ง เป็น พระบรม อรรคราชบรม พุทศ ซึ่ง มี การบูชาใหญ่
ในท้องสนามหลวง ครั้ง เป็นปฐมนั้น แลพระบรม อัฐิ พระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ แลพระบาท สมเด็จ

พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่ง เป็น สมเด็จ พระบรมโอรสาธิราช
แลเป็น สมเด็จ พระบรมเชษฐาธิราช ใต้ เป็น พระเจ้าแผ่นดิน

ทรงครอง กรุง เทพมหานคร มี พระเดช พระคุณ แก่ท่าน
ทั้งหลาย ทั้ง บังมาเหมือน กับ พระบาท สมเด็จ พระพุทธเลิศหล้า

นภาลัยบรมชนกนาถนั้น ไม่เชิญ ไป ประทับ ชูาน กระทำ
สักการบูชาด้วยไมควร จึงได้ มี พระบรมราชโองการ

ให้เชิญ พระโกษสุ พระบรม อัฐิ ทั้ง สาม นั้น ไปพร้อม กับ
พระโกษสุ พระบรม อัฐิ พระบาท สมเด็จ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ประทับ ชูานไว้ ใน พระมหาสุวรรณมณฑป บุคบกทองคำใหญ่
ท่ามกลาง ขนบขอคะฉา พระ อัฐิ สมเด็จ พระบรม มหาไปยกาธิเบศ

อยู่ทิศ ทวัน ออก พระบรม อัฐิ พระบาท สมเด็จ พระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกย์ อยู่ทิศ เหนือ พระบรม อัฐิ พระบาท สมเด็จ

พระพุทธเลิศหล้านภาลัย อยู่ทิศ ใต้ พระบรม อัฐิ พระบาท
สมเด็จ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทิศ ทวัน ตก ๓๕

อนึ่ง มี พระบรมราชโองการ ให้เชิญ พระอัฐิ กรมสมเด็จ
พระศรีสุทวารักษ์ พระบรมราชโอรสาธิราชไปยกาธิเบศ ชูานในพระมณฑป

ทองน้อย อยู่ทิศ ควัน ออก พระ อัฐิ กรม สม เก็จ พระ อมริน
 ทรา มาคย พระบรมราชเปตตามไทยนิกาประคิษฐานในพระมณฑป
 ทองน้อย ในทิศเหนือ พระ อัฐิ กรม สม เก็จ พระ ศรี สุริเยน ทรา
 มาคย พระ บรมราชชนนี ประคิษฐานในพระ มณฑป ทอง น้อย
 ในทิศใต้ พระ อัฐิ สม เก็จ พระ รมปศิริ โส ภาคย มหานคร นารี
 พระบรมไปยนิกา ประคิษฐานใน พระมณฑปทอง น้อย
 ในทิศ ควัน ตก ตั้ง พร้อมกัน ถ้า พระ ราชวงษานู วงษ์ฝ่ายนำ
 ฝ่ายในใหญ่ น้อย ไท ๆ จะทรง พระ ศรี ทธา ย้า เพ็ญ พระ กุศล
 นิมนต์ พระ สงฆ์ สกั ประภรณ์ข้าง ฤกษ์มี พระ ธรรมเทศนาข้าง
 แจกทานทั้ง ทานข้าง เมื่อเวลาว่าง ก็ ไต่ ตามแต่ ศรี ทธา อสุหา
 แต่ขอให้ทำให้ปราภฏอย่าประชน กับ การ หลวง เเลย จะ ไต่
 เปน พระ เกียรติยศ แก่ ผู้ทำ เพราะ ผู้ทำ ก็ จะมี ผู้จะ ไม่ทำ ก็ จะมี
 จะ ทำอย่างไร เท่า ไต่ ก็ จง ทำตาม ศรี ทธา เล็งสมใส่ อย่ากะเกณฑ์
 นึกหมายกันเลย

หนึ่ง เมื่อ การ พระ สพ พระ เจ้า ลุกยา เชอ กรมหมื่น วิศ ฌ
 นารณินภา ชร เสรีจ แล้ว หัวเมืองปากใต้ ที่ อยู่ ใกล้ ถวาย ผ้า ไตรย
 แลผ้าขาวเข้ามา มาก ยัง ตกค้าง อยู่ ครึ่งนี้ จึง ไปรค ให้ เชิญ
 พระ อัฐิ พระ เจ้า ลุกยา เชอ กรมหมื่น วิศ ฌ นารณินภา ชร กับ
 พระ อัฐิ พระ เจ้า ลุกยา เชอ พระ องค์ อิน ท สุน พระ ชนม แล้ว

08/10/2566

มาตั้งในพระเมรุที่ พระราชทานเพลิง พระเจ้าลูกยาเธอ
กรมหมื่นวิศิษฐานรณิภาธรนั้น ฝนพระยาโยงลงในศฤก
ข้างทิศตะวันตกสถิประภณด้วย ก็การครั้งนี้เป็นการวิเสศ

ไม่อยู่ตามอย่างตามธรรมเนียม ตามแบบแผนอย่างพระเมรุ
แต่ก่อนทรงแนะนำให้ทำตามชอบพระราชฤไทย การจะได้เริ่ม
แต่วันอังคาร เดือนสาม ขึ้นสองค่ำไปจะได้เชิญพระบรมธาตุ
แลพระพุทธรูปออกไปประดิษฐาน ทรงทำพุทธบูชาธรรมบูชา
สังฆบูชา ให้เป็นมงคลก่อนสองวัน คือวันอังคาร เดือนสาม
ขึ้นสองค่ำ แลวันพุธเดือนสามขึ้นสามค่ำ จนเวลา

กลางคืนวันนั้นจุดดอกไม้แล้ว เชิญพระบรมธาตุแลพระพุท
ธูปกลับ ครั้นวันพฤหัสบดีเดือนสามขึ้นสี่ค่ำ เวลาเช้า
จึงจะเชิญพระบรมอัฐิแลพระอัฐิออกไปตั้งตั้งว่าแล้ว ทรง
บำเพ็ญพระราชกุศลต่าง ๆ เป็นการฉลองพระอารามที่ออกชื่อ
มาแล้วนั้น ถวายส่วนพระราชกุศลไป ๔ วัน จนถึงวันอาทิตย์
เดือนสามขึ้นเจ็ดค่ำ ครั้นวันจันทร์เดือนสามขึ้นแปดค่ำ

เวลาเช้าจะได้แต่พระบรมอัฐิ แลพระอัฐิกลับแล้ว จะได้
รื้อธรรมาใหญ่แลเสาไม้สูงสามต่อลงเสียบ ลกการงาน
ต่าง ๆ เสียให้สมควร ^{๐๘/10/2566} วันจันทร์เดือนสามขึ้นแปดค่ำ
จะเสด็จพระราชดำเนินไปวัดเขมาภิรตารามที่ ๑ วัดไชยพุทธย

มาลาที่ ๒ วัดราชธานีฐานที่ ๓ วัดราชสีทารามที่ ๕
 จะได้ พระ ราชทานไทย ขรรคมแต่ พระสงฆ์ แล ทรง ทิ้ง ทาน ทั้ง ๕
 ตำบล ใน วัน นั้น เป็น วันที่ สุก การ ผลของ สัมฤทธิ์ บริบูรณ์ ครั้น
 วัน อังคาร เดือน สาม ขึ้นเก้าค่ำ จะ ได้ เสด็จ พระ สัพ สมเด็จพระ
 เจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า จันทรมณฑล ออก ไป ตั้ง ที่ พระ เมรุ มี พระ
 ขอรุมเทศนา สดับ ระกรณ์ แล ทิ้ง ทาน แจก ทาน ทรง พระ ราช อุตีศ
 พระ ราช กุศล ไป สาม วัน จน วัน พุทศ เดือน ๓ ขึ้น ๑๑ ค่ำ
 เวลา ย่ำ จะ ได้ พระ ราช ทาน เพลิง - วัน สุก เดือน สาม ขึ้น
 สิบสอง ค่ำ เก็บ พระ อัฐ แล้ว จะ ได้ ผลของ พระ อัฐ อีก วัน หนึ่ง
 วัน เสาร์ เดือน สาม ขึ้น สิบสาม ค่ำ เวลา เข้า จะ ได้ เสด็จ
 พระ อัฐ กลับ เป็น เสรี การ ๗ การ ครั้ง นี้ มี อย่างไร ทำ
 อย่างไร ขอ เสีย อย่า ให้ เจ้านาย ขุนนาง แล ราษฎร ย่น ว่า ไม่มี
 ที่ หนึ่ง ไม่มี ทาง จะ เห็น หา ที่ หนึ่ง หา ทาง เห็น ยาก ควร จะ ทำ
 อย่าง นี้ ไม่ ทำ อย่าง นี้ ควร ทำ อย่าง นี้ ไม่ ทำ อย่าง นี้
 เพราะ ไม่ ทำ อย่าง นี้ จึง เป็น อย่าง นี้ เพราะ ไม่ ทำ อย่าง นี้ จึง
 เป็น อย่าง นี้ ว่า ขวค สติ ขัน ญา ทวี ไป ว่า เป็น ผู้ รักร ู้งาน แล
 ตี เตียน ว่า เจ้างาน ไร่ เวลา ไม่ เห็น งาน เหน การ ไม่ ตรี เตรี ยม ที่ หนึ่ง
 ทาง เห็น ให้ สัมควร ขอ เสีย เด็ด อย่า ว่า เสีย ขี้ เกียจ พึ่ง ขี้ เกียจ
 ไท ยิน การ นี้ ไม่ ใช้ การ งาน ของ ใคร แผ่นดิน ขัน ไม่ ใช้ แผ่นดิน

08/10/2566

ของใคร ซึ่งให้ มี การ ครอง นก เพื่อ จะ ทรง ปฏิบัติ ผลของ พระ เกศ
 พระ คุณ พระ บาท สมเด็จบรมชนกนารถ พระ บรมราช ชนนีอย่าง
 หนึ่ง พระ บรม อัฐิ ก็ อยู่ใน พระ บรมมหา ราชวงษ์ นี้ ไม่ เป็น ของ ผู้
 ไท อย่าง หนึ่ง จะ ทรง พระ อนุเคราะห์ แก่ พระ เจ้า ลูก เหนือ ที่ สิ้น พระ
 ชนม์ แล้ว จึง ใ้ ทรงแย้ม เพญ พระ ราช กุศล พระ ราชทาน พระ เจ้า
 ลูก เหนือ ไม่ ให้ เกี่ยว ข้อง กับ ใคร ไม่ ได้ ตั้ง พระ ราช ทัตไทย ว่า จะ
 ให้ มี งาน ครอง นี้ เป็น ที่ หนึ่ง ทาง เติบ เป็น ที่ ชอบใจ แก่ ท่าน ผู้ อื่น
 นอก จาก พระ ราช ประสงค์ เพราะ การ อัน นี้ ไม่ กัด ขวาง เกี่ยว ข้อง
 กับ ท่าน ผู้ ไท คุ้ม โปรต แล้ว ว่า ใคร ๆ จะ ช่วย ก็ ได้ ไม่ ช่วย
 ก็ ได้ ใคร ๆ จะ มาก ก็ ได้ ไม่ มาก ก็ ได้ ถึง ใคร ไม่ ช่วย ไม่
 มาก ก็ จะ ไม่ ทรง พระ ราช ทา วิหิต เต็ม นว เป็น ชัน เป็น เเชิง แล้ว จะ ไว เลย
 อัย วิท กต่าง ๆ ไป ไม่ ต้อง การ ถึง ใคร ที่ ช่วย ที่ มา จะ เหน หน้า ทัว ฤ
 ไม่ ทัว ก็ ไม่ ทราบ เลย จะ จำ หน้า ไ้ ฤ ก็ ไม่ จำ หน้า ไ้ ก็ ไม่ ทราบ เลย
 เมื่อ ให้ แจก ของ พระ ราชทาน ไป จะ ไ้ ทัว ถึง ฤ ไม่ ทัว ถึง ก็ ไม่ ทราบ เลย
 เพราะ มาก กว่า มาก อุต ลุก รุ น วาย ถ้า การ เชน อย่าง ไร ผิด ๆ
 ไป ข้าง ก็ ือ มา แล้ว ไม่ ไ้ ทรง ทัก ทาย ก็ ไ้ ที่ ไม่ ทัก พระ เนคร
 เชน แล้ว ไม่ ไ้ ตร ศ์ ตาม ทาย ก็ ไ้ ของ พระ ราชทาน แจก ไป ไม่
 ไ้ ทัว ก็ ไ้ ว่าง ครว ที่ เลียง ไม่ ไ้ เชน ไป เลียง ก็ ไ้ ก็ อัย
 ือ ไท เชน เพราะ ชล ก ชล ุ น วาย นก ใคร อัย มา ว่า ุ จิ

เล็ก ๆ น้อย ๆ อะไรเลยด้วยการนอกเรื่องนี้ใครมีน้ำใจจะให้
 สติปัญญาความคิดความอ่าน ก็จงมาให้ด้วยราชการแผ่นดิน
 ที่เป็นการสำคัญ การข้านการ เมืองฤๅคดี^{นี้}เพื่อความศุขทุกข์
 ของราษฎร ที่กว่าด้วยที่หนึ่งทางเดินแลอื่น ๆ ผู้^{นี้}มาผู้^{นั้น}
 ไม่มา ผู้^{นี้}ช่วยผู้^{นั้น}เฉยเสีย การทำบุญให้ทานก็ดี การ สพ
 การ ฝึกดีการ โภชนะ จุกองทำก็ดี ถ้าเป็นการ หลวงก็ สุกแต่
 พระราชดำริที่พระราชประสงค์ ถ้าเป็นการ ราษฎรก็ สุกแต่ใจ
 เจ้างาน ผู้^{อื่น} จะห้ามปรามทัก ทานได้แต่การที่ทำเกินยุคเกิน
 วาสนาไป แต่พระ องค์เจ้าหม่อมเจ้า แลข้าราชการ ฝ่ายนำ
 ฝ่ายใน ซึ่งรับราชการ เป็นเจ้าหน้าที่ ในการนั้น ๆ ก็คือ เป็น
 พนักงาน ใน การ นั้น ๆ ก็คือ ในงานนี้ ถ้ามีความ สงสัย
 ใ้^{เข้า}ใจ ในการ กำหนดที่จะ ตั้ง พระราชประสงค์ ก็ให้กราบ
 ทูล ผลของ หนึ่ง ๆ ให้รู้การ เช่น แน่แล้ว จึงทำ อย่าคะเน
 ทำ ด้วยไหลไปตามการ ก่อนการ เก่า หนึ่งถ้าเห็นเวลาว่าง
 การ คาคว่า จะไม่ทรง รุกได้ ก็ให้กราบ ทูล ผลของ เด็ด ให้
 กราบ ทูล ทั้ง ช้าง นำ ช้าง ใน แต่การ ใน เรื่อง ที่มี พระราชประสงค์
 ทรงพระราชดำริไว้แล้ว เช่นแต่ไม่เข้าใจ ฤๅ เห็นล่วง เวลา
 ขอเสีย อย่าคิดการ นอกเรื่อง เข้ามาวิอ่าน กราบ ทูล ได้ราคา นพระ
 โสทร ใน การ ครั้ง นี้เลย

ในการครั้งนี้ ถ้ามีราชการแผ่นดินเป็นการสำคัญ ๆ
 ก็ที่ เกิดวิวาทชกคือถกซึ่งวังราวๆ จับกุมกับผิด ๆ ก็ที่
 ข่าว ไขข่าว ตายของผู้ อยู่ในราชการ ก็ที่ จะกราบทูลพระกรุณา
 ก็ได้ไม่ห้าม ขอให้เสียราชการแผ่นดินเลย ห้าไม่ว่าอย่าง
 ให้ศึเคียนตักแปดงแซงแซกพระราชดำริห์ ใน การงาน
 ครั้งนี้เช่นนี้ อย่างเดียวกันว่าแล้วเท่านั้น

ประกาศมาฉนวนอาทิตย์ เกือบยี่ แรมค่ำหนึ่ง ปีกน

ใช้จงศก

จำนวนหอสมุด

ประกาศพิภักภานี้ เรือ ตึก แพ โรง ร้าน

มีพระบรมราชโองการ ามารพระบิณฑูร สวรรคตนาท ให้
 ประกาศข้าราชการ ในกรุงเทพฯ แลผู้สำเร็จราชการเมือง
 กรมการ ณหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือทั้ง ปวง แลเจ้าภานี
 นายอากร แลผู้รัยช่วงไปทำแทนเจ้าภานี นายอากร
 ทก เรืองทกราย แลกำนันนายอำเภอ แลราษฎร ในกรุง
 แลกรุงทั้งปวง ให้รู้ทั่วกันว่า ด้วยเรื่องภานีเรือ แลที่
 บ้านเรือนโรงร้านตึกแพ ภานีเรือ แลที่ บ้านเรือนโรงร้าน
 ตึกแพนี้ แต่ก่อนเปน อากรเบ็ดเตล็ดแก่ผู้ที่ตกค้าหนึ่งเก็บ
 เทียวค่าขายของต่าง ๆ จึงทรงพระราชดำริเห็นว่า
 ราษฎรที่มีทุนรอนน้อยทำของต่าง ๆ คือขนมแลอื่น ๆ
 ขุนแล้ว หาผลไม้แลผักต่าง ๆ มาแล้วเก็บขายวางขาย
 เมื่อขายไม่หมดก็ยอมเฝ้าขุดเที่ยวแห้วไปเสีย ต้องขาดทุน
 เปล่า เพราะของเก็บไว้นานไม่ไว้ แล้วผู้เก็บตลาด
 เฉลวก็ขีไพร่คนยากคนจน เพราะเก็บ ๔ เมย ๑๐ เมย
 อึง ๆ นักราคาญ จะคิดผ่อนผันมิได้จะก็ ให้ราษฎร
 ที่ยากจนไม่คองตาหากด้วยทุ้งเถียงกับผู้เก็บตลาด เพราะเก็บ
 เล็กน้อย แลเสียเบี้ยเล็กน้อยจะวายไป ให้ท่านเสนาบดี
 ปลูกษาหาฎากัน จักการเสียใหม่ให้สมควร ท่านเสนาบดี

ปกษาพร้อมกันให้เลิก อากรรคตาคให้เสีย เยลียนเรียกเพน
 ภาษีซอชชาย เพราะเห็นว่า ผู้ที่ทรยศตั้ง โรงร้านไว้ใส่สินค้า
 ของตัวบ้างให้เข้าบ้าง ทำเรือไปขึ้น ทกลสิ คำบ้างรับจ้างบ้าง
 มีผลประโยชน์มากไม่ต้องเสียค่าที่ จึงไปตกลงแล้ว ให้เลิก
 อากรร เบิกตาคเสีย เยลียนเรียกเพน ภาษีเรือคำชาย แลที่
 บ้านเรือนโรงร้านตก แพทศำชายขึ้นใหม่ ความทั้งปวง
 แจกอยู่ในตราตั้งเจ้าภาษี แลราชกิจจานุเบกษาแผ่นที่ ๑๑
 แล้ว ครั้นภาษีเรียกตัม ๆ มาหลาย ปี จึงมี
 ผู้กราบบังคมทูลพระกรุณา ให้ทรวายไต้ผ้าลของธิดาพระบาท
 เณรหลายครั้งว่า เจ้าภาษีรับทำภาษีแล้วชายช่วงให้ผู้อื่น
 เช่นคอน ๆ ไป ตามระยะแขวงในกรุงเทพฯ แลหัวเมือง
 ฝากไต้ผ้าเยื่อ แลไต้ซอช่วงไปขึ้น หาเรียกภาษีตาม
 พิภกท้องตรานี้ไม่ ไปยังย้ายเรียกให้เหลือ ๆ เก็บ ๆ
 เหาว่าเขาเอื้อนแต่ราย ฐร ๆ ที่ไม่ได้รู้พิภกในท้องศสา
 ก็ต้องยอมเสียให้ตามใจผู้เก็บ ที่รักช่วงไซ่จากเจ้าภาษีใหญ่
 เพราะผู้รักษาเมืองกรมการ นายบ้านนายอำเภอ ถึงลอก
 ท้องตราทั้งไว้แล้ว ก็มีไต้คักพิภกในท้องตราหมายประกาศ
 ให้ราย ฐรรู้ทั่วกัน ยักนทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำ
 กำหนดตามพิภกภาษีที่พิมพ์ประกาศ แยกได้ราย ฐรรู้ทั้งช่วง

08/10/2566

ได้รู้ทั่วกันว่า เจ้าภาษีซึ่งจะเรียกภาษีในจังหวัดกรุงเทพฯ
 กีดกันหัวเมืองกีดกัน ถ้าทำผิดต้องตราแสดหมายประกาศ
 ห้ามอย่าให้ราษฎรยอมเสียภาษีให้ตามใจเจ้าภาษี ให้ราษฎร
 ตตามพิภคที่ประกาศมานี้ แล้วเอาหนังสือพิมพ์ประกาศ
 ออกเคียงเด็ก ถ้ามีผู้ให้ร้องทุกข์กล่าวโทษผู้เก็บภาษีเด็ก ฯลฯ
 พิกัดหนึ่งถึงนี้ ๕๕๓ แพ้ที่ไว้สินค้าขาย ๕๕๓
 บ่อนเล่นเบี้ยต่าง ๆ แต่ให้เข้านั้นใน พิกัดเดิม มีว่า
 ดึงจะทำหลังคาเป็นหลัง ๑ กัด ๒ หลังกีดกัน ให้เรียกภาษี
 แต่หลังเดียว ขึ้นหนึ่ง กำหนดแพ ๓ ห้อง เป็นเงินสองตำลึงบาท
 สองห้อง เป็นเงินตำลึงสองบาท ห้องหนึ่งเป็นเงินสามบาท
 ครั้นเจ้าภาษีไปเรียกราษฎรชาวแพที่ไว้สินค้าขาย แต่ให้เข้า
 ไว้สินค้าขาย ๕๕๓ บ่อนเล่นเบี้ยต่าง ๆ ร้องว่าไว้สินค้า
 น้อยบ้าง ให้เข้าค่าเช่าไม่ถึงครึ่งละสามบาทบ้าง สินค้า
 ไม่สมอกันอย่างนี้ จึงให้เจ้าภาษีเรียกลดหย่อนลง
 ให้เรียกภาษีแพที่มีสินค้าขาย ๕๕๓ ให้เข้าไว้สินค้าสิ่งหนึ่ง
 สองสิ่งสามสิ่ง ที่ราคามันยแต่ห้องละ ๖ สลึง สองห้อง
 เป็นเงินสามบาท สามห้องเป็นเงินตำลึงสองสลึง แต่แพ
 ๕๕๓ บ่อนต่าง ๆ แต่ให้เข้าทุกแพของตัวไว้สินค้าขาย
 ๕๕๓ ราคามากมีผ้าตาย ผ้าแพรแลเครื่องทองเหลืองทองขาว

08/10/2566

แลอื่น ๆ ที่มีราคาค่ขาย ๆ กัน ให้เรียกภาษีห้องละ
สามบาท แผลสองห้องเป็นเงินตำลึงสองบาท แผลสามห้อง
เป็นเงินสองตำลึง บาทตามพิภักดิ์เดิม ๆ ถ้าราษฎรที่เหล็ก
แลหล่อเครื่องทองเหลืองทองขาว ชูนมอช ทำคราม ทำปอ
ทำไต้ ทำตุ้ม แผลที่ไว้ไต้ แผลทำของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ๆ
อื่นอื่นซึ่งเป็นสินค้าแต่สิ่งเดียว ไว้เงินที่โรงร้านของตัวไว้ขาย
ราคามากกว่าตำลึงหนึ่งขึ้นไป โรงร้านนั้นให้เรียกภาษี
ห้องละสองสลึง ถ้ามีสินค้าสองสิ่งสามสิ่ง ให้เรียกภาษี
ห้องละบาท ถ้ามีสินค้าสี่สิ่งห้าสิ่ง เหมือนสินค้าในแพ
ให้เรียกภาษีห้องละสองบาท ค่าเช่าที่ โรงร้านที่กไว้ สินค้าขาย
ถึงสินค้าจะมีมากเท่าใด ๆ ก็ที่ ๆ เช่าที่โรงร้านที่ก
ตั้งช้อยต่าง ๆ แผลทิวสิ่งของขายในโรงร้านที่ก ถึงผู้
ให้เช่าจะคิดช้อยว่าให้เช่าแต่โรงเท่านั้น แยะเป็นค่าเช่า
เครื่องใช้ต่าง ๆ ในโรงเสียเท่านั้นก็ดี ผู้ใดค่าเช่า
ที่โรงร้านที่ก แผลเครื่องใช้ในโรงร้านที่ก รวมยี่หนึ่ง
แปดค่าเช่าเท่าใด ให้เรียกภาษีตามราคาเช่าสิบสองชกหนึ่ง
ราษฎรทำโรงเคี้ยวน้ำมันชาย ทำเรือขาย สี่เข้าขาย
08/10/2566
แลตั้งช้อยต่าง ๆ เช่นที่โรงของตัวไม่ได้เช่า ให้เจ้าภาษี
เรียกห้องละบาท ถ้าเป็นเพียงหน้าเคี้ยว ให้เรียกภาษีห้องละ

สองสิ่ง ราษฎรเช่าแต่ที่ดินแล้วปลูกโรงเขาเองตั้งบ่อนไว้
 สิ้นค้าขาย ให้เจ้าภาษีเรียกภาษี ๑๒ ชักหนึ่ง เทียบเหมือน
 กันกับโรงเช่าให้เรียกภาษี ๑๒ ชักหนึ่ง แต่เจ้าของผู้ที่
 ใต้ค่าเช่าที่ดินตามราคามากน้อย ถ้าใต้ค่าเช่าที่ดิน
 ยังไม่เท่าที่เทียบกับค่าเช่าโรง ให้เรียกเอาแต่ผู้ซึ่งปลูกโรง
 ตั้งบ่อนไว้ สิ้นค้าขาย เพิ่มเข้าให้เท่ากับค่าเช่าโรงอย่างก่อน
 ราษฎรทำโรงทำร้านขึ้นทุกปลาไว้ขายตามชายทะเลนั้น ราษฎร
 เจ้าของโรงเจ้าของร้านมีเรือไปหาปลามาแต่เช้า ในลำเรือ
 ไม่ได้ขายแปนแต่ขึ้นทุกมาส่งขึ้นโรงขึ้นร้านไว้ขาย ให้เรียก
 ภาษีโรงห้องละสองสิ่ง ราษฎรสถานะอนสถานเสื่อลำแพน
 แขนจากเขยกระแซงไว้ที่โรงร้านวางขาย ถ้าไม่จากของตัว
 ทำขายไม่ต้องเสียภาษี ถ้าไปรับมาแก่ที่อื่นรวมไว้ขาย
 ราคามากกว่าค่าซื้อขึ้นไป จึงให้เรียกภาษีแปนที่ไว้ สิ้นค้า
 ห้างละสองสิ่ง โรงเลี้ยงสุกรขาย สุกรตั้งแต่สิบตัวขึ้นไป
 โรงเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ขาย เป็ดไก่ตั้งแต่ ๕๐ ตัวขึ้นไป
 จึงให้เรียกภาษีแปนที่ไว้ สิ้นค้าบาทหนึ่ง ถ้าสุกรต่ำกว่า ๑๐ ตัว
 เป็ดไก่ต่ำกว่า ๕๐ ตัว ลงมาแลแปนที่เลี้ยงกลางแจ้ง
 ไม่มีโรงไม่ให้เรียกภาษี ถ้าแลโรงทำน้ำมีสุกร
 อยู่ในโรงนั้นมากน้อยเท่าใด ให้เสียแต่ภาษีโรงทำน้ำมี

08/10/2566

อย่างเดียวกัน ถ้าแปลทุกโรงต่างโรงเข้ามันออกไปว่าหนึ่ง

เตียง สกร ไร่ ชาย โรงนั้นก็ต้องเสียภาษีเหมือนโรง

ที่ไร่ สิ้นค้าเหมือนกัน ถ้าเรือขึ้นทุกสิ้นค้าขาย ราคา

สิ้นค้าในถ้าเรือไม่ถึงค่าสิ่ง แลเรือใหญ่เรือน้อยที่ไม่ได้เข้า

เจ้าของไปเองๆ ใช้คนไปขึ้นทุกเข้า แลสิ่งของทั้งปวง

มาใช้มาขึ้น เจ้าของๆ คนรับใช้สาบาลก็ว่าได้ ชายของ

ด้วยเรือลำนี้ ๆ เรือของตัวไปขึ้นทุกสิ้นค้ามาส่งขึ้นแพ

แลที่โรงร้านไร่ ชาย แลแพที่เสียภาษีแล้วไม่ไ้ชาย

ในเรือตัวก็ไม่ต้องเสียภาษีเรือ แต่เรือที่ขึ้นทุกสิ้นค้าขาย

ราคาสิ้นค้ามากกว่าค่าสิ่งขึ้นไป ๆ เรือใหญ่เรือน้อย

ซึ่งเจ้าของให้เข้าใช้ แลเรือรับจ้างขึ้นทุกสิ้นค้านอก จาก

เรือขึ้นทุกน้ำศาล ทราขายพริกไทไม้แตรง สามสิ่งแล้ว ก็ให้

เรียกภาษีเสมอสองสิ่งสิ่ง เช่นจำนวนขึ้น แต่เรือซึ่งขึ้นทุกน้ำศาล

ทราขายพริกไท ไม้แตรง นั้น ครั้นจะให้เรียกภาษีเช่น วาเช่นสอง

ตามจำนวนขึ้น ลางลำก็ขึ้นทุกมากเที่ยว ลางลำก็ขึ้นทุก

น้อยเที่ยวไม่เสมอกัน จึงให้เรียกภาษีเช่นเที่ยวตามราคา

ที่รับจ้างสิบสอง ชนิดหนึ่ง เรือโรงร้านคือแพที่ ที่ไม่ไ้

ได้เข้าเจ้าของไม่ไ้ไว้ สิ้นค้าวางขาย ๆ โรงร้านคือแพ

ที่ขึ้นทุกสิ้นค้าไว้สำหรับ จะไ้ขึ้นทุกเรือของตัวที่จะไปค้า

08/10/2566

ทางประเทศ ไม่ได้ขาย ในที่นี้ที่โรง ร้าน ตึกแพไม่ได้
 วางของขาย ก็ไม่ต้องเสียภาษีที่ไว้ เพราะจะต้องเสียภาษี
 ปากเรือขาออกแล้ว ถ้าเจ้าของ ตึกแพ โรง ร้าน เรือน
 เป็นไพร่หลวง มีตรากรมเอาตรากรมออกสู้ ในตรากรมว่าคุ้ม
 ค่าตลาดได้เท่าใด ก็ให้ยกภาษีเรือโรง ร้าน ตึก แพ
 ที่ไว้สินค้าที่ตั้งข้อนต่าง ๆ ให้ตามพิภคตลาดในตรากรม
 ถ้าเงินภาษีมากกว่ากำหนดในตรากรมที่คุ้มได้มากน้อยเท่าใด
 เงินภาษีที่เหลือจากกำหนดในตรากรมนี้ ก็ให้ผู้นั้นมีตรากรม
 เสียภาษีให้แก่เจ้าภาษีเท่านั้นตามมากแล่น้อย แลพิภค
 ในท้องตราที่กำหนดให้เรียกตั้งกล่าวมานั้น แต่เจ้าภาษี
 คึกยักย้ายเรียกภาษีเหลือเกินอยู่ ให้ราษฎรผู้ที่มีเรือ
 แลที่บ้านเรือนโรง ร้าน ตึก แพ ทั้งปวง พิศระหัดในพิภค
 หมายประกาศนี้ให้ถ้วนถี่ จะใดเสียภาษีให้ตามพิภคกำหนด
 ในท้องตราตามพิภค ถ้าเจ้าภาษี จะเรียกเกินขึ้นไป
 อย่าให้ราษฎรยอมเสียให้ ให้ร้องฟ้องเอาเถิด ฯ ให้ผู้
 สำเร็จราชการ เมือง กรมการ มีใจเมตตา กรวดณาแก่ราษฎร
 รัชหมายประกาศตีพิมพ์นี้ แจกไปให้ราษฎร รู้ทั่ว ถิ่น อย่าให้
 เป็นใจด้วยเจ้าภาษี แลยอมให้เจ้าภาษี ยักย้ายเก็บภาษี
 ให้เหลือ ๆ เกิน ๆ ให้ผิดท้องตรา แลหมายประกาศไป

08/10/2566

ถ้าผู้สำเร็จราชการ เมือง กรมการ คมแห่งราชฎร ให้เสีย
 ภาษีเกิน พิกัดตามใจเจ้าภาษี ถ้าได้ความว่าทำจริง
 จะให้มีโทษด้วย ฝ่ายเจ้าภาษีแล้ว จึงมีความเมตตากรุณา
 แก่ราชฎร ภาษี จะมีประโยชน์ถ้าไร ก็เพราะราชฎร
 ทำมาหากินโดยคล่องโดยสะดวก จะได้ทำมากขึ้น ให้เจ้าภาษี
 เก็บภาษีโดยข้อ สักยี่ตามพิกัดท้องตรา อย่าให้เรียกเหลือเกิน
 ฝึกจากพิกัดท้องตราแลหมายประกาศนี้ ให้ราชฎร ได้ความ
 เกื้อคร้อน สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ แลฝ่ายราชฎร ทั้งปวงแล้ว
 ก็ให้ยอมเสียภาษีให้เจ้าภาษี ตามพิกัดในหมายประกาศนี้
 แต่โดยที่ จึงทุกประการ เป็นอันช่วยราชการแผ่นดิน
 ซึ่งเป็นที่พึงของท่าฯ ทั้งปวงอยู่ ถ้าสงสัยข้อใดก็ให้ไปถาม
 ผู้รักษาเมืองกรมการ เสียให้เข้าใจ จะให้เสียภาษีให้เจ้าภาษี
 ตามพิกัด แลให้เจ้าภาษีกับราชฎร จึงมีความอ่อนน้อมต่ออัน
 ความเคลาะวิวาทก็ จะไม่บังเกิดมีต่อกัน ประกาศมาฉวันจันทร์
 เดือนสี่ ขึ้นสี่ค่ำ ยี่กุนเบญจศก ศักราช ๑๒๕๕ ฤาเป็นวัน
 ที่ ๔๖๘๕ ในราชการ ประจุบันนี้ ๕

๑8/10/2566

ประกาศมหาสงกรานต์

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศแก่ชนทั้งปวง บันดา
 ทนขัตติยพระพุทธศาสนา แลธรรมเนียม^๖ เดือนวันคืน อย่าง
 เช่น ใต้ ในเมืองไทย ให้รู้ทั่วกันว่า ในรัชชวคคชคคค^๕ วัน
 จันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ เป็นวันมหาสงกรานต์
 พระอาทิตย์ จะขึ้นราศีเมศ ในเวลาบ่าย ๒๕ นาที วันอังคาร
 เดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ เป็นวันเนา วันพุธ เดือน ๕
 ขึ้น ๗ ค่ำ เป็นวันเถลิงศก ขึ้นศักราชใหม่เป็น ๑๒๕๖
 ในเวลาบ่าย ๔ โมงแล้วย ๓๙ นาที เพราะฉะนั้นใน
 การทำบุญ แลเล่นนันทิขัตฤกษ์เป็น ๓ วันตามเคยมีโดย
 มาก บันสงกรานต์นามกร อย่างไร ทรงพาหะอะไร ภาษา
 ทารอะไร ถืออะไร จะว่ามากก็ไม่ต้องการ ใครจะใคร่
 ทราบก็มาครุขที่เขื่อนแขวนไว้ ในพระบรมมหาราชวัง
 เถอญ ๗ ลักษณะจากหมายวันคืนเดือน^๖ ใช้ดังนี้ คือ
 ตั้งแต่วันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้นค่ำหนึ่งไป จนถึงวัน
 จันทร์ เดือนห้า ขึ้นห้าค่ำ จากหมายลงช้อยในที่ทั้งปวง
 ให้ว่าบั้นชวคยังเป็นขลุจคค^๕ ถ้าจจจจจจจจให้คงเป็น ๑๒๕๕
 อยู่ ตั้งแต่วันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๗ ค่ำ ไปถึง
 วันอาทิตย์ เดือน ๕ แรม ๑๕ ค่ำ ซึ่งเป็นวันตรุษศก

ข้มนให้ใช้ว่า ขวคคคค เลข จลคคกราช ว่า ๑๒๒๖

แก้เลข ๑๓ ตามข้มนเดิม ซึ่งเขียนไว้บนคคคคนี้

เปลี่ยนคคคค แล้วให้เขียนเป็นเลข ๑๔ ไปกว่าจะเปลี่ยน

• คคคใหม่เดิม

ในข้มนคคคคค วันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ

วันหนึ่ง วันพุธ เดือน ๑๑ แรม ๑๓ ค่ำ วันหนึ่ง

เป็นวันประสมต่อน้ำพระพิพัฒน์สัตยา วันจันทร์ เดือน ๖

ขึ้น ๔ ค่ำ เป็นวันจะทำพระราชพิธีจรดพระนังคัลลิต

ราชฎลงมือทำน้ภายหลังวันนั้น คือถึงแต่วันอังคาร เดือน ๖

ขึ้น ๕ ค่ำไป ห้ามมิให้ลงมือทำน้ก่อนฤกษ์ในวันนั้นตลอด

พระราชอาณาเขต

หนึ่งวันวิสาขบูชา ข้มนตามนิยมในธรรมฐกถาว่าเป็นวัน

ประสูตรแลได้ตรัสรู้แลปรินิพานของพระพุทธเจ้าขึ้น ขึ้น ๖

ชัฏกฤษวิสาขบูรณมิตถในวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ

ในพระบรมมหาราชวังนี้ จะมีการสมโภชพระมหาเสวตร

ฉัตรที่พระที่นั่งศิขรินทรปราสาท วันพฤหัสบดี เดือน ๖

ขึ้น ๑๔ ค่ำ ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ วันศุกร์ เดือน ๖

ขึ้น ๑๕ ค่ำ ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม วันเสาร์ เดือน ๖

แรมค้ำหนึ่ง เป็นการมงคลสำหรับพระราชวังตามเคยอย่าง

ทุกปี ๗ วันอังคาร เดือน ๘ แรมค่ำหนึ่งเป็นวัน
 เข้าพิธีมพรรษา วันพฤหัสบดี เดือน ๘ แรมค่ำหนึ่งเป็น
 วันเข้าพิธีมพรรษา วันเสาร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
 เป็นวันมหาปวารณา ๗ ในรัชกาลองค์นี้ พระราช
 พิธีของเบญจกโคมในวันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ
 ลกโคมในวันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๓ ค่ำ ให้พระ
 รชวงษา นุวงษ์ แล ข้าทูลฉลอง ขลุ้พระบาท แล ราชบุตร บันคา
 ซึ่งจะได้ยกโคม ลกโคมให้รู้ตามกำหนดนี้ วันจันทร์
 เดือน ๑๒ แรมค่ำหนึ่ง เป็นวันซึ่งพ่อพระหม่อมจะได้นำพระ
 ราชพิธี กฤติเกยาดมขอพระเทวสถาน ๗ พระราชพิธี
 คเชนทร์ศิวสถาน ๒ ครั้ง แลพระราชพิธีสาคร แลพระ
 ราชพิธีตรีนิมไพรายแลตรีปวาย แลพระราชพิธีสัมพัจฉรฉิน
 คงทำในวันขึ้นขึ้นแรมนั้น ๆ ตามเคยเหมือนอย่างทุกปี ๗ ใน
 รัชกาลองค์นี้ วันศุกร์เป็นวันชงไชยแลเป็นวันอธิษฐาน วันพฤหัส
 บดีเป็นวันอุบายวัน อาทิตยเป็นวันโลกวินาศ ๗ ในรัช
 กาลองค์นี้ วันอุโบสถเป็นวันที่รักษาสีลอุโบสถแลทำมหา
 ธรรมสวดนะซึ่งผิดกับวันที่นับว่าวันอุโบสถ ฤๅวันพระตาม
 ๐๘/๑๐/๒๕๖๖
 คัมภีร์ที่วัดกัน ในชาวสยามทั้งปวงนั้น มีในเดือนถันข้างขึ้น
 บ้างข้างแรมบ้างทุกเดือนตลอดชั่วชีวิตได้ ๒๒ วัน เพราะ

ในปักขข้างแรมในเดือนขาดทั้งหกเดือนเป็นปักขถวน มีวัน
 เป็น ๑๕ • วันตามปักขคณนาวิธีมิใช่ปักขขาด วันมหา
 ธรรมสวันระจึงเลื่อนไปวันหนึ่งๆ ตกในปักขข้างขึ้นในเดือนถวน
 ทั้งหกเดือน แลข้างแรมข้าง คคือกิ่งวันศุกรเดือน ๖
 ขึ้นค่ำหนึ่ง วันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ วันจันทร์
 เดือน ๘ ขึ้นค่ำหนึ่ง - วันอังคาร เดือน ๘ ขึ้น ๙
 ค่ำ วันอังคารเดือน ๘ แรมค่ำหนึ่ง วันพุธเดือน ๘
 แรม ๙ ค่ำ วันพฤหัสบดีเดือน ๑๐ ขึ้นค่ำหนึ่ง วัน
 ศุกรเดือน ๑๐ ขึ้น ๙ ค่ำ วันศุกรเดือน ๑๐ แรม
 ค่ำหนึ่ง วันเสาร์เดือน ๑๐ แรม ๙ ค่ำ วันอาทิตย์
 เดือน ๑๒ ขึ้นค่ำหนึ่ง วันจันทร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๙ ค่ำ วันจันทร์
 เดือน ๑๒ แรมค่ำหนึ่ง วันอังคาร เดือน ๑๒ แรม ๙ ค่ำ วันพุธ
 เดือน ๒ ขึ้นค่ำหนึ่ง วันพฤหัสบดี เดือน ๒ ขึ้น ๙ ค่ำ วัน
 พฤหัสบดี เดือน ๒ แรมค่ำหนึ่ง วันศุกร เดือน ๒ แรม ๙ ค่ำ
 วันเสาร์ เดือน ๔ ขึ้นค่ำหนึ่ง วันอาทิตย์ เดือน ๔ ขึ้น ๙ ค่ำ วัน
 อาทิตย์ เดือน ๔ แรมค่ำหนึ่ง วันจันทร์เดือน ๔ แรม ๙ ค่ำ
 เท่านั้นเป็นวันรักษาโยสธ แลท่ามหาธรรมสวันะโดยตรง นอก
 จาก ๒๒ วันนั้นแล้ว ก็คงต้องกันในวันตามเคย คือในวัน ขึ้น
 ๙ ค่ำ ขึ้น ๑๕ ค่ำ แลแรม ๙ ค่ำ ในเดือนขาดทุกเดือน แล

08/10/2566

น้ำฝนแล่นน้ำมากน้ำน้อยนบหลังกับขบประจันนบเป็นประโยชน์ เพราะ
 การขงจะเทียบเคียงนบจะคิดแต่่างาย ๆ สัน ๆ แต่เพียงเดือนต่อเดือน
 คชเดือน ๓ เดือน ๘ บหลังมาเทียบเคียงกับเดือน ๓ เดือน ๘ ในขบ
 แลเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ในขบหลังมาเทียบเคียงกับเดือน ๑๑ เดือน ๑๒
 ในขบขบจะเอาเป็นแน่ไม่ได้ ต้องเทียบเดือนตามระยะพระอาทิตย์
 ติงกล่าวแล้วจึงเป็นแน่ได้ ๆ อม่งท่านผู้ต้องการจะหาฤกษ์ดี วันดี
 เมื่อรู้วันพระอาทิตย์ยกเป็นวันห้ามการมงคลทั้งปวงแล้ว จะได้หลัก
 เลียงเสียบแลจะไขประพฤคการมงคลในวันอื่น ๆ นอกจากวันทั้งวัน ๆ

วันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้นค่ำหนึ่ง บชวดจศก น จะมีสุริยปราคา
 ภัยมาแต่ในกลางคืน วันพฤหัสขบเดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ พระอาทิตย์
 จะขึ้นเมื่อเวลา ๕ นาฬิกาขบ ๔๓ นาทีขบแต่เที่ยงคืนมาล่วงแล้ว
 จนเห็นพระอาทิตย์ยังแหว่งอยู่หน่อยหนึ่ง ข้างทิศอาคเนย์สัก ๖ นาที
 ๗ นาทีก็จะเห็น โมกขบริสุทธ จะเห็นอย่างนี้ทั้ง ปาก ไท
 ฝ่ายเหนือทุกเมือง คชขบสูง ๆ ขบ เห็นขอบฟ้าที่จัดกับ
 ทุ่งนาก็ทะเลจึงจะเห็นได้ ถึงกระนั้นเพราะรกเป็นเมฆหมอก
 มาก เวลาเช้าอากาศมักกลุ้มคลุ้มอยู่ เห็นจะไม่เห็น โดย
 มาก นอกจากวันนั้นในขบชวดจศก จันทรปราคาแลสุริยป
 08/10/2566
 ราคาสง จะเห็นได้ ในพระราชอาณาจักนั้นจะไม่มี ๆ
 เมื่อวันคืนเดือน ขลวงไป ๆ คชขบ ภายของมนุสย์ขบ

ในโลกยทั้งปวงณกาลบัดนี้ มีประมาณเพียงแปดสิบลีปี แลค่า
 ลงมากกว่า ๘๐ ปีนั้น ก็หมกไต่ล้น ไปไกลแต่เวลาที่ จะถึงแก่ความ
 ตายเข้าไปทุกวัน ๆ ทั่วกับทุกคน ๆ ความตายนั้นไม่เลือกหน้า
 ว่าผู้ใด ๆ เช่นคนจนคนมีผู้ก็แลไฟโร เป็นเหตุให้ชิวรรพชิต ไม่มี
 ใครล่วงพ้น จากความตายนั้นได้โดย ก็แลสัตว์ทั้งปวงคนทั้งปวง
 มีชีวิตของตัวเป็นที่รัก หมกด้วยกัน กลัวตายไม่อยาก ตายโดย
 มาก เช่นธรรมคาแต่ว่าหาเสมอกันไม่ ลางคนได้ความทุกข์ความ
 ยากมาก เขื่อน่ายในชีวิตของตัวบ้าง คลั่ง โคลง ฝันเพือน เห็น
 วิปริตไปต่าง ๆ บ้างศรัทธาสิ้นเหลือเพื่อฟาย คิดจะทำบุญ
 ทั่วชีวิตบ้าง ผลคอตาย เชื้อคอตาย กินยาตาย แลเผา
 ทั่วเสียก็มี ฤฯ อวดกล้าหาญ แขงแรงเกิน ประ มาณไป ขึ้นไม่
 สง แลเข้าใกล้ ไฟใกล้ คินขึ้น แลเข้าปล้ำปลอกกับสัตว์ร้าย
 ว่ายน้ำลึกแล่นเรือเล็กฝ่าคลื่นฝ่าลม แลเข้าชกต่อยตีรัน
 พินแทงแย่งยิงกับผู้อื่นไม่เอาโดยในชีวิต . คิดว่าตายไหน
 ตายลง ฤฯ กล้าเสพสุรา มากเกินประมาณ ฤฯ กินยากล้าแรง
 ยิ่งนัก ทั่วขอยากจะให้ โรคหายเร็ว คนเช่นนี้ ลางที่ก็
 ทำให้ เพลียงพลัดทำให้ ชีวิตรวตัวเสียไปก็มีบ้าง ถึงกระนั้น
 มีอยู่ห่าง ๆ ก็ ผู้ที่รักชีวิตไม่ อยากตาย กลัวตายนั้นม
 โดยมาก ลางคนยากจนไม่มีทรัพย์สิ้นเข้าเรือน

เคาบายกร ภรรยาซึ่งเฝืนที่ห้วงใย อาไลย แลเห็นว่าชาติตระ
 กลตัวที่ต่ำพละหนะเป็นกำลังก็ไม่มี สติบัญญัติตัวก็น้อย
 ขายุไลโยยก็ล่วงไปมากแล้วก็นอนอยู่เอง ๆ ว่าจะอยู่ที่อยู่
 จะตายก็ตาย ตามแต่กำลังบุญแลบาป กรรม ฤตามแต่ผี
 ล้างเทวดา จะอนุเคราะห์แลไม่อนุเคราะห์ ดังนี้ก็มี โดยมาก
 ก็ในผู้ที่มีห้วงใยแลอาไลยอาวรรณ โทใหญ่ขึ้นแล้ว ขาง
 พวกก็มีบัญญัติอัน อบรมด้วยพระไตรปิฎกขณบัญญัติ เห็น
 อนิจจังทุกขัง อนัตตารูว่าเกิดมาคงถึงแก่ ความตายไม่เที่ยง
 แลการทั้งปวงย่อมแปรผันไปต่าง ๆ ในชีวิตรสักทั้งปวง
 แล้วความทุกข์เป็นพันความทุกข์เป็นคอกทอง มิแต่ละเมือละ
 ขณะ ถึงเวลาปลายคงกลายลงหาทุกข์ความทุกข์ที่ไต่แล้ว ฤที่หมาย
 ว่าจะได้ คงจะกลับมาเป็นอารมณ์แก่ใจให้เกิดความ เศร้า
 โสภทุกข โทมนัสมากในเวลานั้น สรรพสิ่งทุกอันในควันอก
 ตัวไม่เป็นตนไม่อยู่ในใต้อำนาจความ หยากความ ปราชาญา ผู้ใด
 ยลลงบัญญัติเห็นดังนี้จริง ๆ ผู้ซึ่งถึงมีห้วงใยที่ อาไลยอาวรรณ
 มาก ก็อาจไว้ อัญญาไตรปิฎกเป็นกลาง ๆ อยู่ได้ ก็ผู้ใดมีใจไม่
 ไต่ อบรมในทางบัญญัติ อย่างนี้ มีจิตไม่ได้ เจริญ อย่างนี้
 ก็ย่อมรักชีวิตรมาภัก กสิริความตายมาก ถึงจะแก่ชราทุพลภาพ
 มิโรคมีโทษอย่างไรไปแล้ว ถ้ามีความปราชาญา ความมุ่ง

กลม เย อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง อยู่ในใจ ความคิด ก็ย่อม ทวาท ทั่ววัน
 พรันพรัง แต่ความ คายมาก นึก ผู้ ไต กลัว คาย แล้ว ถ้าจะ หลย
 หลีก เลียง ไม่เข้า โกล้ เข้า เคียง ช่าง ร้าย เสือ ร้าย สัตว์ ร้าย แล
 ไม่ขึ้น ไม่สูง ไม่วาย น้ำ รุก ไม่แล่น เรือ เล็ก ออก ทเล รุก ไม่
 เข้าป่า เข้าคอง เข้า คีกร เข้า สงคราม แล การ ชก คี ฟัน แทง กย
 ผู้อื่น แล ไม่เข้า โกล้ ไฟ เข้า โกล้ คิน ยืน ไม่กิน สุรามาก ไม่
 กินยา ร้าย ยาแรง ไม่กิน ของ แสดง เมื่อน้ำ ใช้น้ำ เจ็บ แล ไม่
 ประพศมิ การ ผิด ๆ ที่ ประเทศ จะให้ ค้อง ราช ทัณฑ์ การ ทัง ว่า
 มานี้ เป็น การ อัน สัม ควร ที่ จะ เห็น จริง ทั่ว กัน ว่า เป็น
 ทาง ที่ จะ หลีกหนี ความ คาย อยู่แล้ว แต่ ความ กลัว ของ คน บาง พวก
 ยี่ ยี่ ขึ้น ไป กว่า นี้ ถึง หลีก เลียง ทัง ว่า มานี้ แล้ว ก็ ยัง มีความ
 ระแวง ว่า ตัว คั้ง อยู่ใน ที่ โกล้ แทง ความ คาย ยัง พรัน พรัง
 ว่า อันตราย แทง ชีวิต จะมี มา ยัง คี ทหา เควี่ อง ก็น ความ คาย
 แล ทาง หลีก เลียง อย่าง อื่น อีก มาก พัน ที่ จะ พรว ณา แต่
 การ ทัง ปวง นั้น ไม่ อาจ ที่ จะ เห็น จริง พร้อม กัน ได้ แต่ ใน คำ
 นึก ปราช ที่ สั้ง สอน สืบ มา ใน พระ คำ ภาว ด้ มี ใน พระ พุทธ
 สาศนา ที่ เป็น ทาง กรรม วาท กิริย วาท นั้น ท่าน สร เสว ญ ทาน บาง อัน
 สลว วัตร บาง อย่าง กุศล กรรม บาง ตัว แล การ ชวน ชววย บาง ทาง
 ภาวนา บาง อารมณ ุ ขา บาง วิถี ว่า เป็น ที่ จะ ให้ ออก ผล ให้ อาย ุ ยืน

ในทิวธรรมชาตินี้ แลสัมปรายภพชาติหน้า แต่ที่ระห้ามความตาย
 ให้ซากไม่ให้มีมานั้นไม่ได้ ถ้ายังเกิดเป็นกายเป็นใจอยู่ตรรายใดก็คง
 ยังก้องอยู่ในอำนาจความตาย . จะประหารอยู่ตรรายนั้น ไม่มีใคร
 พันเลย ถึงใครอายุยืนมากแล้วก็ไม่ไกลกว่าคนอายุสั้นนัก เหมือน
 ไม้แก่นไกลกว่าต้นกล้วยต้นอ้อย ท่านนั้นคือให้เครื่องกันอันตรราย
 ชีวิตสัตว์ คือผ้าครของน้ำเครื่องครของน้ำแลอื่น ๆ แลเครื่อง
 ออกหนุนชีวิตสัตว์ คืออาหารแลสิ่งอื่น ๆ แลยาฤๅเครื่องยารักษา
 ไข้เจ็บ แลบริวารทรมัยจ้างหมอให้รักษาโรคต่าง ๆ แล
 เสี้ยทรมัยช่วยให้สัตว์ที่ตายเร็ว ๆ ให้รอดตายไปคราวหนึ่ง ๆ
 สัตว์นั้นคือเว้นจากปาดาศาติยาก แลวิหิงสาการเบียดเบียนท่านผู้
 แลเบียดเบียนสัตว์กรรมขุดนั้นคืออนภิขณาอพยบายาท การที่
 ไม่มุ่งหมายทรมัยสิ่งของ ๆ ท่านผู้อื่น ด้วยความโลภจนถึงแข่ง
 ให้ผู้นั้นตายเพื่อประสงค์จะได้ของท่านมาเป็นของตัว การชวน
 ขวายนั้น คือออกสหพยายาสคนไข้ ขวนขวายหาหมอมารักษา
 คนไข้ แลชวนขวายหายาแลแต่งอาหารที่ชอบโรคให้คนไข้
 แลให้กำลังช่วยผู้รักษาไข้เจ็บ แลภาวนาวิชานี้ คือประกอบความ
 เมตตาการุณาในผู้อื่นต่อไปเสมอตัวแลผู้ที่เป็นที่รักของตัว แลบช่า
 วิชานี้คือว่าด้วยการปฏิสังขรณ์ในวัดถุฐานที่ชุมชนดี แลที่อยู่
 ที่อาไศรยที่สำเร็จศุขประโยชน์ทั่วไป แก่ชนเป็นอันมากนั้น ๆ

ให้เป็นปรกติการอยู่สัณเภาตนาน การทั้งปวงก็จึงกล่าวมานี้ท่านได้
 สรวเลิญ ว่าเปะเหตุจะให้สำเร็จเป็นสภาพผลเป็นเครื่องจะให้ชน
 มายของสัตว์อื่นยาว ในที่ชุมชนชาตินี้ แลสัมปรายภพชาตินำ
 ก็แต่การที่หลบหนีสิ่งต่างดังจริงไร ไม่เขี่ยมเขี่ยม ใกล้คล้ายผู้ตาย
 ผู้ใช้หลักเฉียงไปไม่ขอได้ยืมข่าวไขข่าวตาย ทั่วกล้วว่าจะเป
 ็อวมงคล ความร้ายความอฆาตวิ จะพลอยตามมาถึงตัวด้วย
 กงนี้ ก็ผู้ ที่ถือความสอาดตั้งว่ามานูเมื่อพิเคราะห์ สืบ ไปก็เห็นว่าตาย
 ไปเนื่อง ๆ ต้องให้คนที่คลุกคลี อยู่กับทราภสุพิกินนอนอยู่ในเข้า
 ฆ่าฝังเผาเสียเนื่อง ๆ ไม่รู้ชาติ เพราะการที่ ถอดอย่างนั้น ไม่เห็นจริง
 พร้อมกัน แลไม่ถูกต้อง ตามค่านักปราชที่กล่าวสอนไว้จึงว่าแล้ว
 ในข้างต้นนี้ ๆ เพราะฉนั้นขอท่านผู้ มีบุญญาจรบริบรอัน
 ขวนขวายประพฤติกการบุญการกุศลเป็นความสรวิต ให้มากด้วยกาย
 วจาแลใจโดยเปะการเร็ว เมื่อนอย่างชนที่มัสสะเพลิงใหม่แล้ว
 บริบรอัน จากไฟในสี่สະของตัวฉนั้น สรวพการทั้งปวงจึงสั่งสั่ง
 ให้พร้อมผล ในสันดาน ด้วยความไม่ประมาทด้วย
 ประ การ ทั้งปวง เทอญ ๆ

ประกาศ วัน ขรรหมักษะ วันระ

แก้ความ ในประกาศสงกรานที่ผิด

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่พระสงฆ์

สามเณร แลคฤหิ์ ชายหญิง ซึ่งถือลัทธิ มัชฌิมาธรรมัค

สวณะ แลจำศีลแลนัยขัณฑ์ทำอุโบสถ ปวารณาตามที่จะ
ให้ถูกต้อง แก่คดีพระอาทิตย์ พระจันทร์ ทั้งปวง ให้ทราบทั่ว

กันว่า ในหมายประกาศสำหรับปีชวด ฉศก คัณฑ์ นั้น พระศรี

สมพร ไหวหาร วรวันบอกรวันเดือนฝอยอยู่ทุกวัน วันเสาร์

เดือน ๖ แรมค่ำ ๑ วันอาทิตย์ เดือน ๖ แรม ๙ ค่ำ แล

วันอังคารเดือน ๘ แรมค่ำ ๑ วันพฤหัสบดี เดือน ๘ แรม ๙ ค่ำ

แลวันศุกร์เดือน ๑๐ แรมค่ำ ๑ วันเสาร์เดือน ๑๐ แรม ๙ ค่ำ

๖ วันนี้เป็นวันเดือนนั้นผิดไป ว่าหลงเกินไปให้ยกเสีย คง

ให้ถืออยู่ในวันหลังวันนั้นเข้ามา ๓ ฟังสังเกตโดยสังเขป

ว่าในปีชวดฉศกคัณฑ์ เดือนขาดทั้ง ๖ เดือน คือเดือน ๕

เดือน ๗ เดือน ๘ เดือน ๑๑ เดือน ๑ เดือน ๓

ใน ๖ เดือนนี้ มีวันอุโบสถวันธรรมักษะแต่สาม คือ

วัน ๘ ค่ำ วัน ๑๕ ค่ำ แรม ๘ ค่ำเหมือนกันทุกเดือน

วันแรม ๑๔ ค่ำ ไม่เป็นวันอุโบสถแลธรรมักษะให้คงอยู่ใน

เดือนถัดมา นอกจาก ๖ เดือนที่ว่าแล้วนั้น มีวันอุโบสถ แล

08/10/2566

ธรรม์ค วนะ ๕ วันทุกเดือน แต่แปลกกันอยู่คือในเดือน ๒
 เดือน ๘ เดือน ๑๐ สามเดือนนี้ วันขึ้นค่ำ ๑ วันขึ้น ๘ ค่ำ
 วันขึ้น ๑๕ ค่ำ วันแรม ๘ ค่ำ วันแรม ๑๕ ค่ำ ๕ วัน
 เปนวันอุโบสถแลธรรม์ค วนะ เหมือนกันทั้ง ๓ เดือน ก็ใน
 เดือน ๑๒ เดือน ๒ เดือน ๔ สามเดือนนี้ วันขึ้นค่ำ ๑ วันขึ้น
 ๘ ค่ำ วันแรมค่ำ ๑ วันแรม ๘ ค่ำ แลวันแรม ๑๕ ค่ำ
 ๕ วันเปนวันอุโบสถ แลธรรม์ค วนะ เหมือนกันทุกเดือน จงคิด
 ให้เข้าใจ อย่าหลง ๆ ประกาศมาวัน จันทร์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
 มีชวต ฉอศักร์ คักราช ๑๒๒๖ เปนวันที่ ๔๘๑๔ ในราชกาล
 ประจุบันนี้

อยู่ทั้งนี้ คนนอกประเทศเขายังซื้อบัตรเที่ยวไปอยู่เสมอ ก็
 เพราะเขาไปขายได้มีกำไรอยู่ ถ้าราษฎรฝ่ายเราเห็นว่า
 เข้าในพินบ้านพินเมืองน้อยไปแล้ว ก็กลัวอดอยากไม่ยอม
 ขายเอง ฉะนั้น ข้าราชการก็จะตั้งราคาสูงขึ้นไปตามการ คน
 นอกประเทศเห็นว่า จะซื้อไปด้วยราคาแพงนัก เขาเข้าไปขาย
 เมืองอื่นไม่มีกำไรแล้ว เขาก็จะหยุดเองไม่ต้องประกาศปิด
 ห้ามนั้น แลคนบางพวกเล่าว่าคนนอกประเทศมีเงินทอง
 มากจนเอาเงินทองเข้ามา พ่อซื้อเอาเข้าเมืองไทยไปเท
 หน้าเสียบ เพื่อจะให้เมืองไทยได้ความอดอยาก คำคนที่พูด
 อย่างนี้ ถ้าอย่างนี้บ้านนักวัด ๆ เกณ ๆ นักอย่าฟัง
 เสี่ยงเลยไม่ต้องการ คนต่างประเทศถึงมีเงินมีทองมากก็
 ไม่หาเงินทองได้ง่าย เช่นเราหาตราหวาดง่ายในเมืองนี้
 ก็ถ้าเขาคิดจะทำอย่างไรแก่เรา เมื่อเขามีเงินทองมากก็
 กลัวถึงวังขามาก เขาก็จะคิดจะทำไปอย่างอื่น จะมาซื้อ
 เข้าไปเทหน้าถึง ๘ ปี ๑๐ ปีมาแล้วอย่างนี้ไม่ต้องการ
 ว่าก็จะขี้ขลาดไปตกใจความสั้นว่าขี้เห็นฝนปลั่งอยู่ แล
 เป็นคราว รอยขอบ ๑๒ ปีที่เคยมีฝนแล้ง กลัวเข้าในภม
 นาวจะได้ผลน้อยไป ท่านทั้งหลายทั้งปวงที่ไม่ได้ทำนาจะได้
 ความลำบากขัดสน เพราะฉนั้นจึงเตือนสติมา ให้ท่าน

08/10/2566

ทั้งปวง รวยร้นรนา เข้ารวรรวมไว้ให้ภอ ถ้าฝนปลายมือ
 หนาผิงมาก จึงขายเขาเงินคืนเสียก็ไ้ ถึงจะขาดทุนก็จะไม่
 มากนัก ระวังตัวระแวงทุกขโภยไว้ดีกว่าเดินเล่นอยู่ ประ
 ภาศมาณวันพุทศยดี เดือนเก้า ขึ้นเก้าค่ำ ยี่ชวตศก
 ศักราช ๑๒๒๖ เป็นวันที่ ๔๘๓๘ ในราชกาลประจุบันนี้

ประกาศให้ใช้เงินเหรียญ นอก

มีพระบรมราชโองการ หมายพระยาศรีสุริยราชเสนาบดี ใน
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศแก่ข้าราชการ
 การ แลกทวย ราษฎร ทั้งปวง ในกรุง นอกกรุง ทั้งพระวราช
 อาณาจักร ให้ทราบทั่วกัน ว่าเมื่อมีโรงฮ้าง คัก
 ราช ๑๒๑๔ ถูกค้าต่างประเทศเข้ามาค้าขาย ในกรุงเทพมหานคร
 นครนี้ เอาเงินเหรียญเข้ามาซื้อ ของมาก ราษฎรหาเงิน
 เหรียญไม่ เพราะไม่เข้าใจในน้ำหนัก แลราคาเงินเหรียญ
 แลสงสัยว่าจะใช้สอยยาก จึงไม่รับ ร้องหาแต่เงินบาท
 ครั้งนั้นได้มีคำประกาศตามการที่ตกลงแล้ว ว่าเงินเหรียญ
 ๓ เหรียญ เท่ากับราคาเงิน ๕ บาท ๖ เหรียญ
 เท่ากับราคาเงิน ๑๐ บาท ๑๒ เหรียญ เท่ากับราคาเงิน ๕
 ตำลึง ๒๔ เหรียญ เท่ากับราคาเงิน ๑๐ ตำลึง ๔๘ เหรียญ
 เท่ากับราคาเงินซึ่งหนึ่ง เมื่อคนต่างประเทศมาซื้อ ของด้วย
 เงินเหรียญ ก็กราคาทั้งนี้แล้วให้ราษฎร รับเงินอย่างรังเกียจ
 เถย เงินเหรียญที่รับมาแล้วนั้น จะเอามาส่งคลัง แลกเอา
 เงินบาทไป ตามกำหนดนี้ก็ได้ จะส่งภาษีอากร ตามพิกกัน
 ก็ได้ ให้ราษฎร รู้ พิกกันแล้ว จึงยอมซื้อ ขายเป็นคนนอกประ
 เทศ โขย สควก ด้วยเงินเหรียญ ๓ บาท เมื่อสงสัยจะตรวจ

คราคี แคง ทั้งลง พัง เลียงก็ไ้ เผาไฟก็ไ้ ในเงินเหรียญ
เงินแคงเงินปลอมก็ห้อยกว่าเงินบาท แลจะคุ้มก็แคงก็ไ้
ง่ายกว่าเงินบาท คำประกาศไว้แต่ก่อน อย่างนี้ การก็ยัง
ยืนอยู่ไม่ได้แปรผันอันใด ราษฎรก็ไ้ซื้อขายใช้สอยด้วย
เงินเหรียญตามพิ กัก ๓ เหรียญต่อ ๕ บาทนั้น เป็น
ปรกติ เรียบร้อยมานานแล้ว เมื่อสิ่งของชายที่ห้าง อัง กฤษ
ห้างแขกผู้ไ้ไปซื้อด้วยเงินเหรียญผู้ชายก็รับโดยคดอง ใครจะ
ส่งสิ่งของให้ทำมาหามาแต่ต่างประเทศ ก็ยอมใช้เงิน เหรียญ
กันไ้คดองไม่มีชกขวางอันใดผู้ที่ จะเก็บไว้มาก เก็บเงิน
เหรียญไว้ก็ไม่ขาดทุนอะไร จะซื้อของในเมืองนี้ก็ไ้เมือง
อื่นก็ไ้ คดองสะดวกแล้วมิใช่ๆ ก็บันทึกในเร็ว ๆ ลูกค้า
ต่างประเทศ มาถ้าวว่า . ซื้อสินค้าด้วยเงินเหรียญราษฎรไม่
ใคร่รับ ร้องหาเงินบาทการที่เป็นดังนี้ ราษฎร ก็กันไปด้วยอะ
ไรจึงไม่รับเงินเหรียญถ้าไม่รับเงินเหรียญเพราะลูกค้านอกประเทศ
เอาเงินเหรียญต่าง ๆ เช่นเงินเหรียญวิถันกาข้าง เงินเหรียญ
วูเยียข้างมาซื้อของเห็นผลิตภัณฑ์ฐานผลิตภัณฑ์ไป ไม่เข้าใจหน้าหนัก
แลราคาก็ไม่ใคร่รับ ถ้าเป็นดังนี้ จะประกาศให้รู้ไ้ว่าเงิน
เหรียญวิถันกานั้นขนาดใหญ่ ย่อมกว่าเงินเหรียญนอ อยู่บ่อยครั้ง
เงินเหรียญนอ ๑๓ เหรียญเป็น ๕ ทำสิ่ง เงินเหรียญวิถันกาขนาด

08/10/2566

ใหญ่ ๑๓ เหยียนเปเงิน ๕ คำลั้ง เงินเหยียนนถ ๔๘

เหยียนเป.ซัง ๑ เงินเหยียนวิสันตาชมากใหญ่ ๕๒ เหยียน
เป.ซัง ๑ ๗ เงินร^๕เยย เมืองอิมเคียนนี้คิดกันหย่าบ ๗
แต่เดิมมา จนบัดนี้ก็คิดร^๕เยยละ ๓ สลึง ๔ ร^๕เยยต่อ ๓ บาท
แต่ครั้งนี้ พิจารณาโดยละเอียดเข้า ด้วยซัง^๕เทียบกับเหยียน
คือนกได้ความว่า ๑๑๒ ร^๕เยยเท่ากับกับ ๔๘ เหยียนนถ
ๆๆเงินไทยซังหนึ่ง ให้ราษฎร^๕พิกัดนี้แล้วรับ^๕ช้อขาย
กับชาวต่างประเทศ ด้วยเงินเหยียนตามประ ภาศ ก่อน
แลบัดนี้^๕นเทศอญ

ถ้าเงินน้อยเล็กน้อยกว่าเหยียนที่ออกช้อมานี้ แล
เช่นเหยียนญทัก เหยียนซำวตมีศรนายห้างเมืองจีนมาก ก็
ให้รวมเอาซังกับเงินเหยียนนถ หนักเท่า ๓ เหยียน
นถแล้วให้คิดเงินกัน ๕ บาทเทศอญ หนึ่งถ้าราษฎรไม่
รับเงินเหยียนญชาวนอกประเทศมาช้อชองนั้นเพราะคั้นกันเล้าๆ
จนให้เกิดสงสัยว่าจะไม่เป็นเงินก็ไปกระมัง ถ้าเกิดความ
สงสัยอย่างนี้ ก็ขอแจ้งความมาให้ท่านทั้งปวงรู้^๕ ว่าที่ภา
คั้นกัน^๕อย่างนั้นไม่จริง ด้วยชาวนอกประเทศ เอาเงินเหยียน
มาแลกเงินบาทไปแต่คดงในเรว ๗ นี้หลายแสนเหยียน
๑๘/10/2566
เป็นเงินหลายพันซังแล้ว ในหลวงได้ให้หลอมเงินเหยียน

เหล่านี้ ก็ทำเป็นเงินเหรียญบาท ใต้หลอมลงแล้วกว่า
 ห้าพันซึ่ง น้ำเงินก็เป็นปรกติอยู่ อย่างแต่ก่อน เงินเหรียญ
 ปลอมคือเป็นเงินแดง ฎาเงินผ่าเอาคิยกลแล่นไว้ค้างใน มี
 . แผลดปลอมมาบ้างก็เล็กน้อย ทาตก็ขอจับได้ ทั้งลงฟัง
 เสียงก็ขอจับได้ ไม่มากนักผิดสังเกตุผิดปรกติไปตก
 การก็เหมือนอย่างแต่ก่อนนั้นแล . เพราะฉะนั้น ขอให้ท่าน
 ทั้งหลายทั้งปวง คำนึงเส่าฎาผิด ๆ ฎก ๆ ไป ให้
 ซอซายกันด้วยเงินเหรียญตามคำประกาศเก่า คือ ๓ เหรียญ
 เป็นเงิน ๕ บาท ๖ เหรียญเป็นเงิน ๑๐ บาท ๑๒
 เหรียญเป็นเงิน ๕ ตำลึง ๒๔ เหรียญเป็นเงิน ๑๐
 ตำลึง ๔๘ เหรียญเป็นเงิน ๕ . ๆ
 เงิน ร. ๕๕ เมือง อัญเชิญ ๗ ร. ๕๕ เป็นเงิน ๕
 บาท ๑๔ ร. ๕๕ เป็นเงิน ๑๐ บาท ๒๘ ร. ๕๕ เป็น
 เงิน ๕ ตำลึง คือ ๒๐ บาท ๕๖ ร. ๕๕ เป็นเงิน ๑๐
 ตำลึง คือ ๔๐ บาท ๑๑๒ ร. ๕๕ เป็นเงิน ๕ คือ
 ๕๐ บาท . ๆ
 เงินเหรียญวัดนาคาขนาดใหญ่ ๑๓ เหรียญเป็นเงิน ๕
 ตำลึง ๒๖ เหรียญ เป็นเงิน ๑๐ ตำลึง ๕๒ เหรียญเป็นเงิน
 ซึ่งหนึ่ง ยิงขึ้นอยู่อย่างก่อนนั้น เทอญ

ไปรคให้เลิกค้าอากรมพร้าว กลับเรียกภาษีน้ำมันตามเดิม
 ด้วย พระยาราชภักดีศรีรัตนราชสมบัติ พระยาพิพิธ
 โภคโดย สวรรีย์ รัยพระบรมราชโองการ ไล่เกล้า ไล่กระหม่อม
 ทรงพระกรุณา ไปรคเกล้า ไปรคกระหม่อมสั่งว่า เมื่อฉะ
 ฉศุเบญจศก ไปรคเกล้า ไปรคกระหม่อมให้ เจ้าหลวง ๘ นาย
 ออกเดินรางวัลสวนของราษฎร แล้วให้ทำขานูชีลงราคา
 คั้นมะพร้าว ในน้ำ โฉนดคั้นละ ๑๐๐ เข็ญแจก ให้แก่ราษฎร
 เจ้าของสวนทุกราย เจ้าภาษีน้ำมันพร้าวมา ร้องว่า ราษฎร
 ชาวบ้านลักทำน้ำมันพร้าวปลอมแซกซื้อขาย ครั้นจะแต่ง
 คนออกจับกุม ก็เกิดวิวาท ร้องฟ้องขึ้นโรงศาลช่วยการ
 ทำอากรมพร้าว จะขอทำภาษีผลมพร้าวซื้อขายแต่ผู้เดียว ท่าน
 เสนาบดี ปลูกษาพร้อมกัน กราบขังคมทูลพระกรุณา ขอรัย
 พระราชทานตั้งเจ้าภาษีไปเก็บภาษีผลมพร้าว เจ้าภาษีกั
 หาเก็บภาษี ตามฎีกัดไม่ ทำให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อน
 ฉะขึ้นโรงอุทัก ไปรคเกล้าไปรคกระหม่อม ให้ยกภาษีผลมพร้าว
 แลราคาค้ำคั้นพร้าว คั้นละ ๑๐๐ เข็ญนั้น ออกเสีย ให้นาย
 ระวัง เวียกเช่นค่าอากรมพร้าว ๓ คั้นเป็นเงินสิ่งหนึ่ง ให้
 ราษฎร ขายผลมพร้าว แลทำน้ำมันพร้าวตามชอบใจ ฉะ
 ชวคฉกคั้นผลมพร้าว น้ำมันพร้าวมีราคาแพงมากจน

กว่าแต่ก่อน ทรงพระราชดำริเห็นว่าผลมพร้าว น้ำมัน
 มพร้าวมีราคาแพง เพราะต้นมพร้าวของเก่าต้นแก่สูงคงโตไป
 ไม่มีผลบ้าง ตายเสียบ้าง ต้นมพร้าวจึงน้อยไป ราษฎร
 เจ้าของสวนไม่ปลูกเพิ่มเติมขึ้นในที่สวน เพราะกลัวจะต้อง
 เสียอากรค่าต้นมพร้าว ๓ ต้นเป็นเงินสิ่งหนึ่ง ผลมพร้าว
 แล่น้ำมันมพร้าวจึงแพงไม่บริบูรณ์ จึงทรงพระกรุณา โปรด
 เกล้าฯ สั่งว่า แท่นเสียไป ให้ยกประกาศแก่ราษฎร
 เจ้าของสวน แขวง กรุง เทพมหานคร แลหัวเมือง ที่สวน
 มพร้าวต้องเสียอากรอยู่นั้น ถ้าถึงกำหนดขุดผลสุกตัดจะ
 โปรดเกล้าฯ โปรดกระหม่อม ให้ยกราคาต้นมพร้าวเสียมิให้
 นายระวางเรียกอากรต้นมพร้าวแต่ราษฎรเจ้าของสวนสืบไป แล้วจะ
 ให้เรียกภาษีน้ำมันแก่ผู้ทำน้ำมันเหมือนอย่างแต่ก่อนให้เจ้าของสวน
 ซ่อมแซมปลูกข้างต้นมพร้าวขึ้นไว้ ให้บริบูรณ์อยู่ในสวน
 ยิ่งขึ้นไปกว่าเก่าเดิม การที่จะเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง
 เพราะว่าน้ำมันมพร้าวนั้นใช้ในบ้านเมืองก็มาก แลแล้วก็จะได้
 เป็นสินค้าขึ้นทุกเรือออกไป จำหน่ายหัวเมืองแลนา ๆ
 ประเทศทุกแห่งทุกตำบล การประกาศนี้ให้พระแก้วคุณ
 รัตนยคีเจ้ากรม ขุนพิพัฒน์ นากร ปลัดซ้าย ขุนวิสุทธิภกร
 ปลัดขวาพระคลังสวนใน หลวงแก้วเจ้ากรม ขุนศรีวิมลยคี

ปลัด กรม ส่วน นอก ขนหมื่นนาย ระวัง บอก ประกาศ แก่
 ราษฎร เจ้า ของ ส่วน ให้ รู้ ทั่ว กัน อย่า ให้ มี ความ เกียจ
 คร้าน อู่ สาค ซ่อม แชน ปลุก ช่าง คั้น มพร้าว ขึ้น ให้ มี มาก
 เหมือน ๆ กัน จง ทก ๆ ส่วน แต่ ใน จำนวน นี้ ชาว คน คก นี้
 ยังคง เรียก อากร ตาม เดิม แต่ นี้ ผล สัต คค ไป อากร คั้น มพร้าว
 ไป รค ยก พระ ราช ทาน ให้ ราษฎร เจ้า ของ ส่วน ทก ราย อย่า ให้
 ขาค ได้ ตาม รัช สั่ง

หมาย ประ กาศ มา ณ วัน จัน ทร์ เดือน เก้า แรม
 สิบ สอง ค่ำ ปี ชวด ฉศก

ประกาศจะไปวัดพระราชทานเขี้ยวหัวทัก ด้วยทองแป

มีพระบรมราชโองการมา พระยาศรีสุนทร สุรังสินาท ให้
 ประกาศแก่พระราชวงษานวงษ์ แลข้าราชการ ฝ่ายหน้าฝ่าย
 ในให้ทราบทั่วกันว่า ครั้นแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอด
 พระฟ้าเจ้าโลกย์ แลแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 ณาโดยครั้ง โผ้น เมื่อไรสำเภาเสียมาก ๆ สิ้นค้าสำเภา
 ราวาคดมาก เงินกำไรสำเภาน้อยไปไม่พอแจกเขี้ยวหัวทัก ก็
 ขอกลดึงจำนวนเก่าบ้าง ๆ จำนวนเก่าแบ่งสามส่วนลด
 ส่วนหนึ่งบ้าง แบ่งสี่ส่วนลดส่วนหนึ่งบ้าง แลบางคราว
 พระราชทานผ้าลายตีให้แทนเงินบ้าง พระราชทานทองคำ
 บางคราวบ้าง ทองคำเงินบ้าง ให้แทนเงินก็มี บัญชี
 เก่า ๆ ยังเปนพยานเห็นอยู่ ถ้าไม่เชื่อจะเอามาให้ตักก็ได้
 การเปนอย่างมาดังนี้มีอยู่ ก็เมื่อกาลประจวบกับบัดนี้ ฝน
 แปรยักย้ายไปอย่างไรบ้าง ก็ขอให้ท่านทั้งปวง ผู้รับพระ
 ราชทานเขี้ยวหัวทัก ผ่อนผันยอมไปบ้าง โดยสมควร บัดนี้
 เรือกำปั่นใหญ่กรงไปค้าต่างประเทศไม่ได้ เงินเข้ามา ได้แต่
 ทองคำเขี้ยวหัวทักขึ้น ๆ จนราคาของกำเขี้ยวหัวทักซึ่งแก่ก่อน
 รัชชชายุกันถึง ๓๗ หนักถึงแล ๓๗ หนักตกลงมาที่ละร้อย
 เศษอยู่เพียง ๑๕ หนักแล ๑๕ บ่อมเล็กน้อยก็มี นายอากร

แต่เจ้า ภาณุ ซึ่ง ส่ง เงิน ขึ้น ท้อง พระ คลัง ก็ ขอ ส่ง เป็น ท้อง คำ
 เสีย โทษ มาก ไม่ ใคร จะ ส่ง เงิน ถึง ที่ ส่ง เงิน ก็ ขอ ส่ง เป็น
 เงิน เหยื่อ เงิน งุ่น เดี๋ย โทษ มาก ไม่ ใคร ส่ง เงิน ทรายาท ๆ
 นั้น ลก คำ ต่าง ประเทศ มา ขอ แลก ไป ใช้ สอย ซอ สิ้น คำ แต่
 ราษฎร ๆ ที่ ยาก จน แต่ ก่อน ไม่ เคย มี เงิน มาก ครั้น ได้ เงิน ไป
 ก็ ดัน มั่ง นี้ เขา ไป เกีย จำ ซอน เสีย ไม่ เขา ออก ใช้ เงิน ทราย
 าท หาย ไป ๆ เงิน ทราย าท ที่ นาย อากร แล เจ้า ภาณุ ส่ง เข้า มา
 ใน ท้อง พระ คลัง ลก คำ ต่าง ประเทศ ก็ เขา เหยื่อ มา ขอ แลก ไป
 ทุก คราว เวือ ไฟ ใน ระหว่าง ๒๐ วัน ๑๐๐๐ ชั่ง ขึ้น ไป จน ๒๐๐๕
 ชั่ง ลง มา เสมอ อยู่ ดังนี้ นาน มา หลาย เตือน แล้ว เงิน เหยื่อ
 เงิน งุ่น ที่ ไต่ ไร ใน ท้อง พระ คลัง ก็ ให้ ทำ เป็น เงิน เหยื่อ ทราย
 าท อยู่ ทำ ขึ้น ได้ ย่าง ลก คำ ต่าง ประเทศ ก็ มา ขอ แลก ไป ๆ ไม่
 หย กลง ครั้น จะ ก็ ไร ไม่ ให้ แลก ก็ จะ ผิด ต่อ สัญญา เช่น
 อัน ชัก ทาง คำ ขวบ เครื่อง จักร ที่ ทำ เงิน เหยื่อ พวก ช้าง
 เงิน เก่า ก็ มีความ อด อด ขน บาน ผู้ ร้าย ที่ เช่น ผู้ จ่าย ทำ การ อยู่
 นั้น ให้ แล ตั้ง ทำ จักร ให้ หัก เสีย ถึง สอง คราว มา แล้ว การ ต้อง
 หย ซ่อม แซม ทำ จักร อยู่ ชั่ว วัน ไป ถึง จะ ยอม แพ้ แก่ ช่าง เงิน
 ให้ ทำ เงิน ทราย าท ไป อย่าง เก่า ก็ ไม่ ทำ ขึ้น ไต่ รวด เร็ว ทัน
 ท่วง ที่ เหมือ ษ กับ เงิน เหยื่อ ทราย าท ที่ ทำ ใน จักร ได้ แล้ว จะ

08/10/2566

เปนช่องให้ผู้ที่คิดหากำไรทำเนื้อเงินให้เสียไปทุกชั้น ๆ แล
 จะเปนช่องให้ชายผู้ร้ายที่ทำเงินแดง ลอบทำเงินแดงมาก
 ขึ้น ทองคำที่เจ้าภาษีนาย อากร ส่งแทนเงินนั้น ทรงพระ
 ราชดำริห์ให้ทำทองทศ ทองพัดทองพัดกึ่งสี่ ใช้เหมือน
 หนึ่ง กับหมายแทนเงินแปดบาท สี่บาท สิบสองโดยลำดับ
 ความแจ่มอยู่ในประ ภาศแต่ก่อนนั้นแล้ว ทองสามอย่างนี้ ก็ได้
 พระราชทานแจกจ่ายไปมากแล้ว ใช้แทนเงินไต่ คือเหมือน
 กับเบี้ย อัฐ เบี้ยโสฬศ แปะอัฐใช้แทนเงินเพอง สิบหก
 โสฬศใช้แทนเงินเพองฉัณโค ทองทศใช้แทนเงิน ๘
 บาท ทองพัดใช้แทนเงิน ๔ บาท ทองพัดกึ่งสี่ ใช้แทน
 เงินสิบสองฉัณฉัณนี้ เบี้ย อัฐ เบี้ยโสฬศ กั๊ก ทองทศ ทอง
 พัด ทองพัดกึ่งสี่ กั๊ก ผู้ไต่ไป จะเอามาส่งแทนภาษีอากร
 ก็ได้ จะมาขึ้นเอาเงินตราไปแต่คลังก็ได้ เมื่อเปนดังนี้
 ทองสามพวกฉัณนี้ ก็เหมือน หนึ่งกับเบี้ย อัฐ เบี้ยโสฬศ เบี้ย อัฐ
 เบี้ยโสฬศ เปนแต่ติดกับ ทองแดง ใช้แทนเงินไต่ เพราะตรา
 เปนสำคัญ เมื่อมาขึ้น ขอเปลี่ยนเงินในพระคลังก็เปลี่ยนได้
 ตามกำหนดไม่ขัดขวางฉัณฉัณโค ทองสามจำพวกนี้ ถึงราคา
 ทองสูง อยู่คือคิดเป็น ๑๘ หนักทอง ก็เพราะมีตราเป็นสำคัญ
 แล้วก็ควรใช้ไต่เหมือนกัน เมื่อมาใช้แทนภาษีอากร ฤาขึ้นเงิน

ในท้องพระคลัง ก็ได้นั้น ก็ครั้งนี้ จะแจกเบี้ยหวัดด้วย
เงินค่าเทวียนบาท ยังทำขึ้นไม่ใคร่ทันควร จะต้องรอ
เบี้ยหวัดไว้ แจกต่อแรมเดือน ๑๒ กระฐุนแล้ว เหมือนอย่าง
ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๑
แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ยกบุตรศกมาจนถึง บั้นเมืงสัมฤทธิ์ศกนั้น
จะรอไว้ก็ไต่แต่เงินมีบ้าง พอจะแจกไปราชการต่าง ๆ ก็ว่างอยู่
จะรอไว้ก็ไม่ต้องการ เพราะฉนั้นทรงพระราชดำริห์ จะลงมือ
พระราชทานเบี้ยหวัด ตั้งแต่วันจันทร์ เดือน สิบ ขึ้นห้าค่ำ ปีชวค
ฉศกไป แต่จะต้องเอาทองทศของพิศทองพิศคิงส์ ก็ได้แทนเงิน
บาทบ้าง ในส่วนที่ ๕ ที่ ๖ จะว่าเป็นอย่างภอเห็น คือผู้ใดได้
เบี้ยหวัดห้าตำลึง จะพระราชทานเงินแต่สี่ตำลึงของพิศ ๆ หนึ่ง
แทนเงินห้าตำลึง ๑๑ เบี้ยหวัด ๖ ตำลึง จะพระราชทาน
เงินแต่ห้าตำลึงของพิศ ๆ หนึ่ง ๑๒ จะพระราชทานเงินแต่
สี่ตำลึงสามบาท แลทองพิศคิงส์ สองแทนเงินห้าบาท ผู้ใด
ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดสิบตำลึง จะพระราชทานเงินแต่แปด
ตำลึงของพิศ ๆ หนึ่งแทนเงินสองตำลึง ถ้าเบี้ยหวัดสิบสอง
ตำลึง จะพระราชทานเงินแต่สิบตำลึงของพิศ ๆ หนึ่ง ๑๓
ทองพิศสองพิศ แทนเงินสองตำลึง ๑๔ เงินแต่เก้าตำลึงถึง
ทองพิศคิงส์ แทนเงินสองตำลึงถึง ขึ้นไปโดยนัย

03/10/2566

จนในท^๕เขยหัวค^๕มาก ๆ จะพระร^๕ราชทานทองทศ^๕ห้า
 ฎาทองพิศ ๑๐ ฎาทองพิศ^๕กึ่ง^๕สี่ ๑๖ แทนเงิน ๑๐ ^๕ค่า^๕สิ่ง
 ทองทศ ๑๐ ฎาทองพิศ ๒๐ ฎาทองพิศ^๕กึ่ง^๕สี่ ๓๒ แทนเงิน^๕ช^๕ง^๕หน^๕ง
 ให้^๕รับ^๕ทอง^๕ไป^๕แทน^๕เงิน^๕ไว้^๕ก่อน^๕ ก็^๕ถ้า^๕จะ^๕ใคร^๕ได้^๕เงิน^๕จะ^๕มา^๕ขอ
 เปลี่ยน^๕เอา^๕เงิน^๕ไป^๕ก็^๕ได้^๕ แต่^๕ขอ^๕ให้^๕รอ^๕ไว้^๕จน^๕การ^๕แจก^๕เขย^๕หัว^๕ค^๕แล้ว^๕
 คือ^๕สิ้น^๕เดือน^๕ ๑๒ แล้ว^๕ ถึง^๕เดือน^๕ห้า^๕ขึ้น^๕ค่ำ^๕หนึ่ง^๕ไป^๕จะ^๕มา
 เปลี่ยน^๕ชน^๕เอา^๕เงิน^๕ก็^๕ได้^๕ แต่^๕ใน^๕ภาย^๕ใน^๕เดือน^๕ ๑๒ เข้า^๕มา^๕ ใน^๕เช้า
 ราชการ^๕ที่^๕ใ^๕รับ^๕พระ^๕ราช^๕ทาน^๕เขย^๕หัว^๕ค^๕ ขอ^๕ให้^๕ง^๕คร^๕ว^๕ร^๕ั้ง^๕ไว้^๕ก่อน^๕
 อย่า^๕เพื่อ^๕มา^๕คว^๕น^๕ร^๕่ง^๕เอา^๕เงิน^๕ข^๕ว^๕ท^๕ เพราะ^๕เงิน^๕บาท^๕ที่^๕ทำ^๕ออก^๕ยัง^๕ไม่
 ทัน^๕มือ^๕ แต่^๕ถ้า^๕เอา^๕ไป^๕ใช้^๕ส^๕อย^๕การ^๕จ^๕ัด^๕การ^๕ระ^๕จ^๕าย^๕ ราช^๕กฎ^๕
 ผู้^๕ขอ^๕ขาย^๕ได้^๕ทอง^๕ไป^๕ จ^๕ะ^๕รับ^๕รับ^๕อัน^๕มา^๕เปลี่ยน^๕เอา^๕เงิน^๕ก็^๕จะ^๕ยอม^๕ให้^๕
 ไม่^๕ห้าม^๕มิ^๕ให้^๕ซ^๕ัก^๕ข^๕ว^๕าง^๕ทาง^๕ค้า^๕ขาย^๕แล^๕ประ^๕โย^๕ชน^๕ โภ^๕ช^๕ผล^๕ของ^๕
 ราช^๕กฎ^๕ ให้^๕พระ^๕ร^๕ว^๕ช^๕วง^๕ษา^๕น^๕วง^๕ษ์^๕ แล^๕ข้า^๕ว^๕ร^๕าชการ^๕รู้^๕คว^๕ร^๕วม^๕ตาม^๕
 ประ^๕ภา^๕ค^๕นี้^๕ ให้^๕เ^๕น^๕เ^๕น^๕ขอ^๕อย่า^๕ให้^๕เข้า^๕ใจ^๕มิ^๕ท^๕ๆ^๕ไป^๕ ประ^๕ภา^๕ค^๕มา
 ฉ^๕วัน^๕เส^๕ฉ^๕ว^๕ เดือน^๕สิบ^๕ ขึ้น^๕สาม^๕ค่ำ^๕ ปี^๕ช^๕ว^๕ค^๕น^๕ค^๕ก^๕ ค^๕ั^๕กรา^๕ช^๕ ๑๒๒๖
 เบ^๕น^๕ว^๕น^๕ท^๕ ๕๕๖๑ ใน^๕ราช^๕การ^๕ประ^๕จุ^๕บ^๕นี้^๕ ๗

ประกาศ การพระราชพิธี เสด็จเฉลิม พระชนม์ พรรษาที่ ๑

มีพระบรมราชโองการ ให้นำพระขัติยวงษา ตรีสังฆนาท
ให้ประกาศแก่ผู้สำเร็จราชการเมือง กรมการ แลนาชข้า
กำหนดให้ทราบทั่วกัน ด้วยว่าเสนาบดีที่ปรึกษาพร้อมกันว่า
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณ ทรงม
อันมหาประเสริฐ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิ
เศกแล้ว ทั้งอยู่ในทิศพิชิตราชธรรม ทรงบำรุงพระบรม
พุทธศาสนายิ่งใหญ่พระราชกุศล เพิ่มเติมจนกว่าธรรม
นิยมเต็มเป็นหลายอย่าง ประการหนึ่งพระราชวงษานวงษ์
มีกรมแล้วก็เลื่อมเป็นกรมใหญ่ ทั้งยังมีกรมก็ตั้งเป็น
กรมขึ้น ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ก็ทรงชุบเลี้ยงให้มี
ยศบันดาศักดิ์ ตามตระกูล วงษ์ แลทรงชุบเลี้ยงด้วย
คุณวิชา แลความอุปสาคของผู้หนึ่ง ๆ ตามควรแก่คุณา
คุณูป แล้วทรงพระมหากรุณาเมตตาแก่ราษฎรให้มีโอ
ภาศ ถวาย ฎีกา แลสิ่ง ความทุกข์ร้อน ซึ่งมีมาแต่ผู้มีบันดาศ
ักดิ์ แลผู้มีทรัพย์สินแลขนสาร กตความไว้ไม่ชำระแลอื่น ๆ
ทุกเดือนมิได้ขาด การซึ่งราษฎรได้รับความเดือดร้อนเพราะ
ผู้ มีบันดาศักดิ์ แลผู้ มีทรัพย์สิน ก็เขายางลงกว่าแต่ก่อน
เป็นอันมาก แล้วทรงพระอุปสาคเสด็จ ออกทรงว่าราชการ

08/10/2566

แผ่นดินวันละ ๒ เวลาเสมอไม่เคลื่อนคลาก โดยพระไทย
 ทรงพระเมตตากรุณาแก่ข้าทูลฉลอง ๑ แล้อาณาประชาราษฎร
 เพื่อจะระงับเหตุไทยมิให้ไต่ความขัดข้องเกินรั้น
 แล้ก็ทรงสอคล้องทำนุบำรุงเบิกทางค้าขายให้เจริญมากขึ้น
 ไฟว์ฟ้าข้าแผ่นดินก็บริบูรณ์ ด้วยทรัพย์สินของเงินทอง
 ตามคุณานุรูปทั่วไป ในพระราชอาณาจักรมากกว่าก่อน
 คั้วคนทั้งหลายซึ่งเป็นไฟว์ฟ้าข้าแผ่นดิน จะคิดถึงพระเดช
 พระคุณมีพระกรุณาต่อใต้ฝ่าละออง ๑ แล้ในรัชกาลฉะนี้
 วันอังคาร เดือนสิบเอ็ด แรมสามค่ำ พระชันษาพระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหา
 ประเสริฐถ้วนครบ ๖๐ ปี ตามพิธีสุริยสงครามที่รอบพระ
 ธาติศย ๖๐ ครั้ง ท่านเสนาบดีแลข้าทูลฉลอง ๑
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยในกรุง ๑ คิดจะฉลองพระเดชพระคุณ เสด็จ
 พระชันษาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เป็น
 พระเกียรติยศอันใหญ่ยิ่ง จะให้ประเทียงพระสงฆ์มาฉะ
 วันอังคาร เดือนสิบเอ็ด แรมสามค่ำเวลาเช้า เวลาบ่าย
 พระสงฆ์เจริญพระพุทธรูปมนต์ ตั้งเครื่องบูชาแขวนโคม
 ตามหน้าวังหน้าบ้านนาครก แล้มีการเล่นต่าง ๆ ให้ครึกครื้น
 ตามที่มีพระกรุณา ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

08/10/2566

บอกใ้ฝ่ายเหนือ นั้น ผู้ว่าราชการเมืองกรมการ ก็ใ้
 ทรงพระมหากรุณาชยเลี้ยงใ้ มียศชั้นศักดิ์ทิ ตามผู้ใหญ่ผู้
 น้อย จึงคิด ถึงพระเศษพระคุณ ประภาค บอกกล่าว
 กรมการ แลราษฎร วันอังคาร เดือนสิบเอ็ด แรมสาม
 ค่ำเวลาเช้า ใ้ผู้ว่าราชการเมืองกรมการผู้มีชั้นศักดิ์ทิ
 ปฏิบัติพระสงฆ์ เวลาบ่ายนิมิตต์พระสงฆ์ มาสวดพระพทธมนต์.
 ตั้งเครื่องบูชา เวลาค่ำใ้แขวนโคมตามหน้าคักหน้าเรือนหน้า
 โรงหน้าแพ แลคิกใ้มีการเล่นต่าง ๆ ตามมีในพื้นบ้าน
 พนเมือง แลในบ้านเรือนราษฎรนั้น ใ้แขวนโคมตามหน้าบ้าน
 แลแถวตลาดทุกตำบลตามคนที่ยินดีเห็นแก่พระบารมี คิก
 ถึงพระเศษพระคุณ จะยอมทำตามสั่งแลชักชวนนั้น การ
 ที่ท่านเสนาบดี ข้าทูลฉลอง. ใ้พร้อมใจกับคิกถึงพระเศษ
 พระคุณทั้งนี้แล้ว • บอกข่าวข่าวร้องชักชวนคนทั้งปวง ใน
 กรุงนอกกรุงใ้ทำการ มงคลเฉลิมพระชนม์พรรษา ผลอิง
 พระเศษพระคุณพร้อมกันทั้งนี้ ก็ช่วยเข้าใจว่าคนเช่นอัน
 มากใ้พึ่งพระบารมีพระเศษพระคุณ ใ้ความสบายความ
 เจริญมานานก็คง จะคิกถึงพระเศษพระคุณมากด้วยกัน. แต่
 ถ้าผู้ใ้จะเกียจคร้าน ๆ คิกว่ายากจนขัดสน จนน้ำมีนตาม
 ตะเกียง แม้ในเวลาที่ยวก็เสี่ยตาย ๆ เห็นว่ามีเหตุการ

๐๘/10/2566

อะไร อื่น ๆ เช่นที่ไม่สบาย สดวกใจ จะไม่ทำก็แล้วไป
 ไม่ได้ตกตอกกระเกณฑ์เร่งรักให้ทำคอก ตามแต่ใจคนทั้ง
 ปวงไม่ถือเอาเป็นความผิด ด้วยความคิดต่าง ๆ กัน
 ซึ่งประกาศมานี้ เช่นแต่ชักชวนผู้คิดถึง พระเดชพระคุณที่กอใจ
 จะทำ ให้ทำคล้ายกันในวันเดียวกัน คือวันอังคารเดือน
 สิบเอ็ด แรมสามค่ำ ปีชวดฉศกนี้ แต่ถ้าราษฎรข้าเจ้า
 ย่าม นาย ฤๅลูกค้าต่างประเทศ จีนแขกฝรั่งเหล่าใดพวก
 ใดไม่ยินดีทำตาม เพราะถือว่ายากจนขัดสนก็ตี ฤๅ
 โดยจะว่าหยามชำนินทา ไม่นับถือพระบารมี พระเดชพระ
 คุณ อย่างใดใดก็ดี อย่าให้ผู้สำเร็จราชการเมืองกรม
 การ นายบ้านกำนันนายอำเภอผู้ใดผู้หนึ่ง เกะกะมาจิกจ่า
 ทำโทษ ว่ากล่าวอะไรเลย เพราะปากคนเจรจาขยายเข้าไป
 ตามวาจาตามใจก็ไม่ทรงถือโทษ ความพ้องขยายเข้าไป
 ยกเสียนานมาแล้ว ต่อพวกโตมั่วสุ่มคุมพิกพวกเข้า ชัก
 แฉงต่อการแผ่นดิน ฤๅก่อเหตุให้คนตื่นไปผิด ๆ ประ
 หลาด ๆ ต่าง ๆ จึงให้ผู้รักษาเมือง กรมการ นาย
 บ้านกำนันนายอำเภอ เขาใจใส่ไว้ให้รักท่วงที แลมีใบ
 ขอกมายังลูกขุนฉลาลา ฤๅกราบเรียนเป็นความเลียม ๆ
 ฆ่าแก่ ฆาตกร ผู้ว่าราชการปากโตฝ่ายเหนือนี้ ๆ ให้

08/10/2566

ทวงบ แล้วทั้งทำตามขัญชาสั่ง ครองน ถาผู้สำเร็จราช
 การเมือง กรมการ ได้จัดการทำขัญบูชาเฉลิม พระชนม์
 พรรษาเสร็จแล้ว ให้ขอถวายพระราช กศลมาให้กราบ
 ยศคมทล พระกรณาให้ทราบใต้ฝ่าตอง ๑ ประกาศมา
 ณวันศุกร์ เดือนสี่ ขึ้นเก้าค่ำ ขวอชศก ศักราช ๑๒๒๖
 เชนวันที่ ๔๘๖๗ ในรัชกาลประจักษ์

สำนักหอสมุด

ประกาศที่ตึกกันตอกคดีหนึ่งสี่พุทธทำนาย
เรื่อง อ้ายโนรี

มีพระบรมราชโองการ หมาย พระบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศ
 แก่ราษฎรไทยมณฑลลาวแขวงเมืองนครบุรี ประถมธานี
 แลกรุงศรีอยุธยาแก่ แลแขวงเมืองลพบุรี แลแขวง
 พระพุทธบาท แลแขวงเมืองสระบุรี แลแขวงเมืองไชยบาดาล
 แล้วเมืองอื่นต่อ ๆ ไป ให้เมืองใกล้เคียงนครเสียมราฐ
 ว่าในเร็ว ๆ นี้ มีหนังสือคนตอกต่อ ๆ กัน อ้างว่า
 เปนหนังสือพุทธทำนาย แลหนังสือผู้เป็นเจ้าชีวิต
 แล้วทยอยละไปต่าง ๆ แลมีผู้ตึกกันอ่านแลตอกไว้
 แลเล่า ๆ กันไปเป็นอันมาก หนังสือนี้ความทราบใตฝ่าละออง
 ขลุ่พระบาทแล้ว ทรงพระราชดำริเห็นว่าเป็นสำนวนเขมร
 ธรรมดาจะเป็นหนังสือพวกอ้ายเขมร ขบถแขวงเมืองนครเสียมราฐ
 จะคิดแต่งขึ้นเกลี้ยกล่อมพวกเขมรบ้าง แลลาวฝ่ายตะวันออก
 เมืองนครราชสีมาให้เข้าด้วย เพราะมีตัวอ้ายขบถชื่ออ้าย
 โนรี พ่อเป็นไทยแม่เป็นญวน อยู่เมืองเขมร ได้ภักดิ์
 เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ 1 อ้ายโนรีลูกใหญ่ขึ้นแล้ว ขวช
 เป็นภิกษุอยู่วัดเทพธิดาราม สองพรรษา แล้วหนีไปเมืองเขมร

08/10/2566

นาย ขบด มาสั่งแก่ พระยานุภาพ ไกรภพ ผู้สำเร็จราชการ
 เมือง นครเสียมราฐ แลขุนพิศณู แลขุนข้าหลวง เข้าตัวจำ
 คุกนั้น คงแล้ว ยังชำระเอาพวกฟ้องต่อไปอยู่ ตัวอ้าย ขบด
 ที่ว่าเป็นผู้มีบุญนั้น ก็จะมีตราพระราชสีห์ประทับจักร ให้
 ไปประหารชีวิตเสีย โดยเร็วนี้ไม่ช้า เพราะฉะนั้น จึง
 ประกาศมาว่า ใครอย่าเชื่อถือหนังสือ ชู้ แลเชิกชูอ้าย
 คนที่ว่าเป็นผู้มีบุญ อยู่ที่พระนครหลวง นั้นเลย ใครได้
 ลอกหนังสือนี้ไว้ แลได้พกพาไป ก็ให้มารับสารภาพแก่
 ผู้รักษา เมือง กรมการเสีย โดยที่ จะพระราชทานโทษ ให้ ใครมา
 รับสารภาพก็ให้ ผู้รักษาเมือง กรมการ จัก ช้อไว้ อย่าเรียกค่า
 วิชาธรรมเนียม อะไรเลย ถ้าผู้ใดยังเชื่อถือเอาหนังสือนี้
 เทียวให้ลอก แลเกลี้ยกล่อมคนให้เชื่อถือ ด้วยการ กระซิบ
 กระซายต่อไป พิจารณาได้ความจริง จะให้มี โทษ ตาม

โทษาน โทษ

หนึ่ง ประกาศ ชี้แจงมา ว่าท่านทั้ง หลายทั้งปวงที่มี
 อายุมาก ๆ อยู่มานาน จงรุดถึงความหลัง ๆ ไปตามที่ได้
 เคยเห็นเคยฟังมา หนังสือไม่มีเจ้าของ อย่างนี้ แลมีผู้
 ๐๘/๑๐/๒๕๖๖
 เอามาให้ลอกต่อ ๆ กันบ้าง บัดไว้บ้าง ก่อเหตุให้เล่าถา
 อ้อ อั้งไป หนังสือเหล่านี้ เป็นหนังสือมอญ หนังสือพม่า

มี หนังสือดาว ก็มี หนังสือไทยแลหนังสือจีนก็มี ย่าง
หนังสือเหล่านี้ก็เล่าภาอ้างว่า เป็นหนังสือของพระอินทร์
ย่าง ของท้าวเวสสุวรรณบ้าง แลว่าพระสงฆ์ไปเที่ยวชุก
ขักขมาส่งให้บ้าง แลว่าไปไ้มาแต่ในถ้ำในเหวบ้าง ความใน
หนังสือนี้ก็แปลกกว่าอ้างข่มชู้คน ด้วยยกยอด้วยผี แล
ทายว่าจะมีความใช้ความเจ็บ ภาคือก็เลื้อเหื้อไ้อะไร ๆ
ไปต่าง ๆ อ้างว่าเมื่อนั้นเมื่อนั้น เทอมนั้นนั้นจะมีมา แล้ว
ก็ชักชวนคนให้สวดมนต์ภาวนา แลไม่ให้กินบ่ลาภกินเนื้อ
แลให้รักษาศีล ๕ ศีล ๘ นั้นถือบิคาบารดาผู้หลักผู้ใหญ่
ครุษาอาจารย์ แลว่าใครเซืออายุ จะยืนนาน พันปีสองพันปี
แลว่าเมื่อนั้นเมื่อนั้น ผู้เช่นนั้นผู้เช่นนั้น จะมา ก็คำในหนังสือ
เช่นนั้น เป็นแต่วาจจชาววัด พระ ๆ เณร ๆ เห็นว่าคน
ทวาคถลวอะไรอยู่ ก็เอานั้นมาว่าเห็นว่าสิ่งไรคนนั้นถือว่าก็
คนนั้นอยากอยู่โดยมากอย่างไร ก็เขาอย่างนั้นมาว่าฟ้อไป
ก็เหมือน จะเข็นพระ ภาเถนที่ ๓๓ ๆ อยาก ๆ อยู่ไม่มีใคร
เขาให้ ก็จะมาชู้คนให้ทำบุญให้ทานแก่ตัว แลในหนังสือ
ลง ฉบบี้เหล่านี้ กำหนดวันคืนว่าวันนั้นคืนนี้ ให้บ่ค้ประค
บ่ค้หน้าต่าง แลอย่าจุกไ้ให้เพลิงแก่ผู้ใด ใครเรียก
อย่าชานใครวณอย่าไป ไ้ยินเสียงอะไรอย่าทัก ที่

ว่ามา อย่าง นี้ ก็มี ก็ หนังสือ เช่นนี้ เช่น ที่ นำ สงไสย
 ครอบจะเป็นความกึกอ้ายผู้ร้าย ก็ก จะปล้นชิงวิ่งสุมใคร ๆ
 แล้ว จะไม่ให้ชาวบ้านช่วยกัน แต่เอาอื่นเข้ามาขึ้น ขบเข้ความ
 คนเป็น อัน มาก คั้นก้อย อ้าง ว่าพระ อินทร พระ พรหมท้าว เวสสุวรรณ
 พระยมราชสั่ง มาว่า อย่างนี้ อย่างนั้น อะไร ๆ ไปตามใจคนที่
 ถือลทธิต่าง ๆ ก็หนังสือเช่นนี้มีมาแต่หลังเท่าไร ก็ครั้งเล่า
 จรุงฤกษ์ ก็การ อย่างไม่รู้ที่ ทำนาย ทาย ทักไว้ ในหนังสือ นั้น
 การเป็น อย่างนั้น จริง ๆ เปล่าไปหมดเห็น ประจักษ์อยู่
 จักเสียข้างเด็กอย่างคั้นกัน เชื้อ ถือฤกษ์เล่าไปนักเลย คำ
 อย่างนี้ เป็น คำคนโกง ขี้ ๆ เขา ๆ นี้ก็ อะไรได้
 ก็ว่าไป อย่างนั้น นิ่งอยู่ไม่ได้

ยังอีก อย่างหนึ่ง ฤกษ์ มาข่อย ๆ ว่าคนตายไป แล้ว
 กลับเป็นขึ้นมา มาให้ การ เอะ ๆ ไปต่าง ๆ ว่าพระ
 ยมราชข้าง นายนิรมลข้าง พระอินทร์ข้าง สั่ง มาว่า
 ให้ทำ อย่างนั้น อย่างนี้ เช่น คั้นว่าให้เอาผ้าไป ห่มพระ ปราง
 วิกพุทธโอบ สวรรย แล ก้อ พระทราวยไว้ หน้าบ้าน หน้าเรือน แล
 ชักเฉลว เขียน ม่อ คาล ชักไว้ข้าง ว่าไปต่าง ๆ อ้าง ชูว่า
 จะ พันความ ไข้ ความ เจ็บ แล อะไร ๆ ไป อย่างนั้น คำ ฤกษ์
 เช่นนี้ ก็ต่าง ๆ กัน มีมาข่อย ๆ คนก็ เชื้อ ทำตาม ร่ำไป

ก็ถ้าหากว่าผู้ที่ระก่อฎาอย่างนั้น เช่นคนโตน ๆ จะมาอ้าง
 คำคนตายเป็นคินฎาเขียนหนังสือมา ว่ากล่าวชู้คนก้วย
 โปยโภยต่าง ๆ ไปแล้ว จะว่าหญิงชายชาวบ้าน ถ้าหยาก
 จะพันโภย ให้เปลื้องผ้าห่มผ้าห่มเสียให้หมา มาขึ้นอยู่บ้าน
 ทุกวัน ๆ ถ้ามีหนังสือฎาคำฎามาอย่างนี้ จะยอมทำ
 ตาม ๆ คนที่เขียนหนังสือแต่คนฎาก็เข้า คนที่ฟังแล
 ทำตามก็ขอด้วยกันทั้งนั้นจักเสียบ้างเด็ก อย่างคนกับเชือดือ
 นักเลข ประกาศมาจนวันอังคาร เกือนสิบ ขึ้นสิบ
 สามค่ำ ปีชวฤศศก คัถราช ๑๒๖๖ ฎาเป็นวันที่
 ๘๘๗๑ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

สำนักหอสมุด

08/10/2566

ประกาศด้วยมีผู้กราบทูลเรื่อง อัฐิ ปลอม

มีพระบรมราชโองการมา พระบิณฑุรสรสังฆทานให้
 ประกาศแก่ข้าราชการ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน ให้ทราบทั่วกัน
 มีผู้พูดผู้กราบทูลว่ามีคนทำ อัฐิ ปลอม ว่ามากหลาย
 ปากทั้งข้างในข้างใน รับสั่งไว้บอกเอาจะบอกพระเพท
 รัชก็รับไปบอกกันว่า อยู่ที่ไหน อยู่ที่ไหน คนนี้เอาไว้คนนั้น
 เอาไว้ ทำหยาบเสียแล้วหลายเรื่องหลาย พวกแล้วพูดแต่
 ปากเปล่าถึงนี้ รับสั่งไว้บอกเอาจะบอกพระเพทก็ไม่ได้สัก
 อัฐิหนึ่ง มีผู้เอาเข้ามาถวาย รายหนึ่ง ต้องอัฐิ ว่า อัฐิ ปลอม
 ทรงพิจารณาก็เห็นว่าไม่ใช่ อัฐิ ปลอมเช่น อัฐิแท้ แต่คนพิมพ์
 ไปไม่มีผลสักผลากหลงไป ก็ยังมี ถ้าใครได้อัฐิ ปลอมเช่น
 ข้าราชการ ก็ให้ระงูร ก็ให้ให้เอามาพูด เกล็ดทุกกระหม่อมถวาย
 บอกพระเพท ถ้าทรงเห็นว่าเป็น อัฐิ ปลอมแท้ จะ พระราช
 ทานรางวัลแก่ผู้เอาเข้ามาถวาย แต่ถ้าจะเอาแผ่นตะกั่ว
 มีลาย อย่างอื่น ไม่คล้ายกับ อัฐิ หลวง จนเป็นที่สงสัย มาถวาย
 ไม่ได้รางวัล คำที่ฎาว่ามีผู้ทำ อัฐิ ปลอมได้เห็น กลัวจะออก
 จากปากของคนที่รับสินบนพวก อ้ายสินศวี โกรธลาศ อ้าย
 สุก สุกทอกระสาปณี ฎาใคร ๆ มีเขี้ยวมากหยากไซ้เขี้ยว จะ
 ออกเที่ยวพูดเที่ยวว่า ให้คน ซอ ขาย หายหนีถือ อัฐิ เสีย

08/10/2566

พวกกลัวยี่สิบห้า จะไปเลิกโรง กระดาษป่น ผู้ฟังอย่าเชื่อนัก

ถ้าใครไปอัญชลินมไว้ให้เอามาทูลเกล้าฯ 1 ถวาย จ.พระ

ราชทานรางวัลให้ไว้กำไรมาก กว่าเอาอัญชลินมาขอเอาเงิน

เพราะรับสั่งเรียก จะทอกพระเนตรหลายรายมาแล้ว เช่นมคั

พดกัณธิง ไปแปลตำรับ ๓ เมื่อเดือน ๘ ล่วงมา

แล้ว พระอินทราธิบดีศรีราชวงเมือง จับเงินทำคิยภ

มาไว้ทั้งเครื่องมือ ก็ไม่เครื่องมือเหล่านี้รับพิมพ์สวดคู้

ตบง และเดียนรปมยอญี่ มีผู้ทำพิมพ์ให้ถวายทศ

พระเนตรทรงพระรรมย์กับที่เดิมว่าขนิมมอตุริทำไปอญี่เอง

ซึ่งจะหล่อทำพิมพ์ให้รับเอาไปไว้ การซึ่งทรงพระราช

ดำริศกัณธิง แหมหาพระคี่ทักซกัณธิงในการหล่อพิมพ์ซึ่ง

ล้นมาแต่ก่อน มคคี่ไปดูอะไรเป็นอันมากว่าพระคี่รับทำ

อัญชลินมไว้ จึงให้รับพระบรมราชโองการดำริศให้เงิน

รับพิมพ์นี้ ไปหล่อให้ไปอัญชลินมไว้ให้ไว้ ถ้าหล่อขึ้น

ไว้ จะยกพระราชอาณาใต้ ถ้าหล่อไม่ได้ จะคงพระ

ราชอาณาเช่นพระเม้งให้ต่อจนไว้ แล้วจะเอาตัวตั้งเข้าคุก

ตามโทษกระทำเงินแดงเงินตะกั่วปลอม เงินนี้ก็อยากพิมพ์

โทษทั้งหล่อเงินค้ำ ก็ไม่พออัญชลินมไว้ไว้สักอันหนึ่ง

๑๘/1๐/2566

พงวิทำขึ้นยังหาได้โดยตลอดไม่ ให้ให้ลงพระราชโองการ
 เหยยเร่งให้ตลอดเป็นอัฐขึ้นให้ไว้ จินนี้ก็พยายามตลอดอยู่
 วันยังค่ำ จนสถาปมพินันรอนนิกแตกหักไป ก็ไม่เป็นอัฐ
 ชนด้วยเหตุนี้กระมัง มีผู้ทนต์ฎาทุกข้อออกไป ครั้นได้จะ
 เขาจริงเข้า การถึงสองเดือนสามเดือนมาแล้ว ก็ยัง
 ไม่ได้อัฐที่เห็นว่าเป็นปลอม ก็อัฐแท้ที่ราษฎรไต่ไปนั้น
 ถ้าเห็นว่าเก่าไปไม่ชอบใจ จะมาเปลี่ยนเอาอัฐใหม่ ๆ
 ไปใช้ก็ได้ จะมากขึ้นเอาเงินไปใช้ก็ได้ ความพิกัตในประ
 ภาศเก่าทุกอย่างทุกประการ ไม่ขัดขวางเปลี่ยนแปลงอะไร
 ประภาศมาวันศุกร เกษณสิบสอง ขึ้นสิบสามค่ำ ชั่วคคคก
 คักราช ๑๕๒๖ ฤาเป็นวันที่ ๕๕๓๐ ในรัชกาลประยุพินัน

ประกาศเงินแปดลอมโปรกให้มาเปลี่ยนเงินคิไป

มีพระบรมราชโองการ หมาย พระยันทูรสุรสิงหนาท ให้
 ประกาศแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลกงสุลต่างประเทศ
 ซึ่งมีศใหญ่ แลสามัญ แลลูกค้ำวานิชในประเทศ
 นอกประเทศให้ทราบทั่วกันว่า ^{บัดนี้} ^{มี}คนเขมรอันมาก
 ตมฎาภิว่าเงินตราแปดเงินเหรียญบาทในกรุงเทพมหานคร
 มีผู้ปลอมทำไว้เหมือน เพราะเงินจำพวกนี้เป็นอย่างไร
 ลกค้ำวานิชชาวบ้านชาวเมืองที่ไม่รู้เคยใช้ ใ้ยินอะไร
 ก็หล่สทั้งสเทือนไปไ้ง่าย ๆ จะขอแจ้งความจริงมาให้รู้
 ทั้งแต่ใช้เงินบาทแบบแปดเงินแปมา มีผู้เอาเงินปลอม
 มาร้อง * ราย (๑) รายหนึ่งเมื่อเดือน ๘ ปีชวค
 อดกนี้ ขนอินทรวพิจิตรเจ้ากรมช่างหล่อ ให้เงินสลึงปลอม
 มาสลึงหนึ่ง ทอดพระเนตรเห็นว่าเงินสลึงนี้ ผู้ค้า
 เห็น จะเอาเงินไปปล้ส่งหลวง ไปอีกด้วยดีม ลอยกใกระยลไป
 ง่าย ลายตราทั้ง สองนำไ้แล้ว ฝ่ายเงินออกแล้ว
 แล้วประกบเข้า เอาทองแดงหล่อแล้วตักิมให้กลม
 แล้วจึงเอาไปแช่เงินให้ผิวปนเงิน เมื่อเผาไฟเข้าเงินที่แช่
 หายไป ก็เป็นทองแดงล้วนผสมกับกบข้าง ไม่มีเนื้อเงิน
 ปน มากเหมือนเงินแดงพวกคังกูก็ง่าย เพราะผิวเงินแช่

08/10/2366

ผิดกับเงินจริง แลฉิวหล่อไม่เกลี้ยงเหมือนกับเงินที่พิมพ์
 ทรงพระราชดำริเห็นว่าของทำด้วยหล่อเขาเช่นนี้ จะไม่ทำ
 ได้มากสักเท่าใดนักออก เป็นแต่ผู้ทำรังแกทำก็ทำไป
 ทำขึ้นแล้วก็ใช้ลงค ของก็พลก็มา ถ้าจะทำเข้าจริง
 เห็นจะไม่มีการขึ้นคอกก็จะเลิกไปเอง ครั้นมาเมื่อเดือน
 สิบสองข้างขึ้นมี มีผู้เอาเงินบาทปลอมมาร้องถามราย

(๒) รายหนึ่งหลวงนางวาณิชกร จึงมาส่งบาทหนึ่ง เงิน
 บาทนี้พออกพระนคร ก็เห็นว่าเป็น ของหล่อด้วยทองแดง
 ผลมคึกแล้วแต่เงิน เหมือนกับเงินสลึงที่ขุนอู่เทร วิจิตร
 จึงส่งมาเป็นผีมือเคียวกับ สิบชุกรที่ย่อมกว่าเงินเหรียญบาท
 น้อยหนึ่ง เพราะพิมพ์คินที่ หล่อตกไฟตกชกตกเข้า

(๓) อีกรายหนึ่งพระยาบรมครัตูราชพิไลสด ได้มา
 แต่โรงงาสีไป เสรียนขึ้นเช่นเหรียญหล่อด้วยดีบอกวัน
 ครีคำ ๆ สายเล็ดน ๆ แต่ตราเป็นตราเงินบาท เนื้อก็
 เข้มคึกแต่ไม่เท่าเนื้อทองแดงเหมือนเหรียญ ทรงพิเคราะห์
 เห็นว่าเหรียญนี้ก็เป็นผีมือเคียวกับ กับผู้ทำเหรียญ
 ทองแดงแต่เงิน ขอร้องจะทำเหมือนเหรียญทองแดงแต่เงิน
 หล่อไม่ใคร่จะได้เสียไปมาก จึงย้ายมาหล่อด้วยดีบอก
 แล้วเคลือบปรอท ๆ อย่างเป็นไรฤๅให้ชาวคล้ายเงิน แล้วก็เอา

ชย ช่อม เข้า กย เงิน เทรียน บาท แท้ ใช้ ไป (๔) อีก ราย หนึ่ง

หนึ่ง เรมิก มบ นี ฝรั่ง เสก จย ส่ง ชน มา เทรียน หนึ่ง เทรียน นน

เเน่ เงิน ก็ บริ สทท เหมือน เงิน เทรียน บาท ไม่ เชน เงิน แดง ซึ่ง

น้ำ ตบ ก็ เต็ม บาท แต่ ตราคี พลค พลค อยู่ ไม่ สู้ ก็ เทรียน

บาท มี ใช้ ขอร ทำ บ่อ ของ ของ คลัง แท้ เชน แต่ เจ้า พน กงาน

ผู้ เลือก เมื่อ เวลา ตี พิมพ์ หลง ตา ไป ไม่ ได้ คัด ออก เล็ก

นายน ห้าง ไท พึง คำ ฎา ก็ คม ฎา เห็น ว่า แผล กต น้อย หนึ่ง

ก็ จั๊ มา (๕) อีก ราย หนึ่ง พระ ยา ยรศ ยรศ นรราช พัลลภ

ได้ มา ส่ง อีก เทรียน หนึ่ง เทรียน นน เชน เทรียน หล่อ ค้วย ทอง แดง

ทรง พิเคราะห์ เห็น ว่า เทรียน นน ก็ เชน ผู้ มี มือ เคียว กับ กย ผู้ ทำ

เทรียน ทอง แดง แร่ เงิน เหมือน กับ เงิน เทรียน ทอง แดง แร่ เงิน

ผู้ หลวง นาวา เณกร ได้ มา ส่ง (๖) อีก ราย หนึ่ง

พระ ไชย ชศ สล ม บิ จย เก้ แต่ เงิน ธาต ร สร ม มี มา ส่ง

เทรียน นน ก็ เชน ของ ทำ ผู้ มี มือ เคียว กับ เทรียน ผู้ หลวง

นาวา เณกร ได้ มา ส่ง เงิน หลอม ที่ ทำ ค้วย หล่อ ทอง แดง

หล่อ ก็ บุก กัง ว่า แล้ว นน ทรง พระ ราช ทา ริ ที่ เห็น ว่า จะ มี น้อย

ตอก ไม่ มาก นก แล้ว ก็ ต้ง ง่าย กว่า เงิน แดง ตราย บาท

08/10/2566

เพราะ นน ประ ภาค มา แก่ ข้าราชการ ฝ่าย หน้า ฝ่าย ใน แล ทวย

ราษฎร ลูก ค้า ใน ประเทศ นอก ประเทศ ทั้ง ปวง ให้ ทราย เชน แเน่ ว่า

ก็รับเงินมาก ๆ สำหรับเทียบเลือกเงินก็เงินแดง โดยจะ
 มีผู้ทำปลอมต่อไปมีผู้รู้จักเสียมากด้วยกันแล้ว ก็จะใช้
 ผู้เค็ดอเข้าก็จะเลิกไปเอง ถ้าสังคยาถูกรู้ก็ออกอย่าเพื่อ
 คุ้มไป ผู้จะทำเงินเหรียญปลอมยากกว่าทำเงินพวกข้างปลอม
 เงินพวกข้างปลอมก็มีผู้ทำมานาน ถึงกระนั้นก็ไม่มากนัก
 ในบ้านเมืองเงินที่เผาส่ง พระคลัง ๑๐๐ ซึ่งรับแดงได้บ้าง
 มากที่เค็ดอก็เพียง ๑๐ บาท ๓ คำสั่งลงมาไม่มากนัก ถึง
 เงินเหรียญที่ชาวต่างประเทศเอามาแลก ก็รับเงินปลอมไว้
 บ้างคล้าย ๆ กัน อย่าเพื่อพากันตื่นตกใจไป ฯ แต่ยังมี
 เงินเหรียญบาทผลถึงบาท แลสั่ง แลเพอง ออกจำพวก
 หนึ่ง ผิดกับของที่ทำในครั้ง นั้น อยู่บ้าง เงินจำพวกนั้น
 เช่นของทำไว้นาน แต่ยังมีแสงแวววบ ยังมีเสียงดังดุจซึก
 เงินจำพวกนั้นทำด้วยเครื่องมือ อย่างหนึ่ง คราอย่างหนึ่ง
 ทำไว้แล้ววันละเล็กน้อยไม่มากนัก ไว้ถ้าเป็นเงินเหรียญบาท
 ๓๐ ซึ่งเปเงินน้อย ๑๐ ซึ่ง ๑๐ คำสั่ง ทองพักถึงสี่
 บ้าง ครั้นทำขึ้นลงศแล้วเห็นว่าทำไปจะไม่ออกใช้ จึง
 ไว้คิดทำเสีย อย่างใหม่เช่นทำอยู่ในกาลบัดนี้ ฯ เงินทอง
 ซึ่งทำครั้งก่อนนั้น คราผิดกับของที่ทำ ครั้นอยู่ข้างเล็กน้อย
 ในกระบวนลายดอกไม้ แลพื้นจักร แลกระຈัง ค่าเงิน

ก็มีแระตะเอือก น้ำเงินต่ำกว่าเงินครึ่งนี้ คล้ายกับเงินบาท
 แลเขื่องกว่ายางกว่าเงินเหรียญบาทสำหรับใหม่นี้ชยหนึ่ง แต่
 น้ำหนักเท่ากับเงินเหรียญบาทหรือเหรียญแปจําพวกนั้น 'ไว้ทรง
 แกร่ง่ายพระราชทาน แก่ผู้มีชื่อนี้ ๆ ไปบ้าง ทั้งทาน
 แก่ราษฎรไปบ้างนานแล้ว ก่อนแก่ถึงโรงจักรครั้งนี้ เงิน
 ของพวกนั้นใครได้ไว้ ถ้าสงไสยจะเก็บไว้ดูเล่นก็ตาม
 ฎาเห็นว่าเป็นที่สงไสยเพราะตราผิดอย่าง ก็ได้ให้เอามาขอแลก
 ต่อเจ้าพนักงาน ก็ระเอาทองพัศกิ่งส์ แลเงินบาทเงินกิ่ง
 บาท ซึ่งทำใหม่ใช้ช้อยู่มากในครึ่งนี้เปลี่ยนให้ ชยวิตถ
 สงไสยเลย เงินทองพวกนั้นเประเมื่อค้หมกไม่ใช้ของแดง
 ของปลอม อนึ่งเงินเหรียญบาทที่ทำในโรงจักรครั้งนี้ ผสม
 แรกทำพลก ๆ ไร่ล่ ๆ ไม่สู้ที่ เหมือนกับเงินเหรียญบาท
 ใหม่ ๆ มีอยู่บ้าง ลางที่ชลายชอกมรังกฎ กับหลังข้างเคียง
 กันอยู่ก็มี ก็เงินเหรียญบาทของผู้ใดนี้ ถ้าสงไสย
 ว่าเป็นเหรียญปลอม ก็ได้ให้เอามาให้เจ้าพนักงานดู ที่หน้า
 พระที่นั่ง สุกโทยสวรรค์ จะไม่เรียกเอาค่าคาญ ถ้าสงไสยอยู่
 ไม่หาย จะให้เผาให้ก็ระยอมเผาให้ แต่จะต้องเรียกค่า
 เผาตามธรรมเนียม เพราะเจ้าพนักงานเหนื่อยแวงมาก แล
 เสียด้านด้วย เงินเหรียญบาทที่ต้องสงไสย ถ้าเจ้าของ

ประกาศเพิ่มเติมทำอัฐิโสฬสอ่อนแลบางไป

มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่ง ให้ประกาศเพิ่มเติม
 มาด้วยเรื่องข่าวภาว่าอัฐิปลอม นั้น มีเหตุอยู่อย่างหนึ่ง ที่คน
 จะสงสัยเรื่องฎีกาที่กรมวัง เข้ายอฐิเขี้ยวโสฬส แต่แรกทำ
 นั้นก็ยกเงือกทองแดงเข้าให้ในแขงซึ่งละบาท ทำไปเป็นอันมาก
 ที่ยกทำอัฐิแลโสฬสครั้งนั้น แต่ด้วยหีบอย่างแผ่นเงินทำเงิน
 เทรียน ครั้นภายหลังมาในต้นปีชวดคคณนี้ ห้างเมือง
 สิงคโปร์แลห้างเมืองจีนลงไปหลายห้าง ลูกค้าไม่มีที่แลกเปลี่ยน
 เงินเทรียนด้วยใช้บิลซื้อสิ่งของ ก็เอาเงินเทรียน
 เข้ามามากนัก แล้วขอแลกเงินบาทไปใช้ ในกรุง
 เทพ นี้เงินเทรียนมีมากครั้งค้างอยู่ ต้องทำเงินบาท
 ให้ลูกค้าต่างประเทศแลกแก่กันวัน ๔๐๐ ซึ่ง แลใช้ราชการ
 จ่าย การ แลแจกเขี้ยวหวัคด้วย การต้องทำเงิน อยู่เป็น
 นิตย์ ไม่มีช่องที่จะหีบแผ่นที่ยก ทำอัฐิแลโสฬส การ
 ที่ยกหีบมาหลายเดือน ผู้ต้องการ อัฐิใช้ร้องทามาเกรง
 ให้ทำ จึงทรงพระราชดำริห์แล้วดำรัสสั่งให้เงินช่างที่ยก
 หลอมที่ยกแล้วหีบด้วยสีลา รองกระดาษทำเป็นแผ่น แล้ว
 ตัดเป็นแผ่นกลมมาที่ตราเขี้ยวอัฐิสองตุ ก็เห็นว่าคงใช้
 ไปได้เหมือนกัน แต่เงินช่างที่ยกเมื่อหลอมที่ยกที่เข้าทองแดง

08/10/2566

มาก ก็ว่ารัชหนัก เกิดเพลิงไหม้กระตาศ ซึ่ง รวงนำสีลา
 ทับตามเคย อย่างจีนนั้นเสียทำไม่ได้ จึงขอเงิน
 ติบุดมากจนกว่าแต่ก่อน ให้เนื้ออ่อนเข้า จึงไปรอกให้ทำ
 ตามจีนว่า คุ้มเหตุที่เนื้อติบุดอ่อนไปกว่าแต่ก่อน จักร
 ที่ควากดแรงอยู่อย่างเดิม ภายในแผ่นเขี่ยอัฐ ก็เส้นเขื่องไป
 สักน้อย เนื้อเขี่ยอัฐนี้ก็บางไปกว่าแต่ก่อน สักน้อย แล
 เขี่ยอัฐที่ทำครั้งหลังนี้ก็อ่อนไปกว่าแต่ก่อน สักน้อย แต่ผู้
 กไม่ทราบความนี้จึงเกิดโทษข้าง ก็สงสัยไปว่ามีผู้ปลอม
 ทำกรรมจึง เขี่ยอัฐที่อ่อนแกลบางไปได้ทำจำหน่ายไปแล้ว ๕๐๐๐
 เศสไม่มากนัก • บัดนี้ก็ได้คิดจัดการทำให้ ติบุดเขี่ยอัฐ
 แขงขึ้นเหมือนอย่างเดิมแล้ว แต่ทำไ้วันหนึ่งน้อยไปกว่า
 แต่ก่อน เพราะต้องหีบทำเงอยู่เปลือกงเวลา เขี่ยอัฐแล
 โดฟศครั้งก่อนที่ในงนี้ก็ได้ เขี่ยอัฐแลโดฟศใหม่นี้เนื้อ
 อ่อนบางก็ได้ ไ้รอกให้ใช้ไ้เหมือนกัน ถ้าตราหลวงยัง
 มีอยู่แล้ว แลไม่ไ้ตัดแเงาะให้ซาคให้หลุดแล้ว ผู้ไ้
 ไร่ จะเอามาขึ้นเอาเงินหลวงไปแต่พระคลังก็ได้เหมือนกัน ถ้า
 ใช้สิ่กหรือไปข้าง ก็คงรับแกล จะแกลเอาอัฐใหม่ไปใช้ก็ได้
 จะขึ้นเงินก็ได้ 08/10/2566 ถ้าเห็นว่าเป็นตราหลวง ซึ่งบับด้วยจักร
 แล้วใช้ไ้หมด ก่อเป็นแผ่นหลอมแลตราฝักไปจึงจะเป็นของ

ประกาศราคาเช่า

มีพระบรมราชโองการมารพระยัฒนาสุรสิงหนาท ให้
ประกาศให้ทราบทั่วกันทั้งในกรุงนอกกรุง ว่าขึ้นฝั่แล้ง
หน้าน้อย ราษฎร^{ผู้}คน^{ผู้}ก็^{ผู้}ซ้อ^{ผู้}ขาย^{ผู้}เข้า^{ผู้}ราคา^{ผู้}แพง^{ผู้} ตามใจ^{ผู้}
มี^{ผู้}เข้า^{ผู้}หยาก^{ผู้}ไต้^{ผู้}เงิน^{ผู้} ผู้^{ผู้}กลัว^{ผู้}อด^{ผู้}หยาก^{ผู้}ซ้อ^{ผู้}เข้า^{ผู้}ไว้^{ผู้} ก็^{ผู้}การ^{ผู้}เรื่อง^{ผู้}
นี้^{ผู้}ใน^{ผู้}พระ^{ผู้}เจ้า^{ผู้}แม่^{ผู้}น^{ผู้}กิน^{ผู้}ไม่^{ผู้}ซ้อ^{ผู้}ข^{ผู้}วาง^{ผู้}อะ^{ผู้}ไร^{ผู้} โปรด^{ผู้}ให้^{ผู้}ตาม^{ผู้}แต่^{ผู้}ใจ^{ผู้}
ราษฎร^{ผู้}จะ^{ผู้}ซ้อ^{ผู้}ขาย^{ผู้}กัน^{ผู้} ไม่^{ผู้}ใ^{ผู้}ด้^{ผู้}ห้าม^{ผู้}ข^{ผู้}รวม^{ผู้}พ^{ผู้}ก^{ผู้}ต^{ผู้}ก^{ผู้}ร^{ผู้}า^{ผู้}ค^{ผู้}า^{ผู้}ค^{ผู้}ม^{ผู้}ห^{ผู้}ร^{ผู้}อ^{ผู้}ย^{ผู้}ง^{ผู้}
หนึ่ง^{ผู้} อย่าง^{ผู้}ใ^{ผู้}ใด^{ผู้} ถ้า^{ผู้}มี^{ผู้}ใ^{ผู้}้^{ผู้}ใ^{ผู้}ไ^{ผู้}ไป^{ผู้}อ^{ผู้}ง^{ผู้}ร^{ผู้}บ^{ผู้}สิ^{ผู้}วัง^{ผู้}หลวง^{ผู้}ก็^{ผู้}ท^{ผู้}ว^{ผู้}ง^{ผู้}ว^{ผู้}่า^{ผู้}ก^{ผู้}็^{ผู้}ว^{ผู้}่า^{ผู้}
พ^{ผู้}ก^{ผู้}ต^{ผู้}ก^{ผู้}ร^{ผู้}า^{ผู้}ค^{ผู้}า^{ผู้}ค^{ผู้}า^{ผู้}ห^{ผู้}ำ^{ผู้}ม^{ผู้} ไม่^{ผู้}ใ^{ผู้}ด้^{ผู้}ใ^{ผู้}้^{ผู้}ข^{ผู้}าย^{ผู้}แพ^{ผู้}ง^{ผู้}ข^{ผู้}ู^{ผู้}เ^{ผู้}น^{ผู้}ผู้^{ผู้}ข^{ผู้}าย^{ผู้}เข้า^{ผู้} ก็^{ผู้}อย่า^{ผู้}ใ^{ผู้}้^{ผู้}
ใ^{ผู้}้^{ผู้}เ^{ผู้}ล^{ผู้}ย^{ผู้} ให้^{ผู้}จ^{ผู้}บ^{ผู้}เ^{ผู้}า^{ผู้}ค^{ผู้}ว^{ผู้}มา^{ผู้}ส่ง^{ผู้}กร^{ผู้}ม^{ผู้}พระ^{ผู้}นคร^{ผู้}บาล^{ผู้}โดย^{ผู้}มี^{ผู้}พ^{ผู้}ว^{ผู้}ก^{ผู้}พ^{ผู้}้อง^{ผู้}
ใ^{ผู้}ไป^{ผู้}ม^{ผู้}าก^{ผู้}จ^{ผู้}บ^{ผู้}ไม่^{ผู้}ใ^{ผู้}้^{ผู้}ใ^{ผู้}้^{ผู้}ร^{ผู้}ู^{ผู้}จ^{ผู้}ก^{ผู้}ห^{ผู้}ม^{ผู้}ำ^{ผู้}ร^{ผู้}ู^{ผู้}จ^{ผู้}ก^{ผู้}ซ^{ผู้}อ^{ผู้}ไว้^{ผู้}แล้ว^{ผู้}มา^{ผู้}พ^{ผู้}้อง^{ผู้}จะ^{ผู้}ท^{ผู้}ำ^{ผู้}ใ^{ผู้}ท^{ผู้}อ^{ผู้}ย^{ผู้}ใ^{ผู้}
ประกาศ^{ผู้}มา^{ผู้}ว^{ผู้}ิน^{ผู้}พ^{ผู้}ก^{ผู้}ศ^{ผู้}ก^{ผู้}ย^{ผู้}ก^{ผู้}ี^{ผู้} เต^{ผู้}น^{ผู้}สิ^{ผู้}ย^{ผู้}ส^{ผู้}อง^{ผู้} แร^{ผู้}ม^{ผู้}ล^{ผู้}ี่^{ผู้}ค^{ผู้}ำ^{ผู้} ย^{ผู้}
ช^{ผู้}ว^{ผู้}ก^{ผู้}ค^{ผู้}ค^{ผู้}ก

ประ ภาศ พระ ราชทาน พระ บรมราโชวาทเตือนสติ

แก่ผู้ซื้อเข้าขายเข้า

มีพระบรมราชโองการ ามพระยันทูรสุรสิงหนาท ใน
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดพระ ราชทาน
 โอวาทความสั่งสอนเตือน สติแก่ผู้ซื้อเข้าขายเข้า ทั้งปวง
 เพราะผู้ซื้อที่คนซื้อนั้น เพราะผู้ขายที่ภักโง่งราคานัก
 จึงวิ่งไปต่าง ๆ ผู้ซื้อนั้นหาเกินกว่าการอื่น แต่ผู้เอาใครย
 เข้าเรือน ทำนผู้อื่นอยู่ ไม่มีที่ไว้เข้าเป็นยั้ง ฉาง สะสมไว้
 กอถูการค้าชาวเรือชาวแพ แต่ผู้เอาใครยวิ่งเข้าบ้าน ขนนางแล
 อื่น ๆ พวกนี้ ยามเมื่อราคาเข้าเป็นปรกติก็ซื้อเข้าสาร
 กิน แต่ลูกค้าชาวเรือชาวบกที่ขึ้นบกเรือเล็กแลหอยเข้า
 สาร ขาย ถึงที่ อยู่ของตัว ไม่ได้ไปเที่ยวซื้อหาไกล ๆ ห่าง
 ที่ อยู่ของตัวเลย ก็ขึ้นเรือแล้วนำไม้ส้มไม้ผล คนที่ค
 ก็นักตัวเข้า จะแพง ซึ่ง ก็นซื้อเข้ามากผู้ขายเข้าหยากได้เงินมาก
 เห็นเป็นครั้ง เป็นคราวที่ จะโง่งราคาสูงไว้แล้วก็ขึ้นราคาไป ที่
 จริงนั้นเข้าหลังก็ยังมีเหลือ อยู่มาก ถ้าเข้ามีน้อยแล้วผู้
 ขายก็จะกลัวอก ที่ไหน จะขายให้เพราะหยากได้เงิน จึง ขาย
 แต่เพราะคิน ก็นซื้อมากมายหยากได้เงินมากก็ขึ้นราคาไป ก็
 ฝ่ายผู้ซื้อหยากซื้อแต่ถูกก็คิดไปตามใจเป็นพาด หยากจะ

08/10/2566

ให้ผู้มีอำนาจไปคุมหรงข่มขู่ ชื่นใจให้ผู้ขาย ๆ แต่ราคาคำ ๆ ก็ซึ่งจะให้ทำอย่างนั้นไม่ควร เมื่อเป็นอย่างนั้นผู้มี
 เข้าอยู่ก็กลัว จะถูกข่มขู่ชื่นใจให้ขาย ราคาคำ ๆ ก็ จะพากัน
 กักเข้าเสีย ผู้ที่ไม่มีเข้าไม่มีที่ซื้อ จะมีพากัน ออกๆ ?
 เมื่อ ตกแล้ว จะมาร้องให้ ผู้มีอำนาจ ที่ตัวขอ ให้ ข่มขู่ผู้ขายเข้าให้
 ขายแต่ถูกนั้น ให้ไปเที่ยวค้นปล้นแย่งเจ้าของเข้ามาแจกให้ตัวๆ ?
 ผู้มีอำนาจมีขมไม่ ควร จะเป็นฆ่าศึก แต่ผู้หาความผิดมิได้
 เพราะฉะนั้นจึงสั่งสอนมาว่าผู้ที่ซื้อเข้า จะซื้อง่าย ๆ อยู่
 อย่างก่อน ๆ ไม่คิดผิดเหมือนด้วย ความ อุตสาหข้าง ผู้ขาย
 เข้าก็ คง จะขึ้นราคาสูงไป ก็ถ้ามาขึ้นราคาสูงแล้วอย่าพา
 กันขึ้นซื้อ ถึงกลัว จะไม่มีเข้าก็ขึ้นก็ อุตสาหไปไกล ๆ หนี
 หนึ่ง คืออย่าซื้อแต่พวกเร่ขาย ไปซื้อซื้อ ขอบันเขาแต่
 โรงสี โรงไรขายแพงเหมือน กับพวกเร่ขายก็ อย่าซื้อ โรง
 ไรขายตกลงมาหน่อยหนึ่ง จึงซื้อ พวกเร่ขายๆ โรงไรที่ขาย
 แพง เมื่อไม่มีผู้ซื้อๆ หนีไป ทนไม่ได้ ก็ จะลด
 ราคาสูงมาเองไม่ต้องข่มขู่ตก อย่างหนึ่งแต่ก่อนเมื่อ มี
 โรงสีเข้าสาร ขายยังน้อย อยู่ตามบ้านเรือนต่าง ๆ จนในพระ
 บรมมหาราชวงษ์ 08/10/2566 แล พระ บวรราชวงษ์ ก็มีกระเคื่อง แลครกตำ
 เข้า แดขทุกเข้าทุกเรือน กลาง วัน ฤย้ายแล้วนายก็ ใช้ให้

ย่าวทำ ครอบละ สากข้าง สอง สากข้าง แล้วก็ใส่คเปน
 สาร กรอก ม่อ ที่ เคี้ยว เห็น เป็น คัง ฐึ มา แต่ ก่อน นาน ก็
 เคี้ยว เพราะ โรงสี เขามี ชน มาก ครอบ สาก กระจ เคือง จึง สบาย สดไป
 เหมือน กับ คีบ แล ใน ชัน ฟ้าย แล ก็ ทอผ้า ก็ เมื่อ ชาวต่าง ประ
 เทศ เขา ผ้า มา ขาย เขา ค้าย มา จำหน่าย มาก จน ราคา ถูก
 ไป กว่า ค้าย ที่ ชน ผ้า ที่ ทอ ใน เมือง นี้ การ คีบ ฟ้าย ก็ คีบ ฟ้าย ชัน
 ฟ้าย ทก ทน ทก แห่ง ก็ อื่น ทร ชาน หาย ไป ยัง มี อยู่ ย่าง แต่ ทอผ้า ก็
 เขา ค้าย เมือง นอก มา ทอ

ก็ ใน กาล ชัน พวก ที่ ล่อง เข้า เปลือก แขวง กรุง เก้า มา ขาย แล
 มา ส่ง โรง สี่ แล ยาน ผู้ มี ชุง ฉาง โดย มาก คน ที่ คีบ แล เล็ก น้อย
 แต่ ก่อน เคย ทำ เข้า กิน แแทบ ทุก เวลา ก็ ไม่มี ใคร ทำ เข้า กิน ภา กั้น
 ชัน ซอ เข้า สาร รำ ไป ก็ เป็น เหตุ ให้ ผู้ ขาย เข้า ได้ ใจ กำ เวบ โกง
 ราคา ไป ก็ ถ้า แม่ ชัน ไม่ ซอ ราคา แพง หา ครอบ หาสาก
 ชน อย่าง ก่อน ให้ หลาย แห่ง แล ไป ซอ ซอ ชน เข้า เปลือก จาก
 เรือ เข้า ฤ ไป ซอ มา แต่ ชาว นา ไกล ฤ ไกล ตาม แต่ จะ ไป ได้ ถึง
 จะ ยาก ถ้า ยาก ก็ อุตสาห หน เขา น้อย หนึ่ง ไซ้ ซอ เขา เข้า เปลือก
 มา เกือบ ไว้ ใน เข้า ใน เรือ น ภา คำ กิน ไป ใน เดือน หนึ่ง สอง เดือน
 08/10/2566
 ผ่าน ฝน ไป จน ให้ คน ขาย เห็น ว่า ไม่ สู้ ชัน ซอ แล ราค า เข้า
 ก็ จะ ค่อย ลด ลง ถ้า ผู้ ซอ เข้า กิน พง คำ สึง สอน หนึ่ง อุตสาห ทำ ตาม ย่าง

หลาย ๆ ราย ผู้ชายก็เห็น จะโกงราคาขาย ไปไม่ได้คอก ก็
จะบอกำไรแค่น้อยเข้าต้องลดราคาลงมาเอง อันนี้เป็นโอวาท
สั่งสอนแก่ผู้ซื้อเข้า

ฝ่ายผู้ชายเข้านั้น ก็จงฟังคำสั่งสอนข้าง การที่
ฝน แล้ง ใน บขวค อดทนทั้งขบ ก็เป็นครึ่ง เป็นคราว อยู่ ที่คน จะ
คืนซื้อเข้าด้วยราคาแพงไปจนเห็น ฝน ใหม่ๆ ผู้ชายเข้า ใน แผ่นดิน
ประจุบันนี้ ทั้ง ชาวนาแล ชาว ล่องเข้าขาย แล ชาวโรง ส
แลพวก ขันทุก เข้าสาร ไปเทขาย เร่ขาย ก็ได้เงินของมีกำไร
มากมาย มาก กว่าแผ่นดินก่อน ที่เป็นนี้เป็นสินแต่ก่อนก็หลุดไป
มากหลาย ราย อยู่ ด้วย กัน คนทั้ง บ้าน ทั้ง เมือง ก็สำคัญว่า
พวก ขายเข้ามั่ง มีทรัพย์สินมั่งมี กว่าแต่ก่อน ก็ครั้งนี้ จะภาทิน
คืนโกง ราคาเข้าให้ สูงมาก นักไปผู้ซื้อที่เป็นคนซื้อ ๆ มีทรัพย์สิน
สมบัติ อยู่ข้าง ไม่มีเข้ากินก็จะซื้อไปได้ แต่ผู้ ที่ยาก จน
เข็ญใจ ไม่มีเงินจะซื้อแพง ๆ แลใจเป็นพาลก็มีเป็นอันมาก
ถึงจน ถึงยาก ก็คงต้องกินเข้า ก็เมื่อไม่มีเข้า จะกิน ไม่มีเงิน
จะซื้อเข้ากิน ก็ จะภาทินเป็นโจรเป็นผู้ร้ายประพฤติกการผิด ๆ
วุ่นวายไปต่าง ๆ ก็เมื่อผู้ชายเข้าแลเจ้าของเข้าที่มีเข้าอยู่
ๆ ที่เขารู้ว่ามีทรัพย์สินอยู่ ฤๅได้เงินไป มาก อยู่ในที่เปลี่ยว ๆ
ไปในที่เปลี่ยว จะถูกโจรผู้ร้ายปล้นชิงวิ่ง สดม ถึง จะไว้ใจ

ข้าพเจ้าแผ่นดินว่า จะเป็นที่พึ่งคุ้มครองรักษา ก็คิดกให้ที่เด็ก
 กว่าตัว จะสกกิ่งงา จะใหม่ก็ ถ้าแม่ผ่นผ่น ชายไป ขยำพากัน
 ด้นชายเขาถ้าไรให้มากนัก ทำให้ผู้ซื่ออินคี่ชออยู่ จะไต่ชายเข้า
 แลบันทึกเข้าไปชายโดย สดวก สบาย ไม่มีอันตรรายต่าง ๆ
 คึกการยาวรักษาตัวบ้าง ขยำเห็นแต่แต่จะไต่ อนึ่ง จึงมีเมตทา
 กรวดาแก่คนยากคนจน ถ้าเห็นว่าซัดสนเข้าแล้ว ก็
 เลือหน้าชายให้เขาถ้าไรแต่่น้อยบ้าง เขาใจผู้ซื่อไว้ขยำให้
 เข้าพวกผู้ จะคิดร้ายแก่ตัวจึงจะก็ อนึ่ง เป็นโหวาท
 สั้งสอนแก่คนผู้ชายเข้า ประภาคมาวันอาทิตย์ เดือน
 สิบสอง แรมสิบสี่ค่ำ ปีชวด ฉศก คักราช ๑๒๒๖
 ฤาเป็นวันที่ ๔๔๖ ในรัชกาลประจุบันนี้

เจ้าพนักงานหอสมุด

ประกาศเรื่องหม่อมราชวงศ์ หม่อมหลวง เรียกกันว่าเจ้า
 มีพระบรมราชโองการมา พระยาศรีสุริยราชวงศ์
 ประกาศแก่พระราชวงษานวงศ์ แลข้าราชการ แลราษฎร
 ในกรุง นอกกรุง แลเจ้าเมืองกรมการให้ทราบทั่วกันว่า
 หม่อมราชวงศ์ ในข้าราชการ เรียกว่าหม่อมหลวง ที่ไพร่ ๆ
 ก็เรียกเจ้านั้น เป็นวิเศษอยู่กว่าไพร่อย่างเคียวแต่ไม่ต้องสัก
 ซ้ำมือ นอกนั้นก็เหมือนไพร่ เข้าถวายตัวทำราชการ
 รับเบี้ยหวัดแลใช้อยู่ในมหาดเล็กก็มี ที่รับเบี้ยหวัดอยู่
 ในท้ายหม่อมเจ้า ทำราชการในโรงหล่อแลการอื่น ๆ ก็มี
 ที่เที่ยวชักชวน แอบแฝงเจ้านายขุนนางอยู่ก็มี ที่เที่ยวอยู่
 เหมือนกับไพร่ไม่ควรที่ใครจะว่าเป็นเจ้า จนใจว่าไร
 ไม่ได้ทำไม่ได้ คำนี้ให้เลิกที่เคียว ข้าราชการ
 ในกรุง กัด หัวเมือง กัด อย่าว่าอย่างนี้เลย การควร
 อย่างไร ก็ให้อย่างนั้นเหมือนกันกับไพร่ คือว่าถ้าฟ้อง
 โรงศาล ก็ให้รับฟ้องเสนอลูกขุนให้ ให้ผู้ประทัยฟ้อง
 ประทัยไปศาลตามกระบวนความ เมื่อจะหมายเอาตัว
 หมายให้สนมพลเรือนจับส่ง ก็ถ้าอยู่ในตำแหน่งราชการ
 มหาดเล็ก ในพระบรมมหาราชวัง แลพระบรมราชวัง
 ให้สนมพลเรือนหมายมาหมายไปให้ตัวนายในมหาดเล็กส่ง ก็

ถ้าหม่อมราชวงศ์วงษ์นั้น รัชชเชษฐกษัตริย์อยู่ในท้ายหม่อมเจ้า
 เห็นขุนศาลส่งความไปถวาย พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวง
 เทเวศร์วิชัยรินทร์ชำระ ฎีกาหม่อมราชวงศ์ที่ไต่ทิวมา
 เกาะไม่กลัวขุนศาลจะเขียนไม่ถนัดกลัว ขยายอยู่ ก็ให้ส่งความ
 ไปถวายพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทเวศร์วิชัยรินทร์
 อีกเหมือนกัน ถ้าหม่อมราชวงศ์ทำราชการในพระบวรราชวัง
 เช่นมหาดเล็ก ก็ให้ประทัยความให้พระยามณฑิยบาล
 ชำระ ถ้าเป็นความฉกรรรมใช้ความประทัยเป็นความ
 ร้องต่อกรมพระนครบาล อย่าให้หลงระเมอพูดสำนวนป่าอยู่
 ให้นายอำเภอลาดกระเวนรีบไปจับเอา มา อย่าว่า
 หม่อมราชวงศ์เลย คำว่าเจ้านายว่าไม่ได้ อย่าให้มี
 ทั้งในกรุงแลหัวเมือง ประกาศมาวันศุกร์ เดือนอ้าย
 ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ปีชวดฉศก คักราช ๑๒๒๖ ฎีกาเป็นวันที่ ๒๕๔๘
 ในราชกาลพระที่นั่ง

ประกาศขี้กเข้าไม้ให้จำหน่ายนอกประเทศ

ด้วยเจ้าพระยาวรวิงษ์มหาโกษาธิบดี ขอประกาศ

แก่เจสัวผู้แต่งเรือไปค้าขายเมืองต่างประเทศ แลคนทั้งหลาย
ที่มีเข้าไปขายแก่เจสัวนายห้าง ให้ทราบทั่วกัน ด้วยมีพระ

บรมราชโองการ ฝ่าพระบิณฑุรสรสังหนาท คำรัสเหนือเกล้า
เหนือกรมอสมสั่งว่า ขี้ชวดคคกนี้ ในพระราชอาณาจักร

สยามนี้ ส่วนข้างตะวันตกปนหน้าท่วม ส่วนอื่นอื่นปนน้อย
หน้าน้อย

ราษฎร ทำนาलगแห่งทำสิบส่วนได้สองส่วน
लगแห่งทำสิบส่วนได้ส่วนหนึ่งข้าง

लगแห่งเข้าเสีย
ไม้ไผ่ที่เคียว ผู้ที่มีเงินก็คั้นกินชื้อเข้าไว้ จนราคาเข้าสาร

ชื้อลงถึงละทิ้งคำดัง เคียวนี้ตกลงมาอยู่ถึงละห้าถึงเพื่อง
ราคาเข้าเปลือกเล่าก็คงอยู่แถวนี้ ละหาสิบบาทก็สิบบาท ตาม

เข้างามเข้าไม่งามราคาเข้าก็ไม่ลกลดขลงมาอีก เข้าแพง
ทั่วไปทั้งหัวเมือง แลในกรุงเทพ ราษฎร อยู่ตามหัวเมืองที่

เป็นคนซัดสนยากจนไม่มีเงิน จะชื้อเข้าทำนาก็ไม่ได้ ต้อง
เข้าข้าหากลดยแลเก็บขยไผ่ มากินค้างเข้า

นางที่ก็หาของ
อื่นปนเข้ากิน ก็มีโดยมาก ครั้นจะไม่ขี้กไว้ จำพวก
ที่มีเข้าเห็นราคาเข้าแพงก็จะสิเป็นเข้ากลดขง เข้าสาร
ขายลงเรือใหญ่ไปนอกประเทศ จะเอาพิชนพรรคเข้าไว้

08/10/2566

ก็แต่ภอของตัว ครั้นถึงรถทำนาคนที่ไม่ม่พรรคเข้า
 จะไปเที่ยวซื้อหาแบ่งปันกันมาทำเข้าปลูก ก็จะได้แห่งละเล็ก
 ละน้อย ถึงจะมีฝนบริบูรณ์ก็จะทำนาไม่ได้เต็มภาคภูมิ
 เขาก็จะแพงต่อไปอีก จะขาดผลประโยชน์ไปทั้งผู้ไ้แบ่งหรือ
 แลผู้ทำนาเข้าเป็นสินค้าใหญ่แล้ว ก็เป็นกำลังแก่บ้านเมือง
 ทรงพระมหากรุณาเมตตาแก่อาณาประชาราษฎร์ แล
 ลูกข้าพ้านิชทั้งปวงทั่วไป เพื่อให้เป็นประโยชน์ด้วยกัน
 ทั้งคนในประเทศ แลคนต่างประเทศ จึงได้ขอซื้อเข้า
 แต่นายห้างต่าง ๆ ที่เข้ามาตั้งห้างซื้อขาย แต่เดือนสาม
 ขึ้นค่ำหนึ่ง บังคับคดก เพราะหนังสือสัญญาไม่ให้บอกเขา
 ให้รู้ก่อนห้ามเดือนหนึ่ง แต่ลูกค้าที่กรุงเทพฯ แล
 ลูกค้าอื่น ๆ ที่ไม่ได้ทำหนังสือสัญญานั้น จะขอซื้อ
 คงแต่เดือนยี่ ขึ้นค่ำหนึ่ง บังคับคดกไปแปดเดือน จน
 สิ้นเดือนเก้า บังคับสัปดาห์ ถ้าเห็นต้นเข้าในนา
 ตั้งตัวได้บริบูรณ์ ฝนต้นมือกลางมือเป็นปรกติ ควรจะเปิด
 ไร่แล้ว จึงจะออกหนังสือประกาศให้รู้ ถ้าเห็นว่าฝน
 ไม่บริบูรณ์เข้าในนาไม่ได้ผลเต็มภาคภูมิเสียไปมาก ก็
 ขอซื้อต่อไปอีกยี่หน ๐๘/๑๔/๒๕๓๖ เมื่อถึงเดือนยี่ขึ้นค่ำหนึ่ง บังคับคดก
 กำหนดห้ามแล้ว ขอเสียอย่าให้เจ็ดแล้วแลลูกค้าผู้ซื้อเข้า

ประกาศเงินค่านาตราแดงโปรดให้ตั้งค่าง

มีพระบรมราชโองการ หมาย พระ บัณ พุรุ สรุ สิงหนาท ให้
 ประกาศแก่ผู้สำเร็จราชการ เมือง แลกรมการ พันนาข้าหลวง
 ๒ สนา นายอำเภอรวิ แขวง กำนัน แลราษฎร ชายหญิง นั้น ๆ
 ยันคาเป็น เจ้าของ นามีตราแดง ในแขวงกรงเก่า แลลพบุรี
 แล่อ่างทอง แลลสุพรรณบุรี ยันคาที่เคยเลี้ยค่านาอย่างนาคู้โค
 ๒ ผูกชาติตาม จำนวนตราแดงเสมอข ๒ ไม่มีประเมินตาม อย่าง
 ๒ ขวมเนียมแต่ก่อนมานั้น ให้ทราบทั่วกันตามคำประกาศน
 ๒ จะว่าพิศการ ในตัวเล็กแล แต่ใจความในอักษรตัวใหญ่
 ๒ ใคร ครานจะอ่านมาก ก็จง อ่านแต่ตัวที่อักษรใหญ่ข้างท้ายเถิก
 ๒ ประกาศพิศการดังนี้

ว่าการ ขวมเนียมสำหรับ แผ่นดิน มาเรียกค่านา ๆ คู้โค
 ๒ คือนาหวาน ในแขวงที่ ออก ซอ มา แล้ว นั้น ให้เรียกเสมอตาม
 ๒ จำนวนในตราแดง ไม่มีประเมิน ตรวจเรียกแต่ตามที่ได้ทำ อย่าง
 ๒ นาขี้เกย นาขี้ก ที่เรียก ว่านาฟางลอยนาหน้าฝน ในแขวง
 ๒ ที่ ออก ซอ มา แล้ว นี้ ก็ แลนาหวาน ที่ทำมาแล้วหลายปี
 ๒ ยังไม่มี ขวณ ซึ ขวณ ในตราแดง แล้ว ก็ ซึ ข้าหลวงเสนาไป
 ๒ ประเมินเรียกแต่ตามที่ได้ทำทุกปี เหมือน อย่าง สมภัก สร
 ๒ การ ซึ ขวมเนียม สึ แผ่นดิน มา ๆ ค่านานั้น

08/10/2566

แต่ก่อนเรียกเป็นทางเข้าดวงชั้น ดวงหลวงไว้สองถึง แล้ว
 เข้าจิตซอเป็นราคาหลวงอีกไว้สองถึง พระราชทานเงิน
 ให้ไว้สอง^๕ เป็นราคาหลวงถึงสองไฟ แต่ราษฎรต้องขน
 มาส่งถึงดวงในกรุงแลดวงหัวเมือง ตามแต่เจ้าพนักงาน
 จะบังคับ ราษฎรได้ความยากง่ายบ้างไม่เสมอกัน ที่
 ได้ความยากก็ร้องทูลขอล่าวโทษ ขี้หลวงเสนาแลเจ้าพนักงาน
 ไปต่าง ๆ ต้องมีผู้ตัดสินเป็นถ้อยความอยู่เนื่อง ๆ มา
 จนถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้น
 ทรงพระราชดำริห์พร้อมกับความคิดเจ้านายต่างกรมแลเสนาบดี
 เห็นว่าเรียกทางเข้าค่านา แลจิตซอเข้าเป็นตัวเข้าแล้วบังคับ
 ด้ยให้มาส่งถึงดวง ราษฎรได้ความลำบากมากบ้างน้อยบ้าง
 ไม่เสมอกัน ที่ถูกเกาะครองเร่งรัดก็มีกร้องทูลขอล่าวโทษ
 เจ้าพนักงานแลขี้หลวงเสนา เป็นถ้อยความต่าง ๆ เนื่อง ๆ
 จึงได้คิดอ่านตั้งอย่างธรรมเนียมเสียใหม่ เล็กเรียกทางเข้าค่านา
 แลจิตซอเป็นราคาหลวง อย่างแต่ก่อนนั้นเสีย แล้วมีพระราช
 บัญญัติ ให้เรียกเป็นค่านาไว้สองสิ่งเพื่อเสมอจันไปทั้งนา
 คู่โคแลนาฝนฟางลอย แต่การที่เรียกตามประเมินนาซึก
 นาน้ำฝนฟางลอย แลเรียกตามจำนวนในตราแดง แลนา
 คู่โค^๕นี้ ยังคงอยู่ตามเดิมไม่ยกย้าย ก็เมื่อใดฝนแล้งน้ำน้อย

ฤๅนี้มากเกินประมาณ ราษฎรเจ้าของนาโคโคที่ต้งเสียบตามจำนวน
 ตราแดง มีกร้องทุกข์ว่าทำนาได้ผลน้อย จะทนเสียบค่านว
 ตามจำนวนตราแดงไปไม่ได้ ที่เสนไพร่หลวงฝ่พาย แล
 พวกฟ้องของพวกเขาฝ่พายมาเข้าซื้อกันถวายฎีกา ในกรุงเทพฯ
 บ้าง ก็การที่สำเร็จแก่ผู้ร้องนั้นเป็นไปต่าง ๆ เอนิยมลงไม่ได้
 ลงที่ ก็โปรดให้ยกให้ลดให้แค่ไพร่หลวง กรมฝ่พายที่ลงมารับ
 ราชการบางที่ก็โปรดให้ ประเมินเรียกเอาแต่ตามที่ใดทำบางที่
 ก็โปรดลดให้ไว้ละเพื่อง เสนอไปในชั้นหนึ่งนั้น ตามครั้งคราว
 ที่เป็นใหญ่เช่นน้อยหาชั้นลงเป็นอย่างไม่ จนมาถึงรัชชกาล
 เป็นปีที่ ๒ ในแผ่นดินพระ จุฬินนี้ฝนแล้งน้ำน้อย คล้ายกับใน
 ชั้นนี้ ได้ทรงพระราชดำริพร้อมกันท่านเสนาบดี ก่อนแต่
 ยังไม่มีใครมาร้องว่า ในชั้นนี้ฝนแล้งน้ำน้อย จะเรียกค่านาคูโค
 เสนอไว้ละสิ่งเพื่องตามจำนวนในตราแดง เห็นจะมีผู้มาร้องเช่นแน่
 เมื่อต่อมีผู้มาร้องแล้ว จึงจะได้ไปประเมินเรียกแต่ตามที่
 ใดทำก็ จะรู้ เช่นแน่ได้ยากไป เพราะกว่า จะได้ประเมินหา
 คลอดเสียบแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการ คัดรัสสั่ง เจ้า
 พระยาพลเทพสรรพพลเสนาบดี ขึ้นไปตั้งกองอยู่ที่กรุง
 เก่า แต่งข้าหลวงเสนาออกประเมินนาคูโค ให้รู้จำนวน
 ว่าทำได้เท่าไร ทำไม่ได้เท่าไร ค่าเส้นเชือกที่ประเมินนั้น

08/10/2566

ด้ไม่ได้ คิด ครั้นประเมินเสร็จแล้ว ก็โปรดให้เรียกค่านา
 ไร่ละสลึง ^๕เพื่องแต่ที่ใดทำ ที่ไม่ได้ทำ โปรดยกพระราชทาน
 ให้ ครั้นมาข้เงาะสัปดาห์ โปรดให้ เกินนาทำตราแดง
 ใหม่ จึงได้ทรงพระราชดำริห์ พร้อมกับความคิดท่านเสนาบดี
 เห็นว่านา ^๕คู้โคกข้งเสีย ไร่ละสลึง ^๕เพื่อง เสมอ ตามจำนวน
 ในตราแดงนั้น เสียเปรียบนาข้กอยู่ เพราะ นาข้กเสียแต่ตาม
 ที่ไว้ ซึ่งแต่ก่อนมีอย่างธรรมเนียม ยังค้ำให้นาคู้โคกเสีย
 ตามจำนวนในตราแดงเสมอ ^๕นั้น ก็เห็นว่านาหว่านมีผลมาก
 กว่านาข้ก ถึงใน ^๕ปีฝนแล้ง นาข้กน้ำฝนฟาง ลอยเสียทำไม่ได้
 น้ำเหนือ นามาก นาคู้โคกก็ทำได้ ^๕หนึ่ง ประสงค์ จะยกเจ้าของนา
 ให้ ^๕อุสาห์ทำนาให้เต็ม ^๕จึ่งได้ข้ค้ำให้ เรียกเสมอ
 ตามจำนวนใน ^๕ตราแดงไม่มีประเมิน ^๕ครั้นเมื่อปีเคราะห์
 คู้ นาคู้โคกถึงมีผลมาก ราคาเข้าก็ต่ำกว่าเข้านาสวน
 นาข้กคิดคู้ก็ ^๕กอด ^๕ชช ^๕เซยกัน แล ^๕ซึ่ง ^๕ประสงค์ ^๕จะยก ^๕ได้
 ราษฎร ^๕ทำนา ^๕ให้ ^๕เต็ม ^๕จน ^๕นั้น เห็น ^๕ว่า ^๕ข้ค้ำ ^๕เข้า ^๕จะ ^๕เบียด ^๕ให้ ^๕ขาย
 คน ^๕ต่าง ^๕ประเทศ • ^๕ไม่ได้ ^๕ข้ค้ำ ^๕เหมือน ^๕อย่าง ^๕แต่ ^๕ก่อน • ราษฎร
 คง ^๕พอใจ ^๕ทำ ^๕เต็ม ^๕จน ^๕อยู่ ^๕เอง ^๕ซึ่ง ^๕ราษฎร ^๕เจ้า ^๕ของ ^๕นาคู้ ^๕โคก ^๕ข้ง
 เสีย ^๕ไร่ ^๕ละ ^๕สลึง ^๕เพื่อง ^๕เสมอ ^๕อยู่ ^๕นั้น เช่น ^๕อัน ^๕เสีย ^๕เปรียบ ^๕นา ^๕ข้ก ^๕อยู่
 ถ้า ^๕ฝน ^๕แล ^๕น้ำ ^๕เป็น ^๕ปรกติ ^๕ทำ ^๕นา ^๕ได้ ^๕เต็ม ^๕จน ^๕เสีย ^๕แต่ ^๕น้อย ^๕ก็ ^๕จะ ^๕ยอม

๒๓/10/2๓66

เสียไป ถ้าเมื่อใดฝนแล้ง น้ำน้อยก็คงจะร้องว่าทนค่ามา
 ไม่ได้ เพราะฉะนั้นควรจะลดค่านาข้าวโคทั้งปวงขึ้นตามซึ่งเรียก
 ตามจำนวนในตราแตงนั้น พระราชทานให้ไว้ละเพื่องทศยเสียออกไป
 ใช้เหลือส่วนนำแทนส่วนของนาที่ทำไม่ได้ ในบางปีมีบางครั้ง
 บางคราวเมื่อฝนแล้ง น้ำน้อยที่เกี่ยว เมื่อฝนแล้งน้ำ
 น้อยก็ตีแปนปรกคักก็ให้เรียกแต่ไว้ละสลึง ตามจำนวน
 ในตราแตง เหมือนกันให้ราษฎรเข้าซื้อทำนาผูกขาดตาม
 จำนวนในตราแตงที่เกี่ยว ไม่มีช่องที่จะร้องเพราะได้ลดไว้
 ให้ต่ำกว่าขายอยู่แล้ว ถ้าใครยังเห็นอยู่ว่าจะทน
 เสียค่านาไปไม่ได้ ก็ให้เวนนาแก่กรมนาผูกเป็นหลวงเสีย
 ที่เกี่ยว การที่โปรดให้ลดค่านาตราแตงพระราชทานราษฎร
 เพื่อไม่ให้เสียเปรียบในปีฝนแล้งน้ำน้อย ซึ่งจะมีบางครั้ง
 บางคราวล่วงหน้าไว้ ตั้งแต่ขึ้นปีขึ้นนาใหม่ขึ้นได้ ถึง ๑๐ ปี
 ๑๑ ปีมาแล้วราษฎรเข้าใจๆไม่ ? แต่ก่อนใครไม่เข้าใจให้
 คิดให้เข้าใจด้วยคำประกาศนี้ การที่ลดค่านา พระราชทาน
 ให้ราษฎรเจ้าของนาข้าวโคไว้ละเพื่อง ในแขวงกรุงเก่า อ่างทอง
 ลพบุรีสระบุรีนั้น คิดจำนวนนาถึง ๓๒๐๐๐๐ ไร่เศษ เมื่อ
 ลด พระราชทานให้ไว้ละเพื่อง ทุกปีเป็นเงิน ๕๐๐ ซึ่ง
 ๕๐๐ ไร่เพราะ ๓๒๐๐๐๐ เพื่องเป็นเงิน ๕๐๐๐๐ บาท คือ ๕๐๐ ซึ่ง

ทุกปีสืบปีเป็นเงินถึง ๕๐๐๐ ซึ่ง ว่าดังนี้ ราษฎรเห็นด้วย
 ฤาไม่ ? อีกอย่างหนึ่งค่านา ๓๒๐๐๐๐ ไร่หนึ่ง เมื่อเรียก
 ไร่ละสลึงเพียง ไร่เงินยี่สิบ ๑๕๐๐ ซึ่ง เมื่อเรียกไร่ละสลึง
 ไร่เงินแต่ยี่สิบ ๑๐๐๐ ซึ่ง ก็ในขณะนี้ ฝนแล้ง น้ำน้อย จะคงเรียกขยู่
 ไร่ละสลึง ตามธรรมเนียมไม่ได้ฤา ? ราษฎรได้ เปรียบในหลวง
 กว่าแต่ก่อน มาถึง ๔ ปี ๑๐ ปีแล้ว

หนึ่ง ใน ปี นี้ เมื่อ เดือน สิบเอ็ด เดือน ขึ้นไป ทอด พระนคร
 น้ำกรุงเก่าทรงเห็นว่าน้อย ได้มี พระบรมราชโองการ ท้ารัส
 สั่งให้กะเกณฑ์ ข้าราชการ ไปยึดน้ำ แล้วจำหน้าย พระราช
 ทรมัย แจก เป็นเงิน ซ้ำกับเข้าผู้ ทำการคนละบาท แลจ่ายเข้า
 สลาร์ เสบียงคนละ ๑๐ ทนาค แลจ่าย จิตซื้อไม้เพิ่มเติม
 ไม้เกณฑ์ตัดให้ทำการ สิ้นพระราชทรมัย ๕๐ ซึ่งเสศ โภย
 ทรงพระมหากรุณา ช่วย นาของราษฎร ทั้งแขวง กรุงเก่า
 แลลพบุรี แลอย่างทอง ตามกำลัง จะทำได้ เปนพระเคชะพระ
 คุณแก่ราษฎร อยู่ ควร ราษฎรจะคิดถึง พระเศษพระคุณ บ้าง
 อ้อให้ต้องลำบากนัก ครังนี้มีพระบรมราชโองการ ให้
 ปลูกษาท่านเสนาบดี เห็นพร้อมกัน กราบทูลพระกรุณา ดังนี้
 ว่า ข้าพระพุทธเจ้า เห็นด้วยเกล้า : พร้อมกัน ว่า แต่ก่อน
 ราคาเข้าถูก เกวียนละ สิบบาท เกวียนละ สามตำลึง ราษฎร

ประการหนึ่ง ราคาเช่าก็แพงกว่าแต่ก่อนเกือบหนึ่งถึงห้าเท่าถึงหกเท่าถึงแปดเท่า เพราะถึงแม้จะต้องเรียกไร่ละสลึงเพียงเหมือนประเมียรนาฟางลอย แต่หนึ่งสือประมาณนั้นขอให้สำหรับข้าหลวง เสนาไปด้วยจกทุกนาย ซึ่งจะมีแก่ห้องตราถึงเจ้าเมืองกรมการนั้น ราษฎรจะไม่รู้ที่รักก็ จะเข้าใจไปต่าง ๆ เห็นก็รีบเกล้าด้วยกระหม่อมถึงผู้ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ขณะนั้นเพราะฉนั้นบัดนี้ ให้ประกาศเป็นคำสั่ง ๆ ดังนี้

๕๕๕ เพราะฝนแล้งน้ำน้อย นานกว่าคูโคแขวงกรุงเก่าแขวงอ่างทอง ลงบุรี สุพรรณ อยุธยา ก็ให้คงเรียกเสมอไร่ละสลึงตามเคย เต็มตามจำนวนมิในตราแดง สำหรับนาคูโคอย่างแต่ก่อน แต่ให้กรมการข้าหลวงเสนาทำนั้น นายอำเภอพร้อมกันฉนั้นผ่อนหย่อนตามใจราษฎร ซึ่งเป็นเจ้าของนา คือผู้โดยสมส่งควานไร่ละสลึง เต็มตามจำนวนในตราแดงตามเคย ก็ให้รับทำใบเสร็จได้เช่นแล้ว ถ้าผู้ใดร้องว่า ขกิสเงินไม่มีจะเสียเต็มตามจำนวนมิในตราแดง เพราะ๕๕๕ บั้นทำนาไม่ได้ผล จะขอค้างไปก็ให้ยอมให้ค้าง ถ้าจะขอค้างทั้งจำนวนใบตราแต่ไม่ได้ทำ ก็ให้ทำมาฉนี้ตั้งค้างไว้ให้แน่ ถ้าจะขอเงินแต่ที่ทำได้ทำจะขอค้างในที่ไม่ได้ทำ

08/19/2566

ก็ให้ประเมินโตจำนวนแน่แล้ว ก็ให้เรียกไว้ละสลึง ตามแต่
 ที่โตทำ จำนวนที่ไม่โตทำก็ให้ตั้งค่างไว้ เมื่อขยับต่อไป
 จึงให้ใช้รายค่าง แต่รายค่างนั้น จะต้องขอเรียกให้ใช้
 ไว้ละสลึงเพื่อง เพราะเงินหลวงค่างขยับอยู่ แลตั้ง
 ลำยากเข้าหลวงเสนาที่ประเมิน ราคาเข้าเดยวัน ก็ขายแพง
 กว่าแต่ก่อน ในหลวงก็ไม่โตตั้งพิภัก อัคราสำรวจคอกขัน
 ะไรเลย ตามใจราษฎร จะตั้งราคาขายกัน ขายไป
 ต่างประเทศก็โตไม่โตขีต ชาวนาได้เงินมากกว่าแต่ก่อน
 ซึ่งจะเรียกไว้ละสลึงเพื่องนี้ ให้เรียกแต่หน้าที่ตั้งค่างขยับ
 ก็คำนวณในจำนวนสำหรับขยับในขยับต่อไป คงเรียกไว้ละสลึง
 ขึ้นตามจำนวนในตราแดง แลตามอย่างที่มีมาแล้วในขยับหลังๆ
 แต่หานอกจำนวนขอกในนาคู่โคมีในตราแดงในแขวงทั้ง ๕ นั้น
 ถ้าเป็นนาขันในเร็ว ๆ ให้เรียกตามลักษณะนาขันเร็ว ๆ
 ถ้าเป็นนาเก่ายังไม่โตขอกในตราแดง ก็ให้เข้าหลวงเสนา
 ประเมินเรียกตามแต่ที่โตทำได้ ในขยับนี้ก็ได้ในขยับอื่นก็ได้ ให้
 ราษฎรเข้าใจตามคำประกาศนี้ ขยะหลงด้วยเรื่องคำนวณค่าง
 แลคำนวณสำหรับเข้าใจให้ผิดไปเลย ประกาศมาวันพุธ
 เดือน ๘ ค่ำ ๒๕๖๖ ๒๕๖๖ ๑๒๒๖ ฎีกาเป็นวันที่ ๕๕๗๗
 ในราชกาลปัจจุบันนี้

คำ ซึ่งเปน วันตรุษศกขุณ्डนี้ ให้ใช้ทว่าขุณ्डสัปดาห์
เลข จลศักราชว่า ๑๒๒๗ แก่เลข ๑๔ คำนับแผ่นดิน
ซึ่งเขียนไว้บน ศกขุณ्डนี้ เมื่อเปลี่ยนสัปดาห์แล้วให้เขียนเปน

เลข ๑๕ ไปกว่าจะเปลี่ยนศกใหม่เทอญ

ในขุณ्डสัปดาห์นี้ วันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๓
ค่ำ วันหนึ่ง วันจันทร์ เดือน ๑๐ แรม ๑๓ ค่ำ วันหนึ่ง
เปนวันประชมถือน้ำพระพิพัฒน์สักราช

วันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ เปนวันจะทำ
พระราชพิธีจรตพระนังคัล ให้ราษฎรลงมือทำนาภายหลัง
วันนั้น คือตั้งแต่วันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๕ ค่ำ ไป
ห้ามมิให้ลงมือทำนาก่อน ฤๅในวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๔
ค่านี่ ตลอดพระราชอาณาเขต

วันวิสาขบูชาที่ถือตามนิยมใน อรราชู ภาดา ว่าเปน
วันประสูติ แลได้ตรัสรู้แลปรินิพพาน ของ พระพุทธเจ้า
ขึ้นนักขัตฤกษ์ วิสาขบูชาจะมี ตกในวันพุธ เดือน ๖ แรม
ค่ำหนึ่ง ในพระบรมมหาราชวังนี้ จะมีการ สัมโภชพระมห้า
เสวตรนิกร ที่พระที่นั่งศิวโมกษปราสาท วันพุธ เดือน ๖
ขึ้น ๑๔ ค่ำ ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม วันพุธที่ศกขุณ्ड
เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ วัน

08/10/2566

สูตร - เดือน ๖ แรมค่ำหนึ่ง เป็น การ มง คล สำหรับ พระ
ราชวงศ์ ตามเคย อย่าง ทบ ๗

ใน ๒๒ สัปตศักราช เดือน ๗ มี แรม ๑๕ ค่ำ

เป็น อธิษั วาร คือ เดือน ๗ เป็น เดือน ถ้วน หนี ๓๐ วัน
คน พัน ๆ เพื่อน ๆ เลื่อน ๆ ไหล ๆ จำ การ หลัง
ไม่ได้ อย่าง หนึ่ง ถาม ว่า ทำ ไหม เดือน ๗ เป็น เดือน ฆาต จะ เป็น เดือน ถ้วน
ได้ ๆ ไม่ เคย พบ เคย เห็น ที่ จริง หนี เดือน ๗ เป็น เดือน ถ้วน
อย่าง หนึ่ง ได้ เคย มี เมื่อย ระยะเวลา เอก สก ศักราช ๑๒๑๑ ครั้ง หนึ่ง
มี เมื่อย ๒๒ ขน ๑๒๑๑ ศักราช ๑๒๑๑ ครั้ง หนึ่ง มี เมื่อย ๒๒ ขน ๑๒๑๑
ศักราช ๑๒๒๒ ครั้ง หนึ่ง ใน ระยะ ๕ ขั ย่าง ๖ ขั ย่าง มา แต่ ก่อน
อย่า ให้ สง โสย สน เท่ ใด เลย ๗

วัน อาทิตย เดือน ๘ แรม ค่ำ หนึ่ง เป็น วัน เข้า ขั วิม พรรม ษา
วัน เข้า ขั วิม พรรม ษา ตาม ขั ก ขคณ ชาติ วัน อาทิตย
เดือน ๘ ขั ๑๔ ค่ำ เป็น วัน เพ็ญ แต่ เพราะ เดือน หนี อาทิตย
แล จันทร เติ น ขั จะ เห็น เป็น เวลา เพ็ญ ต่อ วัน จันทร เดือน ๘
ขั ๑๕ ค่ำ เวลา เที่ยง แล้ว ไป ค่ำ ลง กง จะ เห็น พระ จันทร ว่าย แรม
แล้ว เพราะ หนี ถ้า จะ เข้า ขั วิม พรรม ษา วัน นั้น ก็ ได้ ๆ จะ เข้า
ต่อ วัน อัง คาร เดือน ๘ แรม ค่ำ หนึ่ง ตาม เคย ก็ ตาม ใจ ๗

วัน จันทร เดือน สิบ ขั สิบ สี่ ค่ำ เป็น วัน เติ ม พระ ชนม

08/10/2566

พรรษาในพระบรมราชวัง

วันพรม เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เวลาตี ๑๑ ทุ่ม
กับ ๑๓ นาที พระจันทร์เพ็ญเป็นขรณมีแล้วควรเปลี่ยนวันมหา
ปวารณา วันพฤษศีบศั เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ พระจันทร์เป็น
แรมแล้ว เพราะในภายในพรรษานี้มีวันแต่ ๘๘ วัน คือ
นับแต่วันอาทิตย์เดือน ๘ แรมค่ำหนึ่งไป จนถึงวัน พรม
เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๔ ค่ำ พระจันทร์เพ็ญสมทนครบสามเดือนแล้ว ถ้า
ปวารณาต่อ ๑๕ ค่ำ ก็เปลี่ยนวันเกินไปวันหนึ่ง แต่ถ้าไม่เชื่อ
คำที่ว่ามานี้ เพราะไม่เคย ทำในวันขึ้น ๑๔ ค่ำจะทำใน
วันขึ้น ๑๕ ค่ำตามเคยก็ตามการที่ว่ามานี้ ว่าเดือนสติมา
ตามรู้เมื่อไม่เชื่อก็แล้วไป ไม่บังคับบัญญัติอะไรด้วยการ
สาสนาออก

วันพรม เดือน ๑๑ แรม ๑๓ ค่ำเป็นวันเฉลิม
พระชนม์พรรษาในพระบรมมหาราชวัง

วันพฤษศีบศั เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๔ ค่ำเป็นวันพระ
ราชพิธี ของ เปรียงยกโคม วันอาทิตย์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
หนึ่ง เป็นวันลคโคม ให้พระ ราชวงษานวงษ์แลข้าทลลของ
๐8/10/2566
ขลุ้พระ บาท แลราษฎร บันฑาซึ่ง จะไต่ยกโคมลคโคม ให้
รู้แล้วทำตามกำหนดนี้

วันเสาร์ เดือน ๑๒ แรมค่ำหนึ่ง เป็นวันช
พ่อพรหมณ จะไปทำการ พระราชพิธี กฎทิเบยาณหอพระเท
สุฐาน ฯ

ถ้าจะทำพิธีมาฆบูชา ในขณเพราะจวนอธิษฐานมาจะ
มาในขณนี้ จึงตกในวันพฤหัสบดี เดือน ๔ ขณ ๑๕ ค่ำ
แต่ชพ่อพรหมณ จะไปทำพิธีสวาราศรีในหอพระเทสุฐาน ฯ

พระราชพิธีคเชนโลว์ศวันาน ๒ ครั้ง คงทำใน
วันช ๓ ค่ำ ๔ ค่ำ เดือน ๕ แลวัน ๔ ค่ำ ๕
ค่ำ เดือน ๑๑ แลพระราชพิธีสารทคงทำในวันแรม ๑๓
ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ สามราตรีให้การเปนเสร็จในวัน
ช ๑ ค่ำหนึ่งเดือน ๑๑ ฯ

พระราชพิธีตรีขมิพวาย เริ่มแต่วันช ๗ ค่ำ
เดือน ๒ ไปจนวันแรมค่ำหนึ่งเดือน ๒ สิบราตรี แลพระราช
พิธีตรีขมิพวาย เริ่มแต่วันแรมค่ำหนึ่งเดือน ๒ ไปการเปนเสร็จต่อวัน
แรม ๕ ค่ำเดือน ๒ ห้าราตรี แลพระราชพิธีสัมพัจฉรฉิน
คงทำตั้งแต่วันแรม ๑๑ ค่ำเดือน ๔ ไป ๔ ราตรี ๕ วัน การเปนเสร็จ
ในวันแรม ๑๕ ค่ำเดือน ๔ ตามเคยเหมือนอย่างทุกปี ไม่
ยักเยื้องอะไร 08/10/2566 ฯ

ในปีฉลู สัปตศักราช วันจันทร์เป็นวัน ๗ ไซย แลเปน

โลกวินาศ วันเสาร์เป็น วัน อธิปัตติ วันอาทิตย์เป็น วัน
อุบาทว์

อนึ่ง วันอุโบสถเปรมที่รักษาอุโบสถศีล แลทำมหา
กรรมสวณะ ซึ่งผลกัณวัน ที่นับว่าวันอุโบสถ ฤ็วัน พระตามเคย
ด้วย กัณ ใน ชาวสยาม ทั้งปวง นั้น ใน ปี นล สัปตศกนี้ มี
๓๒ วัน คือ วันอังคาร ขึ้นค่ำหนึ่ง วันพุธ ขึ้น ๙ ค่ำ วันพุธ
แรมค่ำหนึ่ง วันพฤหัสบดี แรม ๙ ค่ำ ในเดือน ๖
วันอาทิตย์ขึ้น ๑๔ ค่ำ วันจันทร์แรม ๗ ค่ำ
ในเดือน ๘ วันพุธขึ้น ๑๔ ค่ำ วันพฤหัสบดี แรม ๗ ค่ำ
ในเดือน ๑๑ วันเสาร์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ วันอาทิตย์ แรม ๗ ค่ำ
ในเดือน ๑ วันอังคาร ขึ้น ๑๔ ค่ำ วันพุธแรม ๗ ค่ำ ในเดือน ๓
รวมเป็น ๑๒ วันเท่านั้น เป็นวันรักษาอุโบสถ แลทำมหากรรม
สวณะโดยตรง นอกจาก ๑๒ วันนี้แล้ว ก็คงต้องกันในวันตาม
เคย คือ ใน วัน ขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๑๔ ค่ำ แรม ๘ ค่ำ แรม
๑๔ ค่ำ ในเดือนถ้วน ฤ็แรม ๑๔ ค่ำ ในเดือนขาดทุกเดือน
ตลอดช่วยไม่ยกเขื่องอะไร

วันพฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๓ ค่ำ พระอาทิตย์เวลาเที่ยง
ตรงลี้สะ ในประเทศบางกอกขาขึ้นไม่เห็นอ

วันพุธ เดือน ๗ แรม ๑๓ ค่ำ พระอาทิตย์เที่ยง

08/10/2566

สุททางเหนือ จะกลับลงใต้ไปเอาขึ้นสงกรานต์เหนือเขาวสสิเทรค

วันจันทร์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ทรงพระอาทิตย์เป็นเส็กกลง

ที่สุท เพราะขึ้นออกเปแฏลิตี ฎาพลสังกรานต์เหนือ

วันพุธ เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ พระอาทิตย์เที่ยงตรงสี่

นประเทศบางกอกขาลงไปใต้

วันเสาร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๓ ค่ำ พระอาทิตย์เที่ยงถึงถึง

กลางทางที่จะโอนไปเหนือใต้ เป้นสามัญสังกรานต์ เข้าวสารทศ

วันพฤหัสบดี เดือน ๒ ขึ้น ๔ ค่ำ พระอาทิตย์เที่ยง

สุททางใต้ จะกลับมาเหนือ เป้นอาัยนสงกรานต์ใต้ เข้าวสสิริ

วันจันทร์ เดือน ๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ พระอาทิตย์เป็นทวงโต

ที่สุทเพราะตกนิตย เป้นสฎลิตีสังกรานต์ฎาพลสังกรานต์ใต้

วันนั้นเรียกว่าสังกรานต์ฝรั่ง เพราะศักราชฝรั่งขึ้นเป้น ๑๘๖๖

ว่านักรอให้คนใกล้ ๆ ฝรั่งรู้ ว่าจะได้ถือศาสนาฝรั่งหาไม่ ๆ

วันอังคาร เดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ พระอาทิตย์เที่ยง

ขึ้นมาลงทางเหนือใต้ ขอสามัญสังกรานต์เข้าวคินิทาม

วันเวลาพระอาทิตย์ยกเปลี่ยนขึ้นราศีใหม่ ซึ่งเรียกว่า

สังกรานต์เดือน ในปีขลสลับตศกนั พระอาทิตย์ยกขึ้นราศีเมศ

08/19/2566

ตั้งแต่วันอังคาร เดือน ๕ แรมค่ำหนึ่ง เวลาบ่ายแล้ว ๒๔ นาที

อยู่จนวันศุกร์ เดือน ๖ แรม ๓ ค่ำ เวลาบ่าย ๕ โมง กับ ๑๒ นาที

แล้วยกไปอยู่ราศีพุศก จนวนันทร เดือน ๗ แรม ๔ ค่ำ เวลา
 ๓ ยาม กับ ๓๖ นาที แล้วยกไปอยู่ราศีเมถุน จนวนันทร
 เดือน ๘ แรม ๖ ค่ำ เวลาบ่ายแล้วยกไปอยู่ราศี
 กรกฎ จนวนันทร เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ เวลา
 ย่ำรุ่งแล้ว ๒๔ นาที แล้วยกไปอยู่ราศีสิงห์ จนวนันทร
 เดือน ๑๐ แรม ๑๐ ค่ำ เวลาเช้า ๓ โมงกับ ๑๒
 นาที แล้วยกไปอยู่ราศีกันย์ จนวนันทร เดือน ๑๑
 แรม ๑๐ ค่ำ เวลาสองทุ่ม แล้วยกไปอยู่ราศีตุลย์ จ
 นวนันทร เดือน ๑๒ แรม ๑๑ ค่ำ เวลาบ่ายแล้ว ๒๔
 นาที แล้วยกไปอยู่ราศีพิจิตร จนวนันทร เดือน ๑
 แรม ๑๑ ค่ำ เวลาบ่ายแล้ว ยกไปอยู่ราศีช누 จนวนัน
 ทร เดือน ๒ แรม ๑๑ เวลาบ่ายโมงหนึ่งกับ ๓๖ นาที
 แล้ว ยกไปอยู่ราศีมังกร จนวนันทร เดือน ๓ แรม ๑๐
 ค่ำ เวลา ๒ ยามแล้วยกไปอยู่ราศีกุมภ์ จนวนันทร เดือน ๔
 แรม ๑๑ ค่ำ เวลาบ่าย ๕ โมงกับ ๓๖ นาที
 แล้วยกไปอยู่ราศีมีน จนวนันทร เดือน ๕ แรม ๑๒
 ค่ำ บัชานยังเป็นสัจคัคข์อยู่ แต่ซึ่งกล่าวมานี้ เพื่อจะ
 08/10/2566
 ให้ท่านทั้งปวงได้รู้เทียบเคียง น้ำฝนแล่นน้ำมากน้ำน้อย ใน
 บัชลงกับบัชประจันนี้ เป็นประโยชน์ เพราะการซึ่งจะเทียบ

ก็ยงนั้น จะคิดแต่ง่าย ๆ สั้น ๆ แต่เพียงเดือนต่อ
เดือน คือ เดือน ๗ เดือน ๘ ในปีหลังมาเทียบเคียงกับ
เดือน ๗ เดือน ๘ ในปีนี้ แลเดือน ๑๑ เดือน ๑๒
ในปีหลังมาเทียบกับเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ในปีนี้ จึงจะเป็นแน่
ไม่ได้ ต้องเทียบเดือน ตาม ระยะเวลา พระอาทิตย์ยกถึงกลางแล้ว
จึงเป็นแน่ได้

ท่านผู้ต้องการ จะหาฤกษ์ดี วันที่ เมื่อรู้วัน พระอาทิตย์
ยกเป็นวันห้ามการ ฝังศพ ทิ้งปวงแล้ว จะได้หลีกเลี่ยงเสีย แล
จะได้ประพฤติกการมงคลในวันอื่น ๆ นอกจากวันดังกล่าว
มานี้

หนึ่งในทมาย สงกรานต์เก่า ๆ มีคำทำนายทายทัก
ทายฝันว่าฝัน นาคราช กัดหัว ๆ บันฑาน ให้ฝันตก ก็ร้อย
คำต่อก็ร้อยคำ ตกในเขาเท่านั้น ในป่าเท่านั้น ในทะเล
เท่านั้น ในมนุษยโลกเท่านั้น แลแล้วก็แบ่งฝันเป็นสาม
มือ คือ ต้นมือ กลางมือ ปลายมือ ถ้าในมือใดตำรา ออกว่า
ฝันมาก ก็ทายว่าฝันงาม ถ้าตำรา ออกว่าฝันน้อย ก็
ทายว่าฝันงามพอดี ไม่มีทายว่ามากเกินไปเลย ก็การทาย
นั้นเป็นแต่ช่วยไชย ให้พวบ้านเมือง ไม่ทายจริง ๆ ตาม
ตำรา ด้วยกลัวว่าคน จะตกใจ จะคิดอย่างไร ๆ ไป

ฤๅ จะ เปรียบมงคลแก่บ้านเมือง ไปว่าแต่ภอรู ในที่ เปรียบอย่างขรรษ
 เนียมมา แล้วก็ทายหน้างานในฝัน ฤๅ จะมากกว่า ย
 หลัง คืบหนึ่ง ข้าง คือกหนึ่งข้าง ฤๅ จะน้อยกว่า ยหลังคืบ
 หนึ่ง ข้าง คือกหนึ่งข้าง ที่แท้ การทาย อย่างนี้ คำราก็เหมือน
 เหมือนไม่ น่าเชื่อ จึง ไต่ ยก เลี้ย หา ไต่ ออก มา ใน ประกาศ
 สงครามแต่ก่อน ฤๅ ไม่ ก็ยังมี นักปราชจำพวกหนึ่ง
 ซึ่ง ใช้ ตาม คำรา ไทรสังเกต พระเคราะห์ ในอากาศ ด้วย โจร
 แห่ง พระ พุท พระศุกร แล้ว ก็ ทาย ขึ้น ใหม่ ฤๅ ว่า ฝัน ย ไต่
 จะ มาก ฝัน ย ไต่ จะ น้อย ก็ นักปราชพวก นั้น สังเกต การ ต่าง ฤๅ
 มาก อย่าง สังเกต โจร พระ อาทิตย พระ จันทร แล ราช แล้ว
 ก็ ทาย เวลา หน้า ขึ้น หน้า ลง ก็ ทาย ถก ไต่ ทุก วัน ก็ วิชา ทาย หน้า ขึ้น
 หน้า ลง นั้น ใน เมือง ไทย แต่ ก่อน ก็ ไม่มี ก็ เมื่อ มี ขึ้น เปร ความ
 สัตย ความ จริง ก็มี ขึ้น ใน เมือง นี้ จะ ไต่ ไป เรือน ของ ฝรั่งเศส มา ก็
 หา ไม่ แต่ ที่ ทาย ฝัน นักปราช พวก นั้น ทาย ก็ ยัง หา สัก ถก
 ถก ไม่ อย่าง ใน ยี่ ชวด ลอศก ที่ ล่วง มา แล้ว นักปราช พวก นั้น
 ทาย ว่า ฝัน มาก หน้า จะ มาก ก็ หน้า มาก นั้น เฉพะ ไป เปร มาก แก่
 ข้าง เมือง พม่า แล แผ่น ดิน ไทย ไกล เซกตร แทร พม่า แต่ ใน
 บ้าน เมือง ของ ไทย ใน ระยะเวลา กลาง ตลอด เห็น อ แล ระยะเวลา
 ออก หน้า ก็ น้อย ฝัน น้อย ไป ฤๅ แต่ ใน ปี ลุล สิบ คศก นี้ นัก

08/10/2566

ปราชญ์พวกนั้นทายไว้ว่าฝนจะน้อยน้ำจะน้อย คล้ายกับปีที่
 ฝนน้อยน้ำน้อยมาแต่ก่อน สิ่งเกิดค อากาศ ก็เป็นที่น่ากลัว
 นึกว่าจะเป็นดังนี้จริงด้วยยักนี้ รศ ลม ล้ำเอาแล้วลมก็อ่อนฝน
 ะดานก็ไม่มีมาท้องฟ้าก็มืดแผ่วไปไม่มีเมฆ ตั้งตั้งกลางวัน
 กลางคืนโดยมาก เพราะฉะนั้นขอประกาศมาให้ท่านทั้งหลายทั้ง
 บ่วงจิตพยายามทำนาปรังนาเพาะเลขนเลเข้าไว้ ให้ได้มาก ๆ
 ให้รีบทำตั้งแต่เดือน ๖ ไป โดยฝนน้อยเข้าไว้จะได้ร้อค
 ติอยู่ นาปรังจะได้ตั้งตัวอยู่ด้วยน้ำท่าวิเศษสักข้าง ให้ผู้
 สำเร็จราชการเมือง กรมการ แขวงอำเภอ ป่าวร้องราษฎร
 ให้คิดทำนาเข้าไว้ นาปรังเตรียมตัวไว้ แลือกบ้นฝน
 แล่น้ำจะน้อย นาใหญ่จะมีผลคนถูกขี้คคคมาบ้นหนึ่งแล้ว
 จะไ้ความลำบากมากไป ๗

ในข นล สัมตคคค น วันเพ็ญ เดือน ๑๑ ขน ๑๔
 คำ จะมีจันทร์ปราศ จะเห็นขอบพระจันทร์หอมองข้างทิศ
 อากเนย์ ตั้งแต่เวลา ๓ ยาม กับ ๓๐ นาที คือ ๓ นาที
 ภาถึงแต่เที่ยงคืนไปจนเวลาตี ๑๐ ทุ่ม ๔ นาที คือ ๔
 นาฬิกา กับ ๔ นาที แต่เที่ยงคืน พระจันทร์จึงจะขาดขอบ
 ข้างทิศ อากเนย์ แล้วจะจับหันเรไปข้างทิศ ทักษิณ จะจับเพียง
 เกินบาทควาน น้อยหนึ่ง คือ จับ ส่วนหนึ่งเหลือสองส่วนถึงกลาง

09/10/2566

คราว เวลาที่ ๑๑ ทุ่มกับ ๑๐ นาที คือ ๕ นาฬิกา กับ ๑
 นาทีแต่เที่ยงคืน แล้วจะคลาออกของข้างทิศเหนือ จนเวลาว่าง
 แล้ว เช่นที่ ๑๑ ทุ่มกับ ๕๓ นาทีใน กรุงเทพมหานคร ก็
 เห็นพระจันทร์ทั้งคราข้าง ตกไป ยังไม่โมกษบริสุทธิจะหลดกัน
 ต่อเวลาอรุณแล้ว คือ ๖ นาฬิกา กับ ๑๑ นาทีแต่เที่ยง
 ใหญ่ที่เมืองไทยแลไม่เห็น แต่เมืองอื่นตั้งแต่เบงกอลไป
 เข้าจะเห็นได้ ๓

เมื่อวันคืนเดือนขลุ่ยไป ๑ หนึ่ง ชายของมนุษย์
 ในโลกย์ทั้งปวงณกาลบัดนี้ มีประมาณเพียงแปดสิบสี่ แล
 ค่ำลงมากกว่าแปดสิบสี่นั้นก็หมดไปสิ้นไป ใกล้ต่อเวลาที่ จะ
 ถึงแก่ความตายเข้าไปทุกวัน ๆ ด้วยกันทุกคน ๆ ความตายนี้
 ไม่เลือกหน้าว่าผู้ใด ๆ เช่นคนจนคนมีผู้ดูแลใคร เป็นคฤหัสถ์
 บรรพชิตไม่มีใครล่วงพ้นจากความตายนี้ได้โดย ก็แลสัตว์ทั้งปวง
 คนทั้งปวง มีชีวิตของตัวเป็นตรีภพเหมือนกัน กลัวตายไม่หยาก
 ตายโดยมากเป็นขรรคมดา แต่ว่าหาเสมอกันไม่ ลางคน
 ไปได้ความทุกข์ความยากมาก เชื้อหน่วยในชีวิตรของตัวบ้าง
 คลังโคลงพันเพื่อนเห็นวิปริตไปต่าง ๆ บ้างศรีษะลั่นเหลือเพื่อพ่าย
 คืดจะทำบุญด้วยชีวิตร บ้าง ผกคตตายเข็ดคตตาย กินยา
 ตายแลเผาตัวเสียก็มี ๓ ๆ อวภกัลป์หาญ แฉงแรงเกิน

08/10/2566

ชะระมาณไป ชื่นไม่ตง แลเข้าใกล้ไฟ ใกล้กินขุ่น แลเข้า
 ปล้ำปลุกกับสัตว์ร้าย ว่าหน้าภูกแล่นเรือเด็กผ้าคลื่นผ้าลม
 แลเข้าชกค้อยคี่รึน ฟันแทงแย่งชิงกับผู้อื่นไม่อาไลย ในชีวิต
 คิดว่าตายไหนตายลง ฤกกัลาเสพสุรามากเกินประมาณ ฤก
 กินยากกล้าแรงยิ่งนัก ท้วยอยากจะให้โรคหายเร็ว คนเช่นนี้
 ลงที่ก็เพลิงพลาทำให้ชีวิตรวตวเสียบไปก็มีบ้าง ถึงกระนั้น
 มีอยู่ห่าง ๆ ก็ผู้ที่รักชีวิตไม่อยากตายกลัวตายนั้นมิโดยมาก
 ถึงกระนั้นลงคนยากจนไม่มีทรัพย์สิ้นเย่าเรือคนเคหา บตร
 ภรรยาซึ่งเปนที่ห่วงใยอาไลย แลเห็นว่าชาติกรรมกลตตัวก็ทำ
 พาหะเช่นกำลังดีไม่มี สติบัญญัติตัวก็น้อย อาจแลไวก็ล่วงไป
 มากแล้ว ก็บ่นอยู่อิง ๆ ว่า จะอยู่ก็อยู่ จะตายก็ตายตามแต่
 กำลังบุญ แลขบกรรม . ฤกตามแต่ผี สางเทวดาจะอนเคราะห์
 แลไม่อนเคราะห์ดังนั้นก็มิโดยมาก ก็ในผู้ที่มิห่วงใยที่อาไลย
 ขาวรณโตใหญ่นี้แล้ว ขางพวกก็มีบัญญัติอัน อกรรม ท้วยพระ
 ไตรลักษณะบัญญัติ เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา รู้ว่าเกิดมาคง
 ถึงแก่ความตายไม่เที่ยง แลการทั้งปวงย่อมแปรผันไปต่าง ๆ
 ในชีวิตสัตว์ทั้งปวงแล้วความทุกข์เช่นพิน สุขเช่นคอกควงมีแต่
 ละเมือละขณะ ถึงเวลครุขลายคง กลายลงหา ความทุกข์ความสุข
 ที่ใดแล้ว ฤกที่หมายว่าจะได้คงจะกลับมาเป็นอารมณ์แก่ใจ

ให้เกิดความเศร้าโศกทุกข์โทมนัสมาก ในเวลานั้น สรรพสิ่ง

ทุกอันในกัณฑ์ออกตัวไม่เป็นตนไม่อยู่ในใต้อำนาจ ความอยากความ
ปราศรันา ผู้ใดปลงบัญญัติเห็นดังนี้จริง ๆ ผู้นั้นถึงมีห่วงใย

ที่อาลัยอาวรณ์มากก็อาจไว้ทุกข์ยาไครย เป็นกลาง ๆ อยู่
ได้ ก็ผู้ใดไม่มีใจไม่ได้ชอบรมในทางบัญญัติอย่างนี้ มีจิต

ไม่ได้เจริญอย่างนี้ ก็ย่อมรักชีวิตมาก กลัวความตายมาก
ถึงจะแก่ชราทุพพลภาพมีโรคมีภัยอย่างไรไปแล้ว ถ้ามีความ

ปราศรันาความมุ่งหมายอย่างใด อย่างหนึ่งอยู่ในใจในความคิด ก็
ย่อมหวาดหวั่นพรั่นพรึงแต่ความตายมากนัก ผู้ใดกลัวตาย

แล้ว ถ้าจะหลบหลีกเลียงไม่เข้าใกล้เข้าเคียงข้างร้ายเล็กร้าย
สัตว์ร้าย แลไม่ขันไม้สังไม่ว่ายน้ำน้ำรกไม่เล่นเรือเล็กออกทะเล

รก ไม่เข้าป่าเข้าดงเข้าคอกเข้าสงคราม แล การชกตีฟัน
แทงกับผู้อื่น แลไม่เข้าใกล้ไฟ เข้าใกล้ดินขุ่นไม่กินสุรา

มาก ไม่กินยาร้ายยาแรง ไม่กินของแสดลงเมื่อนำใช้น้ำ
เจ็บ แลไม่ประพฤติกการผิด ๆ ที่เป็นเหตุจะให้ตั้งราช

ทัณฑ์ การตั้งว่ามานั้นนั้นเป็นการอันสมควรที่จะเห็นจริงด้วย
กันว่าเป็นทางที่จะหลีกเลี่ยงหนีความตายอยู่แล้ว แต่ความกลัว

08/10/2566

ของ คน บางพวกยังขังขันไปกว่านั้น ถึงหลีกเลี่ยงตั้งว่ามานั้น
แล้ว ก็ยังมีคำถามระแวงว่าตัวตั้ง อยู่ในที่ใกล้แห่งความ

ตาย ยัง พรัน พรัง ว่า อัน ตราย แห่ง ชี วิตร จะมี มา ยัง คิด หา
 เกร็ ้อง กั น ความ ตาย แล ทาง หลีก เลี่ยง อย่าง อื่น อีก มาก พ้น ที่
 จะ พรณณ แต่ การ ทัง ปวง นั้น ไม่ อาจ ที่ จะ เห็น จริ ง พร้อ ม กั น ได้
 แต่ ใน คำ นึก ปราช ที่ สั ง สอน สืบ มา ใน พระ คัมภีร์ ที่ มี ใน พระ พุทธ
 ศาสนา ที่ เปน ทาง กรรม วาท กิริ ย วาท นั้น ท่าน สรเสริญ ทาน ขาง อัน
 สั ลวดี ขาง อย่าง กศล กรรม ขด ขาง ตัว แล การ ขวน ขวาย ขาง ทาง
 ภาวนา ขาง อารมณ ขาง ขาง วิชิ ว่า เปน ที่ จะ ให้ ออก ผล ให้ อยุ่ ยืน ใน
 ทิฐู ธรรม ชา คิน แล สัมป ราย ภา พ ชา คิน ภา แต่ ที่ จะ ห้าม ความ
 ตาย ให้ ชาค ไม่ ให้ มี มา นั้น ไม่ ได้ ถ้า ยัง เกิด เปน ภาย เปน ไ
 อยู่ ตวาย ไต ก็ คง ยัง ต้อง อยู่ ใน อำนาจ ความ ตาย จะ ประหาร อยู่
 ตราย นั้น ไม่ มี ใคร พ้น เลย ถึง ใคร อยุ่ ยืน มาก แล้ว ก็ ไม่
 ไกล กว่า คน อยุ่ สั น หนัก เหมือน ไม่ แก่น ไกล กว่า ต้น กล้วย
 ต้น กล้วย

ท่าน นั้น คือ ให้ เกร็ ้อง กั น อัน ตราย ชี วิตร สัตว์ คือ ผัว ติ ร ้อง
 หน้า เกร็ ้อง ตร ้อง หน้า แล อื่น ๆ แล เกร็ ้อง ออก หุ่น ชี วิตร สัตว์
 คือ อาหาร แล สิ่ง อื่น ๆ แล ยา ฤ เครื่อง ยาร ัก ษา ใช้ เจบ
 แล บริ จาก ทร พย จ้าง หมอ ให้ รั ก ษา ไร ค่ ต่าง ๆ แล เสี้ย ทร พย
 ช่วย ให้ สัตว์ ที่ จะ ตาย เร็ว ๆ ให้ รอก ตาย ไป คราว หนึ่ง ๆ ๆ
 สัตว์ นั้น คือ เว้น จาก ป่า ณา ตี ยาค แล วิ หิง ส่า การ เข็ ยค

08/10/2566

เขียนท่านผู้อื่นแลเขียนเขียนสัตว์ ฯ กรรมบถนั้นคือ
 อนุรักษณา อพยาบาท การที่ไม่มุ่งหมายทรัพย์สิน สิ่งของ ๆ
 ท่านผู้อื่น ด้วยความโลภจนถึงแข่งให้ผู้นั้นตาย เพื่อประ
 สงค์จะได้ของท่านมาเช่นของตัว ฯ การชวนชวนนั้น
 คืออุสาหะรักษาพยาบาลคนไข้ ชวนชวนหาหมอมารักษา
 คนไข้แลชวนชวนหายา แลแต่งอาหารที่ชอบโรคให้คนไข้
 แลให้กำลังช่วยผู้รักษาไข้เจ็บ ฯ ภาวนาวิชานั้นคือ
 ประกอบความเมตตากรุณา ในผู้อื่นทั่วไปเสมอกับตัว แล
 ผู้ที่เป็นที่รักของตัว ฯ

วิชานี้ชื่อว่าด้วยการ ปฏิสังขรณ วัตถุประสงค์
 ที่ขานับถือ แลที่อยู่อาศัยที่สำเร็จสุขประโยชน์
 ทั่วไป แก่ชนเป็นอันมากนั้น ฯ ให้เป็นปรกติดำรงคอยู่สัน
 กาลนาน การทิ้งปวงดังกล่าวมานี้ ท่านได้สรเลิญว่าเป็นเหตุ
 จะให้สำเร็จเป็น สภาคผล เป็นเครื่องจะให้ชนมาของสัตว์เป็นยาว
 ในที่สุ ขรรณชาติ แลสัมปรายภพชาตินี้ไว้ ก็แต่การที่หลยผู้
 คนี่ต่างต่าง จึงไรไม่เขียนเขียนใกล้กลายผู้ตาย ผู้ใช้ หลีก
 เลียงไปไม่ขอไต่ ยินข่าวใช้ข่าวตาย ด้วยกลัวว่าจะเข่นอว
 มงคล 08/10/2566 ความร้ายความอบาบาท จะพลอยตวมมาถึงตัวด้วย
 คั้งนี้ ก็ผู้ที่ถือความสัตตาทังว่ามานี้ เมื่อพิเคราะห์สืบ สว

ไปก็เห็นว่าตายไป ๆ ต้องให้คนที่คลุกคลีอยู่กับทรากศพกินนอนอยู่ในป่าช้าฝั่งเขาเสียเถิง ๆ ไม้รู้ซำก เพราะการที่ถืออย่างนั้นไม่เห็นจริงพร้อมกัน แต่ไม่ตกต้องตามคำนักปราชที่กล่าวสอนไว้ถึงว่าแล้วในข้างต้นนั้น ๆ

เพราะฉะนั้นขอท่านผู้มีปัญญา จงรีบร้อนชวนชวายประพาศิการบุญการกุศล เช่น ความสัจใจให้มาก ด้วยกาย วาจา และใจโดยเป็นการเร็ว เหมือนอย่างคนที่สี่สะเพลิงไหม้แล้วรีบร้อนจะดับไฟ ในสี่สะของตนคนนั้น สรรพการกุศลทั้งปวงพึงล้ำสม ทำให้พร้อมมูลในสันตทานด้วยความไม่ประมาท ด้วยประการทั้งปวงเทญ

ประกาศขุดคลองภาษีเจริญ

ข้าพเจ้าพ่อยมพระภาษีสมมติบริบูรณ์ ขอประกาศ
 มาแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ด้วยข้าพเจ้ากับท่านผู้
 เป็นอันมากคิดกันจะขุดคลอง ตั้งแต่บ้านคอนกระตี่
 แขวงเมืองท่าจีนมาออกคลองยางนอกใหญ่ ริมวัดปากน้ำ
 แขวงกรุงเทพ กว้างเจ็ดวา ฤกษ์ห้าศอกก่อน แล้วจะขุด
 ด้วยจักรกลไฟฤกษ์อีกศอกหนึ่งฤกษ์สองศอกตามสมควร เป็น
 ถนนทางยาวห้าร้อยเส้นเสศ ใต้กรวยเวียนท่านเสนาบดี
 ให้กรวยทูลพระกรุณาให้ทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรง
 พระราชดำริห์พร้อมกับความคิดท่านเสนาบดี ว่า การ
 ที่ข้าพเจ้าแลพวกข้าพเจ้าคิดนั้นชอบอยู่ แต่เพราะมี
 รัชชโองการสวนใหญ่ แลเข้าที่เปนสินค้าก็ต้องขี้ไ้
 เพราะฝนแล้ง ภาษีเข้าก็เก็บไม่ได้ ภาษีอื่นก็พลอยตกไป
 ด้วยเป็นอันมาก พระราชทรัพย์หลวงจะจ่ายมาเป็นทุนขุดคลอง
 อย่างเมื่อขุดคลองอื่น ๆ ยังไม่พอจะเข้าไป ข้าพเจ้า
 จึงได้ให้กรวยทูลรับอาสาว่าเมืองอื่นใหญ่ ๆ เขาขุดคลอง
 ทำทาง เขาก็ไม่ได้เอาเงินแผ่นดินไปใช้ เสนแต่เขา
 เรี่ยไรกันในราษฎรโดยเงินเรี่ยไรไม่พอ เขาก็ขออำนาจ
 แผ่นดินเก็บเอาตามเรือรถเกวียน ซึ่งขึ้นล่องไปมาทางนั้น

10/2566

ที่ละเล็กทีละน้อยกว่าการสำเร็จงได้ จึงไปรคเกล้า ฯ
 ให้ข้าพเจ้าศึกษาให้สมควร เพราะการ จะเป็นคนแก่ราย ฐ
 ทั่วกัน ข้าพเจ้าศึกษาการ สอง อย่าง หนึ่ง เรือยาว
 ตั้งแต่ส่วาขึ้นไปยันทุกของ เกือบลำละบาท ไม่ได้ยันทุก
 ของเกือบลำละสอง สลึง เรือยาว ส่วาลงมาถึง สิบสอง
 ยันทุกของ เกือบลำละสอง สลึง ไม่ได้ยันทุกของเกือบลำละ
 สลึง เรือยาว ๑๐ คอกลงยันทุกของเกือบลำละ สลึง
 ไม่ได้ยันทุกของเกือบลำละเพื่อง แต่แพไม่ให้เดิน เรือพ่วง
 ไม้ใหญ่ เรือพ่วงไม้เล็กเกือบลำละกึ่งตำลึง ขาชนๆ ขาล่อง
 มาทางนี้ จะขอเกือบเงินตามพิกัตนี้ ตั้งแต่เรือเดินตามลำ
 คลองนั้น ได้ไป สิบปี ก็ที่ไรที่นาที่ สวนขึ้น ขวาง ลำคลอง
 ขึ้นไป ฟากคลอง ละ สิบห้าเส้น คิดเงินไร ปีหนึ่งเขาไร
 ละ สลึง แต่เจ้าของผู้จับ ของที่นั้น อีก อย่าง หนึ่ง คิดว่า
 ถ้าจะเกือบ อย่างนี้ จะเป็นที่ต้อง ถู้ง เดียง ซัก เคื่อง กับ ท่าน
 ทั้งช่วง เชน อันมากไป จะไม่ทำ อย่างนี้ จะตั้งโรง หวย
 ที่ตำบลเมือง นครไชยศรี เมืองท่าจีน สามปี ผู้มา แทง หวย
 เท่าไร เมื่อ แทงไม่ถูก ก็ จะ ถิน ที่ แทง ถูก ก็ จะ ใช้ สาม สิบ ต่อ
 เหมือน การในโรง หวย ตาม ขวรม เนิยม ไม่ ยก อย่าง ไม่เรียก
 เงิน คน เชน ทางเลย แต่ บัดนี้ ข้า พเจ้า ยัง สง ใส ยว่า ท่าน ทั้ง ช่วง

08/10/2566

เปนอื่นมาก จะยอมอย่างไร จะยอมให้เก็บเอาตามเรือชน
 เรือล่องๆ จะให้ตั้งโรงหอยเก็บกำไรเอา ข้าพเจ้า
 ขอปรึกษาด้วยท่านผู้ใดอ่านคำประกาศนี้ทุกคน ท่านผู้
 ใดอ่าน ขอจงไปเขียนหนังสือตอบให้ข้าพเจ้าไว้แต่สั้น ๆ ลง
 ชื่อของท่านก่อน ว่าข้าพเจ้าชื่ออะไรอยู่บ้านไหน เห็นว่าให้ท่าน
 เก็บเงินแต่ชาวเรือชนล่องเอาเถิด อย่าตั้งโรงหอยเลย
 ฤกว่าข้าพเจ้าชื่ออะไรอยู่บ้านไหน เห็นว่าให้ท่านตั้งโรงหอย
 หากำไรเอาเถิด อย่าเก็บเงินแต่ชาวเรือชนล่องเลย
 เมื่อเขียนแล้ว ให้เอาไปส่งแก่พระอินทราชาธิบดีศรีนคราชรองเมือง
 พระเทพผล ตั้งแต่วันจันทร์ เดือนเก้า ขึ้นค่ำหนึ่ง จนถึงวันศุกร์
 เดือนเก้า ขึ้นห้าค่ำ ถ้าข้าพเจ้าใดรู้ว่าคนเปนอื่นมาก
 ชอบใจยอมอย่างไร จะยอมทำตามอย่างนั้น ในสองอย่างนี้
 ถ้าท่านจะว่าอย่างอื่นไปรับไม่ได้ ฤจะทำหนังสือขัดประกาศ
 แลลงพิมพ์ที่โรงพิมพ์พวกอะเมริกาว่าอะไร ๆ จะรับก็ไม่ได้
 จะเชื่อถือก็ไม่ได้ หมายประกาศมาวันจันทร์ เดือนเก้า
 ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีฉลู สดับคศ

ประกาศห้ามมิให้เขียนหนังสือทูลเกล้าฯ ถวาย
ด้วยหมึกจีน สอทุกจกจาง

มีพระบรมราชโองการมา พระบิณฑุรสรุสังฆนาท ให้
ประกาศแก่พระราชวงษานวงษ์ ที่ตั้งกรมแล้วแต่ยังไม่ได้
ตั้ง กรม แลข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายหน้า
ฝ่ายใน ในพระบรมมหาราชวัง แลพระบรมราชวัง
ทุกหมู่ทุกกรมทุกพนักงาน แลพระราชอาคณธานาน กรม
เปรียญทุกคณะทุกพระอาราม แลราษฎรไทยจีนแลอื่น ๆ
ในกรุงนอกกรุงทั้งปวง ให้ทราบทั่วกัน ว่าผู้ใดเขียนหนังสือ
เรื่องราวจากหมายเด็ดน้อย จะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย
ห้ามอย่าให้ใช้ดินสอทำฝรั่งอย่างจาง ๆ ไม่ทำแต่เขียน
ลงในกระดาษฝรั่งจากกระดาษอะไร ๆ เปนอันขาด ถ้าจะใช้
เขียนหรือฝรั่งจากหมึกจีน ก็ห้ามอย่าให้ใช้หมึกจก
จาง ๆ เหมือนกัน ให้ใช้ที่ศรีดำแท้ ๆ
อนึ่งดินสอฝรั่งต่างศรี ศรีน้ำเงินศรีแดงนั้นก็ดี
หมึกศรีน้ำเงินศรีแดงนั้นก็ดี ใช้ไปไม่ห้าม จากินสอทำไทย
เขียนลงในกระดาษไทยตามที่เคยใช้มานั้นก็ไม่ห้าม ให้ท่าน
ผู้ที่จะต้องเขียนในข้างทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวจากหมาย
ประการใด ๆ ขณจงทำตามพระราชบัญญัตินี้ อย่าให้

เป็นการ ชื่นชมองฝ่า ลออง ฐิติพระบาทไท้ จะไ้สำเร็จความ
ประสงค์ของตน โดย สทวท สบายทกประการ ประกาศ
มาวัน อาทิตย์ เดือนแก้ว แรมสิบสามค่ำ ปีฉลูสัปดาห์ตจ จะ

ประกาศเรื่องเงินทำอัฐิปลอม

มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่ง ให้ประกาศ
 ทวยราษฎรในกรุงแลหัวเมืองให้รู้ทั่วกัน ว่า มีเงินพวกหนึ่ง
 ทำเขี้ยวอัฐิปลอม เขาอัฐิ หลวงไปกคพิมพ์คืน แล้วเอา
 คุ้งกปลอมเทียวปลอมขายถูก ๆ มีผู้รับซื้อใช้สอยอยู่บ้าง
 ไม่มากนัก จับตัวได้มารายหนึ่ง จำระไค้ความว่า
 ไปเที่ยวลอบเรือทำบ้าง อาไครยเช่าโรงผู้ซื้ออยู่ทำบ้าง
 เพราะฉะนั้น ให้ประกาศว่า ตั้งแต่ไปราษฎรให้ระวังคนใกล้ ๆ
 อย่าให้มีคนอาไครยลักทำอัฐิปลอม แลทำเงิน แคงหล่อ
 ให้สืบเสาะคนในรั้งวัดที่ของตัวอยู่เสมอ ถ้าจับตัวคน
 ทำอัฐิปลอม ฤาเงินแคงหล่อมเป็นแผ่นเงินบาทมาส่งไค้พร้อม
 ทั้งเครื่องมือฤาสลักสำคัญ จะพระราชทานรางวัล ๘๐ บาท
 ๑๐๐ บาท ๑๕๐ บาท ตามสมควร แก่การที่เป็นมากแลน้อย ถ้า
 แม้นคนในรั้งวัดไม่เอาใจใส่ระวัง พวกอื่นนอกรั้งวัด
 รับสินบนนำจับได้ ถ้าที่อาไครยของผู้ร้ายเป็นที่มีเจ้าของ
 ให้เช่า จะปรุให้เจ้าของใช้สินบน ถ้าที่ผู้ร้ายเป็นของ
 ผู้ร้ายเอง จะให้เฉลี่ยเรียรายคนในรั้งวัดสืบสินบน
 ตามสมควรแก่ศักดิ์ใหญ่แลน้อย ฯ เงินเวียนแคงแลอัฐิ
 ปลอมนี้ ผิดกฏของหลวงฝักรุกระไม่เกลี้ยง แลขอยบิค

เพลไปพลอยู่ อัฐนั้นผิดมากที่เนื้อ อ่อนหักโอนไป ได้ง่าย
 ให้เทียบกันดูกับ อัฐหลวง ก็จะมีได้ไม่สงไสยเลย ถ้าใคร
 มีอัฐ ปลอมอย่าให้ใช้กันต่อไป ฤๅเมื่อเสียดาย จะขึ้นใช้กันอยู่
 ถ้ามีผู้จับได้เป็น อัฐ อ่อน อัฐ ปลอม จะให้ผู้เอามาใช้เสีย
 เขยปรบให้ผู้จับ อัฐ ละสอง อัฐ สามอัฐ ถ้าอัฐ ปลอม
 ของใครมีเป็น อัฐ อ่อน ให้เก็บ รวบรวมเป็น คีบักหนักไว้
 เจ็ดคำลึง แล้วขึ้นเอาเงินเพียง แต่ครึ่งไป จะให้เจ็ดคำลึง
 ต่อเฟื้อง ฤๅ ๘ อัฐ ฤๅ ๑๖ โสฬศตามแต่ปรารภนา ให้
 ต้องกันกับ คำประกาศเก่า ถ้าผู้มีอัฐ มากจะเอามาขึ้นเงินที่คลัง
 ชาวคลัง ก็จะต้องเทียบคักดู ถ้าเป็น อัฐ ปลอมพบบ้างไปง่าย ๆ
 จะคิดให้แต่ ๗ คำลึงต่อเฟื้อง แต่ถ้าเนื้อเป็น อัฐ เกิม
 ถึง จะเก่าคร่ำคร่าลึกรอข้าง ถ้าไม่ขาดเป็น สองท่อน
 สามท่อนแล้ว ก็จะใช้ให้แปดอัฐ ต่อเฟื้อง เนื้อ อัฐ หลวง
 แขงกันปลอม จะหลวมหล่อไม่ได้ ใ้ให้ผู้ร้ายหลง หลอม
 แล้วไม่เป็น อนึ่ง คนต่าง ประเทศ ที่ไทย เรียกว่า ฝรั่งเศส
 เดียวนี้ เทียวตะกุก กะกาย พุกวุ่นไป ว่าจะมีผู้ครองแผ่นดิน
 ฝ่ายไทย ให้เลิกล้างเขี้ยวอัฐ คีบักเสียแล้ว จะทำเขี้ยว
 ทองแดงเข้ามาขายให้ดู ๆ ให้ในหลวงจ่าย แก่ราษฎร
 แพง ๆ เป็นกำไร ฤๅอย่างหนึ่งว่าจะรับผูกภาษีทำแป

08/10/2566

• ของแดง มาขาย แก่ราย ฎร ถวายเงิน ภาษี แก่ในหลวง
 การที่ ว่า อย่าง นี้ โดย ฤทธิ ที่ พวก คน ต่าง ประเทศ ที่ เรียก
 ว่า ฝรั่งเศส อยู่ใน ใต้ ความ ฎา ว่า ในหลวง เชื้อ ยอง ง่าย ๆ
 ใจ ทยาน หยาก ใต้ เงิน ก็ พุด ไป คิด ไป การ นี้ ใคร ใต้ พัง
 อย่า เชื้อ ในหลวง ไม่ ยอม ให้ ทำ ถ้า ฝรั่งเศส จะ เอา เข็ม ทองแดง
 มาขาย ถ้า เป็น ตรา ของ แผ่น ดิน ไทย ก็ จะ ไม่ ยอม ให้ ขาย
 ถ้า เป็น ตรา เมือง อื่น เหมือน แปะ จีน แปะ ญวน แล แปะ ทองแดง
 ของ ประเทศ อื่น ถ้า มี ผู้ ชื้อ ไว้ จะ มา ส่ง แทน ภาษี อากร ก็ จะ
 ไม่ รัย จะ มา ขอ ชน เงิน ไป แต่ ในหลวง ก็ จะ ไม่ ให้ จะ ใต้ แต่
 เอา มา ขาย ให้ คิด ราคา ตาม หน้า หน้า ทองแดง ทอง เหลือง
 แล สังกะสี ที่ ไม่มี ตรา เมื่อ เวลา ในหลวง ต้อง การ ทองแดง
 ทอง เหลือง สังกะสี ก็ จะ ชื้อ เมื่อ เวลา ไม่ ต้อง การ ก็ จะ ไม่ ชื้อ ไม่ รัย เป็น
 เจ้า ของ เพราะ ฉนั้น พวก คน ต่าง ประเทศ ที่ เรียก ว่า ฝรั่งเศส จะ พุด
 อย่างไร ฎา จะ ลง หน้า สือ พิมพ์ ประ กาศ อย่างไร อย่า เชื้อ เลย
 ว่า ในหลวง จะ ทำ ตาม อย่า ฟัง เสียง เลย เป็น อัน ชาติ ที่ เกี่ยว ฐานะ
 แต่ แปะ ทองแดง นี้ ในหลวง ก็ จะ ทำ ใน เร็ว ๆ นี้
 สอง แปะ ต่อ เพ็อง อย่างหนึ่ง เรียก ว่า ชุก สี่ แปะ ต่อ เพ็อง อย่างหนึ่ง
 เรียกว่า เสี้ยว จะมี ตรา มง ฎฎ ตรา ช้าง ตรา จักร เหมือน อัฐ
 เหมือน โสฬส แต่ มี หน้า สือ บอก เป็น หน้า สือ ไทย หน้า สือ จีน

ทนง ลือ อัง กฤษ สาม อย่าง ว่า สอง อัน เป็น เพอง ลือ อัน เป็น เพอง
 แต้ ทอง แต้ อย่าง นี้ ใคร ไ้ ไป จะ มา ชิน เอา เงิน คลัง สอง แต้
 ต่อ เพอง ลือ แต้ ต่อ เพอง จะ ขอม ใช้ ไ้ แต่ แต้ ทอง แต้
 ตรา เมือง อัน ฤา แต้ ทอง เหลือง ลัง กะ ลือ ของ จีน ของ ญวน
 จะ มา ชิน เอา เงิน คลัง ไ้ ได้ ๓
 . ประกาศ มา วัน เสาร์ เกือน สิบ แรม สิบ ๕ คำ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ประกาศห้ามมิให้ เล่น แอ่ว ลาว

มี พระบรมราชโองการดำรัสแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แล ทวยราษฎรชาวสยามทุกหมู่ทุกเหล่าในกรุงแลหัวเมืองให้ทราบ กระแสพระราชดำริเห็นว่า เมืองไทยเป็นที่ประชุมชาวต่างประเทศต่างภาษา ไกลไกล มากด้วยกันมานานแล้ว การเล่น ฟ้อนรำ ขยับร้องของภาษาอย่างต่าง ๆ เคยมีมาประปรายเป็นที่สนุกสนานต่าง ๆ สำราญ เป็นเกียรติยศบ้านเมืองก็ตั้งอยู่ แต่ถ้ำของเหล่านั้นคง อยู่ตามเพศตามภาษาของคนนั้น ๆ ก็สมควร ฤ็ไทยจะเลียน เอามาเล่นได้ ย่าง ก็เป็นที่อยู่ว่าไทยเลียนใครเลียนได้ เหมือนหนึ่ง พระเทศนามหาชาติว่าอย่างลาวก็ได้ ว่าอย่างมอญก็ได้ ว่าอย่างพม่าก็ได้ ว่าอย่างเขมรก็ได้ ก็เป็นที่ แต่จะเอามาเป็นพื้นไม่ควร ต้องเอาอย่างไทยเป็นพื้น อย่างอื่น ๆ ว่าเล่นได้แต่แลหนึ่งสองแล ๆ

ก็การ บัดนี้ เห็น แปลกไปนัก ชาวไทยทั้งปวง ละทิ้งการเล่นสำหรับเมืองตัว คือ ขบพาทย์มโหรีเสภากริ่งท่อน ประยไก่อ๊กลัก กระแวงเพลงไก่อ๊วเกี่ยวเข้าแลละครร้องเสี้ยมหมก . พากันเล่นแต่ลาวแคนไปทุกหนทุกแห่ง ทกตำบลดั่ง ผู้ชายผู้หญิง จนท่านที่มโหรี ไม่มีผู้ใดหาต้องบอกขายเครื่องขบพาทย์เครื่องมโหรี ในที่มึงงานการ โทนจุกยวชนาก ก็หาลาวแคน

เล่นเสีย หมก ทุกแห่ง ราคาหางานหนึ่ง แแรงถึง สิบ คำลึง
 สิบสอง คำลึง การที่เป็น อย่างนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่า
 ไม่สู้งามไม่สู้ควร ที่การเล่น อย่างลาว จะมาเป็นพนเมือง
 ไทย ลาวเคยเป็นข้าของไทย ๆ ไม่เคยเป็นข้าลาว จะเอา
 อย่างลาวมาเป็นพนเมืองไทยไม่สมควร ทั้งแต่ภากันเล่น
 ลาวแคนมาอย่างเดียว ก็กว่าสิบปีมาแล้ว จนการตกเป็น
 พนเมือง แลสิ่งเกตุก การเล่นลาวแคน ซก ซมที่ไหนฝน
 ก็ตกน้อย ร่วง โรยไป ถึงขั้นเข้าในนารอดตัว ก็เพราะน้ำยา
 มาช่วย เมืองที่เล่นลาวแคนมาก เมื่อถูกฝน ๆ ก็น้อย
 ทำนาก็เสีย ไม่งอกงามทำขึ้นได้ บ้างเมื่อปลายฝน น้ำยากระ
 ไชกมากก็เสียไปหมด เพราะฉะนั้นทรงพระราชวิตก อยู่ โปรด
 ให้ขออ้อนวอนแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง ที่คิด ถึงพระเดชพระ
 คุณจริง ๆ ให้งดการเล่นลาวแคนเสีย ขยำหามาคนแลฟัง
 แลอย่าเล่นเองเลย ลองดูสักปีหนึ่งสองปี การเล่นต่าง ๆ
 อย่างเก่าของไทย คือลคร ฟ้อนรำ ปาทยม โหรี เสภา ครึง ท่อน
 ปรบไต่ สักกระวา เพลงไต่ข่า เกี้ยวเข้า แลอะไร ๆ
 ที่เคยเล่นมาแต่ก่อน เอามาเล่น มากขึ้น ข้างอย่าให้สูญ
 เล่นลาวแคน ขอให้ชกเสียเล็ก เสียสักปีหนึ่ง สอง ปี ลองดูฟ้าฝน
 จะงามไม่งามอย่างไรต่อไป ข้าง นำ

08/10/2566

ประกาศ ฉันทน์ ถ้ามีพึงยัง ขึ้นแล้วลาว แคน อยู่จะให้
 เรียกภาษีให้แรง ใครเล่นที่ใหม่จะให้เรียกแต่เจ้าของที่แล
 ผู้เล่น ถ้าลักเล่น จะต้องจับปรับให้ เสียภาษีสองต่อ สามต่อ
 ประกาศมาวัน ศุกร เดือนสิบสอง แรมสิบสี่ค่ำ

ผู้
 บัณณ สัตย ศก

ประกาศเรื่องชาวท่านก๊กเรือ

แลพระราชบัญญัติให้ตั้งภาษีอยู่กับท่านทุกตำบล

ด้วยเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ ๑ ว่าที่สมุหพระกระลา

โหมรับพระบรมราชโองการใส่เกล้า ๑ ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้า ๑ สั่งว่า ราษฎรชาวกรุงเทพฯ แลคนหัวเมือง

ขึ้นลงไปมาเมือง ๆ บางพวกมากล่าวติเตียนชาวท่านแลเจ้า

ภาษีว่าท่านต่าง ๆ ให้ได้ความเป็นชื่อว่าราษฎรมาถึงท่าน

ชนหมื่นชาวท่านเรียกเรือให้จอดตรวจกสิ่งของต้องห้าม ครั้นไปถึง

โรงภาษี เจ้าภาษีก็เรียกกสิ่ง ของ ยันตาที่ต้องตามพิ กัก

ภาษี ถ้าแม้เรือขึ้นลงพันท่านแลโรงภาษีไป ชาวท่าน

ว่าราษฎรชาวเรือหนีท่าน จับเอาตัวราษฎรมาบังคับให้ทำขวน

ท่านราษฎรไม่ทำ กักเรือแลเก็บเอาแจว เขาทางเสื่อไว้

ราษฎรต้องเสียค่าไถ่จึงได้ไป ลางที่ชาวท่านกับราษฎรเกิด

วิวาทชกตีกันก็มี ฝ่ายเจ้าภาษีนั้นถ้าเรือไม่แวะโรงภาษี

ก็แต่งคนไปเอาเรือราษฎร มาตรวจกสิ่งของในลำเรือต้องตาม

ภาษี พาลว่าราษฎรหนีภาษีปรับโทษเอาสิ่งของไว้จนสิ้น ก็

บังคับท่านกับโรงภาษีแยกย้ายกันตั้ง ราษฎรไปมาทางวันหนึ่ง

08/10/2566

ต้องจอดท่านจอดโรงภาษีถึงแก้แห่งสียบแห่ง ถ้าแม้ราษฎร

กับชาวท่านเจ้าภาษี มีความวิวาทไม่มีพยานแล้วยากที่จะ

ข้าระไ้ความจริง จะไม่จัดการเสียให้เร็วหรือย ก็เห็น เปรต
 ล้ายากแก่ราษฎร ทั้งหลาย มากนัก ตั้งแต่ นั้น สืบไป ให้ยังคย
 เจ้าภาษีให้ยกโรงภาษี ขึ้นคาตั้ง เกียเรียกอยู่ ณ แขวงหัวเมือง
 ให้มารวมตั้ง คติ อยู่ กยี่ท่าน จง ทก แห่ง ทุก ตำบล ราษฎร
 อดท่านแล้ว ให้เจ้าภาษีมาตรวจคตสิ่ง ของคตอง ตามภาษี
 ก็ให้เจ้าภาษีเก็บเรียกเอาแต่ ราษฎรตาม พิ กติ ทออง ครา เมื่อ
 เจ้าภาษีมีความวิ วาท ราษฎร จะไ้ อ่าง ชาวท่าน เปรน พยาน
 ถ้าชาวท่าน จับสิ่ง ของคตอง ห้ามไ้ ฎา ชาวท่าน จะวิ วาท กยี่
 ราษฎร จะไ้ อ่าง เจ้าภาษี เปรน พยาน ห้ามไม่ให้ ภาษี แยกย้าย
 ตั้ง อยู่ต่าง หาก จลก ท่านเหมือน แต่ก่อน เจ้าภาษี ขึ้นไป ตั้ง
 โรงภาษีที่ แห่ง อื่น พันท่าน ไปหลายเส้น จนราษฎร จะคตอง แวะ
 เปรน หลายแห่ง ไปนั้น จะมารอ้งว่า ราษฎร ไม่อดโรง ภาษี นั้น
 ไม่ได้ จะคตอง ให้ เปรน ฎา อยู่แก่ เจ้าภาษี เมื่อ เจ้าภาษี กยี่
 ท่าน ตั้ง อยู่แห่ง เดียวกัน ไ้ ตั้ง นี้ เห็น ว่า ราษฎร จะไ้ ความคช
 ยิ่งขึ้น กว่า แต่ก่อน พระบรมราชโอง การดำรัส ตั้ง ตั้ง นั้น
 ให้มหาดไทย ภาระลาใหม่ กรมท่า กรมพระสคคิ หมายบอก
 เจ้าภาษีขึ้นคา ทออง ทออง ภาษี ทั้ง ปวง ตาม กรมชน แลมีตรา
 ยังคยี่ ไปถึงผู้ สำเรจราชกุมารเมืองกรมการ ให้ตรวจคต ที่ แห่ง ไ้ เปรน
 ทางร่วมเรือเดิน ควร จะยกท่าน มาตั้ง ที่ โรงภาษี ฎา จะยก

โรงภาษีไปตั้งต่ออยู่ที่ท่าน อย่างไร ก็ให้เร่งจัดการเสีย
 ให้เสร็จใน ๖ สัปดาห์ต่อก ถ้าถึงเดือนห้าขึ้นค้ำหนึ่งปีชาน อัฐ
 ตกไปแล้ว ถึงชาวเรือที่จะต้องเสียภาษีไม่แหวะโรงภาษี
 ที่ไปเที่ยวตั้งเขาตามอำเภอใจ นอกบังคับซึ่งไม่ติดต่อกัน
 ภัยท่านนั้น มาให้ปรับใหม่ทำโทษให้ ก็ทำตามไม่ได้
 แลที่ ๆ จะตั้งโรงภาษีเหนือท่านท้ายท่าน แลยกท่านไปตั้ง
 ติดอยู่กับโรงภาษีนั้น เช่นที่สวนที่บ้านของราษฎร มีเจ้าของ
 ให้ชาวท่านแลเจ้าภาษีไปว่าซื้อว่าเช่า ตามราคาพอสมควร
 ถ้าราษฎรไม่ยอมขายไม่ยอมให้เช่า จะว่ากล่าวชี้แจง
 ไปอย่างไร ให้ผู้สำเร็จราชการ เมืองกรมการ กำหนด
 หาตัวราษฎรเจ้าของที่มาว่ากล่าวผ่อนปรน ให้ชาวท่าน
 แลเจ้าภาษีใดตั้งเรียกภาษีพอสมควรตามวิธีสั่ง หมายถึง
 ประการมาวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้นสิบสองค่ำ ๖ สั
 ษัปดาห์ จุลศักราช ๑๒๒๗

ประกาศ พิกัดทองแดง ชัก เชี่ยว

มีพระบรมราชโองการ ให้นำพระขันทนุสรณ์ สิ้นหนาท ให้
 ประกาศแก่ข้าราชการ แลราษฎร ในกรุง แลหัวเมือง ตลอด
 พระราชอาณาจักร ให้ทั่วถึงกันว่า เชื้อทองแดง ทำใหม่
 มีตราเหมือนเชื้อ อัฐ เหมือนเชื้อ สไฟศ อย่างใหญ่ เรียกว่า ชัก
 ใช้สอง อันเป็นเชื้อ อย่างเล็ก เรียกว่า เชี่ยว ใช้ ๔ อัน
 เป็นเชื้อ ใ้ไปรคให้จ่าย ใช้กันตั้งแต่วัน พทท เค็อนอ้าย
 แรมสิบค่ำ ปีฉลู สดับศก ถ้าผู้ใดได้ไป จะมาขึ้นเอาเงิน
 ที่พระคลังมหาสมบัติ เจ้าพนักงาน จะรับขึ้นให้ตาม พิกัด
 อย่างว่านี้ ให้ชนทั้งปวง รัยใช้ สอดกัน อย่าใ้ส่งไสยเลย
 ประกาศมาณวัน พทท เค็อนอ้าย แรมสิบค่ำ ปีฉลู สดับศก
 เปนวันที่ ๕๓๒๙ ในรัชกาล ประจวบนี้

ประกาศพระราชบัญญัติสักกา

มีพระบรมราชโองการ หมายพระยัฒม์จตุรสุรสิงหนาท
ให้ประกาศแก่ลูกชนตระลาการโรงศาล แลราษฎรในกรุง
แลหัวเมืองให้ทราบทั่วกันว่า เมื่อวันที่อาทิตย์ เดือนอ้าย
แรมเจ็ดค่ำปีฉลูสี่ปกก เสกขออกณพระที่นั่งสุทไธ
สวรรคย์ มีหญิงสาวคนหนึ่งทำเรื่องราวฎีกามาทูลเกล้าฯ
ถวาย ความในฎีกากิ่งนี้ ข้าพระพุทธเจ้าอำแดงเหมื่อน
เป็นบุตรนายเอกอำแดงนุ่ม ชายข้าพระพุทธเจ้าได้ ๒๑ ปี
ตั้งบ้านเรือนอยู่ข้างม่วงแขวงเมืองนนทบุรี มีความทุกข์ร้อน
ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ถวายเรื่องราวให้ทราบ
ฝ่าละอองธุลีพระบาทพระราชาอาญาเป็นดังนี้เกล้าฯ เติมข้า
พระพุทธเจ้ากับนายวิทรักใคร่เป็นชู้ฉ้อฉน บิดามารดาข้าพระ
พุทธเจ้าหารู้ไม่ว่านั้นอยู่มาณเดือน ๕ ปีชวคฉศก นายภ
ให้เด้าแก่มาขอข้าพระพุทธเจ้า แต่บิดามารดาข้าพระพุทธเจ้า
บิดามารดาก็ยอมจะให้ข้าพระพุทธเจ้า เป็นภรรยา นายภ
ข้าพระพุทธเจ้ารู้ความว่าบิดามารดา จะยกข้าพระพุทธเจ้า
ให้เป็นภรรยา นายภ ข้าพระพุทธเจ้าไม่ยอม บิดามารดา
โกรธตำว่าทขคข้าพระพุทธเจ้า ครั้นณเดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำ
ปีชวคฉศก เวลาพลยค่ำ บิดามารดาข้าพระพุทธเจ้าให้

08/10/2566

นายภูมิตัวข้าพระพุทธเจ้าไปที่บ้านเรือนนายภู ๆ ให้ข้า
 พระพุทธเจ้าเข้าไปในห้องเรือน ข้าพระพุทธเจ้าไม่ไป ข้า
 พระพุทธเจ้าก็นั่งอยู่ที่ชานเรือนนายภูจนรุ่งขึ้นเวลาเช้า ชาย
 ศอญิงชาวบ้านได้รู้เห็นเข่นอันมาก แล้วข้าพระพุทธเจ้าก็กลับ
 มาบ้านเรือนบิดามารดาข้าพระพุทธเจ้า บิดามารดาก็ค้ำว่าทุกข์
 ข้าพระพุทธเจ้าอีก จะให้ข้าพระพุทธเจ้ายอมเป็นภรรยา
 นายภูให้จงได้ แล้วบิดามารดาข้าพระพุทธเจ้าให้นายภูคิด
 ตัวข้าพระพุทธเจ้าไปที่บ้านเรือนนายภู อีกครั้งหนึ่ง ข้าพระ
 พุทธเจ้าก็ตาโง่ซนไปบนเรือนนายภูไม่ แล้วข้าพระพุทธเจ้า
 ก็กลับมาบ้านเรือนบิดามารดาข้าพระพุทธเจ้า บิดามารดา
 โกรธค้ำว่าทุกข์ข้าพระพุทธเจ้า แล้วว่าถ้าข้าพระพุทธเจ้า
 ไม่ยอมเป็นภรรยานายภู จะเขายืนยิงข้าพระพุทธเจ้าให้ตาย
 ข้าพระพุทธเจ้ากลัวก็หนีไปหานายวิเศษเดิม ข้าพระพุทธเจ้า
 ได้สองสามวัน บิดามารดาข้าพระพุทธเจ้า ส่งผู้มีชื่อให้
 ขอกนายวิเศษ ให้เอาดอกไม้ชุปเทียนมาห่มบิดามารดา
 ข้าพระพุทธเจ้า นายวิเศษก็ให้ผู้มีชื่อเฝ้าแก้เอาดอกไม้
 ชุปเทียน มาห่มบิดามารดา ข้าพระพุทธเจ้า บิดามารดา
 ข้าพระพุทธเจ้าจึงภาวเฝ้าแก้เอาดอกไม้ชุปเทียน ไปที่บ้านกำนัน
 ในเวลานั้นนายภูไปคอยอยู่ที่บ้านกำนัน นายภูจึงอาบัติ

08/10/2566

ตัวเก่าแก่ไว้ แก่กำนัน ครั้นเมื่อเดือน ๗ ปีฉลุ สิบตกก็ มี
 หมวย หลวง สยาม นนทเขต ขยั้น ปลัด ไปเกาะ ข้าพระพุทเจ้า
 กับ นาย วิต กับ ขิตามารดา นาย วิต มาที่ศาลากลางเมืองนนท
 ยบุรี หลวง ปลัด แลกรมการ ตามข้าพระพุทเจ้า ๆ ให้ การ
 ว่าข้าพระพุทเจ้าหาใคร่ใคร่ยอมเป็นภรรยา นาย ภู ไม่ พระ
 นนทบุรี แลกรมการเปรียบเทียบตัดสินว่า ถ้า นาย ภู สาขาดตัวไว้ ว่า
 ข้าพระพุทเจ้าไว้ยอมเป็นภรรยา นาย ภู ให้ นาย วิต แพ้ ความ
 นาย ภู ๆ ไม่ยอมสาขาน แล้วกรมการเปรียบเทียบว่า
 ถ้าข้าพระพุทเจ้าสาขานตัวไว้ว่าไม่ไว้ยอมเป็นภรรยา นาย ภู
 ให้ นาย ภู ยอมแล้วความแก่กัน นาย ภู ก็ หายยอมให้ ข้าพระ
 พุทเจ้าสาขานไม่ ครั้นเมื่อ ๘ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีฉลุ สิบตกก็
 นาย ภู กลับ ฟ้องกล่าวโทษ นาย วิต กับ ขิตามารดา นาย วิต กับ
 ผู้มีชื่อเก่าแก่ ๒ คน ความมีแจ้งอยู่ใน ฟ้อง นาย ภู นั้นแล้ว
 พระนเรศวร แล กรมการ เกาะไว้ตัว นาย วิต กับ ขิตามารดา นาย วิต
 กับ ผู้มีชื่อเก่าแก่สองคนมาแล้ว บังคับให้ นาย วิต ส่งตัว
 ข้าพระพุทเจ้า นาย วิต ก็ ส่งตัว ข้าพระ พุทเจ้า ให้ ตระ
 ลาการ นาย วิต กับ ขิตามารดา นาย วิต แล ผู้มีชื่อเก่าแก่
 ๒ คน ก็ เป็นคู่ คู่ ความ กับ นาย ภู แต่ตัวข้าพระพุทเจ้า
 ได้ ให้ การไว้ ต่อ ตระ ลาการ เป็น ความ สัตย์ ความจริง ข้าพระ

08/10/2566

พุทธเจ้าหาได้เป็นภรรยาชายผู้ไม่ แจ้งอยู่ในคำให้การ
 นั้นแล้ว นายเข็มพ้ามรวงคุมตัวข้าพระพุทธเจ้ากักขังไว้
 ที่ตราง แล้วมารดาข้าพระพุทธเจ้าก็มาท้าวว่าขู่เข็ญจะให้
 ข้าพระพุทธเจ้ายอมเป็นภรรยาชายผู้ให้จึงได้ ข้าพระพุทธ
 เจ้าไม่ยอม ข้าพระพุทธเจ้าเตือนให้ตระลาการ ชำระความ
 ต่อไปก็ไม่ชำระให้ นายเข็มพ้ามรวง ก็คุมตัวข้าพระพุทธ
 เจ้ากักขังไว้แก้งใช้การงานต่าง ๆ เหลือทนได้ความทุกข์
 ร้อนหนัก ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้หนีมาทำฎีกาทูลเกล้า ฯ
 ถวาย พระราชาอาญาเป็นสิ้นเกล้า ฯ ข้าพระพุทธเจ้า
 ไม่ยอมเป็นภรรยาชายผู้ ข้าพระพุทธเจ้าสมัครเป็นภรรยา
 นายวิชชุ์เดิมของข้าพระพุทธเจ้าต่อไป ขอพระบารมีปกเกล้า ฯ
 เป็นที่พึ่ง ควรสมควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ขอเศษ ฯ
 ฎีกานี้ทรงแล้ว จึงทรง พระราชหิตเลขาสลักหูลัง
 ฎีกาลงจำความเรื่องดังกล่าวในฎีกานี้ ไม่ผิดไกลจากการที่เป็น
 จริงหนัก ให้จมีนราชามาตยกับนาย รอดมอญุม หากเด็ก
 ขนไปจัดการตัดสินให้หญิงผู้ร้องฎีกา ตก เป็นภรรยาชาย
 ชุ้เดิมตามสมัคร เพราะหญิงนั้นอายุก็มากถึง ๒๐ ปี
 เสกแล้ว ควรจะเลือกหว่านตามชอบใจตัวได้ แต่ให้
 ชาย ชุ้เดิมเสียเย็บสะเมิด ให้บิดามารดาหญิงข้างหนึ่ง ให้

08/10/2566

ชายผู้ใดหญิงนั้นด้วย บิคารมารคา ยอมยกให้เสียค่าตั้ง รวม
 เงินสามสิบตำลึง ค่าฤชาธรรมเนียมให้ชาย
 ชู้เดิมเสียแทน บิคารมารคาหญิง แล่ชายที่ว่าเป็นเจ้า
 ของหญิงนั้นด้วย ให้ความเป็นเล็กแล้วแก่กันทั้งเรื่อง
 แต่ถ้าความแปลกจะมีนอกจากที่ว่าในภูมิกานี้ จะต้อง
 ทักสินตามสักสองอย่าง คือกิริยาที่ บิคารมารคา ยอมยก
 ให้บุตรหญิงของตัวไปแก่ชายที่มาขอ แล้วยอมให้เขาชด
 ค่ารับบุตรหญิงของตัวถึง ๒ ครั้งนั้น แผลกหูอยู่เป็นที่
 แคลงว่า บิคารมารคาจะทำหนังสือขายบุตรหญิงของตัว
 ไปแก่ชายนั้นกระมัง จึงต้องยอมให้เขาชด ก็ถ้าการ
 เป็นดังนี้ ให้ทักสินว่า บิคารมารคาไม่ได้เป็นเจ้าของบุตร
 ชายบุตรหญิง หนึ่งคนเจ้าของ โคกระบือ ช้างม้า
 จะตั้งราคาขายตามชอบใจได้ ฤๅตั้งขายเงินเป็นเจ้าของ
 ทายที่มีค่าตัว จนจะขายทาสนั้นตามค่าตัวเดิมได้ เมื่อ
 บิคารมารคาอยากจน จะขายบุตร ต่อบุตรยอมให้ชาย จึงขาย
 ได้ ถ้าไม่ยอมให้ชายก็ขายไม่ได้ ฤๅยอมให้ชาย ถ้า
 บุตรยอมรับมีค่าตัวเพียงเท่าไร ก็ขายได้แต่เพียงเท่านั้น
 กฎหมายเล่าอย่างไรผิดไปจากอย่างนี้ อย่าเอา เพราะฉะนั้นใน
 ความเรื่องนี้ ถ้าบิคารมารคาเอาชู้หญิงนั้น ไปขายให้

แก่ชายที่มาผูกเอาไว้ ก็ให้บิดามารดาใช้เงินเขาเอง
 อย่าให้ชายชู้กิน แลตัวหญิงต้องใช้ เพราะเห็นชู้ว่าตัว
 หญิงไม่ยอมให้ชาย แลหญิงนั้นเมื่อหนีบิดามารดาตาม
 ชายชู้ไป ถ้าเอาเงินของสิ่งของ ๆ บิดามารดาติด
 ตัวไปด้วย ถ้าบิดามารดาไม่ยอมให้ ก็ให้เร่งคืนให้เงิน
 ไว้แต่ผ้าถุงห่ม แลเย็บเงินๆ สิ่งของราคาสักสาม
 ตำลึง ให้บิดามารดาปลดให้หญิงเพื่อจะเปนสเบียงเลี้ยงตัว
 อยู่สักเดือนหนึ่ง สองเดือน กว่าจะมีที่ทำมาหากินกับชาย
 ที่ตัวหญิงนั้นยอมเปนเมียเขา ความวิเวทอาลัยแลฟ้อง
 แก่แก่ให้เลิกเสียให้หมด

ตามลัทธินี้ผู้ชายในบ้านในเมืองทกวันนี้ อกใจถือ
 ว่าหญิงคนใดชายใดเข้าไปในที่ลับจับต้องถึงตัวแล้ว ก็
 อกใจถือตัวว่าเปนเจ้าผู้ตัวความก็ว่าอย่างนั้น ผู้ตกสิน
 ก็ว่าอย่างนั้น แลผู้ตกสินให้ตัวเปนเจ้าของ แลให้เมีย
 เปนถึงสัตว์เคี้ยว ฉาน เพราะลัทธินี้ อย่างนั้น แลจึงใคร่ตกสิน
 ในเวลาหนึ่ง ให้เลิกกฎหมายเก่าว่าหญิงหย่าชายหย่าไถ่นั้น
 ให้ยกเลิก แต่เมื่อพิเคราะห์ดูที่ว่าอย่างนั้นผิดคติขรมไป
 หญิงจะหย่าชายก็หย่าไถ่ตามกฎหมายนี้ ต้องยุติขรมอยู่
 ให้เอาเปนประมาณ ความเรื่องนี้จะเปรียบเทียบกับพิจารณา

08/10/2566

ว่าเป็นเมียว่าไม่ได้เป็นเมียให้ยกเสีย เขาแต่ตามใจหญิง
ที่สมัคไม่สมัคเป็นประมาณ

หญิงโตมีชายมาขอบิคารมารดาขอกให้ ทั่วยอมแลไป
อยู่ด้วยกัน มีผู้รู้ผู้เห็นด้วยกันมาก ว่าเขาสองคน
เป็นผัวเมียกัน ร่วมสุขทุกข์ทนรอนเคียวกัน อยู่นานหลายวัน
หลายเดือน ประจักษ์แจ้งแก่คนรอบบ้าน รอยเมือง ไม่มี
ใครซักใครเถียง จึงควรตัดสินใจว่าเป็นผัวเมียกัน ในความ
เรื่องนี้ จะให้ไปจนถึง อย่างนั้น จะไม่ได้ จึงต้องให้ไป
ตามใจหญิงสมัค ความคล้ายกับอย่างเรื่องนี้แต่ก่อนก็เคย
ตัดสินใจมา แต่ก่อนมีผู้ มีชื่อภรรยาหญิงไปขายไว้แก่พระยา
สิงหราชฤทธิไกร ผู้บิดาหลวงเสนาภักดิ์ แต่หญิงนั้นยังเป็นเด็ก
ครั้นหญิงนั้นเจริญเป็นสาว หลวงเสนาภักดิ์สมคบเป็นภรรยา
ครั้นภายหลังบิคารมารดาของหญิง มาขยงหญิงให้ถอนตัวจาก
หลวงเสนาภักดิ์ไม่ยอมเป็นภรรยา จะสมัคคืนไปกับบิคารมารดา
หลวงเสนาภักดิ์ก็ยอมปล่อย บิคารมารดาจึงเอาเงินค่าตัว
มาส่งหลวงเสนาภักดิ์ แล้วรับตัวหญิงไปไว้ไม่ช้า ก็ไปบอก
ชายให้ยอมยกหญิงนั้นให้เป็นภรรยาผู้อื่น หญิงนั้น
ไม่สมัคมา ร้องทุกข์ จะขอกลับคืนมาเป็นภรรยาหลวงเสนา
ภักดิ์ ๆ ก็ยอมใช้เงินแรงกว่าค่าตัวเดิม แต่ยังมีน้อยกว่า

08/10/2566

จำนวนเงินที่บิดามารดาขึ้นใจบุตรไปขายให้ผู้อื่น ความ
 เรื่องนี้ก็ได้โปรดตัดสินให้ตามใจหญิง แลหลวงเสนากก็
 ยอมไม่ได้ตามใจบิดามารดา แลชายซึ่งจะเข้ามาเป็นเจ้าของใหม่
 ความสองเรื่องนี้โปรดตัดสินให้ตามใจหญิง แลชายที่
 รักใคร่กันไม่ตามใจบิดามารดา

ครอขคนบางจำพวกที่มีคดีของตัว ที่ตัวสำคัญ
 ว่าคล้ายกับความสองเรื่องนี้ แต่ได้ถูกตัดสินไปอย่างอื่น
 แต่ก่อนแล้ว จะว่าจะบ่นๆจะคิดว่าทรงตัดสินความต่าง ๆ
 ครั้งก่อนก็ไม่เหมือนกัน การนั้นทรง พระราชดำริห์ทราบแล้ว
 ว่าจะมีผู้ว่าอย่างนั้นจะคิดอย่างนั้น ขอให้ผู้สั่งเกณฑ์คดีถ้อย
 ความพิจารณาให้ละเอียด ซึ่งทรงตัดสินต่าง ๆ ไปนั้น
 ตามบัณฑิตก๊กชาติตระกูลของหญิงแลชาย แลเกี่ยวข้อ
 ในที่สงที่ต่ำที่กวหนคผิดกันอยู่ จึงทรงตัดสินยกเยงไป
 ชัดเรื่องเทียบให้เห็นว่าแต่ก่อนนี้ไปนายไทยมหาดเล็ก ซึ่ง
 แต่ก่อนเป็น นายรองชิต บัดนี้เป็น ขุนนครเขตรเกษมศรี
 รองปลัดกรมกองตระเวนขวา แต่งเจ้าแก่ไปขอทรัพย์บุตรพระยา
 เทพวรชนเป็นภรรยา ๗2566 ได้ปลุกหลปลุกเรือนอยู่ด้วยกัน
 แล้วได้ให้ทำวสมัคกัน กษาทรัพย์ภรรยาเข้าเฝ้าทูลของขลุ
 พระบาทข้างใน ได้พระราชทานเงินตราให้ทรัพย์เมื่อเวลา

เข้าไปเฝ้าข้าง ครั้นภายหลัง ทวีปักษ์กับนายรอง ชิตโกธรซึ่ง
 ชุมนเคืองกัน นายรองชิตมาอยู่บ้านเดิม ไปมาหาสู่ทวีปักษ์
 แต่ห่าง ๆ ภายหลังทวีปักษ์มีชู้ คือ พันศรี สิบพัน ในกรม
 พระตำรวจ แลเมื่อพระยาเทพวรชนไม่ได้กลับบ้านไปราชการ
 เมืองนครศรีธรรมราช นายรองชิตไปหาทวีปักษ์ จับได้พันศรี
 สิบพันชายชู้ในที่นอนเตียงไม่ได้ นายรองชิตเห็นว่าทวีปักษ์
 เคยได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททรงรู้จักอยู่ จึงนำความนั้น
 กราบทูลพระกรุณา จึงมีพระบรมราชโองการให้ลูกขุน
 ปรึษาชู้ตามศักดิ์หานายรองชิตเสร็จแล้ว หมึงสมัค
 จะไปอยู่กับชายชู้ ๆ ก็สมัคจะรับไปเพราะได้เสียเปรียบ
 มากแล้ว มีพระบรมราชโองการตำรัสว่าทวีปักษ์เป็นบุตร
 ชุนนางมีชั้นศักดิ์ ไม่เป็นหมึงบุตรบิดามารดาสามัญ
 เสมอราษฎร จะโปรดให้เป็นไปตามใจทวีปักษ์แลชายชู้
 ของทวีปักษ์ไม่ได้ พระยาเทพวรชนบิดาของทวีปักษ์
 ก็ไปราชการอยู่ไกล ภายหลังเกิดความเรื่องนั้นขึ้น พระยา
 เทพวรชนจะว่าอย่างไรก็ยังไม่ทราบ จึงโปรดให้หาตัว
 นายพิศาลคุ้มแพในพระบรมราชวัง แลบุตรพระยาเทพ
 วรชนที่เป็นมหาดเล็กหลายนายมาแล้ว มีพระบรมราชโอง
 การตำรัสถามว่าทวีปักษ์บุตรพระยาเทพวรชน นอกใจ

08/10/2566

นายรองชิตจึงขอมให้พันสรลิตขีทำชู้ จนนายรองชิต
 ผู้ตัวขี้ไต บกั้นชายชู้ก็เลยเมียปรับเสร็จแล้ว ทว่าทรัพย์
 ส้มค้จะไปอยู่กับชายชู้ ญาติพี่น้องจะยอมให้ฤาไม่ ?
 คาคเห็นว่าพระยาเทพวรชุนจะยอมยกให้ชายชู้ฤาไม่ ? บุตร
 พระยาเทพวรชุน ทูกนายกรวยทูลพระกรรมาว่าไม่ยอม คาคให้
 พระยาเทพวรชุนว่าเห็นจะไม่ยอมให้ไปกับชายชู้ จึงมีพระบรมราช
 โองการกำรัสสั่ง ให้มอบทรัพย์ให้นายพิศาลพี่ชายของทรัพย์
 รัยทรัพย์ไปจำไว้คอบ ถ้าพระยาเทพวรชุน การต่อไป
 ค่างน่าสุก แต่พระยาเทพวรชุนผู้บิดา

อนึ่งกฎหมายเก่าว่า ผู้เมียอย่าร้างกันแยกย้ายกันไป
 บุตรชายให้ ไต่แก่มารดาบุตรหญิงให้ ไต่แก่บิดา กฎหมายบทนี้
 มีพระบรมราชโองการกำรัสสั่งว่า ให้ใช้ไต่แต่ในบุตรของ
 บิดามารดาที่เป็นศักดิ์ต่ำ ก็ถ้าว่าบุตรของบิดามารดาที่เป็น
 ศักดิ์สูง ศักดิ์เกินกว่า ๔๐๐ ขึ้นไป ให้ตามใจบิดา ถ้าบิดา
 ไม่รัยเลี้ยงขี้ไต่บุตรเลี้ยงด้วย บุตรจึงตกเป็นของมารดา ถ้า
 บิดา รักชาติกระกุญชศศักดิ์อยู่ไม่ยอมให้ ไปกับมารดา บุตร
 ก็ต้องเป็นของบิดาหมก

๐๘/10/2566

ด้วยนัยนี้ ถ้าในบางที่บางคราวหญิงที่มีศักดิ์สูงจะ
 ไปไต่ผู้ไพร่ มีบุตรเกิดด้วยกันบุตรนั้นก็ต้องเป็นของมารดา

ญาของตา แล ญาติข้าง มารดา หมดตามบัณฑิตก็ เมื่อ
 ตักสินทั้งนี้ จะว่าเข้าข้างผู้ที่ข่มขี่ไพร่เกินไ้ก็ตาม แต่
 เห็นว่าผู้ที่มิบัณฑิตก็ เชน อันมาก จะเห็นชอบด้วย ถ้าจะไม่
 ตักสินอย่างนั้น จะว่าไปตามกฎหมายเก่า ก็จะเป็นที่เสีย
 ใจแก่ผู้มีบัณฑิตมากนั้น ชักเรื่องว่ามาทั้งนี้ จะให้เห็น
 หลัความที่ทรงพระราชดำริห์แล้วตักสิน อย่าง ความบาง
 เรื่องคล้าย ๆ กับความที่ร้องฎีกาสองเรื่องนี้ คือผู้หญิงสมัค
 จะไปกับผู้ชายผู้ชายก็ สมัคจะรับ แต่ญาติพี่น้องของหญิง
 เชนผู้มีบัณฑิตสูง เขาไม่ยอมให้เลย ก็ในความเรื่องนี้
 ตามรูปความ ก็ควรจะทรงตักสินให้ตามใจหญิงสมัค เหมือน
 กับความ ฎีกาสองเรื่องนี้ท่านทั้งหลายเป็นอันมาก ที่ไม่ให้
 พิจารณา การให้เลียบก็ ดูเหมือนจะเห็นไปอย่างนั้นด้วย แต่
 เมื่อพิจารณาให้เลียบไป รุกฎ การแต่หลัง มาเห็นว่าหญิง
 ในตระกูลนี้ไม่เคยตกไปเป็นภรรยาผู้ที่ต่ำศักดิ์ เสมอกับชาย
 ที่หญิงนั้นรัก นั้นเลย ชายคนนั้นมักใหญ่ใ้สูง เอ้อมเข้าไป
 สมคบหญิงในตระกูลสูงเช่นนั้น เป็นที่แปลกใจคนในตระกูล
 นั้นทั้งสิ้น ถ้าจะตักสินให้ตามใจหญิงแล้ว คนในตระกูล
 นั้นทั้งสิ้น 08/10/2566 เขาคงคิดว่าผู้ครองแผ่นดิน ลกศักดิ์ตระกูลเขา
 ให้ต่ำไปเป็นตัวอย่างจะเป็นที่ ให้เขาเสียใจไม่รู้หาย ถึงจะยังกับชาย

ให้เสียเขี้ยวเลมิดให้แก่เขาตามกฎหมาย อย่างว่าเลย ถึงจะเสีย
 ให้เขาสัก ๑๐๐ ซึ่งเขี้ยวเขี้ยว เขาก็ลั่นวาทว่าไม่ยอม
 ยินดีรับเป็นอันขาดทีเดียว อนึ่งถ้าจะตัดสินให้ชายหญิง
 คู่หนึ่ง ใ้ได้อยู่ด้วยกัน ตามใจ สนิทรักใคร่กันแล้ว ผู้ตัดสิน
 ก็ดู เป็นโจ่งมหนักไม่รู้เท่ารู้ทันคน เสียคนเสียกาย ถูกหลอก
 ถูกหลง กล้ากลายเข้ามา ในพระราชวังไทย เสมอชบด แต่
 แผ่นดินเก่ามาจน แผ่นดินใหม่ ก็จะเป็นอันไม่รู้เท่าอายชบด
 อีชบดเสีย การที่ปรากฏว่าไม่รู้เท่า นั้น ก็จะเป็นทางที่จะให้
 คนลาม ๆ ต่าง ๆ เติบทางนั้น มาลยลาย พระราชทานต่อไป
 ในภายหน้า จึงพระ กาศมาขอให้ผู้มีปัญญา ตรีตรของ ๆ ๓
 แต่ความสามัญในโรม ศาลในกรุง แลหัว เมืองทั้งปวง ให้
 ตระลาการ พิจารณา สังเกตตระ กูลหญิง ตระ กูลชาย แล
 เปรียบเทียบ ให้คล้าย กับ กระแส พระราชดำริที่นี้ ก็ซึ่งถือ
 ลัทธิว่าชาย ถูกต้อง หญิง แล้วก็ชื่อ ว่า เป็นเมีย นั้นใช้ไม่ได้ ให้
 ยังค้ำตามใจ สนิทในตระ กูล หญิง ที่ต่ำ แลตามใจ บิตามารดา
 ญาติ พี่น้อง ของหญิง ในตระ กูล ที่สูง คักก็ตาม บังคั้นนี้ เด็ด ๆ
 วิสัยคน ตระ กูลต่ำมีแต่คิก จะหาเงินหาทอง ย่อม
 ช่มชู้น บุตร หลาน ของตัว แล้วเอาไปขายเอาไปให้ ให้ไปตั้ง
 ทน ยากอยู่ในที่ ๆ ตัวจะไ้เงินได้ทองมากแต่บุตร ไม่

ควรที่จะต้องยาก เพราะ บิณฑามารดา จึงต้องตัดสินให้ ตาม
 ใจบุตรสมัค ประการหนึ่งหญิงก็ไม่ควร จะสึกหรือมากไป
 หลายแห่งใน ตระกูลต่ำ ถ้าตัดสินให้เป็นของ บิณฑามารดา
 แล้ว ก็จะทำให้สึกหรือมากไป ดังเช่นเป็นในความฎีกา
 สองเรื่องนี้ ก็ในตระกูลสูงโดยว่าหญิงพลัดไปสึกหรือ
 ในสถานต่ำ เป็นที่อับขายขายหน้าแก่ญาติพี่น้อง ก็เมื่อ
 คั้นมาให้ญาติพี่น้อง ถึงไปต้องสึกหรือเป็นสองซ้ำสามซ้ำ
 ญาติพี่น้องทั้งปวงคงจะไม่ยอมให้ ไปสึกหรือในตระกูลต่ำ
 โดยจะต้องสึกหรือเขาคง จะให้ไปสึกหรือในที่มิศักดิ์สูง เป็น
 ที่ยำเียงเกรงกลัวของคนเป็นอันมาก จนอนทั้งปวงเกรงใจ
 ไม่ออกปากพูดถึงความเรื่องนั้นได้ ก็เป็นอันแก้อายให้หาย
 ไปโดยลำดับ เพราะ จะทำคนทั้งหลายให้ลืมความนั้นเสีย
 ประการมาฉนวนจันทร์ เดือนยี่ ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีฉลู สัปตศักราช
 ศักราช ๑๒๒๗ ฤาเปลงวันที่ ๕๓๓๒ ในราชกาลประจุบันนี้ ฯ

ประกาศพิทักษ์ภาษีน้ำมันพร้าว

มีพระบรมราชโองการ หมาย พระบัณฑิต ทรุ สรุ สึงหนาท ให้
 ประกาศแก่เจ้าภาษีนายอากร แลราษฎรผู้ต้มน้ำมันพร้าว
 ในกรุงเทพฯ แลหัวเมืองให้รู้ทั่วกันว่า พระยาราชนิกษา
 นุรักษ์ ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสงคราม กรมการมีใบบอก
 มาวางเวรกรมท่า ว่ามีเงินราษฎรเข้าช้อถั้น ๖๖ คน
 ร้องกล่าวโทษเจ้าภาษีน้ำมันพร้าว ว่าเก็บภาษีผิดพิกัก
 ท้องตราเจ้าจำนวนกรมพระคลังมหาสมบัติ นำข้อความ
 ขนกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จึง
 โปรดเกล้าให้มีตราการชำระ ใ้ความจริงสมคังคำร้อง
 เงินช้อ ให้ลูกขุนศาลหลวงปลุกษาทำโทษ ปรับใหม่
 เจ้าภาษีหลงง เสียมเงินคงเสร็จแล้ว ตั้งแต่นั้นสืบไป
 ให้เจ้าภาษีน้ำมันพร้าว ทำตามข้อพิกักให้ถูกต้อง
 ตามท้องตราทุกประการ ๓๕
 ข้อหนึ่งว่า ให้ขุนเตลาภิกรณ์เรียกภาษีแต่ราษฎร
 มีช้อผู้ต้มน้ำมันพร้าว ๑๐ หีบหนึ่ง ถ้าราษฎรเสียภาษี
 ๑๐ หีบหนึ่งให้เจ้าภาษีแล้ว ให้เจ้าภาษีทำตัวฎีกา
 ให้แก่ราษฎรทุกราย ให้ราษฎรช้อขายน้ำมันพร้าว
 ได้โดยสะดวก ๓๕

08/10/2566

ข้อหนึ่งว่า ถ้าราษฎรมีชื่อ จะคัมหน้ามันมพร้าว
 จำหน่ายใช้สอยแลกเปลี่ยน ให้มารับตัวต่อเจ้าภาษี
 ไปตั้งคัมหน้ามัน ถ้าคัมหน้ามันได้มาก น้อยเท่าใดให้มายอกแก่
 เจ้าภาษี ๆ จะไปเรียกภาษีตามหน้ามันมากแล่น้อย
 หน้ามันที่เรียกภาษีแล้วนั้น เจ้าของ จะขายให้แก่เจ้าภาษีก็ได้
 จะขายให้ผู้อื่นใดผู้หนึ่งราคาถูกราคาแพงก็ได้ แต่ผลมพร้าว
 นั้น ราษฎรเจ้าของกับลูกค้า จะซื้อขายกันราคาถูกแพง
 เท่าใดไม่ห้าม ๗๖

ข้อหนึ่งว่า ห้ามอย่าให้ราษฎรที่ไม่ได้มารับตัว
 ต่อเจ้าภาษีนั้น ลักคัมหน้ามันมพร้าว ซ้อขายใช้สอยแลกเปลี่ยน
 เชนอันขาด ถ้าลักคัมหน้ามันมพร้าว มีผู้รับสินบน
 จับได้ จะปรับใหม่ใช้เงิน ภาษี สามวันเพนเงิน ๖ ชั่ง
 ๕ ตำลึง ให้เป็นสินบนแก่ผู้นำจับเงินสิบห้าตำลึง ๗๖

ข้อหนึ่งว่า แต่ก่อนเมื่อยังไม่ได้ตั้งภาษีหน้ามัน
 มพร้าว นั้น ราษฎรมีชื่อคัมหน้ามันมพร้าว จำหน่าย ซ้อ
 หน้ามันมพร้าวไว้ จำหน่าย หน้ามันจำหน่ายไม่หมด เหลืออยู่
 มากน้อยเท่าใด ถ้าถึงกำหนดวันเจ้าภาษีเข้าเรียกภาษีแล้ว
 ให้ราษฎรมายอกเจ้าภาษีหน้ามันเสียก่อน จึงจำหน่ายได้
 ถ้าไม่มายอก เจ้าภาษีเอาหน้ามันไปจำหน่ายแก่ผู้ใด

ผู้หนึ่ง กัด

มีผู้รับสินบน จับได้ จะปรับใหม่เหมือน

อย่าง ผู้ลัก คัม น้ำมัน ขาย

ฯ

ข้อหนึ่งว่า ถ้าราษฎร มีข้อที่มารับทำหนังสือสัญญา
ต่อเจ้าภาษี ไปตั้ง คัม น้ำมัน นั้น . คัม น้ำมัน ไว้แล้วมาบอก

เจ้าภาษี ให้เจ้าภาษีไปเรียก ภาษี ในวันนั้น ถ้าเจ้าภาษี

มีธุระจะไปไม่ได้ ในวันนั้น ก็ให้เจ้าภาษีทำหนังสือผิดให้

แก่ราษฎรผู้ คัม น้ำมัน . มีกำหนดว่าใน สอง สาม วัน

ให้ไปแน่นอน ให้ราษฎรผู้ คัม น้ำมัน ทำตัวลงชื่อลงวัน

แฉะเวลานั้นให้มาบอกเจ้าภาษีแล้ว ให้ไว้แก่เจ้าภาษี

แล้วรับหนังสือผิดของเจ้าภาษีไปไว้ ถ้าเจ้าภาษีหนึ่งเสีย

ฎาพิศพล่วงไป . ไม่ไปตามนัดก็ตี ผิดเกินสองวันก็ตี สามวัน

ก็ตี ไม่ทำหนังสือผิดให้แก่ราษฎรก็ตี ไม่รับตัวที่ราษฎร

ทำมาให้ ไร้นั้นก็ตี ทำให้น้ำมันของราษฎรค้างเนิ่นช้าจะจำหน่าย

ก็ไม่ได้ ให้ราษฎร มาร้องต่อเจ้าพนักงาน กรมพระคลัง

มหาสมบัติ ให้เอาใบผิด แฉะตัวขึ้นที่เจ้าภาษีไม่รับ นั้น

มาเป็นสำคัญด้วยจะได้ทำโทษเจ้าภาษีตามโทษานุโทษ

ฯ

ข้อหนึ่งว่า น้ำมันที่ขึ้นทุกเรือเข้ามาแต่ต่างประเทศ

08/10/2566

ก็ได้เสียภาษีร้อย ซักสามแล้ว ห้ามไม่ให้ขุนเสลา ขิกรณ์

เรียกภาษีเป็นสองซ้ำได้

ฯ

ข้อหนึ่งว่า ให้ขุนเตลาชิกรณเรียกภาน้ำมนต์
 ท้องตรา แต่ราษฎรตามพิภัก ห้ามไม่ให้ขุนเตลาชิกรณ
 เรียกภาน้ำมนต์ แต่ราษฎรให้เหลือเกินผิด จวกพิภัก
 ให้ราษฎรไต่ความเดือดร้อนแต่สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ ๓๖

ข้อหนึ่งว่า ถ้ามีผู้รับสินบนนำจับผู้ลักลอบคัมหม่ามนต์
 มพร้าวในแขวงเมืองนั้น ๆ ก็ให้ขุนเตลาชิกรณ แลหลงจู
 เสมีयरคนใช้ ไปขอกรมการกำนันต่อผู้ว่าราชการเมือง
 กำกับไปจับให้ทุกคราว ถ้าจับได้ตัวผู้ลักลอบคัมหม่ามนต์
 มพร้าวมาแล้ว ให้ผู้ว่าราชการเมืองกรมการ แลเจ้าภาน้ำ
 คัดสินตามพิภักท้องตรา ถ้าตัดสินไม่ตกลง ให้บอกส่งมา
 ตามกระทรวง เจ้ากระทรวงจะไต่สั่งให้เจ้าจำนวนชำระ
 คัดสินให้แล้วแก่กัน ๓๗

ข้อหนึ่งว่า ถ้าขุนเตลาชิกรณหลงจูเสมีयरคนใช้
 แลผู้รับช่วงจำหน่ายน้ำมนต์มพร้าวในแขวงเมืองนั้น ๆ ไปจับ
 ผู้ลักลอบคัมหม่ามนต์มพร้าวแต่ลำพังพวกเจ้าภาน้ำ ไม่ได้ขอ
 กรมการกำนันต่อผู้ว่าราชการเมืองกำกับไปด้วย แลมี
 ผู้มาร้องฟ้อง พิจารณาเป็นสัตย์จะปรับใหม่มีโทษแก่
 เจ้าภาน้ำเหมือนโทษผู้ลักลอบคัมหม่ามนต์มพร้าวเหมือนกัน ห้าม
 ขบ่าให้ราษฎรทำน้ำตาตมพร้าวใหญ่ ให้ผลมพร้าวน้อย

ไปเป็นอันขาด ให้เจ้าภานีแลราชบุตรทำตามพิภักดิ์ต้องตรา
แลคำประกาศให้เลิก ประกาศมาจนวันอังคาร เดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
ปีฉลู สัปดาห์ ศักราช ๑๒๕๗ เป็นวันที่ ๕๓๓๓ ในรัชกาลพระบาท

พระยาราชภักดีศรีรัตนราชสมบัติ พระยาพิพิธ

โกโดยสรวัย เป็นผู้รับสั่ง

ฯ

สำนักหอสมุด

ประกาศ พระราช พิธี ลง สรง โสภณ

ประกาศ เล่าด้วย ขวรมเนียม ลง สรง โสภณ ที่ เป็น พิธี
สำหรับ ราชตระกูล ใน แผ่นดิน สยาม สืบมา สมเด็จพระเจ้า
น้อย ยาเธอ เจ้าฟ้า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้า สมเด็จพระ
เจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้า ทั้ง ชาย ทั้ง หญิง . คือ ท่าน ทมิ พระบิดา
พระมารดา เป็น ราชตระกูล ทั้ง สอง ฝ่าย แต่ จะ ให้ ละ เลียด
ถ้า การ เป็น ตั้ง พระ วงษ์ ใหม่ พระเจ้า พยา พระเจ้าน้อย ยา พระ
เจ้า ฟนาง พระเจ้าน้อย นาง ที่ ร่วม พระ ชนก ชนนี้ กับ สมเด็จพระ
พระเจ้า แผ่นดิน ใหญ่ ก็ เป็น สมเด็จพระเจ้า พยาเธอ สมเด็จพระ
พระเจ้าน้อย ยาเธอ สมเด็จพระเจ้า ฟนางเธอ สมเด็จพระเจ้า
น้อย นางเธอ ทั้ง สิ้น แต่ ที่ ต่าง พระมารดา ค่อย โปรค ให้ เป็น จึง
เป็น ไต่ พระเจ้า ลูกเธอ ที่ ประ สตร แต่ พระ อรรคมเสล
พระ อรรค ซายา ที่ ตัก มา แต่ เดิม ก็ คี ตั้ง ใหม่ ก็ ที่ เป็น สมเด็จพระ
พระเจ้า ลูกเธอ เจ้าฟ้า ทั้ง ชาย ทั้ง หญิง พระเจ้า ลูกเธอ ที่ เจ้า
จอมมารดา เป็น แต่ พระสนม ไม่ เป็น เจ้าฟ้า ก็ เป็น แต่ พระองค์ เจ้า
ถ้า เจ้าจอม มรวรดา เป็น เชื้อ พระ วงษ์ ต่าง ๆ ก็ คี . เช่น บุตร เจ้า
แผ่นดิน เมือง น้อย รอบ คอบ ก็ คี ถ้า เป็น บุตร เสนา ยที่มี ความ
ชอบ ก็ คี ถ้า โปรค ให้ เป็น เจ้าฟ้า ก็ เป็น ไต่ พระเจ้า หลานเธอ
นี้ คือ พระ โอรส พระบิดา ใน พระบรม ราช วงษ์ ถ้า พระมารดา

08/10/2566

ไปรดให้เป็นเจ้า ขุตร ขุตรี ก็ เป็น สมเด็จ พระเจ้าหลานเธอ
 เจ้าฟ้า ฯ สมเด็จ พระเจ้าน้องนางเธอเจ้าฟ้าหญิง สมเด็จ
 พระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าหญิง เมื่อได้ พระสวามีเป็นพระเจ้า
 แผ่นดินใหญ่ก็ดี เป็นกรมพระราชวังก็ดี เป็นเจ้าต่างกรม
 ไม่มีกรม เจ้าฟ้าฤๅ พระองค์เจ้าก็ดี ถ้ามี ขุตร ขุตรี บังเกิด
 ก็เป็นเจ้าฟ้าตาม พระมารดา แต่ศักดิ์นาต่ำเสมอ พระองค์เจ้า
 ที่ เป็น พระเจ้าหลานเธอทั้ง สมเด็จ พระเจ้าหลานเธอ มีศักดิ์
 นานเสมอเพียง พระองค์เจ้าที่ เป็น พระเจ้าลูกเธอ ฯ เมื่อแผ่นดิน
 สืบ ๆ มา พระราชโอรสพระราชธิดาของสมเด็จ พระเจ้า
 แผ่นดินใหญ่ แลกรมพระราชวังที่ ประสูติ แต่พระมารดา
 เป็นเจ้าฟ้าก็ดี เป็น พระองค์เจ้าก็ดี คงเป็นเจ้าฟ้า ถ้า
 มารดาเป็นแต่หม่อมเจ้า แลราชินิกุล แลธิดาเมืองน้อยรอบ
 คอย ก็ คงเป็นแต่พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้า ต่อพระเจ้า
 แผ่นดินใหญ่ไปรดให้เป็นเจ้าฟ้าจึงเป็นได้ ฯ ในกรมพระราชวัง
 หลัง ขุตร ขุตรี ประสูติ แต่ อรรคชายา มียศ เป็นเจ้าก็ เป็น
 ได้เพียง พระองค์เจ้า ต่อมารดาเป็นเจ้าฟ้า จึงเป็นเจ้าฟ้า
 ตาม พระมารดา ขุตร ขุตรี กรมพระราชวังหลัง ที่เกิดแก่
 พระสนม ก็ คงเป็นหม่อมเจ้า เหมือนกับ ขุตร ขุตรี ของพระ องค์
 เจ้าชายทั้งปวง ที่ตั้งกรมแล้วแต่ยังไม่มีกรมหม่อมเจ้า

ทั้งปวง ที่ไตรชาศการฝ่ายหน้าฝ่ายใน โปรดเลื้อยให้เป็นพระ
องค์เจ้าโดยความชอบ ก็เป็นไ้ การกำหนดที่ว่ามานี้ตาม
แบบแผน ซึ่งมีสืบมาแต่โบราณหลายชั่วแผ่นดิน แต่ครั้งกรุง
เก่ามา ๗ เมื่อครั้งแผ่นดิน กรุงธนบุรี แรกตั้ง
แผ่นดินบางกอกก่อนพระวรวงษ์นี้ มีพระเจ้าลูกเธอชายเป็นเจ้าฟ้า
สามพระองค์ พระองค์หนึ่งเกิดแต่พระอรรคชายาเดิม
อีกพระองค์หนึ่งเกิดแต่มารดาที่เป็นพระญาติวงษ์ของพระเจ้า
แผ่นดินในเวลานั้น อีกพระองค์หนึ่งเกิดแต่มารดาที่เป็น
พระบุตรของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ซึ่ง
เวลานั้นพระเจ้าแผ่นดินโปรดให้ถืออาญาสิทธิ์เหมือนพระเจ้า
แผ่นดินในการสงครามในเจ้าฟ้าทั้งสามนั้น องค์ที่สอง
สิ้นชีพเสียยังเยาว์ องค์ที่หนึ่งสิ้นชีพเมื่อล่วงแผ่นดินนั้นไป
แต่องค์ที่สามสืบมาเป็นสมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้า ใน
แผ่นดินพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ เมื่อตั้งพระวรวงษ์ใหม่ขึ้น
สมเด็จพระเจ้าฟักนางเธอสองพระองค์ก็เป็นเจ้าฟ้า สมเด็จพระ
เจ้าฟักนางเธอพระองค์ใหญ่ มีพระบุตร ๓ พระบุตร ๑
แต่พระบิดาสิ้นชีพเสีย นานแล้ว สมเด็จพระเจ้าฟักนางเธอ
พระองค์น้อยมีพระบุตร ๓ พระบุตร ๒ พระบิดาก้สิ้นชีพเสีย
นานแล้วเหมือนกัน ก็ทั้ง ๔ พระองค์นั้น พระเจ้าอยู่หัว

08/10/2566

- ไปรภให้เป็น สมเด็จ พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าท่งสิน ภายหลัง
มาพระบุตรของ สมเด็จ พระเจ้าฟีนางเธอ พระองค์ใหญ่ขึ้น
ไปรภให้เป็น กรมพระราชวังหลังเป็นลำดับยี่ สมเด็จ พระเจ้า
น้องยาเธอ ที่ไปรภให้เป็น กรมพระราชวังบวรในแผ่นดินนั้น ฯ

พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัวในแผ่นดินนั้น มีพระราช

โอรส สอง พระองค์ พระราชบิดาของ พระองค์ แต่พระ
อรรคชายาเดิม ไปรภให้เป็น สมเด็จ พระเจ้าลูกเธอ

เจ้าฟ้าท่ง ๔ พระ องค์ แต่กรมพระราชวังมี พระราชบิดา
ประสูติ แต่พระมารดาเป็นเชื้อเจ้าเมืองเชียงใหม่ ไปรภให้
เป็น สมเด็จ พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าทวย รวมเจ้าฟ้าในต้น

แผ่นดิน พระบาท สมเด็จ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ คือสมเด็จ
พระ เจ้าฟีนางเธอ ๒ ถ้านี้ สมเด็จ พระเจ้า น้องยาเธอ

ที่เป็น กรม พระราชวังด้วย ก็เป็น ๓ เป็นชั้นศักดิ์ สูง อย่างเอก
สมเด็จ พระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า ๔ พระ องค์ เป็น อย่างโท

สมเด็จ พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้า นัย กรมพระราชวังหลังด้วย
เป็น ๑๑ พระ องค์ เป็น อย่างตรี รวมเจ้าฟ้าท่ง ๓ อย่าง

เป็น ๑๘ พระ องค์ คือ นัย เจ้าฟ้าหลานเธอ ที่เป็นราชบุตร
เจ้ากรุงธนบุรีด้วย นั้น ยังมีเจ้าฟ้าหญิง แก่อก พระ องค์หนึ่ง

เป็น พระราชบิดา สมเด็จ พระเจ้าแผ่นดิน พระวงษ์ แก่กรุงศรี

08/10/2566

อภัยทศยา ยังคง ยศชั้น ตาคักก เป็นเจ้า ฟา อยู่ด้วย จึง รวม
เป็น ๑๙ พระ องค์ ด้วยกัน

ที่ใน เจ้า ฟา เหล่านี้ เมื่อแรกตั้งแผ่นดิน ยังไม่ได้ ไล่กั้นต์
๗ พระ องค์ คือ สมเด็จ พระ เจ้า หลาน เขอ เจ้า ฟา ๓ พระ องค์
ยก แต่ พระ องค์ ใหญ่ สมเด็จ พระ หลาน เขอ เจ้า ฟา ใน สมเด็จ
พระ เจ้า ฟานาง เขอ พระ องค์ น้อย ๒ พระ องค์ สมเด็จ พระ
เจ้า หลาน เขอ เจ้า ฟา ใน กรม พระ ราช วิ่ง พระ องค์ ๑ สมเด็จ
พระ เจ้า หลาน เขอ ที่เป็น ราช บุตร เจ้า กรุง ธนบุรี พระ องค์ ๑
จึง รวม เป็น ๗ พระ องค์ ใน เจ้า ฟา ๗ พระ องค์ เมื่อ
ถึง ปี มี กำหนด ควร จะ ไล่กั้นต์ ก็มี ราช การ ท้าย ศึก กับ พม่า วุ่นวาย
อยู่ เพราะ เช่น การ คั้น แผ่นดิน ไม่มี ช่อ ง มี เวลา ที่จะ ไ้ ทำ
พระ ราช พิธี ให้ เต็ม ตาม คำ ราช คือ สอง พระ องค์ ถึง กำหนด
ไล่กั้นต์ ใน ปี แรก ตั้ง แผ่นดิน ใหม่ คือ ยี่ ขาน จั ตวาศ ก ศัก ราช
๑๑๔๔ ตรง กับ ปี มี ศก สศ ศัก ราช ๑๗๘๒ อีก สอง พระ องค์
ถึง กำหนด ใน ปี มี เสง สปี ต ศก ศัก ราช ๑๑๔๗ ตรง กับ ปี มี ศก
สศ ศัก ราช ๑๗๘๕ อีก สอง พระ องค์ ถึง กำหนด ไล่กั้นต์
ใน ปี รัช กา เอก ศก ศัก ราช ๑๑๕๑ ตรง กับ ปี มี ศก ศัก ราช ๑๗๘๙
๐๘/๑๐/๒๕๖๖
สมเด็จ พระ เจ้า หลาน เขอ เจ้า ฟา ที่เป็น ราช บุตร เจ้า กรุง ธนบุรี นั้น
ถึง กำหนด ไล่กั้นต์ ใน ปี กุณฺตร ศก ศัก ราช ๑๑๕๓ ตรง กับ ปี

มีกฤตศักดิ์ราช ๑๗๕๑ ในสืบชั้นพม่ายกมารบแทบทุกปี
 มีราช การทียศึกมาก ไม่มีช่องที่จะได้ คิดทำการ ลงสรงโสกันต์
 เลย • เปนแต่ทำโดยสังเขปพอเปนแล้วไป แต่เจ้าฟ้าพิน
 ทวดีซึ่ง เปน พระ ราช ชิดา พระเจ้าแผ่นดิน กรุงศรี อโยธยาโบราณ
 นั้น ท่านเคยลง สรงโส กันต์ด้วย พระ องค์เอง แลเห็นการ
 งานต่าง ๆ เมื่อเวลา ลงสรงโส กันต์เจ้าฟ้า เจ้าหน้องของท่าน
 ท่านทราบ การทุก อย่าง เปนผู้แนะ อย่าง ชรรณเนียมโบราณอื่น ๆ
 ต่าง ๆ หลาย อย่าง หลาย ประการ ในกรุง เทพ นี้ เมื่อท่าน
 เห็นว่าเจ้าฟ้า ๗ พระ องค์ที่โส กันต์ ไม่ได้ทำเต็มตามตำรา
 พระราช พิธี แต่สักพระ องค์หนึ่ง จนหมกเจ้าฟ้าไปแล้ว
 ท่านก็บ่นนึกว่า การ อย่าง ชรรณเนียม พระราช พิธี ลงสรงโส กันต์
 เจ้าฟ้าจะ สายสูญไปเสียแล้ว ท่าน ก็ ทรง พระชราแล้ว
 เมื่อไม่มี พระ ชนม์ท่าน ถ้า การ สืบไปมีเวลาที่จะได้ทำขึ้น
 ใคร จะมาแนะ ช้ กวาร์ ให้ ถูกต้อง ตามแบบแผนได้เล่า ท่าน จึง
 คิดอ่าน จกหมาย การ งาน ลงสรงโส กันต์ต่าง ๆ ลงไว้ แล้ว
 ช้ แจงให้ ผู้ใหญ่ ผู้ น้อย ข้างหน้าข้าง ใน เรือนครุ ใต้ด้วยกันมาก
 เพื่อจะไม่ให้ การ สายสูญไป ความที่เจ้าฟ้าพินทวดี ทรงพระวิถกณีน
 ๐๘/๑๐/๒๕๐๖
 กรม พระราช วัง ในแผ่นดิน พระบาท สมเด็จพระ พุทธ ยอดฟ้า
 จุฬาลงกรณ์ ทรงเห็นชอบด้วย จึงทรงสร้างเขาไกรลาสมีพระมณฑป

ขนยอก แลมีสระอนาคาคแลท้อไขน้ำจากปากสัตว์ทั้ง ๔ ตามอย่าง
 เจ้าฟ้าพินทวดี ช้ การให้ทำ ครั้นการเขาไกรลาสเสร็จ
 แล้วยกกราบทูลขอ แด่พระเจ้าอยู่หัว ให้โปรดให้ทำการโสกนัค
 พระราชบุตร แลพระราชบุตรของท่าน ที่เป็นแต่พระองค์เจ้า
 สมมติให้เป็นตั้งเจ้าฟ้า ทำการทั้งนี้แน้นผิดอย่าง ขรรณเนียม
 ก็เพื่อจะให้ให้เห็น เป็นอย่างทันเวลา เมื่อเจ้าฟ้าพินทวดี
 ยังทรงพระชนม์อยู่ จะให้มีผู้ใดรู้ได้เห็นไว้เป็นอันมาก
 มิให้การสาขสูญไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็โปรดให้
 การเช่นไปตามพระไทย กรมพระราชวัง แต่ส่วนพระองค์
 ไม่ชอบพระราชฤไทย จะทำให้ผิดอย่าง ขรรณเนียมไป
 กรมพระราชวัง เมื่อได้ช่องโปรดอำนวยการให้ทำก็ได้ทำการ
 โสกนัค ในพระบรมราชวัง ถึง ๓ ครั้ง คือปีเถาะสัปดาห์
 ศักราช ๑๑๕๗ ทรงกษัตริย์มกุฎศักราช ๑๓๕๕ ครั้งหนึ่ง
 คือปีเมษสัมฤทธิ์ศักราช ๑๑๖๐ ทรงกษัตริย์มกุฎศักราช ๑๓๕๘
 ครั้งหนึ่ง คือปีระกาตรีศักราช ๑๑๖๓ ทรงกษัตริย์
 มกุฎศักราช ๑๓๖๑ ครั้งหนึ่ง

แลในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์
 นั้น สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าพระองค์ใหญ่ ได้เสด็จ
 อยู่กับสมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้าหญิง ในสมเด็จพระเจ้า

08/10/2566

๑. พินาง เชอ พระ องค์น้อย ประสูตพระราชโอรส ๓ พระองค์
 พระ องค์ที่ หนึ่ง ประสูตใน รัชกาล ตรีศก ศักราช ๑๑๖๓
 ตรงกับ รัชกาล ตรีศกศักราช ๑๘๐๑ ได้เป็น เจ้าฟ้าตามพระมารดา
 แต่สิ้น พระชนม์เสีย ใน รัชกาล พระ องค์ที่ ๒ ประสูตใน รัช
 กาล ตรีศก ศักราช ๑๑๖๖ ตรงกับ รัชกาล ตรีศกศักราช ๑๘๐๔
 พระ องค์ที่ ๓ ประสูตใน รัชกาล ตรีศกศักราช ๑๑๗๐
 ตรงกับ รัชกาล ตรีศกศักราช ๑๘๐๘ สอง พระ องค์นี้ เป็น เจ้าฟ้า
 ตามพระมารดา แลเมื่อ กรมพระราชวังบวร ในแผ่นดินนั้น
 สวรรคตใน รัชกาล ตรีศก ศักราช ๑๑๖๕ ตรงกับ รัชกาล ตรีศก
 ศักราช ๑๘๐๓ แล้วล่วงมาถึง รัชกาล ตรีศก ศักราช ๑๑๖๘
 โปรดให้ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า พระ องค์ใหญ่ เลื่อน รัช
 ภิษนาม กรมพระราชวังบวร . เมื่อ นั้น เจ้าฟ้า พระ โอรส ท่าน สอง
 พระ องค์ องค์หนึ่ง ประสูตก่อน เลื่อน รัช ภิษนาม พระ องค์หนึ่ง ประสูตเมื่อ
 เลื่อน รัช ภิษนาม แล้ว นั้น . เป็น สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้า
 ก็ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ได้มี
 พระราชโองการ พระ องค์หนึ่ง มารดาเป็น ขัตติย์เจ้าเมืองเวียงจันทน์
 โปรดให้ เป็น แต่เพียง พระ องค์เจ้า เหมือนกัน กับ พระราชบุตร
 แลพระราชบุตร พระ องค์อื่น ที่ ประสูต แต่ พระสนม เจ้าจอม
 มารดาของ พระ องค์เจ้าอื่น สิ้นชีพ ใน รัชกาล ตรีศก . เมื่อ

กรมพระราชวัง ขวรสวรรค์ คตแล้วนั้น พระองค์เจ้าหน่มีพระ
 ชนมายุไต่ ๕ ขวบ เป็นกำพร้าไม่มีเจ้าจอมมารคา
 ทรงพระกรณามาก ภายหลังล่วงมาข้หนึ่ง พระองค์เจ้า
 หน่ตามเสด็จลงไปลอบ กระทบ วังเล่นตกน้ำหายไป คน
 ทิ้งปวงตกใจ เทียวหาอยู่ครู่หนึ่ง จึงยก พระ องค์เจ้าไป
 เกาะท่อน หยวก อยู่หาจนน้ำไม่ ผู้ภยเชิญเสด็จกลับมาได้
 จึงทรงพระกรณา ไปรค มากขึ้น มีพระราช โองการตำรัส
 ว่า พระ องค์เจ้าหน่เจ้าจอมมาร คาก็เป็นเจ้าฝ่ายลาว
 ไชยกาธิบตีคือตัวเจ้าเวียงจันทน์ก็ยังมีอยู่ ควร จะ ให้ เลื่อน ที่
 เป็น สมเด็จ พระเจ้า ลูก เชนเจ้าฟ้า การพิธิ โส กันต ใน
 พระบรมมหาราชวัง แต่ตั้ง แผ่นดิน มา ก็ยัง หา ได้ ทำ ไม่
 ถ้าถึง คราว โส กันต จะ ได้ ทำ ให้ เปน แยก อย่าง ใน แผ่นดิน จึง
 ไปรค พระราชทาน พระ สั พรณยัตริ ให้ เปน สมเด็จ พระเจ้า
 ลูก เชนเจ้าฟ้า กุณ ชาติ พยวดี เจ้าฟ้า หน่ เมอ ถึง บรม โอง
 สัม พุทธิศก คักราช ๑๑๗๐ ทรง กัย มี คกุ สต คักราช ๑๓๐๘
 พระชนมายุครบ ๑๑ ข้ ถึง กำหนด ที่ จะ โส กันต เมอ
 หน่ เจ้าฟ้า พิน ทวดี ที่ เปน ผู้ ช้ การ มา ก็ สิ้น พระ ชนม ไป เสีย แล้ว
 ๐๘/๑๐/๒๕๖๖
 ถึง ๗ ข้ ถึง ภาระ หน่ แยก แขน ตัว อย่าง การ ต่าง ๆ ที่ เจ้า
 ฟ้า พิน ทวดี ได้ ทรง จัก ไว้ มี ผู้ ได้ เรียบ รุ เคน อยู่ เปน อัน มาก

ผลไต่ก อย่าง การททำแต่ก่อน ในพระ บวร ราช วัังสามครั้ง
 นั้นด้วย จึง ได้จัดการ พระราชพิธี ไสกนต์เป็นการใหญ่
 เต็มตามตำรา คือ ตั้ง พระราชพิธีบนพระมหา ปราสาท
 คล้ายกับพระราชพิธี ตรีศ แต่มีเขาไกรลาส ราช วััง
 ฉัตรทอง ฉัตรเงิน และฉัตร ราชทางนึ่ง กระละ ยาก
 แล การเล่นต่าง ๆ อย่างสูง แต่แต่มีมยุรฉัตร
 นางเชิญเครื่อง นาง สระ แต่เครื่อง ขาว เสกึ่งมาทรง
 พัง พระ สงฆ์ สวด พระ พทข มนต์สามวัน แล้วแต่มาเวลาเช้า
 ไสกนต์ ในวันที่ ๕ แล้วเสกึ่งขึ้นเขาไกรลาส ครอบเครื่องต้น
 แต่เวียนเขาไกรลาส สาม รอบ แล้วแต่กลับในเวลาเช้า
 ครั้นเวลาบ่ายแต่เครื่องแกง มาสมโภช วันนั้นแล้วต่อไปอีก
 สองวัน วันที่ ๗ จึงแต่พระ เกสาไปลอย การ เปนเสร็จ
 ไสกนต์เจ้าฟ้าภรชลทิพยวดี ในเดือน ๔ ยัมโรงสัมฤทธิ์
 ศกศักราช ๑๓๖๖ ตรงกับเดือนมีนาคม ในรัชสมัย
 ศกศักราช ๑๘๐๘

ครั้นแล้วมาอีก ๖ เดือน พระบาท สมเด็จพระพุทธ
 ยอดฟ้าฯ เจ้าฟ้าปิณฑร์เสด็จสวรรคต สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
 กรม พระราช วัังบวร ได้เสด็จ เสด็จ กล้วยราช สมบัติ เปน
 แผ่นดินที่สอง เจ้าฟ้า พระ ราชโอรสสอง พระ องค์นี้ มี

เปน สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้า พระบาทสมเด็จพระพุทธ
 เลิศหล้านภาไลย พระเจ้าแผ่นดิน พระองค์นี้ ทรงปกครอง
 ด้วยข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายหน้าฝ่ายใน ว่าการพระราช
 พิธีโสกันต์เจ้าฟ้า ไ้ทำลงเปนอย่างมีแบบแผนเปนจดหมายเทศ
 อยู่แล้ว แต่การพระราชพิธีลง สรง ตั้ง พระนามเจ้าฟ้า โดย
 อย่างเต็มตามตำรา ครึ่งกรุงศรีอยุธยาเก่า ยังหาได้ทำเปนแบบ
 อย่างไม่ ผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคยเห็นก็แก่ชรา เกือบจะหมด
 ไปแล้ว จะสาขสยูลืบ จะใคร่ทำไว้ให้เป็นเกียรติยศเยี่ยง อย่าง
 สักครึ่งหนึ่ง ข้าราชการเห็นพร้อมตาม กระแสพระราชดำริห์
 ครั้นถึงบรรดาเบญจศก ศักราช ๑๑๗๕ ทรงกับขมีขผู้สด
 ศักราช ๑๘๑๓ จึงได้ตั้ง การพระราชพิธีลง สรง สมเด็จพระ
 พระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าพระองค์ใหญ่ สุกแพไม่ไม้ที่ทำราชวรวิษุ
 มีกรงที่ สรง อยู่กลาง ล้วนด้วยช่างกรงชั้นหนึ่ง ตารางไม้ใ
 สกชั้นหนึ่ง วางแห่อีกชั้นหนึ่ง ผาขาวอีกชั้นหนึ่ง มีบันได
 เงินบันไดทอง ลงสองข้าง บันไดกลางเปนเตียงหลังหุ้มผ้า
 ขาว เรียกว่าบันไดแก้ว ในกรงมีมพร้าวค้ำปักเงินปักทอง
 แลปลาทองปลาเงิน กุ้งทองกุ้งเงิน ลอยอยู่ทั้ง ๔ ทิศ
 กรงนี้มีพระมณฑปสวมมีราชวัติ ฉัตรทอง ฉัตรนาก ฉัตร
 เงิน ล้อม ๓ ชั้น มีทหารหนึ่งรายรอบ แลมีเรือจากช่อง

08/10/2566

ล้อมวง แพ้ที่สร้างแทนเขาไกรลาศในการโสกัณฑ์ การ
 พระราชพิธีนอกนั้น คือ การบนพระมหาปราสาท แล การแก้
 ทางแห่ฉัตรเล่นต่าง ๆ ก็เหมือนกับการโสกัณฑ์ แห่เครื่อง
 ขาวเสด็จไปทรงฟังพระสงฆ์สวดพระพุทธรูปบนพระมหา
 ปราสาทสามวัน วันที่ ๔ จึงแห่เสด็จลงไปทำราชวัติ
 ทรงในแพที่สร้างแล้วแห่กลับ แลจึงเสด็จมารับพระสุพรรณ
 บัตรบนพระมหาปราสาท พระราชทานพระสุพรรณบัตร
 จาฤกพระนามว่าสมเด็จเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎสม
 มติวงษ์ พงษ์ อิศวรภักดีรัชชติยราชกุมารี ครั้นเวลาบ่าย
 แห่เครื่อง แต่งทรงเครื่องคัน มาสมโภชที่พระที่นั่งอมรินท
 วิณิจฉัย ครั้นนั้นเรือกว่าพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานในวันนั้น
 แลต่อไปอีกสองวันเช่นสามเวลา เสร็จการพระราชพิธี
 ลงสระ

ครั้นเสร็จแล้วมีพระบรมราชโองการดำรัสว่า การ
 ลงสระเช่นนี้ทำแต่ครั้งเดียวนี้เถิด ภาวเป็นตัวอย่างไว้
 ไม่ให้สูญพิธีโบราณ เพราะการโสกัณฑ์เป็นอันจำจะต้องทำ
 สำรับยศเจ้าฟ้าทุก ๆ พระองค์ การลงสระทำเป็นสองซ้า
 ก็หาต้องการไม้ ไม้ไผ่ ๆ ที่เขาลงท่าลกเขานั้น เพราะ
 เขาร้อนร้อนจะเร่งเอาของขวนเก็บเอาเงินคนอื่นมาใช้ เขาจึง

08/10/2566

วิวรณ์ ทำการ ลง ทำก่อน เวลา โทณ จุก เพราะเขาเห็นว่าการ
 โทณ จุก นั้นยัง ช้า อยู่ ก็ในหลวงไม่ไ้ ร้อนรน อะไรไม่ควร
 จะทำให้เป็นสอง ซ้ำสามซ้ำ ทำแต่โสกันต์เถิด ท้ายเป็น
 ของต้อง จำใจทำตาม ขรรณเนียม ครั้นมาเดือน ๔ ปีชวด
 อัฐศกศักราช ๑๑๗๘ เดือนมกราคม ในปีมีคฤสศกศักราช ๑๘๑๗
 ได้มีการ พระราชพิธีโสกันต์ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
 เจ้าฟ้ามงกุฎนั้น เป็นการใหญ่เหมือนกันกับครั้งโสกันต์
 เจ้าฟ้าภณ ทลทีพยวดี ครั้นมาเดือน ๔ ปีมีโรงอัฐศก
 ศักราช ๑๑๘๒ ตรงกับเดือนมกราคม ในปีมีคฤสศกศักราช ๑๘๒๑
 ได้มีการ พระราชพิธีโสกันต์สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอิศวเรศ
 จุฑามณีอีกครั้งหนึ่ง มีเขาไกรลาสแลการอื่น ๆ เหมือนกัน
 กับการสองครั้งก่อน เจ้าฟ้าภณ ทลทีพยวดีนั้นได้ทำ
 ราชการ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย
 มีพระโอรส ๓ พระธิดา ๑ เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า
 ทั้ง ๔ พระองค์ พระองค์ใหญ่ประสูติ ในปีชวดอัฐศก
 ศักราช ๑๑๗๘ ตรงกันกับปีมีคฤสศกศักราช ๑๘๑๖ พระ
 นามว่าเจ้าฟ้าอาภรณ์ พระองค์ที่สองประสูติในปีเถาะเอกศก
 ศักราช ๑๑๘๑ ตรงกันกับปีมีคฤสศกศักราช ๑๘๑๙ พระ
 นามว่าเจ้าฟ้ามหามาลา พระองค์ที่สามเป็นเจ้าฟ้าหญิงประสูติ

08/10/2566

ในเดือน ๔ ปีมีโรงโทศก ศักราช ๑๑๘๒ ทรงกษัตริย์เดือนมกราคม
 ในปีมีคฤสุศักราช ๑๘๒๑ สิ้นพระชนม์เสียในวันประสูติ
 พระองค์ที่ ๔ ประสูติในปีมีเมษจัตวาศก ศักราช ๑๑๘๔
 ทรงกษัตริย์มีคฤสุศักราช ๑๘๒๒ พระนามว่าเจ้าฟ้าชีว
 สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสามพระองค์นี้ พระบาท
 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ก็ทรงพระราชดำริห์ไว้
 ว่าจะทำการโสกันต์ให้เต็มตามตำราเหมือนกัน ก็แต่
 เมื่อยังไม่ถึงเวลาโสกันต์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 นภาลัย ก็เสด็จสวรรคตในปีวอกฉศก ศักราช ๑๑๘๖
 ทรงกษัตริย์มีคฤสุศักราช ๑๘๒๔ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ
 ก็แต่ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภา
 ไลยนั้น ช่างพระบรมราชวังมีการโสกันต์ ๒ ครั้ง คือ
 โสกันต์พระองค์เจ้าพงษ์ อิศเรศร์ครั้งหนึ่ง ในเดือน ๔ ปี
 วอกจัตวาศก ศักราช ๑๑๘๔ ทรงกษัตริย์เดือนมกราคมในปีมี
 คฤสุศักราช ๑๘๒๑ อีกครั้งหนึ่ง มีการโสกันต์พระองค์เจ้า
 น้อยนามด ในเดือน ๔ ปีจฉศก ศักราช ๑๑๘๖ ทรงกษ
 ๐๘๒๒/2566
 ๒๗๘
 เดือนมกราคม ในปีมีคฤสุศักราช ๑๘๒๕
 ในครั้งหลังนี้มีเขาไกรลาสด้วย แต่ย่อมกว่า

ในพระบรมมหาราชวัง การที่ทำนั้นก็คล้ายกับการโสกัณฑ์
 เจ้าฟ้า เพราะทรงนิยมถือว่าพระองค์เจ้าสองพระองค์นั้น
 ประสตร แต่พระมารดาเป็นชื่กาเจ้าทรงชนบุรี แต่เพราะเหตุมี
 จึ่งหาได้โปรดให้เป็นเจ้าฟ้าไม่ ว่าด้วยการโสกัณฑ์ในแผ่นดิน
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลยสืบเท่านั้น

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เมื่อ
 ข้าราชการ ค.ศ. ๑๑๘๘ มาจนรัชชกาลสมุททิศก
 ค.ศ. ๑๑๙๐ ก็เป็นข.ศ. ๑๘๒๖ ๑๘๒๗ ๑๘๒๘
 นั้นเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์คิดขบถ บ้านเมืองมีกัณฑ์พิศก ไม่เป็น
 ปรกติ พระบรมสัพสมเด็จพระอมรินครามาตย์ ค้างอยู่
 บนพระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาทถึงสองปี ครั้นการพระบรม
 ศพแล้ว พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาทชำรุดต้องรื้อทำใหม่
 ในรัชชกาลสมุททิศกนั้น พระชนมายุสมเด็จพระเจ้านั่งเกล้า
 เจ้าฟ้าอาภรณ์ถึงกำหนดโสกัณฑ์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
 เจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการดำรัสว่าบ้านเมืองมีราชการ
 พิศกอยู่หาสูญสลายไม่ พระมหาปราสาทก็ควรรื้อทำใหม่
 ไม่มีที่ใดพระราชพิธีโสกัณฑ์ ทำแต่สังเขปเอาเถิก จึ่งตั้ง
 พระราชพิธีโสกัณฑ์ ที่พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท
 ไม่มีเขาไกรลาส แต่การแต่ครั้งก็คล้ายกับพระบรมเพศุขยาศรา

โสกันต์ ในวันที่ ๔ แล้ว เวลาบ่ายแก่ทรงเครื่องต้น
 สมโภชเวลาเที่ยงเช่นเสร็จการ การโสกันต์สังเขปครั้งนี้
 เป็นอย่างลงแล้ว ก็เมื่อโสกันต์สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
 เจ้าฟ้ามหาดมามาลากิติ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้า
 ยวศักดิ์ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 จักรพรรดิ รัชกาลที่ ๑๑๓๓ แต่ยังมี
 จศก รัชกาลที่ ๑๑๓๖ มีพระราชโองการดำรัสว่า
 เมื่อโสกันต์สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าอาภรณ์ ทำเพียง
 เท่าไรก็ทำแต่เพียงเท่านั้นเถิด ก็มีการแต่เหมือนกันเป็น
 แต่เปลี่ยนไป โสกันต์แลสมโภชที่พระที่นั่งสุทไธสน์
 ทวารวดี ๔ วันเล็กเหมือนกัน ก็การสามครั้งนี้มีคนขบชบ
 ชิบชอมอยู่มาก ว่าการเช่นนั้นเพราะไม่มีเจ้าของ ในพระ
 ขวราชวังในแผ่นดินนั้น มีการโสกันต์ ๓ ครั้ง แต่เป็น
 พยศยาศรา เจ้าที่โสกันต์นั้น ก็เป็นแก่พระองค์เจ้า มีใช้
 เจ้าฟ้า กรมพระราชวังนั้น มีพระราชบุตรพระองค์หนึ่ง แต่พระอรุณ
 ชาติ ทรงพระนาม พระองค์เจ้า ท้าววดี เป็นพระราชบิดา
 กรมพระราชวัง ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 จักรพรรดิ โสกันต์พระราชบุตรพระองค์นี้ ตามคัมภีร์ที่มีในกฎหมาย
 อย่างธรรมเนียม ก็ควรเป็นเจ้าฟ้า แต่พระบาทสมเด็จพระ
 พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวหาได้โปรดให้เป็นไม่ เรียกพระนาม

แต่ว่าพระ องค์เจ้า อิศราพงษ์ ๆ นั้น มีพระชนมายุ ถึงกำหนด
 ไสกนัต กรรมพระราชวัง ก็ สวรรคต ก่อน แต่พระ องค์เจ้า
 นั้นยังไม่ได้ ไสกนัต เมื่อ ไสกนัต มา ไสกนัต ใน พระบรมมหา
 ราชวัง ด้วย พิธีไม่มี แต่ แทนเหมือน พระ องค์เจ้าสามัญ
 ก็มีผู้คน กระซิบกันว่าเป็น อย่างนี้ เพราะไม่มี เจ้าของ
 เหมือน เรื่อง ก่อน นั้น

พระบาทสมเด็จ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงรับ
 หม่อมเจ้าหญิง เป็น ขिता พระ องค์เจ้า สักขณานคน ที่ พระบิดา
 สิ้น พระชนม์ พระชนมายุ ได้ เจ็ด เดือน มา เลี้ยงไว้ ใน พระราช
 วัง ไประยะ ปราม มาก ยิ่ง กว่า พระราชบุตร พระราช ขिता พระ
 ราชทาน พระสุพรรณ บุตร เลื่อน ที่ ให้ เป็น พระ องค์เจ้า โสมนัต
 วัฒนาวดี ทำท่วง ที่เหมือน จะ ให้ เป็น เจ้าฟ้า ด้วย พิธี
 เมื่อ เวลา เลื่อน หม่อมเจ้า ให้ เป็น พระ องค์เจ้า ใน รัช ๕ ค่าย กษ
 เมื่อ เลื่อน พระ องค์เจ้าหญิง ให้ เป็น เจ้าฟ้า กุณฑลทิพยวดี ใน
 แผ่นดิน พระบาท สมเด็จ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ครั้น
 พระ องค์เจ้า โสมนัต วัฒนาวดี ทรง พระเจริญ ชนมายุ
 ถึง กำหนด ไสกนัต ใน ชั้ม เมีย อัฐ ศก ศักราช ๑๓๐๘
 ทรง กษ ๕ มี ค ๑๓/๑๐/๒๕๖๐ ๑๘๖๖ ให้ ตั้ง การ พระ ราช พิธี
 ไสกนัต เป็น การ ใหญ่ คล้าย กษ การ ไสกนัต เจ้าฟ้า เป็น

แต่ไม่มีเขาไกรลาส ปลูกพระเบญจาทิศรอง แลพลับพลาเปลื้อง
 เครื่อง บนศาลาพระมหาปราสาทแทน การอื่น ๆ
 ก็เหมือนกันกับเจ้าฟ้า แต่ถึง ๖ วัน เช่นแต่วันที่ ๗
 ไม่มีแต่พระเกศา ก็โสกันต์ครั้งนั้นชื่อว่าแต่พวกอื่นเลย
 ถึงพระเจ้าลูกเธอฝ่ายหน้าฝ่ายใน ของพระบาทสมเด็จพระ
 หนึ่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ขุ่นว่าพระองค์เจ้าโสมนัสฯ คิมนาคี มีบุญ
 มากไปกว่าพระเจ้าลูกเธอทั้งปวงอีก การโสกันต์ในแผ่นดิน
 พระบาทสมเด็จพระหนึ่งเกล้าเจ้าอยู่หัวสิ้นเท่านี้

ครั้งแล้วแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระหนึ่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ในปีที่ระวีศก ๑ ศักราช ๑๒๑๓ ตรงกับปีมะเส็ง สดศักราช
 ๑๘๕๑ จึงพระราชวงษานวงษ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
 ทั้งปวงพร้อมใจกันเชิญเสด็จ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้า
 ฟ้ามงกุฎ ขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติรับพระบรมราชาภิเศก
 ในพระบรมมหาเศวตฉัตร แลเชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าน้อง
 ยาเธอเจ้าฟ้าอิศวเรศฯตามฉัตร ให้รับพระบรมราชาภิเศก
 ในพระบรมราชวัง ตามอย่างยศพระเจ้าแผ่นดิน ๒ พระ
 องค์อย่างแต่ก่อน เพราะเห็นว่า สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
 เจ้าฟ้าสองพระองค์นี้ พระขรรค์มี เล่าภาษาปรากฏเป็นที่
 นิชิต ของ คช โกลแล โกลเฟนอันมาก ด้วยได้มีการลงสรร

08/10/2566

แลโสกันต์เป็นการใหญ่ในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระพุทธ
 เลิศหล้านภาลัย ถึง ๓ ครั้งก็ถึงถวามาแล้ว แล้วพระ
 ราชวงษานู วงษ์ฝ้าย น้าฝ้ายใน แลท่านเสนาบดีปฤกษา
 พร้อมกันว่า พระองค์เจ้าโสมนัสวัฒนาวดี ได้เป็นพระองค์เจ้า
 มียศใหญ่โต มีการโสกันต์ อย่างเจ้าฟ้าในแผ่นดินพระบาท
 สมเด็จพระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระนามแลพระเกียรติยศ
 ภาษาปรากฏสมควรจึงได้กราบทูล ถวาย ตั้งเป็นสมเด็จพระ
 พระนางเชอแปงเจ้าเป็นใหญ่ข้างใน สมเด็จพระนางเชอ
 พระองค์เจ้าโสมนัสวัฒนาวดี ทรงพระครรภ์ได้ ๗ เดือน
 ประชวรลง ประสูติพระราชโอรสในกำลังประชวร พระ
 ราชโอรสนั้นเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าชาย
 เรียกพระนามตามพระมารดา ว่าเจ้าโสมนัสมีพระ
 ชนม์อยู่ ๓ น้าพิกา ก็สิ้นพระชนม์เพราะพระกำลังยัง
 อ่อนนัก สมเด็จพระนางเชอนั้น ก็ประชวรหนักลงพระ
 อากาโรคหลายไม่ สิ้นพระชนม์ภายหลังพระโอรส ๕ วัน
 คือในวันอาทิตย์ เดือนสิบเอ็ด แรมสิบสองค่ำ ปีชวด
 จัตวาศก ศักราช ๑๑๑๘ ทรงกบิวันที่ ๑๐ เดือนออก
 คอเปอร์ ปีมีกฤตศักราช ๑๘๕๒ ครั้นภายหลังมา
 พระราชวงษานู วงษ์ฝ้ายใหญ่ฝ้ายในฝ้ายน้า แลเสนาบดี

พร้อมใจกัน ถวายพระ องค์เจ้ารำเพอภมราภิรมย์ ผู้เป็น
พระขिताของ พระเจ้าลูก ขอมสมเด็จพระนางเชอซังสิ้นพระ
ชนม์แล้วนั้น ให้เป็น สมเด็จพระนางเชอสืบถานันทรนั้น
ต่อไป

สมเด็จพระนางเชอ พระ องค์เจ้ารำเพอภมราภิรมย์
ประสูติ พระราชบุตรใหญ่พระ องค์หนึ่ง ทรงพระนาม
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเชอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ ในกลาง
ปีฉลูเบญจศกศักราช ๑๓๑๕ ตรงกับเดือน เดือนเพ็ญ
ศกศักราช ๑๘๓๓ แล้วประสูติพระราชขिताอีกพระ
องค์หนึ่ง ทรงพระนาม สมเด็จพระเจ้าลูกเชอ เจ้าฟ้า
จันทร์มณฑล ในปีเถาะชัษตศก ศักราช ๑๓๑๗ ตรงกับ
เดือนเอปรีลในปีมีศกศักราช ๑๘๕๕ แล้วประสูติ พระราช
บุตรอีกพระ องค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเชอ
เจ้าฟ้าจตุรนต์รศมี ในปีลาชัษมโรงอัฐศก ศักราช ๑๓๑๘
ตรงกับเดือนยี่นุนวาร ปีมีศกศักราช ๑๘๕๗ แลประสูติ
พระราชบุตร อีก พระ องค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า สมเด็จพระ
เจ้าลูกเชอ เจ้าฟ้าจรุญรังษีสว่างวงษ์ ในปีลาชัษมแมเอกศก
ศักราช ๑๓๒๑ ตรงกับเดือนยี่นุนวาร ในปีมีศกศก
ศักราช ๑๘๖๐

สมเด็จพระนางเชอ พระองค์เจ้าจำเพอขภมราภิรมย์
 นี้ ประชวรพระโรคในพระทรงลงมาเสด็จสิ้นพระชนม์
 ในเดือน ๑๐ ปีระการตรีศก ศักราช ๑๒๒๓ ทรงเก็บเดือน
 เสขเตมเขอ คฤสศศักราช ๑๘๖๒ แล้วสมเด็จพระเจ้า
 ลูกเขอเจ้าฟ้าหญิงจันทรมณฑล ก็สิ้นพระชนม์ลงในเดือน
 ๖ ปีกนเขอจศก ศักราช ๑๒๒๕ ทรงกัยเดือนเมคฤสศ
 ศักราช ๑๘๖๓ ยังคงสมเด็จพระเจ้าลูกเขอ เจ้าฟ้าสาม
 พระองค์

ก็ในแผ่นดินพระจุยนี้ เมื่อชชวทจัตวาศก
 ศักราช ๑๒๑๘ มีการโสกันต์ในพระบวรราชวังครั้ง
 หนึ่ง มีเขาไกรลาศแลการแต่ การเล่นใหญ่กว่าปรกติแต่
 ไม่เต็มตำรา การคล้ายกันกับเช่นเคยมีในพระบวรราชวังแต่
 ก่อน ภายหลังแต่ครั้งนั้นมา ในพระบวรราชวัง
 เมื่อโสกันต์พระองค์เจ้าคราวไต ก็มีการแต่เครื่องส่ง
 กลองชนะทุกครั้ง แต่ทำการนั้นในพระราชพิธีสัมพิ
 นรฉิมที ไม่ได้ทำเปนการใหญ่ ไม่ได้ตั้งเขาไกรลาศ
 แลมีการเล่นนักขัตตประชม ถึงกระนั้นการก็เปนอย่างลงในกา
 รโสกันต์ พระองค์เจ้าแผ่นดินพระจุยนี้ แต่ฝ่ายในพระบรม
 มหาราชวัง พระเจ้าลูกเขอที่มีพระชนมาอยู่เจริญ จนถึง

กำหนดจะไล่กันต์ยังห้ามไม่จนถึงปีระกาตรีศก

ครั้นมาปีระกาตรีศก คักราช ๑๒๒๓ ตรงกับปี

มีฤกษ์ศักราช ๑๘๖๒ พระเจ้าลูกเธอพระองค์ใหญ่ยิ่งเยาว

ลักษณะมีพระชนมายุเจริญถึงกำหนดควรจะไล่กันต์ พระ

ราชวงษานวงษ์ แลท่านเสนาบดีถวายทูลพระกรุณาว่า

การพระราชพิธีไล่กันต์ เป็นการใหญ่เว้นว่างมานานหาได้ทำ

ไม่ถึง ๕๐ ปีเสด็จมาแล้ว ผู้ที่ได้เคยเห็นการในครั้งก่อน

ก็น้อยตัวแล้ว ถึงได้เห็นจะจำการไม่ถนัด แต่ผู้ที่

ไม่ได้เห็นนั้นมากกว่ามาก ขอพระราชทานให้ตั้งการ

พระราชพิธีไล่กันต์เป็นการใหญ่ ในการไล่กันต์พระเจ้าลูกเธอ

พระองค์เจ้าเป็นประจักษ์ ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อจะได้

เป็นแบบอย่างต่อไปในภายหน้า ครั้นนั้นจึงได้มีพระบรมราช

โองการดำรัสสั่ง ให้ตั้งการพระราชพิธีไล่กันต์เป็นการใหญ่

มีกระบวนแห่แลมีนางเชิญมยุรฉัตร นางเชิญเครื่องนางสระ

แลการเล่นอื่น ๆ แต่ไม่มีเขาไกรลาส แลได้มีการพระราชพิธี

รัชพระสุพรรณบัฏเฉลิมพระนามพระเจ้าลูกเธอ • เจ้าฟ้าจุฬา

ลงกรณชน เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ

๑๑/10/2566

มหินทรเทพยมงกุฎมหลบุรุษรัตนราชวริวงษ์ วรพงษ์บริพัต

ศิริวิกรมราชกุมาร แทนพระราชพิธีลงสรอง แต่ไม่มี

พระมณฑป บนแพในที่สง

๖๘

การพระราชพิธีทั้งสองนี้ ได้มีในเดือน ๔ ปีระกา

• คีรติ กักราช ๑๒๒๓ ทรงกับเดือนมารช ในปีมีคฤสศ

คักราช ๑๘๖๒ เมื่อการพระราชพิธีโสกันต์ ได้มีแปลลงอย่าง

ดังนี้แล้ว ครั้นมาเมื่อปีจอจัตวาศก พระเจ้าลูกเธอสามพระ

องค์ คือพระองค์เจ้าหญิงทักษิณชา พระองค์เจ้าหญิงโตมวาทิ

พระองค์เจ้าหญิงประภัสสร มีพระชนมายุเจริญ ถึงกำหนดควร จะ

โสกันต์ จึงได้โปรดให้มีการแห่โสกันต์ เป็นการใหญ่

อย่างครั้งก่อนอีกครึ่งหนึ่งในเดือนนี้ ปีจอจัตวาศก

คักราช ๑๒๒๔ ทรงกับปีมีคฤสศคักราช ๑๘๖๓ ๖๘

แลในเดือน ๔ ปีจอจัตวาศกนั้น ในพระบรมราชวัง

ได้มีการโสกันต์พระองค์เจ้าอีกครึ่งหนึ่งเป็นการใหญ่ มีการ

แห่แลการเล่น แลเขาไกรลาสน้อย คล้ายกับเมื่อปีชวด

จัตวาศกโน้นแล ๖๘

ภายหลังมาเมื่อปีชวดคคก พระเจ้าลูกเธอสอง

พระองค์ คือพระองค์เจ้าภักตวิมลพรรณ พระองค์เจ้ามณฑา

ภาช มีพระชนมายุเจริญ ถึงกำหนดควร จะโสกันต์ จึง

ทรงพระราชดำริห์ว่า ครั้งในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว พระรามาธิบดีมหาราชปราสาททอง ได้

08/10/2566

มีการ โสกันต์ พระเจ้าลูกเขย พระองค์เจ้าอิน ณที่ประทับ
 เกาะบ้านเลนเป็น อย่างมา ก็ครั้งนั้นพระราชวังที่ประทับ
 เชนที่ประภาศก็มีหลายตำบลด จึงโปรดให้มีการแห่โสกันต์
 เชนการใหญ่อย่างครั้งก่อน ที่พระนครศิริธมเมืองเพ็ชรบุรี
 ตามอย่างซึ่งเคยมีใน โบราณนั้นอีกครั้งหนึ่ง ในเดือนยี่ชัษวค
 นศกศักราช ๑๒๕๖ ตรงกับยี่มคจุลศศักราช ๑๘๖๔

เมื่อว่าการตามเหตุที่ควร พระเจ้าลูกเขย พระองค์
 เจ้าซึ่งมิใช่เจ้าฟ้า ก็ไม่ควร จะมีการพระราชพิธี โสกันต์
 เชนการใหญ่ แต่ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 จุฬาโลกย์ แลในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 นภาลัยในพระบรมราชวัง ได้มีการแห่โสกันต์ พระองค์เจ้า
 เกินธรรมเนียมเก่า สองครั้งสามครั้งมาแล้ว แลในแผ่นดิน
 ประจุบันนี้ ในพระบรมราชวังก็มี การเกิธรรมเนียมเก่า
 นำมาเป็น อย่างมาก่อนถึงสองครั้งแล้ว ฝ่ายในพระบรมมหา
 ราชวังจึงต้องทำตามไปการ เชนทั้งนี้ก็เพราะการ โสกันต์เชนการ
 ใหญ่ไม่ได้ มีมานานแล้ว ผู้จะใคร่ควมมากแลจะคอยเวลาภาย
 นาก็ไม่ไว้ ใจกาลว่าจะเชนแน่ ที่จะได้ก็ จึงกราบทูลขอ
 ให้ทำขึ้น

08/10/2566

ยศวิสมเด็จ พระเจ้าลูกเขย เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์

พระองค์ใหญ่ มีพระชนมายุได้เต็ม ๑๒ ปี แต่ปีประสูติ
 ถึงกำหนดเวลาควร จะมีการพระราชพิธีโสกันต์ เป็นการใหญ่
 ด้วยให้พระราชทาน พระราชอิศริยยศต่าง ๆ เสมออย่าง
 พระองค์ ในครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 นภาลัยทุกประการแล้ว ครั้งนั้นจึงควรให้มีการพระราชพิธี
 โสกันต์เป็นการใหญ่เต็มตามตำรา เหมือนกับการพระราชพิธี
 โสกันต์ ซึ่งมีในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
 นภาลัยสองครั้งนั้น เพื่อจะได้เป็นแบบอย่างต่อไปภายหน้า ท่าน
 ผู้ที่ต้องเกณฑ์รับราชการใด ๆ ในบัดนี้ จึงมีความยินดี
 คิดฉลองพระเดชพระคุณ ทุกท่านทุกหน ให้เต็ม
 ตามกำลังเทอญ ฯ

ฝ่ายชนชาวต่างประเทศที่ไม่รู้เรื่องเกิมา ขอเสียด
 อายต่าง ๆ ว่าทำทั้งนี้ไม่เป็นคนเป็นประโยชน์อะไร
 แก่บ้านเมือง ทำให้คนเป็นอันมาเที่ยวการเสียดเวลา
 ด้วยต้องเกณฑ์ทำการต่าง ๆ แลพากันเปลืองเปลืองมา
 การเล่นหลายวันหลายเวลา แลอื่น ๆ เพราะการพระราช
 พิธีโสกันต์เป็นการใหญ่เต็มตามตำรา โดยธรรมเนียม
 ในสยามเช่นนี้ เป็นของเคยมีสืบ ๆ มาแต่โบราณ ในแผ่นดิน
 หนึ่ง ก็ไม่มีมาก เคยมีแต่ครั้งหนึ่ง สองครั้งเท่านั้น

08/10/2566

เมื่อจะตกเสีย จะไม่ให้ มีเป็นแบบอย่างแล้ว ท่านผู้รู้ชน
 ขรรณเนียมโบราณก็ จะมีความเสียใจว่า พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว ทรงนับถือการต่างประเทศมาก มาเลิก
 ละทิ้งการ ขรรณเนียมโบราณเสียสิ้นง่ายนัก ควรจะต้องรักษา
 แบบอย่างโบราณราชประเพณีไว้ ไม่ให้เสื่อมสูญจึงจะชอบ ๓๖
 การที่ในการโสกันต์นี้ ท่านทั้งหลายทั้งปวงเป็นอันมาก
 ย่อมนำสิ่ง ของทองเงินมาถวาย พระเจ้าลูกเธอที่โสกันต์ เป็น
 การสมโภชโดย อย่าง ขรรณเนียมทำต่อ ๆ มา การนี้ท่านเป็น
 อันมากทำก็โดยชอบรถคุณเคยใน พระเจ้าลูกเธอ พระองค์
 ที่โสกันต์นั้นตามใจ ในหลวงไม่ไว้ ขอร้องกระเถิบทำอะไร ลอก
 ใครพอใจ จะถวายก็ถวาย ไม่ถวายก็ได้ ไม่มีความผิดอะไร
 ถ้ามีที่ใด ถวายของ สมโภช พระเจ้าลูกเธอแล้วนั้น มีการ
 โทษจากบุตรหลานเมื่อใด ให้ถวายกุลให้ถวายได้ฆ่าลของ
 ขลุ้ พระบาท จะไต่พระราชทานตอบแทนให้มีกำไรบ้างคุ้มทุน
 บ้าง อย่าง การเลื่อนลงแขกลงขันกันข้างนอกตามประเพณี
 ข้านเมื่อ เพราะฉะนั้นอย่าให้ผู้ใดผู้ใดเข้าใจผิดขึ้นพิมพ์
 ผิด ๆ ไปในอันให้เหตุผลเป็นอันขาดที่เกี่ยว
 ประกาศมาฉวัน พุทศศกปี เดือนนี้ ชนสิบเอ็ดคำ ขันล
 สืบคดี ศักราช ๑๒๒๓ เป็นวันที่ ๕๓๖๒ ในราชกาลประจุบันนี้ "

08/10/2586